

შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

გაერთიანებული
ერების განათლების,
მეცნიერებისა და
კულტურის ორგანიზაცია

საქართველოს კულტურისა
და ძეგლთა დაცვის
სამინისტრო

იბეჭდება საქართველოს კულტურისა
და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს
მხარდაჭერით

აკაკი წერეთელი

თხზულებათა სრული კრებული
ოც ტომად

გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“
თბილისი 2015

აკაკი წერეთელი

ტომი IX

თრგმნილი და გადმოკეთებული
თხზულებები

გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“
თბილისი 2015

**აკაკი წერეთლის თხზულებათა აკადემიური გამოცემის
სარედაქციო კოლეგია**

ირმა რატიანი მთავარი რედაქტორი
ზაზა აბზიანიძე
მაკა ელბაქიძე
ნანა ფრუიძე
როსტომ ჩხეიძე
ზურაბ ქუმბურიძე
თამაზ ჯოლოგუა
ჯულიეტა გაბოძე პასუხისმგებელი მდივანი

ტომის რედაქტორი **თამაზ ჯოლოგუა**

ტომი გამოსაცემად მოამზადეს, ვარიანტები,
შენიშვნები, კომენტარები და საძიებლები დაურთეს
ლამარა შავგულიძემ და **+ლამარა გვარამაძემ**

ტომი გამოსაცემად მომზადდა
რუსთაველის ფონდის ხელშეწყობით

ISBN 978-9941-0-2789-5 (ყველა ტომის)
ISBN 978-9941-16-441-5 (მეცხრე ტომის)

უაკ(UDC) 821.161.1.03=353.1
წ-395

© შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

თარგმანები

რტო პალესტინისა

(ლერმონტოვით)

მითხარ მე რტო პალესტინისა:
სადა ჰყვადი? სად იზრდებოდი?
ვითართა ბორძვთა, ვითარს მინდვრისა
შენ შემამკობლად იმყოფებოდი?

წყალთ თანა წმინდის იორდანისა
აღმოსავლეთის სხივი თუ ჰგტრფოდა?
ან ღამის ქარი ლიბანის მთისა
მრისხანებითა თუ შემოგქროდა?

ლოცვასა წყნარსა თუ კითხულობდენ,
ან თუ გესმოდა სიმღერა ძველი,
ოდესაც შენს ფურცლებსა სწნევდენ
იქ, სოლიმისა საწყალნი ძენი?

და ბზა იგი ჯერ კიდევ ცოცხალ არს?
ისევ იბირავს თვის ჩვეულებით
უდაბნოს გზით იგი მიმავალს
ზაფხულში, მისის ვრცელის ფურცლებით?

ანუ, გაყრილი დიდ მწუხარებით.
იგიცა დასჭკნა უმფროს შენზედა.
და ქვენა მტვერი სწვება სიხარბით
მის გაყვითლებულთ ფურცლებთა ზედა?

მომითხარი მე: ღვთის მოშიმ ხელით
ვინ მოგიტანა ამა მხარეთა?
ხშირად შენზედა იყო მოწყენით?
იცავდა კვალსა ცრემლთა მწარეთა?

ან ღვთის მხედარი უუკეთესი,
იგი უღრუბლოს იყო თხემისა
და, ვითარცა შენ, მუდამ ცათ ღირსი
წინაშე კაცთა და ღვთაებისა?

წინაშე შემკულ ოქროს ხატისა,
საიდუმლოის ზრუნვით დაცული,
სად დგევხარ რტოო, იერუსალიმისა,
ეკკლესიისა ერთგული მცველი.

კიდობანი, ჯვარი, სიმვოლო წმინდა...
მჭვირვალე ბინდი სხივ კანკელისა,
სავსე არნ მშვიდობით და ნუგეშითა
შენსა ზედა და გარემო შენსა.

1858 წ., 9 აგვისტო.

ქართული სიმღერა
(პუშკინით)

ნუ მღერ, მშვენიერო, ჩემს წინ
შენ ლექსებს ქართლის მწუხარეს;
მე ისინი მაგონებენ
სხვა ცხოვრებას და შორს მხარეს.

ვაი, ნუ მკლავ! მაგონებენ
უწყალო ხმები შენი
დღეს, მინდორს, ღამეს!!
და მთვარის წინ სანყალ შორს მყოფ ქალის სახეს.

და სახე, ის შავბედითი,
შენ რომ გხედავ მაგონებდა,
მაგრამ შენ მღერ და თვალწინა
ის მე ახლათ მაგონებდა.

ნუ მღერ, მშვენიერო, ჩემს წინ
შენს ლექსებს ქართლის მწუხარეს:
მე ისინი მაგონებენ
სხვა ცხოვრებას და შორს მხარეს.

[1860-იანი წლები]

(ჰეინედიანი)

კეთილი რჩევა ბევრი მსმენია,
დარიგება და დაპირებაცა;
მეუბნებოდენ: „ნუ მოგწყენია!
ჩვენ შეგეწევი, ცოტა დაგვაცა!“

ზრუნვა დავტოვე, რჩევა დამიჯდა!..
ცდაში შიმშილმა კინალამ მომკლა!
მაგრამ კეთილი კაცი გამიჩნდა,
ღმერთმა უშველოს, ხელს მიწყობს ეხლა!

ყოველ დღე პურსა მაჭმევს სამადლოს,
ქირასაც არ მთხოვს, ისე უყვარვარ!
გარდავეხვევი მას, რომ შემეძლოს,
მაგრამ რარიგად? ის კაცი მე ვარ!..

[1861]

სიზმარი

მიხაილ ლერმონტოვი

დალისტინის ტიალ მინდორზედ
შუა დღისას, ცხელ ზაფხულში,
მკვდარივით უძრავად ვეგდე
ტყვია მაჯდა კაკალ გულში.

როგორც კვამლი, ადიოდა
ჩემს ჭრილობას ოხშივარი
და მასთან სისხლი მოჟინტვით
ძირს ეცემოდა ცვარნამი.

მარტო ვეგდე და ქვეშიდგან,
ზურგს მიწვავდა სილა ცხელი.
და პიპალ-პიპალ კლდეები
გარე მევლო ვით კედელი.

მათ წვერებს დახავსებულსა,
შუა დღით სიცხე ხრაკავდა
და მეც მზე უხვი სხივებით
მაცხუნებდა და მდაგავდა.

მაგრამ მკვდარივით მეძინა
და ვნახე მაშინ იმ ძილში
ვითომ ჩემს მშობელ მხარეში
ჰქონდათ დიდი რამ მეჯლიში.

ყმანვილ კაცები ქალებსა
იქ ვარდის კონით ამკობდენ,
მაგრამ ქალები კი მაშინ
სულ ჩემზე ლაპარაკობდენ.

მხოლოდ ერთი ტურფა ქალი,
მაშინ იმათ მუსაიფში
არ ერეოდა და იყო
შესული რაღაცა ფიქრში.

და ღმერთმა იცის, რის გამო
იმისი ჭაბუკი გული
იმ დროსა იტანჯებოდა
და იყო აღელვებული.

თურმე თვალნინ წარმოუდგა,
საწყალს დაღისტნისა ველი
და ნახა, რომ იქ უსულოდ
ეგდო მისი საყვარელი.

უნწყალოდ დაჭრილი გული,
უშავდებოდა მას ჩქარა
და გამოსჩქეფდა იქიდან
ცივი სისხლისა კამარა.

24 იანვარი, 1862,
პეტერბურგი.

აკადემიკოსი

(პლემჩევიდან)

ოთახში მარტო, სენით პყრობილი,
ეგდო და სიცხით სული ხდებოდა;
ქარი ზუოდა და ღამე ბნელი
შავად ფანჯრებში იხედებოდა.

ის ჯერ ჭაბუკი იყო... ღუპავდა
მას გაჭირვება თვის საძაგლობით...
და სახეს ტანჯვის დაღიჯ დაესვა,
მეტის ჯაფითა და უძილობით.

ეგდო უძრავად ის, ფერმიხდილი,
თვალში სინათლეც კი უქრებოდა;
სიკვდილს ხედავდა და დაღრეჯილი,
მწუხარე, ტანჯვით ევედრებოდა:

„საფლავში ნუ მდებ! მაცა, სიკვდილო!
გამანევინე მე ღამე ბნელი!
მსურს, ნათელი დღე კიდევ ვიხილო,
გამოსათხოვრად, უკანასკნელი.

„მოჩვენებაებს, მეტად საშიშარს,
ვხედავ, ჩემთ თვალნინ აირევიან;
მათი სამთავრო ბნელია.....მძინარს
ისინი სოფელს თავს დაჰხარიაან...

„იმათი სახე არს საზიზღარი!
ზედ აზის დაღი მათ გარყვნილების!
მაგრამ ხალისი მათი ამგვარი,
ვგონებ, ცისკრის დროს კი გათავდების;

„გაჰფანტავს იმათ დილის ნათელი
და ხალხი ნახავს დილას სანატროს.
მაცა, სიკვდილო, მინდა, სოფელი
რომ კიდევ ვნახო მეცა ცისკრის დროს!“

ნატრობდა, მაგრამ სიცოცხლის ალი
თანდათან სნეულს გულში ჰქრებოდა.
მოადგა ფანჯრებს იქ ღამე ბნელი,
ქარიც გატეხას ემუქრებოდა!

24 იანვარი, [1863],
პეტერბურგი.

მოთაკვლავი ყვანვილი

(ნათარგმნი)

დავიღალე, დედაჩემო, მომასვენე, თორემ ვკვდები!..
მომიპყარი სატრფო გული, ძუძუებში ჩაგეკვრები!..
ოჰ, ნუ სტირი, დედაჩემო, მოდი, ჩემთან შენც იხარე!
რად ჰყვითლდები? თავს ძირს რად ხრი? თვალებს რად მაშტერ
მწუხარეს?

სიცივეა, ხედავ? თოვლმა მთელი ხმელეთი დაჰფარა;
ქარიშხალი ჩვენს ფანჯრებს ჰსცემს და სისინებს
ჩქარა-ჩქარა;

მე კი ნეტარებაში ვარ! გულშიდაც მხურვალებას ვგრძნობ:
დედაჩემო, შენ არ გესმის? ანგელოზთან ვმუსაიფობ!

ის-ის იყო, დაღალულსა, მე როცა ძილი მომივიდა,
შევხედე, ეს ანგელოზი წყნარად ჩემთან შემოფრინდა,
ნათელში არის, სპეტაკობს ზეციურისა შვენებით,
ჩემსკენ მოჰფრინავს, ვერ ხედავ, დედა, მოელვარე ფრთებით?

უნდა სადღაც ნამიყვანოს და მიპოტინებს მე ხელებს,
ტკბილად მიცინის და მაყრის მე თავზედ ჭრელ-ჭრელ ყვავილებს.
ოჰ, რა სამოთხის სუნი ჰსდისთ! დედა, ვერ გრძნობ? რად შეშინდი?
ოჰ, ნუ სტირი, დედაჩემო! შენცა ჩემთან გამოფრინდი!

ვერ ხედავ ამ ანგელოზსა? არ უნდა დააგვიანოს,
უნდა, რომ თავის თავთანა მე მან ზეცას ამიყვანოს,

მოელვარესა ფრთებითა ფრენასა ერთად დავინყებთ
და სამოთხის ყვავილებით ორნივ ერთად ვითამაშებთ;
მაგრამ მარტო ნუ გამიშვებ! შენც ნამოდი! მე სულ მზად ვარ!
ნუ დამტევებ, დედა მკოცნის, მეხვევა, ვაი! მივყავარ!

[1863].

მატი

(დობროლიუბოვიდან)

მე ვნახე ბუზი ქსელში გაბმული,
მას დედა-ზარდლი უწყალოდ სწოვდა,
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
რომელიც სანყლებს ქრთამებსა სთხოვდა.

ვიხილე ხილში მწოლარე მათლი,
შიგ თავისუფლად განისვენებდა
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
რომელიც ქრთამით სახლს იშენებდა.

მინდვრად ვიხილე მდინარე წყალი,
უსწორ-მასწორად მოჩუხჩუხებდა
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
რომელსაც საქმე მრუდედ მიჰყავდა.

ნახატზედ ვნახე ყმანვილი ქალი
შიშველი (რომ არ მენახა სჯობდა!)
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
ვინც მომჩივრებსა ტყავებს აძრობდა.

ხაბარდა ეცვა, შემომხვდა ქალი,
ქვეშიდან ქარი მას უბერავდა
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
ვინცა სიცრუით კაცებს ჰბერავდა.

ტურფას მუხლამდის შევავლე თვალი;
მისმა ფეხებმა გამაკვირვეს მე!
და მომაგონეს მაშინ უფალი,
რომელსაც მრუდედ მიჰყავდა საქმე.

გრაფინას სახლში ვნახე მრავალი
კაცები, სჯიდენ სიმართლეზედა
და მომაგონდა მაშინ უფალი,
ვინცა სიმართლეს ჰყიდის ვერცხლზედა.

ოდეს ბაყაყებს ვხედავდი ტბაში,
ანუ თეატრში მე მშვენიერებს,
ან ტურფა ყავავილს და მატლებს მასში,
ანუ ქალების ახლოს აფიცრებს,

წყალზედ, ხმელეთზედ, სადაც კი თვალი
მოვაველე, ტყეში თუ უდაბნოში,
მაგონდებოდა ყველგან უფალი,
ქრთამებს იღებდა ვინც სამსჯავროში.

1863 წ.

გოდება ებრაული

(ბაირონით)

ჰგოდებს ისრაილ, მოსთქვამს იუდა,
და ებრაელნი სტირიან ერთხმად,
რომ ბაბილონის, ამიერიდგან,
გადაქცეულან მონებად და ყმად!

მტრები მოყვრულად გარს ეხვევიან,
ეუბნებიან: „რასა სწუხართო?
თქვენც ჩვენთან ერთად იმხიარულეთ
და მოწყენილი ეგრე ნუ ხართო!..“

„ჩვენებურ ჰანგზე მოჰმართეთ ჩანგი!
გადმოაკეთეთ თქვენი ხმებიო
და გვიგალობეთ ქებათა-ქება!..
ჩვენ ბატონი ვართ და თქვენ ყმებიო!..“

„დაემორჩილეთ ბედს! ნურას ჩივით!..
აღარავინ გყავთ თქვენ გამგონიო.
ნულარ იგონებთ იერუსალიმს!..
გახსოვდეთ, მხოლოდ ბაბილონიო!“

აი, სად არის შეურაცხყოფა!
ამას ეტყვიან მხოლოდ ცოცხლად მკვდრებს!..
ჩვენი სიონის წმინდა გალობა
უნდა ვუმღეროთ ჩვენს მოსისხარ მტრებს?

არა, სიონო, ვერ გილალატებთ,
სანამდის პირში გვიდგია სული! –
შენი ტახტია... შენი სამარე
შეურყვევლად ეს ჩვენი გული!..

თუმც კი მონა ვართ დღეს ბაბილონის,
მაგრამ უნებურ და უსულგულოდ...
და, მაშ, საერთო რა გვაქვს ჩვენ მტრებთან,
რომ მათთან ერთად ვიმხიარულოთ?

დასწყდით სიმებო, გაქვავდი ენავ,
მტრების მაქებარ-მადიდებლო!..
წმინდა-წმინდათა ხარ, ეროვნებავ,
თვით ტყვეობაშიც ხელუხლებლო!

სამგლოვიარო ძაძას ჩავიცვამთ,
თავზე დავიყრით ნაცარსა და მტვერს
და თანაგრძნობით არ გავახარებთ
სამოყვროდ მოსულს და განაცხად მტერს...

ნეტარ არს მხოლოდ ის ებრაელი,
ვინცა მონურად მტერს არ უხრის თავს
და სამშობლოსთვის თავისდადებას
სამხიარულოდ გამოისახავს!..

ქვეყნის სავენებელს და სასარგებლოს
დაუფარავად ვინც აღიარებს!..
და მისის ქვეყნის მტრის ნორჩ ყმანვილებს
თავს უჭყლეთს ქვით და ზედ დახარხარებს!!

[1863]

იფთაის ასული

(ბაირონიდან)

თუ ჩემს გამჩენსა და ჩვენს ხალხსაცა
ჰსურს, მამაჩემო, ჩემი სიკვდილი,
რადგან მისგამო დღეს ჩვენ მოგვეცა
მტერზედა ძლევა – ჰა, ჩემი გული!

გააპე, სავსე ის სიყვარულით
მამულისადმი, მე არ ვინაღვლი:
შესრულებული საყვარლის ხელით
ვერ შემამინებს მწარე სიკვდილი!

როგორც დედისგან შვილთ სიყვარული,
ისე წმინდაა ეს ჩემი სისხლი!..
დეე, მფარავდეს მე შენი სული,
რომ მეტკბოს ჟამი უკანასკნელი.

დეე, ვიტურო, ნუ გენაღვლება!
იყავ მამაცად და მხნე მსაჯულად!
მით შენ მოგეცი მე გამარჯვება
და ჩვენს ტკბილს მამულს თავს ვწირავ მსხვერპლად.

იცოდე, ოდეს სული ამომხდეს
და საუკუნოდ ამ სოფლად გავქრე,
თუ როგორ მოვჰკვდი, არ დაგავინყდეს:
მხნედ, წმინდად, წყნარად და მომცინარე.

1864-ს წელსა.

დედოფლის აღსარება

ინგლისურიდამ

შვიდი დღეა, რაც ელეონორა
ძალმილეული სარეცელში სწევს;
სულთ მოზრდავია, შეუბრალებლათ
უნდო სნეული სიკვდილს უსწრაფებს.
საბრალო გულის ძგერით მოელის
საფრანგეთიდან მოწვეულ ბერებს,
რომ მათ გაანდოს თავის ცოდვანი,
რაც შეხვედრია ამ ნუთისოფელს.

მეფე ხმობილობს თავის წინაშე
და ეუბნება სამს დარბაისელს:
– „ყური მომაპყართ! საიდუმლოსა
მე თქვენ გაგიმხელთ ჩემთვის საწაღელს:
მსურს, აღსარება გამანდოს ცოლმა
მე თვითონ, არა იმ წვეულ ბერებს...
და გრაფ-მარშალო, მონმეთ დამესწარ,
ოდეს მეუღლე გამანდობს ცოდვებს!“

– „დიდო მეფევ, შემობრალე!“ –
ძრწოლით ჰკადრებს გრაფ-მარშალი,
„შემინყალეთ, თუ ჩემს სავნოს
რასმე იტყვის დედოფალი;
ნუ გადმოვა ჩემს თავზედა
მაშინ თქვენი რისხვის ძალი,
და ვარ თქვენი ფეხთა მტვერი,
მწირი ვინმე და საწყალი!“

ეფიცვის პატიოსნებას
მეფე თვის გრაფ-მარშალსა:
„რაც უნდა სთქვას დედოფალმა,
არ გიზამო მე შენ ავსა“.

ჩავიცვათ ერთათ ჩვენაო
საბერო ანაფორები,
პირზედან ჩამოვიბუროთ
წესისმებრ კაპიშონები.
დედოფლისაკენ გავსწიოთ
ამ რიგათ მოკაზმულები
და მის წინაშე წავდგეთო,
ვითომ წვეული ბერები“.

ჩაიცვეს და მოიკაზმეს
მეფეცა და გრაფ-მარშალი,
გულ განაზვით, ხმა გაკმედით
არიან მალ მიმავალი.
წინ მიუძღვით ანთებული
შანდლებითა სამნი ყმანი
და უკან მთელი კლიროსი
არ აკლიათ მოკაზმანი.

მივიდნენ, თავ-მდაბლობითა
სწეულს წარუდგნენ წინ ლოცვით,
და მოახსენეს მუხლმოყრით,
მორჩილებისა ხმის ცოცვით:
– „სრულ ვქმენით თქვენი ბრძანება,
მაღალ სვიანო, ჩვენ წვევით,
შორის გზით საფრანგეთიდან
გიახელთ თქვენისა წვევით!“

– „თუ იმ ბერნი ხართ დასტურ თქვენ,
რომელთაც მოგელოდითო,
კეთილი თქვენი აქ მოსვლა,
დაგხვდებით მე ჩუქებითო.
და თუკი აქაურნი ხართ,
მატკიებთ გულ ჭრილობითო,
მუქთათაც არ ვარ მოსურნე
მე თქვენთა, გეფიცებითო!“

„მაგას რას ბრძანებ, ჰე, დედოფალო,
ჩვენ ის ვართ სწორედ, არ გატყუილებთ,
ჩვენ ის ბერნი ვართ, რომელთა მოსვლა
თვითონ თქვენავე მოინადინეთ;
საფრანგეთიდან ზღვით გეახელით,
ძნელი მგზავრობა არ დავიზარეთ
და ან ასრულდა თქვენი წადილი
ცოდვები ჩვენ წინ ან აღიარეთ!“

– „პირველი ცოდვა ჩემი ეს არის..
ვაი, რა ძნელი გასამხელია!
ყველა სნებაზე უფრო სიმწარით
ჩემი გულისა დამტანჯველია...
გამოგიტყდებით, რომ გრაფ-მარშალის
სიყვარული მაქვს გულს დარგულია –
და ქმარზედ უფრო მე იმას ვეტრფი,
ჩვენ ორთა გული ერთად ბმულია!..“

– „უჰ, რა ცოდვაა! ყოველ ცოდვილზე,
დედოფალო, ხარ თურმე ცოდვილი,
მაგრამ ვსთხოვთ ღმერთსა, რომე შეგინდოს!“ –
შესძახებს მეფე გულგამერილი.
„ამინ იყოსო“ – ძლივ, ძლივ უმატებს
გრაფი-მარშალი ზარდაცემული
და ძრწოლით სიკვდილს მოელის
საიდუმლოებ გამხილებული.

– „მეორე ცოდვა ან მოისმინეთ,
არ დაგიმაღავთ აღარც იმასა;
განძრახვა მქონდა გულში ფარულად,
თუმც ვერ მოვესწარ ასრულებასა;
მაქვს სანამლავი დამზადებული,
მსურდა შეესვა ჩემ უგვან ქმარსა,
რომ ამით იგი დაუყოვნებლივ
წარმართულიყო იმ ქვეყანასა!“

– „უჰ, რა ცოდვა გქონებია!.. –
ეტყვის მეფე ცახცახითა,
და თან ამბობს: „შეგინდოსო“,
თუმცა ფეხზე დგას ძალითა;
„ამინ იყოს“ – ძლივს უმატებს
გრაფ-მარშალი გულწასვლითა
და დასძინებს: „ეგ ცოდვილი
შეინყალე, ღმერთო, ცითა!“

– „მესამე მაქვს კიდევ ცოდვა,
იგიც მტანჯავს მეტად დია,
გაიხედეთ, ბაღში ბურთვსა
თამაშობს ორი ბავშვია.
აჰა, ერთსა ლელო გააქვს,
დახეთ, დახეთ, რა მარდია!
იგი მე მყავს გრაფ-მარშლისგან,
ვენაცვალე მას დედია.“

და მეორე, ა, ის სუსტი
ქმრისგან არის, მძაგს, მძულს დია...
შეხეთ, თავი რას მიუგავს!
ზარფუშისა ოდენია,
თვალეები აქვს უსიცოცხლო,
ყურნი ჩოჩრის ოდენია“.

მეფეს სისხლი ყელს მოაწვა,
გული უძგერს ანაღრენი...
– „ვენაცვალე მე იმ სუსტსა!
დიაცო, რას მოჩმახენი?!“
ანაფორა მყის გადიძრო
მეფე ჰენრიმ ხმა სიცქაფით
და ცოდვილსა ცოლს ეჩვენა
პირზე დორბლითა და ქაფით...

„ვაო!“ – ერთი შეჰკვივლა კი
დედოფალმა ხმითა ხაფით
და სარეცელში ჩაეცა,
სული დალია სისწრაფით...

გაფითრებული მეფე ჰენრიხი
მიუბრუნდება თავის გრაფ-მარშალს,
კბილთ უკრაჭუნებს მეტის რისხვითა,
გამმაგებული უბრიალებს თვალს,
უყვირის: „იყავ შეჩვენებული,
სიტყვა დამტყუე, ვაი შენს ტყავსა,
თორემ გეფიცვი ძენაარ ძალსა,
ჩამოგახრჩობდი შენ იმავ წამსა!“

28 მაისი, [1860-1864]

ყვავმა დასძახა ყორანსა

(პუშკინიდან)

ყვავმა დასძახა ყორანსა:
„სადილს სადა ვსჭამთ დღესაო,
რომ ტყვილად ფრენა არ შეგვგრჩეს
და კუჭი გაგვიძღესაო?“

ყორანმა უთხრა: „ყვანჩალავ!
სადილი მეგულუბაო:
მინდორში გდია ვაჟკაცი,
დაუმარხავი ლპებაო!“

„ვის რად მოუკლავს, ის იცის
მხოლოდღა ბედაურმაო,
მისმა კაპოეტ-მიმინომ
და ცოლმა უბედურმაო!..“

„მაგრამ მიმინო გაფრინდა,
სიტყვა არ ეყურებაო!
ბედაურზეც ზის სხვა ვინმე
და ცოლთან ეშურებაო!“

[1860-1864]

ქმრის გოდება

(ბერანჟედან)

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი!
ღმერთო, იხილე, ჰა შენი მონა!..
და განასვენე ამისი სული
აბრაამისა ნიალთა შინა!..

მიეც სატანის მას განშორება
იმ საშინელსა განკითხვისა და დღეს,
იქ მოუხდება მას განსვენება...
რომ აქ მეორედ აღარ მოვიდეს!..

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი და სხვ...

ეჰ, საუკუნო რა არს ამ ქვეყნად?
მის ხელში ვიყავ ნეტარებაში
და მოვილხენდი გაუნყვეტელად...
მხოლოდ სამის დღის განმავლობაში!..

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი და სხვ...

ჩემთან ხანდისხან თუმც თვალთმაქცობდა,
მაგრამ არ არის საგინებელი,
რადგანც ტრფობაში არ ზარმაცობდა...
უყვარდა ჩვენი მას მეზობელი!

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი და სხვ...

თითქმის ყველასთან გულგრილად იყო
უკანასკნელს დროს, როცა კვდებოდა,
მაგრამ ტირილი მწარედ დაიწყო,
როცა მის კუროს ეთხოვებოდა!

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი და სხვ...

ვიცი ამ დარდსა მე ვერ გაფუძლებ:
გული მისკდება, ცხარე ცრემლსა ვღვრი...
სჯობს, გავასვენებ და გავაცილებ,
ჩქარა დავმარხავ, მინას მივაყრი!...

ვაი, კუბოში ძევს ჩემი ცოლი!..
ღმერთო, იხილე, ჰა შენი მონა!
და განასვენე ამისი სული
აბრაამისა წიაღთა შინა!..

[1865]

მასხუმი გაგმული ჩიტი

ბავშვები

გაბმულხარ, ჩიტო, მასხუმი?
გაჩერდი, ნულარ ფართხალობ!
ჩვენი ხარ, ველარ წაგვიხვალ,
დაგვიმორჩილდი, რას წვალობ?

ჩიტი

ნეტავი რისთვის გინდივარ,
ბავშვებო, გენაცვალეებით?
გამიშვით, ჩემთვის გავფრინდე,
რას გამომრჩეებით წვალეებით?

ბავშვები

ვერ შეგელევი, მალხაზო,
აგაცდენთ ყოველს გასაჭირს;
სულ შაქრით ჩაგიტკბარუნებთ
მაგ პანანინა ყელს და პირს.

ჩიტი

რად მინდა თქვენი შაქარი?
არ მიყვარს, ჩემთვის მწარეა,
მინდორში ვიჭერ ბუზ-პეპლებს,
სხვაც ბევრი საკენკარია.

ბავშვები

ტრიალს მინდორში, სანყალო,
გაგყინავს ცივი ზამთარი,
და აქ კი ოქროს გალია
შენთვის ახლავე მზად არი!

ჩიტი

ნუ შიშობთ! გადავფრინდები
საზამთროდ თბილსა მხარესა,
ტყვეობაში კი სამოთხეც
არ მინდა გულმნუხარესა!

ბავშვები

ახ, რომ იცოდე, ჩიტუნო,
რარიგად შეგიყვარებდით?
არ მოგანყენდით, ღმერთმანი,
ნიავს არ მოგაკარებდით.

ჩიტი

ეგ, მეგობრებო, მეც მჯერა,
მეფერვით უეჭველია;
მაგრამ ეგ თქვენი ალერსი,
რა ვქნა, რომ მავნებელია?

გალია ჩემთვის ციხეა,
ეს, ბავშვნო, ნუ გავინყდებათ;
ტყვედ ყოფნა მანყენს, ფეხებს ვფშეკ
და თქვენვე გული დაგწყდებათ.

—
გაუშვეს, უთხრეს: „მამ ღმერთმა
ან მოგიმართოს ხელიო!
გაფრინდი, გადაიარე
ჭიკჭიკით მთა და ველიო.“

[1891]

უჯიარაგოლეთი ოზლეგსა

ობლები და ღარიბები ქვეყნად ბევრი იტანჯება,
ზოგს დედ-მამა აღარა ჰყავს, ზოგი სიცივითა კვდება.
ყმანვილებო, ამგვარს სანყლებს, თუ რო სადმე შეეყაროთ,
ვალი გაქვთ, რომ ძმებივითა მიეფეროთ, შეიყვაროთ.

[1891]

სიმღერა პერანგის გამო

(თომას ჰუდისა)

ვაი, საბრალო მკერვალ ქალს,
უგულოდ მოსაქნარესა!..
დღიური საზრდოს მდევარი,
სხვისთვის ჰღვრის ოფლსა მნარესა.

გამოხვეულსა ძონძებში,
ხელები გაშეშებია;
ნამობუმტვია თვალები,
თითებიც დაბრუშებია.

ნეესსა და ძაფსა ძლივს იჭერს,
მაგრამ ვერ აგდებს ხელსაქნარს;
ნერწყვს ჰყლაპავს, ყელში იბრუნებს
ბოლმად მონოლილ ნალველ-ძმარს.

და თავის გასამხნევებლად
მაინც დამღერის საკერავს.
ლილინებს კვნესა-ოხვრითა,
თან ჰკერავს, ჰკერავს და ჰკერავს...

მით თავს იტყუებს, რომ შერჩეს
ცოტა სიმხნე და ძალაცა;
თუმცა კი იცის, რომ ისევ
ეს დღე მოელის ხვალაცა.

იმღერის: „სხვისო პერანგო,
ჩემო ნალამბო-ნაკერო,
ჩემი ცხოვრების სახსარო,
თავს რომ გველები, აგერო.

„ნადი, უთხარი შენს პატრონს,
რაც კი ჩემ ხელში გინახავს,
და რასაც სვებედნიერი
სიზმრადაც ვერ დაისახავს!

„უამბე: „ლარიბ ოჯახში
მუშა ქალი ზის მზებნელი;
შიშველი, მშიერ-წყურვალი, –
დღიური ლუკმის მძებნელი.

„ათენ-აღამებს შრომაში!..
ვაი, მისთანა საქნარსა!..
ზაფხულში ჰნატრობს გრილ ჰაერს,
ზამთარში ოთახს გამთბარსა!

„არც მზეა მისთვის, არც მთვარე,
არც ყვავილები ველისა;
სულ მარად შრომა და ტანჯვა...
და აღარც იმედს ელისა!

„ნატრობს ამაებს სუყველას,
ვით ციურ ნეტარებასა!..
მაგრამ სად არის გამგონე,
ვინ უსმენს აღსარებასა?

„რა სიცოცხლეა სიცოცხლე
ამდენი ტანჯვა-წვალებით?
ზედ დაშტერება საკერვის,
გამოღამება თვალების,

„შრომას რომ ჩალა-ზზის ფასად
უთმობს ცოცხალსა და მკვდარსა?
ცოცხლებს უკერავს სამოსელს
და მკვდრებს უმზადებს სუდარსა!

„მაგრამ როგორც მკვდარს, ცოცხალსაც
არ ესმის, არ ეყურება,
თუ რად და რამდენად უღირს
საწყალ ქალს ეს მსახურება.

„სიკვდილი უფროს სიცოცხლეს
და მასაც ვერ ღირსება!..
ტირილი უნდა... ცრემლებით
თვალები ამომსება.

„მაგრამ ვერ ბედავს, ვაი თუ
დაეცეს ხელსაქნარსაო!..
სიფრთხილით იშრობს იმ ცრემლებს
და ატანს ოხვრის ქარსაო.

„და მხოლოდ სჩივის: რად არის
სისხლ-ხორცის ფასად პურიო
და ჩალის ფასად სანყლების
შრომა და სამსახურიო?!“

ასე დამღერის პერანგსა...
ჯოჯოხეთია კილოში!
კერავს მაინც და სულ ჰკერავს
და ნევსს აცურვებს ტილოში.

ვაი, საბრალო მკერვალ ქალს,
უსუსტრად მოსაქნარესა!
დღიური ლუკმის მდევარი
სხვისთვის ჰღვრის ოფლსა მწარესა.

[1901]

ინტარნაციონალი, მარსელიოზის ხმაზე

ეჟენ პოტიე

აღსდევ, ყოველი მხრის მუშავ!
გაიღვიძე, პროლეტარო!
ჩვენვე უნდა მოვუპოვოთ
ჩვენს თავს ან დრო სანეტარო!

უნდა მტერი დავამარცხოთ,
ძალმომრევი, უსამართლო!..
რა გვაქვს მასთან ჩვენ საერთო,
საპირფერო, ან სამადლო?

ეს იქნება საბოლოო
შეტაკება... მწარე ომი,
და თუ ვსძლიეთ, ჩვენთან ერთად
გაიხარებს ყველა ტომი.

ესლა მხოლოდ დაგვრჩენია!..
ამით ვფიქრობთ თავის დახსნას...
გაუმარჯოს მშიერ მუშას,
მის მკლავსა და მის მარჯვენას!

სხვა სუყველა ტყუილია:
ღმერთი, მეფე, ვინმე გმირი!
ძალა არის შეერთება! –
ერთი ლხინი!.. ერთი ქირი!..

მსხვერპლი უნდა დიად საქმეს,
კავშირი და შეერთება,
საბერველს რომ დაუბერვენ,
რკინა მაშინ ფოლადდება!

ჩვენც დავბეროთ, თავს ნუ ვზოგავთ!
 საბოლოო მწარე ომი!..
 მხოლოდ ჩვენის გამარჯვებით
 გაიხარებს ყველა ტომი.

მოცლილ ხალხის მუქთა ხროვას,
 ამ ქვეყნად რომ დანანნალებს,
 ნამუშავებს სტაცებს ღარიბს
 და უკიდებს გულში ალებს.

უნდა დავსცეთ თავზე მეხი,
 გაურჯელად ვინც ნეტარებს...
 გაუმარჯოს მხოლოდ შრომას,
 მუშებსა და პროლეტარებს!

ყოველი მხრის მუშა ხალხი,
 დროა შეკრბეთ! ნუ გაქვსთ შიში!
 უნდა მედგრად მივიტანოთ
 იმ ჩვენ მტრებზე იერიში!

ეს იქნება საბოლოო
 მშრომელ ხალხის მწარე ომი;
 ეს დაგვიხსნის მხოლოდ! და მით
 გაიხარებს ქვეყნის ტომი.

[1905]

პატარაობისას ქრისტემ
 ბალი რამე გააშენა
 გამრავლა შიგ ვარდნარი
 ყვავილებით დააშენა.

როცა ვარდი გაიფურჩქნა,
 გამოიღო ყვავილები
 მოიწვია ქრისტემ მაშინ
 ებრაელთა ყმანვილები.

და სუყველას სათითაოდ
 დაურიგა თითო ვარდი,
 და თვითონ კი აღარ დარჩა
 მის ბაღშივე განაზარდი.

მაშინ უთხრეს ყმანვილებმა
 გვირგვინს ვინლა დაგადგამს,
 ბაღში ვარდი რომ არ დაგრჩა,
 რით შეიმკობ ახლა თავსო?”

და ქრისტემაც უპასუხა”
 “რისთვის იხვევთ ტყულა თვალსო?
 ვერა ჰხედავთ, ჩემ სანილოდ
 აქ დარჩენილ თქვენ ეკალსო?”

და გვირგვინის დასაწვენელად
 იმათ ეკალს მიჰყვეს ხელი,
 და ვარდის წილ შეურებეს
 წმინდა სისხლით საფეთქელი.

[1908]

უთარილონი

თოფს

(ნათარგმნი ბულგარულიდან)

ჩემო თოფო, დაჯანგულო,
ჩემო ძველო მეგობარო!
გიხაროდეს, ჩემ მაგიერ
უნდა ჩემს შვილს ჩაგაბარო.

დაგვიბრუნდა სანატრელი
დრო და ითხოვს ჩვენს სამსახურს,
გაუხურდი ჩემს შვილს ხელში
ისე, როგორც გული უხურს.

გაუწიე სამსახური
ძველებურად, მეგობარო!
ნუ გაცდები, სანამ მტრების
სისხლი ხარბად არ დაღვარო.

მამის ძველო მეგობარო,
შვილსაც უნდა უმეგობრო,
რომ განგებამ დაგვიბრუნოს
სანატრელი, საქები დრო.

მოუმართე მასაც ხელი
სავაშკაცოდ, მეგობარო,
რომ დაბრუნდეს და მეც ვნახო,
სიხარულის ცრემლი ვღვარო!

(ნათარგმნი ბულგარულიდან)

დეე, მდიოს სიღარიბემ,
დავდიოდე ფეხშიშველა,
არავის ვთხოვ შემწეობას,
და არ მინდა არვის შველა,

როცა ჩემი სინიდისი,
როგორც რკინა მაგარია
და მეც არსად ჩემი თავი
არავისთვის მომიხრია.

არც ერთ პირუტყვს არ ვაღირსებ
სალამს, თავს არ დავიმცირებ
და თუ შემხვდა უნამუსო,
ნიფლის სახრეს გადაუჭირებ.

გადმოკეთებული ლექსები

ალი და კვამლი

ალსა წმინდასა ნათელსა
გარს სქელი კვამლი ჰბურავდა,
გულჭვარტიანი და მყრალი
მის მიდამოსა ჰბურავდა.

ალმა კვამლს უთხრა: „რაა, რომ
ამდევნებიხარ მტრულადო
და რასაც ნათელს მივაფენ,
სცდილობ დაჰფარო სრულადო?“

კვამლმა მიუგო: „მე რა ვქნა?
ეს არის ბედისწერაო,
რომელმაც შენთან გამომჭრა,
შენზედვე დამაკერაო!“

„და ჩემი დანიშნულებაც
ის არის, შე სულელოო,
რომ შენი წმინდა ნათელი
როგორმე დავაბნელოო!“

ალია კაცის დიდება,
კვამლი მტრობა და შურია,
რომელიც ცდილობს დაჰფაროს,
რაც კაცის ნამსახურია.

[1882]

დათვი და მელა

მონადირის ნაამბობი

დიდსა დათვსა დათუნასა,
პირმყრალსა და ტორიანსა,
უკუდოსა, ბანჯგვლიანსა,
უზარმაზარ მძორიანსა.

სადათვეში გალაღებულს
ნადირობა განეზრახა, –
შემდგარიყო მაღლა სერზე
და დაელო ცუდად ხახა.

იქაურმა ნადირებმა
ეს მხეცი რომ დაინახეს:
– „გაუმარჯოს ბატონ დათვსო!“
უნებურად დაიძახეს.

მიაშურეს სათაყვანოდ,
მონინებით ფეხს ჰკოცნიდენ,
ერთმანეთის დაბეზლებით
და განწირვით თავს იხსნიდენ.

ეს იმათი მორჩილება
დათუნამ რომ დაინახა,
შეიფერა, გაიბერა,
უფრო დიდად ალო ხახა.

ერთი კიდეც დაიბლავლა,
ბანს აძლევდა მთა და ბარი,
და პირუტყვებს მითი წელში
გაუყენა შიშის ქარი.

სასიკვდილოდ დაემზადენ
პირუტყვები მაშინ ყველა!
მარტო მხოლოდ გულს არ იტეხს
გატყაული კუდა-მელა.

გაიპარა, გაცუნცულდა,
გადავიდა სერს გადაღმა,
იქ უეცრად ყური მოჰკრა,
რომ დაჰყეფა სადღაც ძაღლმა.

მიიხედა, დაინახა
მონადირე მომავალი,
მეძებრები მოჰყეფავდნენ,
ამოეღოთ კურდღლის კვალი.

ეს რომ ნახა, გაიხარა,
თითქოს ჰქონდა რამ განზრახვა,
უცბად მაღლა ქვაზედ შეხტა,
ძაღლებს თავი დაანახვა.

მონადირემც თვალი მოჰკრა,
სიხარულით მიაშურა,
მაგრამ ჩვენი მელაკუდა
თვალსა და ხელს შუა გაძვრა.

მონადირეს გული დასწყდა,
სახეზედ დაეტყო წყენა,
ძაღლებს თავი მოუყარა,
მელას კვალში ჩაუყენა.

მაგრამ მელამ ხერხიანად
დათვისაკენ მიაშურა,
მონადირეც კვალში სდევდა,
ბევრი ოფლი მოიწურა.

მეძებრებიც დაიქანცენ,
გამოაგდეს მათ გრძლად ენა,
და ბოლოს კი მონადირე
მელამ დათვზე მიაყენა.

დათვი დაფრთხა, წამოვარდა,
გულმოსულმა დაიყვირა,
მაგრამ მონადირემ თოფი
მიმართა და მიაშვირა.

გაისროლა ამონიშვნით,
შუბლში ტყვია მიაჭედა,
ძირს დაეცა დათუნია,
აუტირდა მაშინ დედა.

დააგორეს თავდაღმართში,
კოტრიალა, კოტრიალა...
თურმე ტყუილი ყოფილა
უხერხულად დიდი ძალა.

1883 წ.

ყმანვილი და პეპელა

ჭრელი პეპელა დაათრო
და გააბრუა იამა...
მას მიეპარა ყმანვილი,
დაიჭირა და იამა...

ალერსით უთხრა: „პეპელა,
თავს რითი ირჩენ შენაო?
როგორ არ გლალავს მთელი დღე,
მოუსვენარი ფრენაო?“

პეპელამ უთხრა: „მინდორში
ვსცხვოვრობ მე უზრუნველადო...
იქ ყვავილები გამლილან
ჩემს საზრდოდ, სანუნნელადო.

„რაც დღე მაქვს – ტკბილად ვატარებ,
ჩემს ნებაზედაც დავფრენო,
მაგრამ დღეგრძელი არა ვარ...
გამიშვი... ნულა მაცდენო!“

ყმანვილმა ხელი გაუშვა,
გაფრინდა ნაზი პეპელა...
და თითქოს ნიშნად მადლობის,
თავს ევლებოდა ნელ-ნელა.

[1884]

კაცი და ღათვი

(ვუძღვნი მეგობრებს)

ადამიანზე გულგატეხილი,
ასე ამბობდა მთიული კაცი:
„მეგობრულად რომ გული გავუხსნა,
ჩემს ნაცნობებში არავინ ვიცი!

„ყველა იმათგანს ცხოვრების სახსრად
აურჩევია შური და მტრობა,
და უსასყიდლოდ არ შეუძლიანთ,
რომ მოახერხონ რამ მეგობრობა!..

მათთან მოყვრობა მე ხელს არ მომცემს!
წავალ, მოვივლი სრულად მთა და ბარს,
და პირუტყვებში ავირჩევ სადმე,
სანდო მოყვარეს და კარგს მეგობარს“.

სთქვა და გადასჭრა, გასწია ტყეში,
რომ ირიჟრაჟა, გათენდა დილა;
ბევრი იარა, ცოტა იარა,
დათვს შეეყარა და ეძმობილა.

მათი მოყვრობა და მეგობრობა
გამოდგა სწორედ სამაგალითო:
ხან ეს იწვევდა, ხან ის იწვევდა,
ველარა სძლებდენ უერთმანეთო.

ერთხელ მთიული გამხიარულდა
ზომაზე მეტი რომ მოილხინა,
დასცალა დათვის მან სადღეგრძელო
და გადაჰკოცნა, – ცოლს გაეცინა.

„შენი სიცილის ჭირიმე, შენი,
სულის კოლოფო და ჩემო მზეო! –
ცოლს წასჩურჩულა: – ახლა აკოცე
ამ ჩემს მეგობარს შენც ტუჩებზეო!

ცოლმა იმნუთხა, ნაიდუდუნა:
„ნეტავ შენა, რომ მოგიცლიაო!..
მე პირმყრალ სტუმარს როდი ვეწყობი...
ვაკოცო, განა შემიძლიაო?..

ამ სიტყვებს დათვმა მოჰკრა ყური და
ენყინა, მაგრამ არ შეიფერა,
სადილის შემდეგ გამოეთხოვა
და სახლში წასვლა რომ დააპირა,

მასპინძელს უთხრა ალერსიანა:
ჩემო ძმობილო და მეგობარო!
ჩვენი მოყვრობა თუ კიდევ გინდა,
შენი ნაჯახი თავზე დამკარო.“

გაკვირდა კაცი... შორს დაიჭირა,
მაგრამ სტუმარმა ამოიჟინა...
რალა გზა ჰქონდა? დაჰკრა ნაჯახი,
დათუნას თავ-თხლე გადაადინა.

მადლი უთხრა და მოშორდა დათვი,
მთიული დარჩა გაშტერებული:
„ნეტავი, რა ქნა ჩემმა ძმობილმა,
ეს ამისთანა ახირებული?“

ჰფიქრობდა, მაგრამ რას მიხვდებოდა?
ბოლოს არჩია: ძმობილს ვნახავო
და იმ დღევანდელს უცნაურს მიზეზს,
ისევე იმასვე გამოვკითხავო!“

წავიდა დათვთან – შინ არ დაუხვდა.
დათვმაც მის სახლში არ გაიარა,
სანამ შემთხვევით, ერთის წლის შემდეგ,
სადღაცა გზაში არ შეეყარა.

იამა ნახვა ძველის მეგობრის
და უთხრა: „ძმაო, მაგრე უნდაო,
რომ ჩვენსა ფეხი აღარ შემოდგი
და მოგვაყარე ქვა და გუნდაო?“

დათვმა მიუგო: „ბრალი არა მაქვს!..
არ ვარ გამტეხი ძმურის ფიცისო!
მაგრამ წადი და შენს ცოლსა ჰკითხე,
ამის მიზეზი იმან იცისო.

„მოდი, დამხედე, აბა, ამ თავზე,
შენი ჭრილობა თუ მატყვიაო?!
მაგრამ ის შენის ცოლის სიტყვები,
გულში რომ მომხვდენ როგორც ტყვიაო.

„დამჭრეს და წყლული აქამდე კიდევ
არ მომიშუშდა, არ მეშველაო,
ყელზე დამადგა მე შენი ძმობა
და ძმარ-ნალველით დამასველაო!..“

[1887]

მზა და მთვარე
(გადმოღებული)

ბნელაში მთვარემ უეცრად
აკვანს სხივები მოჰფინა;
„რა აკაშკაშებს?“ – შემკრთალმა
ყმანვილმა ნაიტიტინა.

რამ შეგაშინა, პანანავ,
ხომ არა დაგზმანებია?
მთვარის მაგგვარი კაშკაში
ფუფალას ნაბძანებია!

მთელი დღე ცაზე სრიალით
დაღალულ-დაქანცულ მზესა,
ცისა და ქვეყნის მფლობელმა
სალამოს ეს გაუნესა:

„კმარა, რაც დაბლა ქვეყანას
მალლით სხივები ჰფინეო!
ან დროა ზღვაში ჩახვიდე...
დანექ და დაიძინეო!

„ქვეყანაც დაღალულია,
ნაშრომი... მოასვენეო!
ხვალ დილას ადრე ამოდი
და ისევ გაათენეო!“

სხივებშეკრებით დაეშვა
მზე დასავლეთის მხარესა,
კარზე მიადგა უმცროს ძმას
და შეევედრა მთვარესა:

„ჩემო ლამაზო, პირბადრო,
ნაზო, ნარნარო მთვარეო!
მე მივალ დასაძინებლად,
თუ ძმა ხარ, მომეხმარეო!“

ახლა მზეს სძინავს და მთვარე
დარაჯობს მის მაგიერად...
და აი, თუ რად კაშკაშებს
და სხვიებსა ჰფენს ძლიერად.

ღამენათევი, ხვალ დილას
მთვარე აღარას დაეძებს,
მზეს მიადგება კარებზე...
დაუკაკუნებს... აღვიძებს:

„მამლის ყივილი გადვიდა,
ჩიტებმა იწყეს ფრთქიალი,
ცისკრის დარეკეს. ადექი,
გამოახილე შენც თვალი!“

გამოიხედავს მზე, ჰკითხავს:
„რად დაგკარგვია ფერიო?...
რაც კი მომხდარა ნუხელი,
მიაბზე ყველაფერიო!“

მთავარეც უამბობს უფროსს ძმას
მთელ ღამის თავგადასავალს;
თვითონ ცისკართან შედგება,
მზეს დაულოცავს გზა და კვალს.

თუ ასე ტკბილი ყოფილა,
მშვიდობიანი და წყნარი, –
მზეც მხიარულად ამოვა,
პირნათელ, პირმომცინარი;

თუ არა... განრისხებული
ქვეყანას დაემდურება,
მაღლა წამოვა პირქუშად,
ღრუბლებით შეიბურება.

ცა ატირდება... თან ქარიც
ზუზუნით ეტყვის მაღალ-ბანს
და სათამაშოდ ყმანვილებს
მინდორში არვინ წაიყვანს.

[1890]

მამალი და ძალი

ერთხელ მამალმა ძალს უთხრა:

– „ჩემო ძმაო, მურიო!

ამქვეყნიური ცხოვრება

სულ მტრობა და შურიო!

„ერთი სთესავს – მეორე მკის,
ალარ უდებს მთესველს წილსო,
და ვინ მოსთხოვს სამართალსა
უსამართლო მიწის შვილსო?

„აი, გინდა ჩვენ თავზე ვსთქვათ:
არ გვიგდებენ ღირსად ყურსო!
საკადრისად ვინ აფასებს
ჩვენს შრომას და სამსახურსო?

„უჩვენოდ კი რა იქნება,
შენც ხომ იცი, სოფელიო!
ახი არის, ადამიანს
რომ ავალთ ჩვენც ხელიო!

„გავშორდეთ და ჩვენც სოფელი
ავიშენოთ საკუთრადო!
მერე დავჯდეთ და ვიცხოვროთ
მეგობრულად და ძმურად“.

ძალმა უთხრა: – „კარგად ამბობ...
მომწონს შენი განზრახვაო,
მაგრამ ორი რას ვეყოფით,
თუ არ იქნა კიდეც სხვაო?“

– ჩვენც ვიკმარებთ... სხვა რად გვინდა,
ლახუსტაკი და გუნდაო?
შენ იყეფე – მე ვიყივლებ,
და სოფელს სხვა რა უნდაო?..“

დათანხმდნენ და გაემგზავრენ, –
გამონახეს მყუდრო კუთხე,
სამოსახლოდ აირჩიეს
საუცხოვო მალალი ხე.

მურიკელამ იმ ხის ძირად
მოიმზადა მშრალი ბინა
და, ყეფით რომ დაილალა,
გაგორდა და დაიძინა.

მამალი კი ხეზე შეჯდა,
აკაკანდა... იფრთქილა
და ღამითვე დაიყვილა...
გათენებას არ აცალა.

თურმე ახლოს მელა იყო,
გაიგონა, გაუკვირდა;
ეცა სუნი!.. აცუნცულდა
და ხეს დაუპირდაპირდა.

პირი ნერწყვით გამოევსო.
მამალი რომ ხეზე ნახა;
გაცვივა, გააზმორა...
გააფჩინა ნდომით ხახა.

და შესძახა: – „რა გაყივლებს,
რომ არავის გვასვენებო?“
– „ის მაყივლებს, რომ საკუთრად
ახალ სოფელს ვაშენებო!..“

ისეც კარგი დაგემართოს!..
კარგი აზრი მოგსვლიაო!
მაშ, ჩამოდი, სამოსახლო
მომიზომე!.. მაღლიაო!“

– „ბატონი ხარ! სამოსახლოს,
აბა, როგორ დაგიჭერო!

მაგრამ ნება და თანხმობა
აგიღია განა ჯერო?

„თუ არა გაქვს, მამასახლისს
გამოართვი, – მანდვე წევსო,
გაალვძიე და უთხარი...
იმან იცის, ის მოგცემსო.“

დაიჯერა სულწასულმა
აერია გზა და კვალი:
მურას თავზე ზე ნაანყდა,
სინუნკემ აუბა თვალი.

წამოვარდა ძალლი ზეზე,
სტაცა კუდში მარჯვედ პირი,
და მისთანა თქვენს მტერს, იმას
დააყენა გასაჭირი!..

იაფად არ დაუჯდინა
მისი ძმობილ-მამლის ხრიკი:
ზურგზე ტყავი გადააძრო,
მიაკვნიტა კუდის რიკი.

„ვაი დედას“ ძახილითა
გარბის სიმწრით კუდა-მელა!..
კიდევ კარგი, რომ საბრალომ,
როგორც იქნა, თავს უშველა.

სერზე შედგა და იქიდან
მან ძმობილებს გადმოსძახა:
– „მიჯობდა, რომ თქვენი თავი
ჩემ დღეშია არ მენახა!

„მე ხომ ჩემი დამემართა,
მაგრამ თქვენც კი უნდა გითხრათ:
თქვენ რომ სოფელს ააშენებთ,
დაგირჩებათ თქვენვე ოხრად!“

[1891]

პირი და მგელი

ერთხელ ვირი საძოვარზე
დაიმართოხელა მგელმა,
მიეჭრა და მისი შეჭმა
მოინდომა საძაგელმა.

არ ელოდა ყურპანტურა,
შეკრთა უცებ, ელდა ეცა;
გაქცევა რომ დააპირა,
მუხლებიც კი მოეკეცა.

დაიჩოქა... შეჰყროყინა:
„რომ არ მზოგავ, კი ვხედავო,
მაგრამ მაინც სიკვდილის წინ
ერთ სათხოვარს გიბედავო:

„ქაჩაჩში ლურსმნის ნატები
ჩამრჩა და ის მტანჯავს მეო,
და იმის ჯავრს ნუ გამატან,
ამომილე როგორმეო!

„მე ანდერძის ასრულება
სიკვდილს გამიადვილებსო...
შენც ლურსმანი აგცილდება,
ალარ გატკენს მაგ კბილებსო!“

დაუჯერა მგელმა... ლურსმნის
ამოლებას დაეჩქარა,
მაგრამ ვირმა ტყუპად წინლი
შიგ კბილებში მიაყარა.

ჩაულენა... ჩაამტვრია,
ერთიც აღარ შეარჩინა...
დარჩა მგელი რეტდასხმული,
მხოლოდ პირი დააფჩინა

და სთქვა: „რატომ არ ვიცოდი,
ბედი ასე დამსჯიდაო,
მამა მყავდა ხარაზი და
ნალბანდობას რა მრჯიდაო?!“.

[1891]

ბაყაყი და მორიელი

მორიელი და ბაყაყი
დამეგობრდენ, დამოპობილდენ,
შეჰკრეს პირი, რომ ერთმანერთს
არაოდეს არ მოსცილდენ.

სულით, გულით, ფიცით, მტკიცით
გაამყარეს მათი აღთქმა,
რომ იმ დღიდან ერთი იყოს
მათი საქმე და გულისთქმა:

ერთმანეთის უთანხმურად
არ გადადგან არსად ბიჯი,
შეერთებულ მოქმედებით
მტერს აუკრან კბილის კრიჭი!

ერთხელ სადღაც გაემგზავრენ,
გადიარეს მთა და ბარი,
გვერდში უდგენ სულ ერთმანეთს
ერთმანეთის მეგობარი.

გზაში დახვდათ მათ მდინარე,
უხიდო და გაუვალი,
მორიელი შეუშინდა, –
აერია გზა და კვალი!

სთქვა: რაღა ვქნა, ამას იქით
ველარ წავალ ველარსადო,
ცურვას რომ ვერ მოვახერხებ,
წყალში ჩასვლა როგორ ვსცადო?

მეგობარმა უთხრა: ძმაო,
გაღმა გასვლა თუკი გსურსო,
აგერ არ ვარ? მე გაგინევ
მაგ საქმეში სამსახურსო;

მცურავი ვარ, ზურგზე შემჯექი,
მე მოვუსომ ბაყაყურსო
და შენ მშრალად გადაგიყვან,
აგისრულებ, რაცა გსურსო.

შეასკუბდა ზურგზე ბაყაყს
მორიელი... ინყეს ცურვა...
მაგრამ წყალში მორიელმა
მოძმის კბენა მოისურვა.

სწვდა კისერში და ბაყაყმაც
ჰკითხა: ძმაო, რას შვრებიო?
რომ მკბენ, განა გავინყდება,
რომ მაგ შხამით მოვკვდებიო?

მაგრამ მოძმემ უპასუხა:
მე მისთანა მოდგმის ვარო,
რომ ვერც მტერს და ვერც მოყვარეს
ვერ დავინდობ, მეგობარო!..

ეუცხოვა ბაყაყს და სთქვა:
ვერ ყოფილხარ კარგი ზნისო!..
მეც მისთანა მოდგმისა ვარ,
რომ ველარა დამიხსნისო,

თუ ნაკბენი მორიელის
არ გავზანე, – გავწმინდეო,
და, ნურაფერს უკაცრავად,
თუ ცოტა შენც დასველდეო.

სთქვა და ჩაიყურყუმალა,
მოლაღატე მისცა წყალსა,
ნათქვამია, რომ „გადახდა
უნდა ხოლმე სესხს და ვალსა.“

[1891]

მთიული

ვილაც ბეჩავი მთიული
ერთხელ ბარში ჩამოვიდა,
თურმე ბალი არ ენახა
და, რომ ნახა, გაუკვირდა.

მიიარა, მოიარა,
კარგად დაათვალიერა
და ხილიც იმდენი სჭამა,
რომ გული გამოიჯერა.

მერე ნიგოზს ქვეშ, ჩეროში
გაგორდა ნებიერადა;
მოსწონდა იქაურობა,
შემკული მრავალფერადა.

მხოლოდ ერთი რამ უკვირდა,
– ჭკუაში არ უჯდებოდა –
რომ შეხამებით ნაყოფი
ნერგებზე არ იზრდებოდა:

– „უკულმა სამართალია!..
რა რიგია და წესიო:
დიდ ხეს ნიგოზი მოუსხამს
და ბალახს დიდი ნესვიო!“

ამ დროს იმ ნიგოზის წვეროზე
შემოჯდა ყვავი – ყვანჩალა
და დასკვნა მისი მსჯელობის
ბეჩავსა აღარ აცალა:

შეირხა რტო და კაკალი
ძირს წამოვიდა ტრიალით,
თავზე დაეცა მთიულსა...
ზე წამოვარდა ღრიალით:

„ღმერთო! შეგცოდე, შემინდე
და ნუ მომკითხავ ყბედობას!..
მე ვინ ვარ, რომ ვინუნებდე
შენს ბრძნულსა შემოქმედობას!

„თურმე შენ უკეთ ანესებ
ამ ქვეყნად კარგს და ავსაო;
ნესვი რომ ბმოდა ამ ნიგოზს,
ხომ გამიხეთქდა თავსაო?“

[1891]

კატა და ლომი

კატამ ნახა ლომის ლეკვი
უპატრონო უდედური,
სული ხორცად ეყრებოდა, –
შეებრაღა უბედური.

აიყვანა, უძიძავა,
უგამდლა და გამოზარდა;
შესტროფოდა და შეჰხაროდა,
შვილზე ნაკლებ არ უყვარდა.

მარდი, სწრაფი, თვალ-ტანადი,
საამური სანახავად,
რომ დამთავრდა, ნადირობდა,
თავს ირჩენდა თავისთავად.

ერთს დღეს ბედმა უღალატა
და ველარა ინადირა,
შინ დაბრუნდა მშვიერი და
კატას შეჭმა დაუპირა.

მაგრამ იგრძნო ციცუნიათ,
რომ კარგს არას მიპირობსო
და იფიქრა: არ დამზოგავს,
თავს ვუშველო, ისა სჯობსო!

წამოვარდა ზეზე, – ლომიც
გამოუდგა მის დედობილს,
მაგრამ კატა ხეზე შეხტა,
გადაურჩა ბრჭყალსა და კბილს.

ლომი ხეზე ველარ შეჰყვა
და შესძახა: – „დალოცვილო!
რატომ მეც არ დამასწავლე
ხეზე შესვლა, დედობილო?“

– „მიტომ შვილო, რომ ამ შავს დღეს
მოველოდი შენგანაო!..
თუ რომ ხელში ჩაგვარდნოდი,
დამზოგავდი შენ განაო?“

[1891]

ბალი და ჩიტავი

ბალი დამნიფდა ლალისფრად,
ძირს დაუხრია ტოტები;
აბუჩა სტუმრად წვეული
გარს ეხვევიან ჩიტები.

ენაფებიან სიამით,
გაუდისთ ჟღივილ-ხივილი,
თავბრუ ეხვევათ, არ ესმისთ
მებალის გულისტკივილი.

გამოდღენ... მეტიც არ უნდათ!
თავს ანებებენ საჭმელსა...
ჭიკჭიკითა და ფრთქიალით
მოედვენ ტყესა და ველსა.

[1891]

შეპარდენი და გტრედი

მტრედი მიჰფრენს ბუდისაკენ,
ბარტყებისთვის მიაქვს საზრდო!
გამოუხტა შევარდენი,
დაუქროლა, კლანჭი მოსდო.

გასნია და გამოსნია,
გაგლიჯა და გაამწარა,
ბურტყელი მაღლა გააბნია,
დაბლა სისხლი დააღვარა.

მაგრამ მტრედი თავს არ იგლოვს,
ნაღვლობს მხოლოდ ბარტყებზედა:
ვაი! აღარ ეყოლებათ
საცოდვავებს მათი დედა!

[1891]

ვაშლი

ფოთლებში გამოუყვია
თავი მწიფე ვაშლს შებრანულს,
ქვეშიდან უჭვრეტს ყმანვილი,
და რომ ვერ სწვდება, იტკენს გულს.

ამბობს: „ნეტავი ეს ვაშლი
თავისით ჩამოვარდესო!
ისე მომეცეს სიკეთე,
როგორც ის გამეხარდესო!“

ამ დროს გრიგალმა დაჰბერა,
ხე შეარხია შრიალით;
კუნში მოსწყვიტა ნაყოფი,
ძირს მოდის ბზრიალ-ტრიალით.

ყმანვილმა ხელი დასტაცა,
ქარს მაღლი უძღვნა გულითა
და სახლისაკენ მოჰკურცხლა
ავსილმა სიხარულითა.

[1891]

მწყერი და მწყემსი

ყანის პირად მოვდიოდი,
ამიფრინდა თვალნი მწყერი;
სახრე ვტყორცნე, მოვახვედრე,
წავანყვიტე თავ-კისერი.

ძირს დავხედე, – ბუდე ვნახე,
შიგ ბარტყები სულ ტიტვლები,
ძიგძიგობდენ, ჭყვლიპინობდენ,
საცოდვავად ის ობლები!

თითქო ამას მაყვედრიდენ:
შე ცუდო და შე უწყალო!
რა გინდოდა დედაჩვენთან?
რას ერჩოდი, რომ მოჰკალო?

[1891]

ვანო და ფრინველები

– „ჰე, ჩიტებო, ჩიორებო,
მაღნაზო და ნაცარებო!
სად ყოფილხართ, რა გინახავთ,
დედაჩემი არ გინახავთ?“

– „დედაშენი ამ დილაზე
– ბანზე იყო გადმომდგარი,
და ჭრელ წინდებს ვანოსათვის
ჰქსოვდა ტკბილად მომღიმარი“.

– „მერცხალო კუდ-მაკრატელა,
მოჭიკჭიკე, მონავარდე!
სად ყოფილხარ? დედაჩემი
არ გინახავს, თუ გიყვარდე?“

– „თქვენი სახლის ერთ კუნჭულში
ბუდე მქონდა ანაშენი
და ყოველთვის თვალნი მედგა
მოსაქნარე დედაშენი;

„ახალუხს რომ უკერავდა
ვანოს დიდის სიამითა, –
მე მალლიდან დავმღეროდი,
ვჭიკჭიკობდი ტკბილის ხმითა“.

– „შენ, ბულბულო მგალობელო,
ქვეყნად სწორი რომ არა გყავს!..
სად ყოფილხარ სიდამ მოხვალ?
დედაჩემი არ გინახავს?“

– დედაშენი? როგორ არა!
ბალში ვნახე მე ამ ხანად,
ლოყანითელ ვაშლებს ჰკრეფდა,
ვანოსათვის გასაგზავნად“.

[1891]

გაზაფხული

გაზაფხულდა, ბუჩქის ძირას
თავს იწონებს ნაზი ია;
ჩვენ სალხენად კოკობ ვარდსაც
ემხით გული გაულია.

ხავერდით მწვანე ბალახს
აბიბინებს სიო ნაზად,
თითქო უნდა დაეფინოს
იმ ყვავილებს ფიანდაზად.

მაღალ მთიდან წმინდა წყარო
მოცქრიალებს ჩუხჩუხითა,
თითქო ნანას ეუბნება
ძუძუმწოვრებს ტკბილი ხმითა.

ხის ტოტებზედ ჩიტუნები
ფრთხიალობენ, სრიალობენ;
იმენებენ მაღლა ბუდეს,
დაჰხარიან და გალობენ.

და მახლობლად იქვე თავი
მოუყრიათ ყმანვილებსა,
იმღერიან და თან ჰკრეფენ
სხვადასხვაფერს ყვავილებსა.

[1891]

მინდორში გასვლა

აყვავებულა მინდორი
ეფერადება მთა და ბარს,
მე სტუმრად მეპატიუება,
მიმზადებს ძღვენს და საჩუქარს.

ვენვევი, მოვჰკრეფ ყვავილებს,
შევკონავ ლამაზ თაიგულს;
ჩემ დებს ნაუღებ საჩუქრად
და გაუხარებ მათაც გულს.

[1891]

მაისის დღია

მზემ წითლად თავი ამოყო,
ხმელეთს ნათელი მოჰფინა,
გამოაღვიდა ქვეყანა,
შესძრა და ააბიბინა;

თავალებულსა მცენარეს,
ლამის წყვილიადით დანაბულს,
ვით უკვდავების ცრემლებით
დამანანებულ-დანამულს,

თვალმშვენიერად შეხედა,
მიუძღვნა სითბო საარსო
და ოქროსფერი სხივები
გულში მალამოდ ჩაასო;

ყვავილებს სული ჩაედგათ,
აფრქვევენ სუნნელებასა
და მით საგრძნობლად, უსიტყვოდ,
ჰგალობენ ქებათქებასა.

ფრინვლებმაც იწყეს გალობა
ჭიკჭიკით საამურითა
და მწყემსი თანხმად ბანს აძლევს
ხმატკბილის სალამურითა.

[1891]

შრომა

პატიოსანი შრომა წმინდაა, ვინ არ იცის,
ამ ქვეყნად სასარგებლო და საამური ზეცის.
ზარმაცობა ბუდეა, რაც ცოდვა და სენია,
ამიტომაც შემოქმედს ასე გაუჩენია:
რომ კვირაში ექვსი დღე ვიმუშავოთ, ვიშრომოთ
და მეშვიდე, კვირა დღე, შევისვენოთ, ვიუქმოთ.

[1891]

თხა

ერთი თხა ჰყავდა ბებიას, ნიშა-ნიკორა, ნაცარა,
თავს ევლებოდა, უვლიდა, უყვარდა ნვერებცანცარა.

ატროვდა ერთხელ ბეკეკა, გაიჭრა ტყეში, გავარდა,
ნეკერი ჩააკრახუნა, კუნტრუშით შეინავარდა.

მაგრამ დამწარდა მოლხენა, დღე დაუბნელდა მას შავად:
მგელს სუნი ეცა და თავზე დაადგა სულთამხუთავად.

გაუმაძღარი თვალები ცეცხლივით დაუბრიალა,
კბილი მოავლო, გაჰგუდა, აბლავლა, აახრიალა.

ცხლად გადასანსლა მსუნაგმა, შეკვრიხა, შეახრამუნა!
მხოლოდ რქები და ჩლიქები ბებიას დაუნარჩუნა.

[1891]

მერცხალი

ჩემს ფანჯრის თავზე მერცხალი ყურეში ბუდეს აკეთებს;
მოაქვს ჩალა და ბუნბული, ტალახში აგლესს, აერთებს.

მუშაობს, თანაც ჭიკჭიკობს, მიფრინ-მოჰფრინავს უსუსტრად
და არ ისვენებს, სანამდი არ შებინდდება მტრედისფრად.

მაშინ კი შესწყვეტს გალობას, თავს აძლევს მოსვენებასა,
მთელ ღამეს სძინავს და ისევ მოელის გათენებასა.

რიჟრაჟზე ფრთას ფრთას შემოჰკრავს, გარეთ დაიწყებს
ნავარდსა!..

ალვიძებს მუშებს ჭიკჭიკით, უქარვებს ნაღველს და დარდსა.

[1891]

კატა

დედა-კატა კარს უკან ცუცქს
გრძელ კუდამოძუებული,
თვალში ცრემლი მოჰრევია,
სიმწუხარით სწყდება გული.

ხვადი მიდის, შეჰკრუტუნებს:
– „ჩემო კარგო ციცუნია!
ვიზედა ხარ გაბუტული
და ან ვინ რა განყენია?“

– კოტემ თევზი მოიპარა,
შეშინდა და გადაჰფიცა;
მე ქურდობა შემომწამა,
ურცხვად ღმერთი დაიფიცა.

„ის გადარჩა, მე გამცოცხეს,
ის მტყუანი, მე მართალი,
ამისთანა სამართალს კი
დაუდგება ორივე თვალი!“

[1891]

ზამთარი

თეთრწვერა სპეტაკ ზამთარმა
გამოიჩინა რა ძალა,
გაყინა დაბლა ხმელეთი,
სიცივით ააკანკალა.

მაგრამ უფალმა მაღლიდან
წყალობის თვალით დაჰყურა:
შეჰკერა თოვლის საბანი,
მცივან ქვეყანას დაჰხურა.

გამოეხვია შიგ თბილად
ადრე საკვირტე ხეხილი,
და მასვე რბილად ქვეშ მოჰყვა
ჯერ კიდევ თოთო ჯეჯილი.

მუშამ სთქვა: ამის უამესს
რას ნახავს ჩემი თვალიო?
ვიცი, რომ ზამთარს თოვლიანს
თან მოსდევს მოსავალიო.

[1891]

ტკბილი და მწარე

მეფემ უბრძანა სახუცესს:
„მოიარე ქვეყანაო
და ტკბილი რამე საჭმელი
მომიძებნე მისთანაო,

რომ იმაზე გემრიელი
სხვა აღარა გამოდგესო!“
შესწვა ენა და მიართვა,
–„ის საჭმელი გახლავთ ესო!“

სჭამა, იამა და ბრძანა:
„მართალი ხარ, სახუცესო...
ეგ ნატვრა რომ შემისრულე,
აასრულე ახლა ესო:

„აბა, ნადი და მიშოვნე
ისე მწარე საჭმელიო,
რომ გამოჩნდეს მასთან თაფლად
ძიმწარე და ნაღველიო!“

სახუცესმა ისევ ენა
მოუტანა და მიართვა.
მეფემ თვალი გადაავლო,
გაუკვირდა და ასე სთქვა:

„მაშინ შენ ენა მომართვი,
როცა ტკბილი მენებაო!..
მწარეს ვითხოვ, – ისევ ენა
მოგაქვს!. როგორ იქნებაო?“

მოახსენა სახუცესმა:
„თავმან თქვენმან, თქვენმა მზემო!..
ზედმინეწით შემიტყვია,
კარგად ვიცი მაგის გემო.

„ვერც სიტკბოთი, ვერც სიმწარით
ენას ვერა ედრებაო!..
ზოგს მალამოდ დაედება
და ზოგს ისრად ეყრებაო!..“

[1892]

მეფე და მხატვარი

ერთ ცალთვალ მეფეს მხატვარი ჰყავდა,
ხელოვანი და სახელგანთქმული,
მაგრამ დაღუპვა უნდოდა მისი...
მიზეზს ეძებდა გარისხებული.

ერთხელ მოიხმო და ეს უბრძანა:
„მსურს გადაიღო ჩემი სახეო!“
მიხვდა მხატვარი „ვეჰ! ვილუბები,
ახლა დამიგეს სწორედ მახეო:

„თუ რომ დავხატე სწორთვალისანი,
მეტყვის: „არა მგავს! ვერა ხედავო?“
და თუ გადვილე ნამდვილცალთვალა,
იწყენს: „ვით მკადრე? როგორ ჰბედავო?“

და ორ ცეცხლ შუა ჩავარდნილ მხატვარს
თავს ატყდებოდა ზარი და მეხი,
მაგრამ მოხედა ღმერთმა საბრალს
და მოაგონდა ამგვარი ხერხი:

დახატა ვითომ მეფე ნადირობს,
თოფი აქვს ხელში, უმიზნებს ნადირს;
ნამხდარი თვალის დაახუჭვინა
და ამგვარ ხერხით გადაურჩა ქირს.

[1893]

პატარა მათხოვარი

მომხედეთ: ღმერთი მოგხედავთ!..
მათხოვარი ვარ პატარა;
მშია და გამწარებული
ლუკმა პურს ვეძებ, სხვას არა!

ნუ გამინყრებით, ცოდვა ვარ!
ნუ დაიშურებთ სამადლოს!
ჯერ შვიდი წლისაც არა ვარ,
რომ თავის მოვლა შემეძლოს.

ალარც დედა მყავს, არც მამა
და არც სხვა ვინმე მზრუნველი;
კარიკარ სამონყალოსთვის
უნდა ვაშვირო მე ხელი.

თქვენ ეგებ ნუნკი გგონივართ?
ან ლორმუცელა?.. აჰ, არა!
ლუკმას დავეძებ დღიურსა
და მეტი არა მინდა-რა!

დღეობა იყო სოფელში
გუშინ და დიდი მოლხენა;
სიმღერა, ცეკვა, თამაში!..
მე არც კი ვინმემ მახსენა!..

შეგჩერებოდი შორიდან
ჩემ ტოლებს... გული მწყდებოდა;
ცრემლებს ვყლაპავდი, უპუროდ
შიმშილით სული მხდებოდა.

მეც ვიცი დიდებისაგან,
რომ უთქვამთ, გამიგონია:
„მაძლარსა ყველა მშვიერიც,
თურმე, მაძლარი ჰგონია“.

მაგრამ ნუ გჯერათ თქვენ მაინც,
მე მშიერი ვარ ნამდვილად.
სული რომ ყელში მეჩრება,
ველარ ვთხოულობ ხმატკბილად.

ეს ბევრს არ მოსწონს: „რას უგავს
ან ხმა, ან სახე... ფერო!..
გულს ნუ გვინუხებ ლიტინით!
მოგვშორდი... ნაეთერიო!..“

ნუ გამიწყრებით თქვენ მაინც!
ოხერ-ობლობა ძნელია!
დაგლოცავთ – ღმერთი შეისმენს...
კეთილის გადამხდელია!

[1902]

კრილოვის იგავ-არაკები

გამვლელი და ქაღალდი

შარაგ ზაზე მიდიოდა
ერთად ორი მეგობარი,
იმ მთისა და ამ ბარისა
გაემართათ საუბარი.

იმ დროს გოშიამ უეცრად
ლობეში თავი გამოჰყო,
შორიდამ გული მოიცა
და მგზავრებს ყეფა დაუნყო.

მის ხმაზე ასტყდენ ქაღალეები,
შეიქნა ყეფა უწყალო!
შეჩერდა ერთი გამვლელი
და მსხვილ ქვას ხელი მოავლო.

მეორემ უთხრა: „მაგითი
ნუ ჰფიქრობ, მოიგეროო!
ერთს რჩევას მოგცემ, ძმობილო,
და სჯობს ის დაიჯეროო!

„ვიცი მაგათი ბუნება
და კარგად ვიცნობ ყველასო, –
ერთი თუ აგიყოლიეს,
ალარ მოგცემენ შველასო.

„მაგრამ შენ თუ არ მიაქცევ
სრულიად ყურადღებასო,
კუდების ამოძუებით
შესწყვეტენ ღრენა-ყეფასო!“

მართლადაც არ გადაედგათ
ჯერ კიდევ ორი მათ ბიჯი,
ძაღლებმაც ყეფა შესწყვიტეს,
თითქოს აჰკროდესთ მათ კრიჭი.

—

შურიანებიც ამგვარად
ჰყეფენ და იღრინებიან,
მაგრამ ხმას რომ არ გასცემენ,
თითონვე გულზე სქდებიან!

[1862]

მელა და ყურძენი

დამშეული კუდა-მელა
ვენახში მიიპარება...
მიცუნცულებს ნელა-ნელა,
ლობე-ყორეს ეფარება.

ბოლოს შეძვრა.. ნახა კარი,
მაგრამ აზრი კი წაუხდა:
ბალი იყო სულ მაღლარი
და დაბლარი არ დაუხვდა.

ყურძენი რომ მაღლა ნახა
მიმნიფებულ-მინაბდული,
დაულო მას წუნკმა ხახა,
აუძგერდა მსუნაგს გული.

მაღლა-მაღლა იყურება,
იგრიხება, ინურება...
აქეთ-იქით დატრიალებს,
თვალებს სისხლით აბრიალებს.

ხან დანვება, ხან ადგება,
ნდომის ნერწყვი პირს ადგება,
კბილები მთლად აექავა,
მაგრამ მაღლა ხომ ვერ გავა?

სწორედ ჭირის დღე დაადგა
დაიქანცა, დაილალა,
მაგრამ აღარ გამოადგა
აღარც ხერხი და არც ძალა.

დარჩა ამოძუებული...
მაგრამ აღარ გაიტეხა
კუდიანმა ვითომ გული
და ურცხვად ეს დაიკვება:

„რომ არ ვსჭამე, კარგა ვქენი,
გეფიცებით შვილებსაო;
მკვახე იყო ის ყურძენი
და მომკვეთდა კბილებსაო!“

[1884]

გუგული და გვრიტი

„კაფე! კაფეო!“ გუგული
იძახდა გამწარებული,
და გვრიტი, ახლო მჯდომარე,
ჰკითხავდა გაოცებული:

„რა დაგმართია, დაიავ?
რად მოსთქვამ აგრე მწარედო?
ავად გყავს ვინმე? თუ მოკვდა
და დაგსვა მგლოვიარედო?“

„ან იმას სწუხდე, ეგებო,
რომ მიდის გაზაფხულიო,
თან მიაქვს შვება-მოლხენა
და ტრფობა-სიყვარულიო?“

გუგულმა უთხრა: „რას ამბობ?
მაგას არ ვსწუხვარ, არაო!
შვილების უმადურობამ
უმართლოდ გამამწარაო.“

„ვხედავ, რომ ყოველგვარ ფრინველს
შვილები ეხვევიანო,
თავს ევლებიან, მშობლებიც
შესტრფიან, შეხარიანო.“

„მე კი აქამდეც არ ვიცი,
რაა ეგ ნეტარებაო!
გარბიან ჩემგან შვილები,
ერთიც არ მეკარებაო.“

„დედა ვარ, განა უცხო ვარ?
მეც დედის მიძგერს გულიო!
ამდენხან მამა-მათისა
გულს მედვა სიყვარულიო“.

გვრიტმა მიუგო: „საბრალოვ!
ეგ მიტომ დაგმართნიაო,
რომ შენს ნებაზე ბარტყები
კარგად ვერ გაგინვრთნიაო.

„სად გქონდა წრეულს შენ ბუდე,
ან როდის იჯექ კრუხადო?:
მე სულ უსაქმურს გხედავდი,
დაჰქეიფობდი უხვადო“.

გუგულმა უთხრა: „რას ამბობ?
მაგისტვის სად მეცალაო?
„გუ-გუ-თი გამოვაცრუე
მინდორი, ტყე და ჭალაო.

„დრო სადღა მქონდა ბუდისტვის?
სხვისაში ვსდებდი კვერცხებსო,
იქ გამოჩეკეს! გაზრდითაც, –
დავაზრდევინე სულ სხვებსო.“

გვრიტმა სთქვა: „რადგანც დედობის
დაგვიწყებია ვალიო,
გემართლებიან, რომ სძულხართ
შვილებს, არა აქვსთ ბრალიო!“

–
ვინც გუგულსავით სხვის ხელში
ჩააგდებს თავის შვილებსო,
იმას შეცდომა ბოლო დროს
შეარცხვენს, გაანითლებსო.

[1889]

ჭირვეული თამადა

დალიე! ღმერთმა შეგარგოს!..
გადაჰკარ, ჩემო ძამია!“
– დამაცა! რა დროსი არის?
ჯერ პურიც არ მიჭამია!“

– „რა ვუყოთ? ვერ მოესწრობი“
წინ არ გინყვია საჭმელი?
ალავერდს მოვალ, დაიჭი!
ამ სასმისს მოჰკიდე ხელი!

„ოჰ... ეგრე არ სჯობს?! გაამოს!
ჩაყლურჭე, შენი სულისა!..
ახლა ეს თასიც დასცალე,
მაგანაც გამაგულისა!“

– „ასე ზედი-ზედ? რას ჩქარობ?
დამაცა, სული მოვითქვა!
უზმოზედ ღვინომ მიხამა,
გულზე დამანვა, როგორც ქვა“.

– „არა უშავ-რა, გადივლის,
„მოჰკლასო ხარი თივამო“,
მასპინძლის სადღეგრძელოა
და ნუთუ გულით არ სვამო?“

„არ შემიძლია და რა ვქნა?“
– „ეჰ, ნუ ხარ ჭირვეულიო!
ორივე ხელით იჭმევა
ქადა, თუ გულობს გულიო!

„აგრე არა სჯობს? შეგარგოს!
დასცალე, რისა გრცხვენია?
გწყალობდეს მაგის ზედაშე,
ხომ ხედავ, ლალის წვენია?“

„ეს აზარფეშაც დასცალე,
შეკრული ნუ გაქვს კბილები!
უნდა დავლოცოთ მასპინძლის
კარგი ცოლი და შვილები!“

– „მოვკვდი, ბატონო!“ – „რა გიშავს?“
– „რა ვქნა, რომ მეტს ვერ ავიტან?!“
– გაბედე! რა დროს ეგ არის,
მაცაც მოგივა თანდათან!

„რომ მოუწყინო მასპინძელს,
სირცხვილი არის, ხომ იცი?“
– „კი მაგრამ არ შემოძლია!
არც ჯერი გადის... არც ფიცი?!“

ძალას ატანდა ამგვარად
ერთხელ სტუმარსა თამადა,
სტუმარს კი ნაძალადევი
ღვინო მიაჩნდა შხამადა.

არ იქნა... აღარ მოეშვა,
და რომ არ მისცა საშველი,
ზე წამოვარდა სუფრიდგან,
ქუდს მიატანა მან ხელი

და თავს უშველა, გაიქცა:
„თავს ვერ შევსწირავ ღვინოსო,
მასპინძელიც და თამადაც
ღმერთმა კი შეარცხვინოსო!“

[1889]

სამცოლა

ერთმა ვილაც ცოდვის შვილმა
ისეთი რამ ჩაიდინა,
რომ გაუშვა ორი ცოლი
და მესამედ იქორწინა.

ეუცხოვათ ეს ამბავი
ყველას, დიდს და პატარასა:
აყაყანდენ, იძახოდენ
რიგი რას და რიგი რასა!

„ეს რა მოხდა? რა გაბედა?
რა ყოფილა? რა კაცია?“
იმდენი ქნეს, რომ ამ ხმებმა
მეფემდინაც მიაწია.

მეფე იყო სულის კაცი,
ულმრთოობა არ უყვარდა,
რომ გაიგო ეს ამბავი,
გარისხდა და წამოვარდა.

ერთი შეხტა... შებზიალდა:
„ვინ გაბედა ეს საქმეო?!
გამიბრიყვდა სამფლობელო,
კმარა, დღემდე რაც დავთმეო!“

„დღეის იქით არ შევარჩენ
დანაშაულს არავისო,
რომ სუყველას გულში ედვას
სიყვარულთან შაში ღვთისო!“

დაიბარა მსაჯულები,
ბრძანა: „ვფიცავ ჩემსა მზესო!
გაგლენავთ და გაგამტვერებთ
ისე, როგორც ჩალა-ბზესო,

„თუ ის ისე არ დასაჯეთ,
რომ ქვეყანა გაკვირდესო
და სთქვას, მისი მსგავსი რამე
არ ყოფილა აროდესო!“

აცახცახდენ მსაჯულები,
აიტიანა შიშის ქარმა:
„ე, რა ცეცხლში ჩაგვაყენა...
იძახოდენ – ცოცხალ-მკვდარმა?“

„თვით წახდა, ჩვენც წაგვახდინა,
გაგვიყარა ყელში დანა!..
ჩვენც რამ უნდა მოვიგონოთ,
რაც არ ქმნილა, იმისთანა!“

არც უსვამთ, არც უჭამიათ
სამი დღე და სამი ღამე,
მხოლოდ იმის ფიქრში იყვენ,
რომ გამოეგონათ რამე.

ბოლოს ღმერთმა შეიბრალა,
მოუმართა სანყლებს ხელი
და ერთი ხმით დამნაშავეს
გადუნყვიტეს ეს სასჯელი:

„დამნაშავემ დიდი ცოდვა
რომ გულწრფელად შეინანოს,
სამი ცოლი ყველა ერთად
უნდა სახლში წაიყვანოს“.

ხალხი ამბობს: „ამ მსაჯულებს
რა უქნიათ? ეს რას ჰგავსო?
გარისხდება მეფე... სანყლებს
ქათამივით წასჭრის თავსო!“

მაგრამ სანამ სასახლემდი
მიაწევდა ეს ამბავი,
იმ სამცოლამ თავის ნებით
ჩამოიხრჩო უმალ თავი.

ამ ამბავმა მთელი ხალხი
იმნაირად შეაშინა,
რომ არა თუ სამი ერთად,
ძლივს მიჰყვანდათ ერთიც შინა.

[1889]

ცილისმნამებელი და გველი

ჯოჯოხეთის კარზე შედგა
ერთხელ ცილისმნამებელი
და იმ დროსვე შხამიანი
ამოუდგა გვერდში გველი.

„ჯერ მე შევალ!“ – „არა, მეო!“
მოუვიდათ იქ ცილობა,
აიშალნენ, დაავინყდათ
ძველებური გაზრდილობა.

გველმა უთხრა: „პირველობა
მე შემფერის, სწორედ მეო,
რადგანაც რომ იმ ქვეყანას
ბევრი კაცი დავშხამეო“.

კაცმა უთხრა: „მართალია,
განთქმული ხარ გესლითაო,
მაგრამ მე კი რა ნაკლე ვარ,
ბოროტ სიტყვის თესლითაო?“

ამან ეს სთქვა, იმან ის სთქვა,
კაცი მაინც გაუძალდა,
მაგრამ გველმა არ აცალა
და წინდანინ შესრიალდა.

ბელზებელმა შემოხედა
და გველი რომ დაინახა,
„რა თავს იგდებ, შე უზრდელი?
გაჩერდიო!“ – დაუძახა.

ვისი ტიკი-ტომარა ხარ,
ღირსეულს რომ არ აცლიო?
მართალია, დიდი არის
შენი შრომა და ღვანლიო,

„მაგრამ შენ რომ კაცებს ჰკლავდი
ახლო-მახლო კბენითაო,
ცხრა მთას იქით გულს უხეთქდა
ეგ სხვებს მწარე ენითაო.

„პირველობა მაგისია,
შენ ნუ სცდილობ ტყვილადაო!
და ჩემგანაც ნაკურთხია
ჯოჯოხეთის შვილადაო!“

[1889]

ყვავი და მელა

სადღაცა ყვავსა-ყვანჩალას
ემოვნა ყველის ნაჭერი;
ხეზე შემოჯდა, საუზმეს
ემზადებოდა მშიერი.

ამ დროს, სად იყო, სად არა,
გაჩნდა მსუნაგი მელიაც
და ყველის სუნი რომ ეცა,
კინალამ სული დალია.

პირს ნდომის ნერწყვი მოადგა,
ტუჩები ააცმაცურა;
სურვილმა ააცახცახა
და ჭირის ოფლში გასწურა.

ყვავი მალაა, ის დაბლა!
რას იზამს, ბევრიც ისტუნოს?
ერთადერთილა ღონეა,
რომ თავი მოიკატუნოს.

და, მართლაც, ამ ხერხს დაადგა,
ფარისევლობა დაიწყო;
ჩაცუცქდა საცოდავად იქ
და თავი მალა აიღო.

შესძახა: „მაღლი შენს გამჩენს!
რა მშვენიერი რამ ხარო!
ნეტავი შენის ჭვრეტითა
გამაძლო, სწორუპოვარო!

„შენი თვალების ჭირიმე,
ნისკარტის, ბოლო-ფრთებისო!
რად არ ხარ მეფედ ფრინველების?
შვენებით ვინ გედრებისო?

„მაგ შვენებასთან, ცხადია,
ხმაც კარგი უნდა გქონდესო
და, რომ იმღერო, მგონია,
ბულბულიც დაგვიღონდესო!“

თავბრუ დაესხა ყვანჩალას,
სთქვა: „მართალს ამბობს მელაო!
რატომ არ უნდა ვიმღერო?
დეე, გაჰკვირდეს ყველაო!“

დასძახა თვისი „ყვა“, „ყვა“, „ყვა“!
გავარდა ყველის ნაჭერი;
ის მელა-კუდამ ჩასანსლა,
ყვავი კი დარჩა მშიერი.

ეს პირუტყვების არაკი
მხოლოდ იმისი მთქმელია,
რომ ყვავი ჩვენშიც ბევრია,
და უფრო მეტი მელია.

[1889]

გულკათილი მელა

მონადირემ გაზაფხულზე
მოჰკლა ერთი თოხიტარა,
და მასთანვე მის ბარტყებსაც
მით სიცოცხლე დაუმნარა.

ტვლიპანებს და უსუსურებს
რა შეეძლოთ თავისთავად?
რომ შესცივდათ და მოშივდათ,
აჭყველიპინდენ საცოდავად.

მაგრამ ამ დროს, მოსწრებაზე,
სადაც იყო, გაჩნდა მელა;
თითქოს სუნი სცემოდეს მას,
მოცუნცულდა ნელა-ნელა.

იმ ობლების დანახვაზე,
უცბად გული აუძგერდა.
სთქვა: „დღეიდგან მე ვუგამდლებ!“
ჩაცუცქდა და მიაჩერდა.

ანუნუნდა მათის ცოდვით:
„ვერა ხედავთ ამ სანყლებსო?
უპატრონოდ, მოუვლელად,
ველარც ერთი ვერ გასძლებსო.“

„მაგრამ ჩვენი ვალი არის,
ვუპატრონოთ როგორმეო,
და ვისაც რა შეგიძლიანთ,
მომეხმაროთ ყველა მეო.“

„შენ, მერცხალო, საზრდო ზიდე!
ქორო, მტრები უგერეო,
გვრიტი ზღაპრებს უღულუნებს,
შენც, ბულბულო, უმღერეო.“

„შენ, კოდალავ!“... მაგრამ ამ დროს
დაუბერა უცბად ქარმა,
შტო შეინძრა და ბარტყებიც
აიტანა შიშის ზარმა.

გადმოცვივდენ, ძირს დაეცენ,
შეკრთა ცოდვით მაშინ მელა,
მაგრამ თვისი ქადაგება
დაავინყდა უცბად ყველა.

მივარდა და რომ დარწმუნდა,
არ შეეძლოთ არსად წასვლა,
შეებრალა, სტაცა პირი
და სუყველა გადასანსლა.

[1889]

ბატუბი

გლეხი ბატებს მირეკავდა
ბაზრისაკენ გასაყიდად
და, უნდა ვსთქვათ, რომ იმ სანყლებს
არა სცემდა პატივს დიდად.

რომ არ დაჰგვიანებოდა,
აჩქარებდა გრძელის სახრით,
გადმოუქნევ-გადუქნევდა
ზაპა-ზუპით, ლანძღვა-ოხვრით.

ეს ბატებმა იუცხოვეს,
აყიყინდნენ, მგზავრს შესჩივლეს:
„ვერა ხედავთ ამ ბრიყვისა
უზრდელობა-სისულელეს?“

„ნეტავ, ჩვენგან რა სწყენია,
და ან რა აქვს ჩვენთან მტრობა,
რომ უბრალო ბატებივით
აგდებულად დღეს გვეპყრობა?“

„არ იცის, რომ სხვა მოდგმის ვართ
და არ ვგვევართ ყველა ბატებს?
ჩვენს წინაპრებს ისტორიაც
იხსენიებს... აღამატებს!..“

„სხვა შეგვფერის ჩვენ პატივი,
სხვა სასწორი, სხვა საზომი;
იმ ბატების ნაშთები ვართ,
რომ დაიხსნეს ერთხელ რომი“.

„– მართლა? კარგი წინაპრები
გყოლიათ თქვენ, როგორც გატყობთ!..
მაგრამ თქვენ კი, თქვენდა თავად,
რას აკეთებთ, რომ ამყობთ?“

– „ჩვენ არაფერს!.. მაგრამ გვყავდა
დიდებული მამა-პაპა“...
– „ვიცი! ვიცი! მაგრამ ის ხომ
დრომ წაილო და ჩაყლაპა?“

„თქვენ ის ბძანეთ, თქვენდათავად
რას აკეთებთ? რა ბძანდებით?“
– „როგორ?! ჩვენის წინაპრებით
განა აღარ დავფასდებით?“

– „მაშ, არა და!.. ვის რად უნდა,
ვინ რა იყო თქვენი ძველად?
და თქვენ სხვებზე ხომ არ ვარგისხართ,
თუ არ ცეცხლზე შესანწველად?“

–
ზოგიერთი ბატონები,
ვგონებ, ჩვენშიც ასე სჯიდენ,
მივათითებ მათზე, მაგრამ
ვშიშობ, რომ არ აყიყინდენ.

[1889]

სპილო და ფინია

ერთხელ სპილოს საჩვენებლად
ქუჩა-ქუჩა ატარებდენ,
ამ საკვირველ სანახავით
მაყურებელს ახარებდენ.

ახლოს ვერვინ მიეკარა,
ყველა ისე შეაშინა,
მაგრამ უცბად საიდგანლაც
გამოუხტა ერთი ფინა.

გადიგრიხა კუდი, შეხტა,
განიწმატდა და გამწარდა,
შეულრინა, შეუყეფა,
მაგრამ ზედ კი ვერ მივარდა.

გოშამ უთხრა: „რას მასხარობ?
უნდა გითხრა, მებრალეები!
ვერ ხედავ, რომ ყურს არ გიგდებს
და ტყუილად რად იღლები?“

უპასუხა: „მეც კი ვხედავ,
რომ არ მაქცევს ყურადღებას
თვარა, ეს რომ არ ვიცოდე.
გავბედავდი განა ყეფას?!“

„რა მაკლდება, შორი-ახლოს
ასე ყეფით რომ მივსდიო?
ვინც შემხედავს, ასე იტყვის:
მარჯვეა და გულადიო!“

[1889]

ბუზი და ლომი

ბუზმა ლომი გაიწვია
საჭიდაო მოედანზე,
გაეცინა ლომს... შეხედა
და თავისთვის მიწვა განზე.

მაგრამ ბუზი არ მოეშვა,
ტრიალებდა, როგორც ჯვარა, –
ხან აქ ეცა, ხან იქ ეცა
პანანინა მეტიჩარა:

„თუ გულს გერჩის, გამობძანდი
ამ მოედნის პირასაო,
ქამანდებს რომ ზედ მოგაყრი,
გადაგიყვან ყირასაო!“

გაუკვირდა ლომს და ბრძანა:
„რა თავს იგდებს სულელიო?
ცოდვას აუტორებია
სიკვდილისა მსურველიო!“

მიუბრუნდა, შეუტია,
მაგრამ ბუზმა არ აცალა, –
უცბად ცხვირში შეუფრინდა,
შეუძვრა და მიიმალა.

და ჩხიკინი რომ დაუნყო
დამშვიდებით, ნელა-ნელა,
ლომს მით თავბრუ დაახვია
და თვალეები დაუბნელა.

აღრიალდა ლომი სიმწრით,
ხან ხტოდა და ხან გორავდა,
ბუზი მაინც ვერ გადაევნა,
ტყვილად ცხვირ-პირს იტორავდა.

დაიქანცა, დაილალა,
სიმწრით მისი დაემართა,
ბოლოს გული შეუნუხდა
და მინაზედ გაიშლართა,

გამოფრინდა მაშინ ბუზი,
და ლომი რომ ისე ნახა,
„მე გახლავარ ფალავანი!“
სიამაყით დაიძახა.

და გაფრინდა ამპარტავნად,
მოინდომა თავის ქება,
მაგრამ გზაში ქსელი დახვდა
და უეცრად შიგ გაეხა.

გაექანა ობობია,
დაიჭირა ცოდვის შვილი,
და მაშინ კი სხვა კილოზე
მორთო ბუზმაც იქ ბზუილი.

[1890]

მუსა და ლელნამი

ერთხელ მუსამ და ლელნამმა
ჩამოაგდეს საუბარი
და ერთმანეთს გულს უხსნიდნენ,
როგორც ორი მეგობარი.

მუსამ უთხრა: – მეზობელო!
გიყურებ და მტკივა გული,
რომ უკუღმართ ბედისწერას
მაგრე ჰყავხარ დაჩაგრული.

„მარტო სიო და თელხიც კი
გიბრიყვებენ, გერევიან...
აკვანივით რომ გარწევენ,
როგორც უნდათ, ისე გხრიან.

„ჩიტი რაა? პანანინა!..
როცა თავზე დაგაჯდება,
იმასაც ვერ უმაგრდები:
იღუნები, წელი გწყდება.

„აბა, ახლა მეც მიყურე,
როგორა ვარ გაჯგიმული!
სიმსხოცა მაქვს და სიმაღლეც,
საგულეში მიდევს გული.

„ყოველი მხრით მედიდურად
შტოები მაქვს გადაშლილი;
წვერს ცას ვაბჯენ და ფესვები
ქვესკნელში მაქვს ჩატანილი.

„ვინ რას მიზმს? რას დამაკლებს?
სიმაგრითაც კლდე ვარ სალი!
ჩემთვის მხოლოდ ნიავია
გრიგალი და ქარიშხალი.

„შენც რომ იყო ამ ჩემს ძირში
ამოსული, შენის ნებით,
მფარველობას გაგიწევდი,
იქნებოდი მოსვენებით“.

ლეონამმა სთქვა: „გეთანხმები!
მართალია, რასაც ამბობ;
სუსტი რომ ვარ, გებრალეები,
ძლიერი ხარ და თავს ამკობ.“

„მაგრამ საქმე არც მაგრეა,
შენ რომ ჰფიქრობ, ჩემო ძმაო,
ზოგჯერ ფეხის წამკვრელია
თავგასული გულისთქმაო,

„მე რა მიშავს? ქარი მხოლოდ
ხან გადამხრის, ხან გადმომხრის.
მისი ნების მიმყოლი ვარ,
ვერც გამტეხს და ვერც ამომთხრის.“

„შენ კი, ძალზე რომ ადგიხარ
გულმაგრად და შეუპოვრად,
სიფრთხილზე და შიშით გმართებს
ჩემზე მეტი ერთი ორად.“

„მჯობნის მჯობნეს ვინ გამოლევს?
შეეხლება ძალი ძალსო...
ნათქვამია: „სუყოველთვის
ვერ მოიტანს კოკა წყალსო“.

„ვაი თუ შენც ერთხელ ბედმა
გილალატოს და გაგწიროს!..
შენზე უფრო ღონიერი
სადმე დაგიპირდაპიროს!“

ეს რომ უთხრა, სწორედ იმ დროს
მოიღრუბლა, ატყდა ქარი!
წამოვიდა გრიგალივით,
შეარყია მთა და ბარი;

დაეძგერა ჩვენს მუხასაც
ბევრი აღარ დააცალა...
ამოთხარა ძირიანად...
გადიყვანა ყირამალა!..

[1891]

ბაყაყი და ხარი

ბაყაყმა რომ საძოვარზე
დანიხა ხარი,
მეტის შურით და სიხარბით
თავს დაეცა ხარი.

მისი სიმსხო და სიმაღლე
გულში ისრად ეცა.
დაიჟინა: „ემოდენა
უნდა გავხდე მეცა!“

გაიბერა, გაიგუდა,
სიმწრით სული სძვრება;
„შემომხედე, ყიყინაო!“
დობილს ევედრება.

„ხარის ხელა ხომ მეცა ვარ?!
ალარა მაკლია?!“
პასუხს აძლევს: „იმოდნობა
ჯერ სად შეგიძლია!“

„მაშ, არც ეხლა? აბა, კიდევ
შემომხედე ჩქარა!..
ახლა, ვგონებ, მეტიცა ვარ?“
„არა! არა! არა!!!“

არ იამა დიდგულასა!
შურმა გაამწარა,
გასქდა ბერვით და წელები
აქვე გადმოჰყარა

„მეტისმეტი, ბრეტის ბრეტი,“ –
ეს უთქვამსთ ჩვენს ძველებს
„ვინც ზომაზედ არა ჰყლაპავს
სიმწრით დაახველებს!“

[1891]

ღრუბელი

ერთს წელიწადს, როცა წვიმა
არ მოსულა ერთი ცვარი,
გვალვა დადგა ქვეყანაზე
საარაკო, საოცარი.

ის თქვენს მტერს, რაც მაშინ მუშებს
კარს მიადგა გასაჭირი!
მინას აღარ მოეკიდა
სახნისი და თონისპირი.

„ღმერთო, წვიმა მოიყვანე!“
იძახოდა მთლად სოფელი,
და, მართლაც რომ ბოლოს მთიდამ
წამოვიდა, სქლად ღრუბელი.

წამოვიდა, მაგრამ ისე
გადიარა მთა და ბარი,
რომ მინაზე დავარდნილი
არ უნახავთ წვიმა, ცვარი.

გადავიდა ზღვაში და იქ
ინყო წვიმა საოცარი,
გაუკვირდა ხალხს და ცრემლით
დაინწერა ჯერ პირჯვარი.

და მერე სთქვა: „მოდით და ამ
ღრუბელს ჰკითხეთ სამართალი!
რად უნდოდა იმ ზღვას წვიმა,
განა აკლდა სადმე წყალი?“

[1891]

მათხოვარი და ზედი

ლარიბი და ლატაკი
საბრალო მათხოვარი
კარდაკარ დალოლაჟდა,
სიმშილით ცოცხალ-მკვდარი.

კანჭტიტველს, ფეხშიშველას
და მონატრულს ქუდისა,
არაფერი ებადა,
გარდა ძველის გუდისა.

შემყურე მდიდრებისა,
იყო გაკვირვებული!
„რა არის, რომ ვერ ძლება
იმათი ხარბი გული?“

„საკმაო აქვს ყველასა
და მაინც მეტს ნდომობენ,
ფუჭ ცხოვრებას ებრძვიან,
შფოთავენ და ომობენ.

„მე ვიცნობდი ერთს ვაჭარს!
რაც უნდოდა, კი ჰქონდა,
მაგრამ მაინც ვერ გაძლა,
კიდევ მეტი უნდოდა.

„დაელუპა ხომალდი,
გადუბრუნდა დროება,
გაკოტრდა და დღეს სანყალს
ლუკმაც კი ენატრება.

„მეორესაც ვიცნობდი,
იყო იჯარადაარი,
იმანაც ფეხი ნაჰკრა
და დღეს ლარიბად არი.

„მე კი დღიურ საზრდოსაც,
მომცა, დავჯერდებოდი!
ჩემთვის მოვისვენებდი,
ტკბილად დავბერდებოდი“.

ეს რომ სთქვა, გაჩნდა ბედი
და ეს უთხრა მათხოვარს:
„კმარა, რაც იგლახაკე,
ან შებრალდი მაცხოვარს.

„ამიერიდან უნდა
შენც იყო უზრუნველი!
მოდი, ოქროს ჩაგიყრი,
მოჰკიდე გუდას ხელი!

„რასაც გუდა დაიტევს,
ღმერთმა შენ მოგახმაროს
და სულ მტვრად გადაიქცეს
ის, რაც ძირს დაეყაროს“!

„უფრთხილდი, არ დაგებნეს,
ან გუდა არ გაგისქდეს!
რომ შენი ოქროები
უცბად არ გაგიმტვერდეს!“

აუესო გუდა, მაგრამ
გლახაკი არ სჯერდება,
სტენის, რაც შეუძლია,
ანვეება, არ ჩერდება!

აღარ იცის, რაღა ქნას,
სიამით ესხმის რეტი,
ზედ მაგრად მუხლს აჭირებს,
რომ ჩაეტიოს მეტი.

ბედი ამბობს: „გეყოფა!
გაივსო, დასჯერდიო!“
გლახაკი ევედრება:
„ერთი კიდევ, ერთიო!“

ატენის, რაც ღონეს აქვს,
„აბა, გენაცვალეო,
ცოტა კიდევ ჩაჰყარე,
რომ გაივსოს მალეო“.

მაგრამ მეტი გაჭიმვა
გუდამ ვერ აიტანა,
გასქდა და რაც იქ მოხდა,
თქვენს ორგულს იმისთანა:

ოქროები დაიბნა,
გადაიქცა უცბად მტვრად
და გლახა უმაძლარი
დარჩა ისევ მათხოვრად!

[1891]

ჭრიჭინა და ჭიანჭველა

დაჭრიჭინებდა, დახტოდა
ჭრიჭინობელა პატარა
და უშრომ-უზრუნველობით
მთელი ზაფხული ატარა.

მაგრამ ბოლო დროს, ზამთარმა
თვალი რომ გამოუჭყიტა,
შეკრთა მოცლილი მღერალი
და შიშმა წელი მოსწყვიტა,

გაჰქრა იგი დრო, როდესაც
ყოველგან დროს ატარებდა,
ცა ქუდად აღარ მიაჩნდა,
მინას ფეხს არ აკარებდა!..

სიმშლით კუჭი უხმება,
თანაც სიცივით კანკალობს.
ველარ ხტის, ენაც ჩაჰვარდა,
ჩვეულებრივად ვერ გალობს!

ან კი რაღა დროს ხტომაა
და რა დროს ჭიანჭურია,
როცა რომ ლხინის მოყვარეს
სცივა, ჰშია და სწყურია!

კარზე მიადგა ჭინჭველას
ვედრებით: „ჩემო ნათლია!
ნუ მომკლავ გაზაფხულამდე
და გამომკვებე, მადლია!“

ჭინჭველამ კითხა: „ზაფხული
როგორღაა გაატარეო?“
– „ვილხენდი, გამოვაცურე
ჭრიჭინით არემარეო“.

– „მაშ, თუ მაგრეა, რადგანაც
ზაფხულში იფარფაშეო,
მიბრძანდი ეხლაც და სინჯე –
იხტუნე, ითამაშეო!“

[1891]

მგელი და გუგული

მგელმა გუგულს შესჩივლა:
„ჩემო მეგობარო!
აქ აღარ მედგომება,
უნდა გავიპაროო.“

„თუ შემხედეს ძაღლებმა,
დამინყებენ ყეფასო
და მწყემსებიც კომბლებით
გამიხეთქენ კეფასო.“

„თითქოს ვიყო ერთი რამ
ქვეყნის ამომგდებო!
არა, უნდა ნავიდე,
მე აქ ვერ დავდგებო!“

გუგულმა სთქვა: „კი, მაგრამ
მაინც სად მისდიხარო?
იცი მისთანა მხარე,
რომ თავი დაიფარო?“

– „როგორ არა, ამბობენ,
არკადიის ტყეებსო,
ყველა თურმე განცხრომით
ატარებს იქ დღეებსო.“

„იქ სუყველა ერთმანეთს
ძმებსავით ეტრფიანო!
გასინჯე, რომ ძაღლებმაც
ყეფა არ იციანო!“

„არც შურია, არც ძრახვა
იქ... არც რამე მტრობაო,
იქ წასვლა და ცხოვრება
მისათვის მემხრობაო“.

– „კეთილი! წადი, რადგანც
იქ ბედს ეგულუბიო!
მაგრამ თან ხომ არ მიგაქვს
ეგ ზნე და კბილეუბიო?!“

– „მაშ, აქ ვის დაფუტევებ
ამ ჩემს საქონელსაო?
გიჟი კი ნუ გგონივარ,
რად ავიღებ ხელსაო?“

– „თუ მაგრეა, მაშ, იქაც
ვერ აიციდენ ავსაო,
მალე ნახავ, იმ ტყეშიც
რომ გაძრობდენ ტყავსაო“.

[1891]

მამალი და მარბალიტი

მამალი რომ ნაგავს სჩხრეკდა,
მარგალიტი ნახა;
გააგორა ის იქავე
და ეს დაიძახა:

„გარეგნობით იტყუება,
მხოლოდ თვალს იტაცებს!
ეს მიკვირს და ვერ მიმხვდარვარ,
რისთვის მოსწონთ კაცებს?“

„მე კი, ჩემდათავად, ვიტყვი
წრფელის გულთ მართალს,
ამას ბევრად ვამჯობინებ
მცირე პურის მარცვალს!“

–

უგუნურნიც ასე სჯიან
და ასე ამბობენ,
როცა ჭკუა აღარ უჭრისთ
და ველარას სცნობენ!

[1891]

სარკე და მაიმუნი

მაიმუნმა თავის თავი
სარკეში რომ დაინახა
დაპრანჭული, დაჯღანული,
დათვს წასტორა, მიაძახა:

მოდი, ერთი ჩაიხედე!
რა გიჩვენო, დათუჩაო?
ვინ არის და სად მოსულა
ეს მახინჯი და ტუჩაო?

„მე რომ ვიყო მაგისტანა,
დავმალავდი სწორედ თავსო,
თუმცა ჩვენში კი ბევრია,
რომ სრულებით მაგას ჰგავსო!“

დათვმა უთხრა: „ჩემო დაო!
რად ათითებ ტყვილა სხვებსო?
შენ თავზე რომ დაიხედო,
მე ვგონებ, ის აჯობებსო“.

[1891]

მწყემსი და კოლო

მწყემსი ძაღლის იმედითა
ჩრდილში მიწვა, მიიძინა
და თურმე აქ, მის მახლობლად
შხამინ გველს ჰქონდა ბინა.

რომ შეხედა, დაიკლაკნა,
მიაშურა სრიალითა,
გესლიანის ორკაპ-ენით,
სისინით და ტრიალითა.

თუ ეკბინა საბრალოსთვის,
გესლი სისხლში ჩაეცალა,
მწყემსი იქვე სულს დაღევდა,
მაგრამ კოლომ შეიბრალა.

მიაფრინდა მძინარს ცხვირში,
შიგ ისარი გაუყარა,
გამწარა, მაგრამ ის კი
სიკვდილისგან დაიფარა.

ადგა, თვალი გაახილა,
ჯოხს დაავლო იქვე ხელი,
გადუქნია მომარჯვებით,
ერთის დაკვრით მოჰკლა გველი.

მაგრამ უმალ, სიმწარე რომ
იგრძნო კოლოს მან ისრისა,
ცხვირზედ ხელი შემოიკრა
და კოლო ზედ მიისრისა.

ამისთანა მაგალითი
ბევრი არის ამ ცრუ სოფელს,
როცა ძლიერს სუსტი ვინმე
სასიკეთოდ თვალს აუხელს.

ის, სიკეთის მაგიერად,
მის მხსნელსა და მის მოკეთეს
გასწირავს და უმალ მასვე
როგორც კოლოს, ისე გასრესს.

[1891]

თაგვი და ვირთხა

თაგვი შევარდა ვირთხასთან
და მიაძახა: „ბიძაო!
ახლა კი ჩვენს მტერს, ნუნკ კატას,
გაუსქდა დედამინაო!

„ლომს ჩავარდნია ბრჭყალებში,
ველარ დაიხსნის თავსაო!
გადავრჩით, ამიერიდგან
ველარც ჩვენ გვიზამს ავსაო“.

ვირთხამ მიუგო: „რას ამბობ?
რას მიედ-მოედებიო?
მაგრე ჩერჩეტი როგორ ხარ,
რომ შენით ვერ მიხვდებიო?

„გან.ა არ ვიცნობთ კატას ჩვენ?!
ვინ გაუბედავს ომსაო?
საქმე ბრჭყალებზე თუ მიდგა,
ის არ აჯობებს ლომსაო!?

—

ბევრჯელ ამგვარი ამბავი
ჩვენშიაც გამიგონია;
მოშიშარს ვისიც შიში აქვს,
ის უძლეველი ჰგონია!

[1891]

ხარი და ძაღლი

ერთხელ საბრალო გლეხის ოჯახში
ნალაპარკდენ ხარი და ძაღლი.
ამან ეს უთხრა, იმან ის უთხრა,
ჰკადრეს ერთმანეთს ცუდი მრავალი.

ძაღლმა სთქვა: „ნეტავ, რას იბერები?
რას ჰქვიან შენი ამაცობაო!
სულაც არ იყო შენ ამ ოჯახში,
იცოდე, არც კი დაეტყობაო!

„ხვნა და ლენვაში რომ სახმარი ხარ,
თავი ნუ მოგაქვს ამით ტყვილაო!
და სხვა ხელობა შენი ან საქმე,
აბა, თუ სადმე გაგონილაო?

„მე კი სულ სხვა ვარ ამ ოჯახისთვის!
შენ, აბა, როგორ შემედრებო
თუ მე არ ვიყო ამ სახლის მცველი,
ამოგაგდებდენ ცივად მტრებო!“

ხარმა მიუგო: „ეგ მართალია,
სწორედ არა ხარ უმსახუროო,
მაგრამ მე თუ არ ვხნავდე, ვლენავდე,
რალა გექმნება სათვალყუროო?“

[1891]

მწყერი და მტრედი

მწყერი გაება ძუაში,
შეშინდა, იწყო ფართხალი;
გამომძვრალიყო უნდოდა,
თავს არ ზოგავდა სანყალი.

ეს მტრედის ხუნდმა რომ ნახა,
აიგდო მეტად საცინლად:
„ნეტავ, დღე მაინც არ იყოს!
რად არ დაჰგოგავ ძირს ფრთხილად?

„არ ჩავვარდები, იცოდე,
მე არასოდეს მაგ დღეში!“
ასე რომ უთხრა, მაშინვე
ისიც გაება მახეში.

და ახიც იყო იმაზე!
ბევრად არც სამწუხარია,
სხვისი მარცხი და ხიფათი
ვისი რა გასახარია?

[1891]

ლომი და თაგვი

ლომს უთხრა თაგვმა: „ბატონო!
მხეცების დიდო მთავარო,
სათხოვარი მაქვს და თქვენ წინ
მუხლებმოყრილი ვდგავარო.

„უსახლკარო ვარ, ღარიბი,
დავეხეტები ობლადო
და ნებას ვითხოვ, დავსახლდე
აქ, სადმე თქვენს მახლობლადო!

„რა დაგაკლდებათ მითი თქვენ,
ჩვენ რომ მეზობლად დავდგეთო?
ვინ იცის, ერთხელ როდისმე,
ეგებ მეც გამოგადგეთო“.

ლომს გაუკვირდა და უთხრა:
„გეყოს ეგ თავის გდებაო!
მე შენისთანა უძლური,
აბა, რად დამჭირდებაო?

„რომ მეორედაც წამოგცდეს
მაგგვარი სისულელეო,
ვერ გადამრჩები ცოცხალი,
ახლა კი თავს უშველეო!“

შეშინდა პატარა თაგვი,
რისხვა რომ გადაეცილა,
მოჰკურცხლა კუდის ბზეკითა,
წრიპინით გაიცანცალა.

არ გაუვლია დიდ ხანს, რომ
ლომი თოკებში გაება
და თავს რომ ველარ უშველა,
შექმნა ღრიალი, ვაება!..

და სთქვა: „ვაი, რომ ის თაგვი
აქ ჩემთან აღარ არიო!
ვერ გაუძლებდა მის კბილებს
ერც თოკი, ვერც ბანარო!

„მე ჩემმა მედიდურობამ
გულზე ლახვარი დამასო!
„ჩემზე უძლური რას მარგებს?“
წურავინ იტყვის ამასო!“

[1891]

გუგული და მამალი

– შენი ყივილის ჭირიმე,
რა კარგად გალობ, მამალო!
ნეტავ, სულ შენთან მამყოფა,
ყური დაგიგდო მალ-მალო!

– შენ რაღა ჩემზე ნაკლე ხარ?
მაგას რას ამბობ, გუგულო?!
ვინ დაგინუნებს გალობას,
თუ არ უგრძნობი, უგულო?

– რას ამბობ, ვინ მალირსებდა,
რომ შენისთანა მეც ვიყო?
ერთ რამედა ჰღირს, მერწმუნე,
შენი მალალი „ყიყლიყო“!

სამოთხის ჩიტის გალობა
შენთან რა გასამხელია?!
ვისაც არ ესმის, იცოდე,
უმეტარი და ხელია!

– კი, მაგრამ შენსას არ იტყვი?
რითი გჯობია ბულბული?
„კაფე, კაფეო!“ რომ ჰკივი,
თან მიგაქვს სული და გული!

ასე ამკობდენ ერთმანერთს
მამლაყინა და გუგული,
და ყურს უგდებდა მათ ტრაბახს
ჭივჭავი გაკვირვებული.

უთხრა: „რას ამბობთ მოგცლიათ?
გინდ ჩაიხლიჩოთ ყელიო,
ღმერთმა ხომ იცის, არა ხართ
არც ერთი მგალობელიო!“

–
მამალი ამკობს გუგულსა,
გუგული აქებს მამალსო, –
ამით ერთმანერთს ორივე
უხდიან სესხსა და ვალსო.

[1891]

დიდებაული

ერთხელ თურმე დიდებულ კაცს
სააქაო მოენყინა
და უნდოდა, რომ ჰქონოდა
საუკუნო მყუდრო ბინა.

ჩაესვენა სამარეში
გულზე ხელებდაკრებილი
და ზეციურ სამსჯავროში
გამოცხადდა ქვეყნის შვილი.

მაშინ ჰკითხეს მსაჯულებმა:
„ვინა ხარ და სადაური.
რა ბარგით ხარ ჩამოსული,
რა მიგიძღვის სამსახური?“

თაყვანისცა მოსამართლეთ,
ფეხებამდე დაჰკრა თავი;
მოახსენა: „იმ ქვეყანას
მე ვიყავი ერისთავი.

„ჩემზე იყო მონდობილი
მთელი ხალხის ბედისწერა,
მაგრამ რადგან ვსნეულობდი,
მანუხებდა გულის ძგერა.

„საერისთვო სხვას მივანდე!
თავი რომ არ შემენყინა,
ჩემთვის ვიყავ მოსვენებით –
ვსვამდი, ვსჭამდი და მეძინა.

„მდივნის ვიყავ მოიმედე!..
დამშვიდებით მქონდა გული;
განჩინებას ხელს ვანერდი,
მხოლოდ თვალეზდახუჭული“.

„რაო? – ჰკითხა მოსამართლემ, –
ზარმაცობდი შენ იმ სოფელს
და ფიქრობდი, რომ მაგისტვის
მოგცემდენ აქ სასუფეველს?“

„არა! თუ არ ვოჯოხეთში,
სხვაგან არ გაქვს შენ აქ ბინა!“
ეს რომ უთხრა, სხვა მსაჯულმა
შეხედა და გაიცინა.

სთქვა: „ვერ ხედავ, რომ ყოფილა
ეს საბრალო სულელიო?
და იმ სოფელს რომ საქმისთვის
მოეკიდა მას ხელიო.

„ხომ სულ აურ-დაურევედა
უქონელი გონებისო?..
ეს ცოდვა რომ ასცდენია,
ღირსი არის ცხონებისო!“

–

ვგონებ, ახლაც ბევრი იყოს
მსაჯული და ერისთავი,
რომ ვერ ასცდეს სასუფეველს,
შიგ პირდაპირ შერგოს თავი.

[1891]

პირი

გლებკაცს ერთი ვირი ჰყავდა,
კარგი ვირის პირობაზე,
უვლიდა და იურვებდა
ყოველ კვირის კვირობაზე.

რომ სთქვას კაცმა, ღირსიც იყო,
პატრონს მისთვის რომ მოეგლო,
ოჯახისთვის კარგი იყო
ყველაფერში სასარგებლო.

არაფერს არ უარობდა,
გამრჯე იყო ის სანყალი,
ხან წისქვილში დადიოდა,
ხან მოჰქონდა შეშა, წყალი.

პატრონმა სთქვა ერთხელ: „ამ ვირს,
ჩემს სახედარს და საბარგოს,
ყელზე ზარას ჩამოვკიდებ,
რომ შორს აღარ დამეკარგოს“.

სთქვა და კიდევ აასრულა,
ვირსაც ჯილდო მოეწონა,
რადგანაც მას ორდენებზე
ბევრი რამე გაეგონა.

გადიდკაცდა, გაამაყდა,
გაიბერა ყურპანტურა,
მაგრამ ბედი კი იმ დღიდან
იმ სულელმა დაიმდურა.

ადრე ჩუმად სხვის ბალსა და
მინდვრებში რომ დადიოდა,
ვერავინ ვერ ტყობულობდა
და არცა ვინ რას ერჩოდა.

და ახლა კი ზარის ხმაზე,
სადაც ნახეს, დაიჭირეს,
მიაყოლეს ქვა და კეტი,
დასცხეს ზურგზე აატირეს!

აიბუეს საცოდავი,
მშველელი რომ აღარ ჰყავდა,
ჩამოყარა ძირს ყურები
და სიმშლით გაძვალტყავდა.

[1891]

ორბი და გუგული

ერთხელ ორბმა გუგული
დაამტკიცა ბულბულად;
შეიფერა გუგულმაც,
ვარდზე დაჯდა დიდგულად.

სთქვა: „მეტი რალა მინდა,
ბულბულივით ვისტვენო,
გავაკვირებ ქვეყანას
და თავს გამოვიჩინო!“

თავის ხრინწიანი ხმით
დასძახა არემარეს,
გაიგონეს ჩიტებმა,
სიცილი დააყარეს.

გაგულისდა მღერალი:
„ამას როგორ ბედვენო?
ბულბულობა რომ მომცეს,
განა ვერა ხედვენო?“

ორბს შესჩივლა: „ბატონო!
დიდებულო, სვიანო!
თქვენი ურჩი ჩიტები
მკიცხვენ, დამცინიანო!“

ორბმა უთხრა: „რა გიყო?
რომ გიშველო მზა ვარო,
მაგრამ რა შემიძლია!
ღმერთი ხომ არა ვარო?“

„როგორც მეფე, მე გაძლევ
გარეგან წყალობასო
და ყელში ვერ ჩაგიდებ
ბულბულის გალობასო.“

[1891]

მგელი და კრავი

ერთხელ პატარა ბეკეკას
დასცხა და წყალი მოსწყურდა,
მდინარის პირას მიადგა,
წყურვილის მოკვლა რომ ჰსურდა.

თურმე იმავ დროს მახლობლად,
საჭირ-ბოროტოდ კრავისა,
დაძუნძულებდა პირლია
მგელი, მსურველი ავისა.

უეცრად სუნი რამ ეცა,
რადგან ჩიჩია უყვარდა.
გამოიგონა შარები
და საცოდავ კრავს მივარდა.

შემოუძახა: „შე, ბრიყვო!
აქ როგორა სვამ წყალსაო,
რომ აღარ დასდევ კანონებს
და აღარც სამართალსაო?“

„ჩაგიდგამს წინა-ფეხები,
შიგ ჰყოფ ტურს უწმინდურსაო!
წყალს მიმღვრევ, აღარად მაგდებ,
აღარც კი იბერტყ ყურსაო!“

– რა ბძანებაა, ბატონო,
რას მერჩით მე საწყალსაო“
თქვენ ზეითა ხართ – მე ქვეით,
როგორ აგიმღვრევთ წყალსაო?

– მაშ, მე ვსტყუიო? გაჩუმდი!
ნუ წაგიგდია ენაო!
შარშანწინდელიც კი მახსოვს
შენგან ბრიყვეული წყენაო!“

– „ჯერ ერთის წლისაც არა ვარ,
შარშანწინ როგორ მნახეო?“
– მაშ, ძმა ყოფილა ის შენი,
მიტომ მიგიგავს სახეო!“

– „არც ძმა მყავს, ჩემო ხელმწიფევ,
ტყვილა რალა მდებთ ბრალსაო?“
– „შენი მოგვარე ხომ იყო?
გადახდა უნდა ვალსაო!“

„მომწყინდა შენი ბლავილი,
ხმა ჩაიკმიდე ჩქარაო!
შენი ჩაკვრეხა რომ მნეზავს,
მიზეზად ისიც კმარაო!“

უთხრა და ზურგზედ მოიდვა,
ტყეში წაიღო საწყალი,
დიდ კაცთან პატარა კაცსა
როდის გასვლია მართალი?

[1891]

მომღურავი ბაყაყი

მთის ძირად, სადღაც ქაობში,
სცხოვრებდა ერთი ბაყაყი
უკმაყოფილო მის ბედზედ,
მეტის მდომელი, ამაყი.

ამბობდა: „ჩემი აქ ყოფნა
არ არი საკადრისიო,
მე უნდა მქონდეს სხვა ბინა,
უკეთესის ვარ ღირსიო!“

მაღლა აცოცდა, მთის წვერზე,
იქ გამონახა ადგილი,
თავშესაფარი სოველი,
გადაბურული და გრილი.

ჯერ კარგად იყო, სანამდი
არ დადგა მკაცრი ზაფხული!
მაშინ კი, სიცხით გამომშრალს,
ლამის ამოხდა იქ სული!

დაიწყო კვნესა და გამჩენს
შესტირა: „მომეხმარეო!
ის ტბა რომ მოსწვდეს აქამდე,
წარღვენი არემარეო!“

გამჩენმა ბრძანა: „უგნურო!
შენთვის გავწყვიტო ერიო?
სიდგანაც ამოთრეულხარ,
იქითვე წაეთერიო.“

–
ბევრი კაცია, რომ ამბობს:
„ეს არის ჩემი მცნებაო,
თუ მე კი აღარ ვიქნები,
ქვა ქვაზე ნუ იქნებაო!“

[1891]

სურო მელია

ერთი ლომი ქათმებს ზრდიდა,
მაგრამ ველარ მოაშენა!
საქათმე არ უვარგოდა
და არავინ დაუყენა...

ვინც ქათმები დაინახა,
ყველამ ნაჰკრა თითო ხელი!
იპარავდა ქორი, მელა,
გამვლელი და გამომვლელი.

ბრძანა ლომმა: „ამიშენეთ
მე საქათმე სულ ახალი!
იმისთანა, რომ ქურდებმა
ვერ მიაგნონ გზა და კვალი!“

მოახსენეს: „ჩვენში გახლავსთ
ერთი მელა, კარგი ხურო!
თუ უბრძანებთ, ის ააგებს,
არ დაგრჩებათ უმსახურო!“

მოიყვანეს და უბრძანეს
ხელოვნების გამოჩენა,
იკისრა და შეასრულა,
საარაკო ააშენა!..

უნებურად, არ თუ ქურდი,
ჭინჭველიც ვერ შეძვრებოდა,
დაიმშვიდა ლომმაც გული,
მოისვენა, არ სწყრებოდა.

მისცა ხუროს საჩუქარი
და გაისმა ხალხში ქება,
მაგრამ ისევ ადრინდულად
ქათმები კი იკარგება!..

უთვალყურეს და რა ნახეს?
სასაცინო, საკვირველი!
თურმე მელას თავისთვის კი
დაერჩინა ერთი ხვრელი!

[1891]

მგლები და ცხვრები

მგლებმა ცხვრები შეანუხეს,
ალარ ჰქონდათ მოსვენება!
და მთავრობამ რომ გაიგო,
გამოსცა მან ეს ბრძანება:

„კარისკაცებს დაუძახეთ!
სადარბაზოდ შეჰკრბენ ხელად
და კანონი დაადგინონ
ჩაგრულების დასაცველად!“

ურჩობას ვინ გაბედავდა?
აირჩიეს მსაჯულები,
მაგრამ იმათ რიცხვში მოჰყვენ
შიგადაშიგ მაინც მგლები.

ეჰ, რა ვუყოთ? განა მგლებში
არ იქნება უწყინარი?
ზოგი მგელი ცხვარს არ ერჩის,
თუკი არის გამაძლარი!..

მსაჯულებმა, რომ არ დასწვან
არც მწვადი და არც შამფური,
ეს კანონი მოიგონეს
საორჭოფო, უცნაური:

„როცა მგელმა საბრალო ცხვრის
მოტაცება დააპიროს,
ცხვარს ნება აქვს, რომ ის მგელი
არ გაუშვას!.. დაიჭიროს...“

„და მთავრობას წარუდგინოს
საკანონოს მოსახდელად!..
მაშინ ნახავს, რომ კანონი
დანერილა მის საშველად.“

განჩინება რაღად უნდა
უკეთესი მოსაწონი?
მაგრამ, ვაი, რომ კანონად
დარჩა მხოლოდ ეს კანონი!

და ცხვრები რომ მგლებს იჭერდენ,
ჯერ არავის არ გვინახავს!..
მაგრამ მგლები კი სანყალ ცხვრებს
ძველებურად აძრობენ ტყავს!

[1891]

ვაჭარი

– აქ მოდი, ჩემო ძმისწულო,
სადა ხარ, სად იმალები
მოდი, ისწავლე ვაჭრობა,
გამოახილე თვალები!

„დამპალი ჩითი რომ გვეგდო
ამდენ ხანს საეჭველადო,
ის მივაჩეჩე ერთს სულელს
და გავასაღე ხელადო!“

ასე უამბო ვაჭარმა
თავის მოსწავლე ძმისწულსა
და ხელში ატრიალებდა
სიამოვნებით იმ ფულსა.

ძმისწულმა უთხრა: „ვსთქვათ, კარგი,
დამპალი რომ მიგიცია,
მაგრამ მოგებას არც შენ ხარ!
ვერ ხედავ, ჩემო ბიძია?“

„ეგ ფული არას გარგია,
ყალბია, არ აიღებენ!..
სხვის გაბრიყვებას რომ სცდილობ,
შენც მაგრე მოგატყუებენ!..“

[1891]

დაბერებული ლომი

კბილები დასძვრა, ბრჭყალები დასცვდა,
დაჩაჩანაკდა, დაბერდა ლომი
და მხოლოდ სიზმრად აგონდებოდა
თვისი ნავარდი და ძველი ომი.

ველარც ჰყვიროდა, მხოლოდ ღრინავდა,
ჩაჰგუბებოდა ნალველი გულში
და საცოდავად შამბნარის პირად
მარტოკა ეგდო გამოქვაბულში.

ეს პირუტყვებმა რომ გაიგონეს,
დრო შეურჩიეს, მოიცეს გული
და ძველი ჯავრის ამოსაყრელად
გარს შემოედვენ განრისხებული.

ზოგმა დატორა, ზოგმა წიხლი ჰკრა,
ზოგმა ურქინა, ზოგმა უკბინა!
რალა გზა ჰქონდა? შეურაცყოფა
უნდა ეტვირთა და მოეთმინა.

მაგრამ როდესაც ვირი მივიდა
და მოემზადა, რომ წიხლი ეკრა,
მაშინ კი მეტად შეწუხდა ლომი
და გულმოკლულმა ეს გაიფიქრა:

„ამას რას ვხედავ?.. რა დღეს მოვესწარ?
ვაი, შენ, ჩემო საბრალო თავო!
ამ ვირის წიხლებს ის არ მერჩია,
რომ აქამდისაც მომკვდარვიყავი?“

[1891]

კატა და გულბული

კატამ შეიპყრო ბულბული,
ჯერ გაუყარა ბრჭყალები,
და მერე უთხრა კრუტუნით:
„ბულბულო, გენაცვალები!

ყველგან გაქებენ მგალობლად,
მეც ბევრისაგან მსმენია!
ერთი ჩემთანაც იმღერე,
ნუ შეჰკრთი, რისა გრცხვენია!

„ნუ გეშინია!.. არ შეგჭამ,
ელოდე ჩემგან წყალობას,
თუ ჩემთან არ იუცხოვებ
და იწყებ ახლაც გალობას“.

რა ქმნას ბულბულმა, ტყვექმნილმა,
თუმც კატა კი ეფერება?
ტყავს აძრობენ და სისხლი სდის...
იტანჯვის!.. რა ემღერება?

ძვალსა და რბილში გაუფჯდა
აუტანელი ტკივილი!..
ბედს სწყევლის... გამნარებულმა
დაინყო მხოლოდ ჭყვივლი.

მაშინ დასცინა ციცუნამე:
„ახლა მე აღარ მჯერაო!
ჩემმა ცინდლებმაც იციან
ემაგისთანა მღერაო!

„არ ვარგებულხარ მომღერლად,
წყალობას ნულა ელიო!
ახლა იმასაც გამოვსცდი,
თუ ხარ შენ გემრიელი.“

ეს უთხრა, იქვე ჩაჰკვრიხა
და მითი გული იჯერა!
ძნელია კატის კლანჭებში
ბულბულის სტვენა-სიმღერა!..

[1891]

მელა და ვირი

მელა შეხვდა დიდყურას
და უთხრა: „ნათლი — ჯალაბო!!
რა კაი გუნებაზე ხარ!..
საიდგან მოჩანჩალობო?“

ვირმა მიუგო: „ნათლიავ!
ლომთან ვიყავი, ვნახეო,
მისთანა შენს მტერს, რაც იმას
დღეს დასდებია სახეო!

„დაბერებულა, სნეულობს!
აგდია ცოცხალ-მკვდარიო!
ნასვლია ის დრო, რომ გვექონდა
მისი შიში და ზარიო.

„პირდაპირ მიდის სუყველა
ამოსაყრელად ჯავრისო!
ზოგი ურქენს და ზოგი ჰკებენს
და ზოგიც წიხლებს აყრისო“.

მელიამ უთხრა: „შენ მაინც
ვერაფერს გაბედავდიო!“
– „მე ვითომ სხვებზე ნაკლე ვარ?
მე რალად დავზოგავდიო?“

„ჩემი ძალა და სიმარდე
ახლა კი გავაცანო,
ვკარი და ვკარი წიხლები,
ავუნვი ზურგის კანო!

„ჰე, ვაგრძნობინე თუ არა
ვირის წიხლები მის გვამსო?
ნავიდეს, ჩემიც იქა სთქვას,
სადაც თავისი უთქვამსო!“

[1891]

ჭინჭრაძა

(ლობემძვრალა)

ჭინჭრაქამ დაიტრაბახა:
„ჯერ რომ არ ექნას სხვასაო,
მისთანა საქმეს ჩავიდენ:
ცეცხლს მოვუკიდებ ზღვასაო!

„ავადუღებ და დავაშრობ,
ამოვუმშრალებ ფსკერსაო
და თვალისიერს ვუჩვენებ
მოყვარესა დ მტერსაო“.

ხმა გაუვარდა შორს და შორს,
მთელი ქვეყანა გაჰკვირდა
და დარწმუნებით ელოდა,
რასაც ტრაბახა დაჰპირდა.

მოატყდა ერთად ზღვის კიდეს
ყოველი სული სულდგმული,
საკვირველების საჭვრეტად
სულნასულ, სულგანაბული.

შეიძრა ზღვაში ნიანგი,
ზარი დაეცა შიშისა,
ხმა გამოისმა ტირილის,
ვაგლახისა და ვიშისა.

მოფრინდა გუნდი ფრინველთა,
მოდგა პირუტყვი ჯოგადა:
კაცებიც გამოერიენ
მათ რიცხვში ზოგად-ზოგადა.

ამბობდენ: „მზად გვაქვს მარილი,
მოველთ პურით და ღვინითო!
თევზიც ხომ მოიხარშება?
დროს გავატარებთ ლხინითო!“

ზოგი რას ელის, ზოგი – რას!
 ზოგს კიდევ რა ენატრება!
 უცდიან, მაგრამ ჯერ კი ზღვა
 არც იწვის, არც სდულს, არც შრება!

გულს არ იტეხენ, თავს ნუგეშს
 აძლევენ: „გამართლდებაო!
 ან სადაც არის, აღმური
 ზეცამდი ავარდებაო“.

მაგრამ სად არის? გაფრინდა
 ტრაბახა გამტყუნებული
 და ყველა მაყურებელი
 დარჩა იქ პირდაღებული.

–
 ჩვენშიაც კუდაბიკები
 თავს ვერ იჩენენ სხვა სახით,
 თუ არ სხვის მოტყუებითა
 და უსუსურის ტრაბახით.

[1891]

კაცი და მელა

კაცს უთხრა ერთხელ მელიამ:
 „მითხარი, ნუ მიმალამო.
 მაგრე რომ გიყვარს ეგ ცხენი,
 რა ნაგცხო, ნეტავ, მალამო?“

„ალარ იშორებ, თან დაგყავს
 შინ, გარეთ, მთას და ბარშიო!
 თავლაში აბამ ზამთრობით,
 რომ არ გაცივდეს კარშიო.“

„თან ოხრად უყრი ბზეს და ქერს,
 იურვებ, თავს ევლებიო!
 რას გამოელი მაგისგან,
 და ან რას ეგულებიო?“

„ხომ ატყობ, ყოველ პირუტყვზე
 უფრო უგნური არიო,
 მაშ, რაღად დამოყვრებიხარ,
 გეთაყვა, ეს მითხარიო?!“

კაცმაც მიუგო: „რას ამბობ,
 რას მიედ-მოედებიო?
 იმისი ჭკუა რად მინდა,
 როდესაც ზურგზე ვჯდებიო.“

„და ან საპალნეს რომ ვკიდებ?
 ძვირად ის მიტომ მიღირსო,
 რომ ამტანია მათრახის
 და ემონება აღვირსო!“

[1891]

ბუ და ვირი

ერთხელ ცოდვამ აატროვა
თვალდამდგარი ბეცი ვირი
და მგზავრობა მოინდომა,
გადიკიდა ქირზე ქირი.

სინათლეში, როგორც იყო,
გზას აგნებდა საცოდავი,
მაგრამ, როცა კი დაღამდა,
უტეხ ტყეში შერგო თავი.

აერია გზა და კვალი,
ველარაფერს ვერ ხედავდა,
აკანკალდა, შიშით ბიჯის
გადაგმასაც ვერ ბედავდა.

მაგრამ ბედზე გაუჩნდა ბუ
და ალუთქვა წინამძღვრობა,
ზურგს შეაჯდა, გზა უჩვენა,
გაუწია მეგობრობა.

საუცხოვოდ ატარებდა,
ოღრო-ჩოღრო ააცდინა,
მთელი ღამე დადიოდენ,
არც ერთმა არ დაიძინა.

ვინ არ იცის, რომ ბუ ბნელში
უფრო კარგად იყურება
და მზის სხივებს რომ შეხედავს,
თვალის ჩინი მთლად უქრება?

რომ გათენდა, ბუს თვალეხსაც
დაეკარგა ხედვის ძალა,
მაგრამ ბუმ კი, მეტიჩრობით,
მაინც აღარ დაიშალა.

ატარებდა ალაღბედზე,
ვითომ დღითაც სწორმხედველი!
უდახოდა: „აქ კლდე არის,
აქ ქაობი და აქ ველი!

„მარცხნივ!.. მარჯვნივ ნუ მიდიხარ!
ტლაპო არის, არ იქნება!..“
მაგრამ თურმე მარჯვნივ იყო
ტლაპო და შიგ გახდათ ტვლეპა.

[1891]

მაიმუნი და სათვალე

მაიმუნმა სთქვა: „დავბერდი!
თვალმა დამინყო კლებაო,
მაგრამ, ამბობენ, ამ სენის
შველაც კი შეიძლებაო.“

„ადამიანსაც სიბერით
ესევე ემართებაო,
მაგრამ სათვალეს ხმარობს ის
და აღარ ენალვლებაო!“

„თუ მეტი არა უნდარა,
ეს ხერხი რა ძნელიაო?
სათვალეების შექმნა
ჩემთვისაც ადვილიაო!“

წავიდა, ერთის მაგიერ
სადღაც ერთი ცხრა იშოვნა
და მხიარული დაბრუნდა,
ახლა მოვრჩიო, ეგონა.

აილო, სინჯვა დაუნყო,
გადადვა აქეთ-იქითა,
ხან კუდზედ წამოიცვა და
ხან ყურზედ ჩამოიკიდა.

თავზედ დაიდვა... ზედ დაჯდა...
უსუნა... კიდევ უკბინა,
მაგრამ არ იქნა, ვერ ნახა
მისი ადგილი და ბინა.

გაჯავრდა: „მეც სულელი ვარ,
რომ ავყევ ქვეყნის ჭორებსო!
ამგვარი სულელური რამ
თვალს როგორ გაასწორებსო?“

და, გულმოსულმა, სათვალე
აილო, ქვას მიამსხვრია!
როცა ვერა ვსცნობთ საგანსა,
ჩვენშიაც ხოლმე აგრეა!

[1891]

ბაყაყუბი

ერთხელ ტბაში ბაყაყუბი
აყიყინდენ, ახტენ-დახტენ,
„ასე თავისუფლად ყოფა
მოგვეწყინა ჩვენ!“ – იძახდენ.

„უპატრონოდ, უბატონოდ
რისთვის დარჩეს ჩვენი გვარი,
როცა სხვებს კი ყველასა ჰყავს
ან მეფე და ან მთავარი?“

ასე რომ სთქვეს, მაღლით რალაც
წამოვიდა ტრიალითა,
გახდა ტვლეპა უცბად ტბაში
და დასძირა გრიალითა.

აცახცახდენ ბაყაყუბი,
გადუბრუნდათ შიშით გული!
დაჰყვინთეს და აქეთ-იქით
მიიმალენ განაბული!

ეგონათ, თუ მათ სამთავროს
დაანგრევდა მრისხანებით,
მაგრამ, ბოლოს რომ შეხედეს,
ინვა მხოლოდ მოსვენებით.

ცოტად გული გაიმაგრეს,
უფრო ახლო მიუჩოჩდენ
და, მაშინც რომ არ გაინძრა,
ისკუპეს და ზედ შეახტენ!

გაშხლართულმა, გაბერილმა
ერთი ხმაც არ ამოილო!
მეტი ან კი რა შეეძლო?
თურმე დიდი ჯირკი იყო!

აყიყინდენ ხელმეორედ,
ინყინეს და იუცხოვეს,
დაინუნეს, აუჩივლდენ
და სხვა მეფე მოითხოვეს.

გადმოფრინდა მაშინ წერო
და თავი სულ სხვებზე უჩვენა!
იმისთანა თქვენს მტერს, რაც იქ
იმან დღე მათ დააყენა!

დატრიალდა ჯარასავით,
აქეთ ეცა, იქით ეცა,
დაიფრინა ბაყაყუბი,
გაარეტა, გააცეცა!

რომელსაც კი მოსცხო თავში,
გააფშიკა, გააშეშა!
კანონით და განჩინებით
არც ერთი არ ანუგეშა.

მისთვის ყველა ერთი იყო!
რის მტყუანი? რის მართალი?
იმას მხოლოდ ჩაყლაპვაზე
გაჭყეტილი ჰქონდა თვალი.

ხან სამხრად და ხან საუზმედ,
ხან სადილად და ხან ვახშმად,
ლხინი ჰქონდა ბაყაყუბზედ,
ჰყლაპავდა მათ თვითო ლუკმად.

ატირდენ და ანუნუნდენ:
„ეს ქარცეცხლი, ღვთის რისხვაო,
რად გვინდოდა? რა მეფეა?
უნდა მოგვცენ კიდევ სხვაო!“

მაშინ ბრძანა გამჩენელმა:

„რას სჭივით და რა პირითო?
თქვენს ქერქში რომ არ სდგებოდით,
ახლა ჰკვენესით და სტირითო?“

„თქვენ იყავით თქვენი თავის
მომვლელი და პატრონო!
უტკივარს თავს რად იტკენდით,
რად გინდოდათ ბატონო?“

„გაბრიყვდით და აიჩემეთ,
მეც გისმინეთ ვედრებაო;
ახლა თქვენს თავს დააბრალებთ!
გვიანლაა ყვედრებაო!“

ერთს სწუნობდით სიმშვიდისთვის,
მეორე კი მწყრალიაო!
შფოთავთ, ყვირით, ვერ ისვენებთ
და ეს ვისი ბრალიაო?“

„ახლა წეროს დაჰმორჩილდით,
მიეჩვიეთ მაგის წესსო!
თვარა ახალს დაგინიშნავთ,
მაგაზედაც უარესსო!“

[1891]

თავადი და ბრძენი

ბრძენს ჰკითხა ერთხელ თავადმა:

„გეთაყვა ამიხსენიო!
მე ამ ჩვენს ხალხში შევნიშნე
ერთი რამ ცუდი სენიო.“

„საქმე რომ სადმე გაჩნდება
საცოდნო-საჭკვიანოო,
მაშინვე ბრიყვი მიგასწრებს,
რაც უნდა დაერქვარო!“

„საქმესაც ხელში ის იგდებს,
ჭკვიანი რჩება განზეო!
რომ უთხრა, ყურსაც არ ანძრევს
და სიტყვებს აგდებს ბანზეო!“

ბრძენმა მიუგო: „აგრეა
ჩვენი ცხოვრების წესიო!
მეც ვიცი სხვა მაგალითი,
მაგაზედ უკეთესიო:“

„როცა ახალ სახლს აშენებ,
შენ აღარ დაგაცლიანო,
სანამდე შიგ დასდგებოდე,
ბუზები დაბზუვიანო“.

[1891]

მელა და მაჩვი

მაჩვი ჰკითხავდა მელიას:
„ნათლიავ, საით გარბიო?“
მელამ მიუგო: „ამიტყდა
სოფელი ცრუ და ხარბიო!

„არ მაყენებენ, გამაგდეს,
შემნამეს მექრთამობაო!..
ვინ მე და ვინ მაგნაირი
პატროსნობის გმობაო?

„მე საქათმეში მსაჯულად,
შენც იცი, რომ ვიყავიო!..
ღამეგატეხით ვშრომობდი,
არ დამიზოგავს თავიო,

„მაგრამ რად გინდა? მადლობა
რა მიძღვნეს? რით მაამესო
პირაქეთ მომდეს შარები,
ქურდობა შემომნამესო!

„მე და ქურდობა?! ეს განა
ჩემს გულწრფელობას შვენისო
ასე ძნელია აყოლა
ცრუ-მაბეზლარი ენისო!..
„ან შენა გკითხავ, თუ ძმა ხარ,
ხომ კარგადა მცნობ, რა ვარო?
განა მე ქურდს და მოქრთამეს
ან ტყვილა რითმე ვგავარო?“

მაჩვმა მიუგო: „რა ვიცი?
ტყვილად ვერ გემონმეზიო!
ბევრჯეო მინახავს მაგ ტუჩზედ
ქათმის ბურტყელი და ფრთეზიო!“

ვინ არ სცნობს ამ ჩვენ დროშიაც
იმ წმინდა დიდებულ პირებს,
რომელთაც ეთქმის პირდაპირ:
„ფიცი მნამს, ბოლო მაკვირებს“.

[1891]

მგელი და მელა

საქათმეში შემძვრალიყო
ერთხელ სადღაც მელა-კუდა,
გამოძლა და გასისინდა,
გაიბერა, როგორც გუდა.

რასაც ველარ მოერია,
თან წაილო ყველა საგზლად;
გამოძვრა და ეზოს კარი
გაიარა თავისუფლად.

წაილო ეს ნაქურდალი
და თივაში შეინახა;
თვითონ ზვინის თავზე დაწვა,
მოსვენება განიზრახა.

გაიხედა, ერთი მგელი
მოძუნძულებს დამშეული,
გაულია პირი იმ მყრალს,
კუჭი ეწვის, უწუხს გული.

მოვიდა და უთხრა მელას:
„შემიბრალე, ძმაო, ვკვდები!
სახრავ ძვალსაც ვერსად ვშოვობ,
უგზო-უკვლოდ ვეხეტები.“

„მწყემსებს ღვიძავთ და ძაღლებიც
ისევ ჰყეფენ, ჩემი მტრები,
და შენს იქით გზა აღარ მაქვს,
შემიბრალე, გევედრები!“

მელამ უთხრა: „ჩემო კარგო,
მებრალეები, გული მტკივა,
აჰა, ღმერთმა მოგახმაროს
მთელი ზვინი, კარგი თივა!“

რასაც თვითონ ვერა სჭამდა,
ის დაუთმო სტუმარს ჩქარა
და თივაში რალა ჰქონდა,
იმაზე კი არა სთქვარა!

ჩვენც ასე ვართ: რაც არ გვინდა,
სხვას დავუთმობთ, მზად ვართ, ხელად,
„სხვისი ქირი, ღობეს ჩხირი“,
მართლა უთქვამსთ ჩვენებს ძველად.

[1891]

არწივი და თხუნელა

შორიდგან ორი არწივი
მოფრინდა დედალ-მამალი;
უდაბურ ტყეში საბუდრად
ხე აირჩიეს მალალი.

სთქვეს: „ამ ზაფხულში აქ დავრჩეთ,
აქ გავიკეთოთ ბუდეო!
ამაზე კარგი რად გვინდა
სამოსახლო და ზღუდეო!“

ეს გაიგონა თხუნელამ,
სთქვა: „დამიჯერეთ რჩევაო!..
ძირდამპალია ეს მუხა
და მალე წაიქცევაო.“

„ამაზე ბუდე ნუ გინდათ,
სამარცხო-სახიფათოდო!
სჯობს ისევ სადმე გაჰფრინდეთ
და სხვაგან გააკეთოთო“.

იუკადრისა არწივმა:
„ეს ვილაც თხუნელიაო,
რჩევასაც მაძლევს, ეტყობა,
ბრიყვი და სულელიაო!“

„მე ფრინველების მეფე ვარ,
მალლა ვფრენ, შორსმხედველიო,
ეგ დაბლა სჩიჩქნის მიწის ძირს,
თვითონ სინათლეზნელიო!“

ამგვარად მისი სიტყვებიც
არად ჩააგდო, არ აჰყვა
და აისრულა გულდაგულ
თვისი სურვილი – განზრახვა.

მაგრამ ერთს დილას ნაშოვრით
როცა გადმოვლო მან მთები,
ხე წაქცეული დაუხვდა
და დაჭყლეტილი მართვები.

და მაშინ კი სთქვა: „ვაიმე!
მართლა დამპალა ეს ხეო
და მე კი მედიდურობით
გამჩენი გავირისხეო!..“

„ვინ იფიქრებდა თხუნელზე,
რომ რჩევა იცის ბრძნულიო?“
თხუნელამ უთხრა: „რალა დროს!
რას გარგებს სინანულიო?“

„რომ შეგეხედა გარედან,
ხე იყო გასაკვირიო!
რას შეიტყობდი მალლიდგან,
თუ ცუდი ჰქონდა ძირიო?“

„მაგრამ რატომ არ ჰფიქრობდი
შენ მალლა, განაპირზეო,
რომ უფრო ახლოს ვიყავი
მე იმ ხის ფესვებ-ძირზეო?“

[1891]

ძალღი

ბატონს ჰყავდა ნუნკი ძალღი,
მოვლილი და შენახული,
მაგრამ მაინც ვერ გაუძლო
მსუნავს მისი ხარბი გული.

მაინც სული ხდებოდა მას
საქურდალს და სანუნკარში;
სტაცებდა პირს და გაჰქონდა
ნაქურდალი ჩუმაღ კარში.

ბატონი ძალღს უწყრებოდა,
ხან დააბა, ხან აწვალა!
ვერას გახდა, სანამღი სხვამ
იმას ჭკუა არ ასწავლა:

„კაცო, ტყვიღად თავს ინუხებ!
მაგასაც სისხღს ტყვიღად ადენ!
რად დაიშღის ეგ ქურდობას,
თუ ნაქურდაღს კი შეარჩენ?“

„ნუ სცემ! მხოლოღ ნაქურდაღი
კი წაართვი, ნუ შეარჩენ!
და ნახავ, თუ იმ სენისგან
მაგ საცოდაღს არ მოარჩენ?“

დაიჯერა რჩევა... მერე
ძალღი აღარ გაულახავს,
და იმ ძალღის ქურდობაც კი
აღარავის არ უნახავს.

[1891]

ღორი

ერთს დიდი კაცის ეზოში
შევიდა ღორი ღრუტუნა;
ხან აქეთ ეცა, ხან იქით,
სადაც დინგი ჰკრა, უსუნა.

ტალახში ამოინუმბა,
ნავავი მითხარ-მოთხარა
და, როცა გული იჯერა,
ისევე შინ გაემგზავრა.

მივიდა მწყემსი და უთხრა:
„მიამბე, ჩემო ღრუნჩაო!
სად იყავი და რა ნახე,
აგრე რამ გაგაყურაო?“

„დიდი კაცების ცხოვრება,
ამბობენ, სანატრიაო,
მათ სახღში თვალ-მარგალიტი
სულ ქვიშასავით ჰყრიაო!..“

„ოქრო და ვერცხღიც ბევრია,
სხვადასხვა სამკაულიო,
თუ მართალია, ნახავღი,
დაგიტკბებოდა გულიო!“

ღორმა მიუგო: „რას ამბობ?!
ისემც იმათ აქვსთ შევღაო,
რაც ეგ მართალი კი იყოს?!
თურმე გვატყუებს ყვეღაო.“

„ბევრი ყოფილა ამ ქვეყნად
მეჭორე-მოტრაბახეო!
ნეხვის და ნაგავის მეტი
იქ ვერაფერი ვნახეო“.

—

ბევრი კაცია, რომ სხვის კარგს
თვალთ ვერ ჰხედავს, ცუდს სწუნობს!
ვითომ ჰკითხავს და კილსა სდებს,
მაგრამ ღორივით ღრუტუნობს.

[1891]

მონსუცი და სამი ახალგაზრდა

ბერიკაცი ხეებს რგავდა;
ყმანვილებმა გაიარეს,
„გამარჯვების“ მაგიერად
მას სიცილი დააყარეს:

„ბეროკაცო! ვისთვის გინდა
ეგ ხეები, მანდ რომ რგავო?
გეტყობა, რომ მოცლილი ხარ...
გსურს ხელები მოიქავო!..

„მაგის გაზრდას – გახარებას
შენ როგორღა მოეხსნობი,
რომ სიბერით, სადაც არის,
ან სიცოცხლეს გაეყრები?

„ეგებ ფიქრობ, რომ გახდები
შენც მეორე მათუსალა?
ისიც დიდი წყალობაა
ღვთისგან, ცოტაც თუ გაცალა!

„ჩვენ რომ ვრგავდეთ, ის სულ სხვაა.
ჩვენ კიდევე ბევრს მოვესწრობით,
მაგრამ შენ კი სულ უბრალოდ
თავს ინუხებ უმეცრებით!“

მონსუცმა სთქვა: „ყმანვილებო!
სულ სხვა რამე მენატრება:
თუ ნაყოფი ჩემის შრომის
მე თვითონ ვერ მომესწრება.

„სხვებს რომ მაინც მზად დარჩებათ,
შვილებსა და შვილიშვილებს,
და შენდობას შემომითვლის
ყველა ვინც კი ისარგებლებს.

„და რაც სიკვდილს შეეხება,
ყველას გველის, დღესა თუ ხვალ
არვინ იცის ხორციელმა,
ვინ მოკვდება ვისზედ უმალ!

„შეიძლება დღესაც მოვკვდე,
შეიძლება თქვენც დამასწროთ!
ყველა ღმერთმა უკეთ უწყის
და ჩვენც უნდა ღმერთს ვუყუროთ“.

არ გასულა წელიწადი,
რომ მოხუცის სიტყვა ახდა:
ერთი თავის სახლში მოკვდა,
ანთებით რომ ავად გახდა.

მეორე კი ჩხუბში მოჰკლეს,
საომრად რომ წასულიყო,
და მესამე დიდმა წყალმა
მოიტაცა და წაიღო.

მოხუცმა კი, რომ შეიტყო
ყმაწვილების ბედისწერა,
გააქნია თავი წყენით
და პირჯვარი დაინერა.

[1891]

ვირი და გულგული

ვირმა მოჰკრა ბულბულს თვალი
და უთხრა მას: „მეგობარო!
ამბობენ, ვითომც მღერალი
შენ ჩინებული რამ ხარო.

„მე ძალიან გულითა მსურს
მოვისმინო შენი სტვენა,
გულმოდგინედ დაგიგდე ყურს,
თუ გაქებენ ღირსად შენა!“

მღერალმა გამოიჩინა
აქ თავისი ხელოვნება,
ათასნაირად დასტვინა,
აიგზნო რა გულის ვნება.

ნელ-ტკბილად იწყო მან მოთქმა:
ხან წყნარ ჭიკჭიკში სდნებოდა,
ხან მისი სალამურის ხმა
მთას და ველს ეფინებოდა.

ყურსა უგდებდა მდუმარე,
განთიადისა მღერალსა,
მიდამო, არე და მარე
მთლად გაემსჭვალა მის ძალსა.

სიჩუმის აძევს მას ფარდა,
არ იძვრის, დანვა ნახირი,
სხვა ფრინველთ გუნდი დაწყნარდა,
ჩადგა ნიავი, ზეფირი.

და მწყემსი აღელვებული
სუნთქვასაც ძლივსლა ბედავდა,
მხოლოდ უძგერდა გლახ-გული,
სატრფოს რომ მლიმარს ხედავდა!

გათავდა მღერა!.. ბუღბული
თამამად შეაჩერდა ვირს,
მაგრამ იმისმა მსაჯულმა
თავი ჩაჰქინდრა ბრძნულად ძირს

და უთხრა: „ჰოო, რა უშავს,
სწორი უნდა ვსთქვა... მართალი!
მაგრამ მებრალვი, რომ არ გყავს
ნაცნობი ჩვენი მამალი.“

„ადვილად შეიძლებოდა
მისი ჰანგებიც გესწავლა
და მაშინ სხვა იქნებოდა
მაგ შენი გალობის ძალა“.

რა გაიგონა მღერალმა
ამნაირი რჩევა წმინდა,
ფრთა გაშალა შესაბრალმა,
ცხრა მთას იქით გადაფრინდა.

და ამგვარი მსაჯულები,
აგვაშოროს, არც ჩვენ გვინდა!

[1891]

დათვის ნვეშლება

დათვმა ლხინი გადინადა,
მოიწვია მეზობლები;
გარემენიც ბევრი ჰყავდა:
ტურა, მელა, კატა, მგლები.

უკეთესი მასპინძლობა,
უნდა ვსთქვა, რომ არ ნახულა;
რა საჭმელი, რა სასმელი!
რა იყო, რომ იქ არ დგმულა?

გადაჰკრეს და სადღეგრძელო
სათვითავოდ გააჩინეს,
სამადლობელს სავსეს სვამდენ,
წვეთი არვის შეარჩინეს.

გახალისდა დათუნია,
მოლხენით რომ სხვებიც ნახა,
თვისი ბოხის მაღალ ბანით
„სუფრულიც“ კი შემოსძახა,

გაოცებულს იმის სტუმრებს
მარტო ესეც არ აკმარა,
გადმოახტა სუფრას თავზე
და ლეკურიც დაუარა.

მელაკუდამ ტაში დაჰკრა:
„ამფერ! ჩემო დათუნაო!
როგორ გშვენის ეგ დავლური,
მაღაყები და ხტუნვაო!“

მაშინ მგელმა წასჩურჩულა:
„მელავ! ტყუილს ნუ ამბობო!
სასაცილოდ დაძუნძულებს
და შენ მაგრე რად ამკობო?“

მაგრამ მელამ უპასუხა:
„ბრიყვი ხარ და სულელიო!
რას დავეძებ მაგის თამაშს?
მე სხვა რამეს მოველიო.

„მოვუნონებ, იამება,
გაბრიყვდება ამ ქებითო
და ჩვენ კი რა გვენალვლება,
ვახშმადაც აქ დავერჩებითო“.

[1891]

პოეტი და მდიდარი

ერთხელ წალაპარაკდენ
პოეტი და მდიდარი;
წადგენ შემოქმედის წინ,
მიართვეს საჩივარი.

ერთი შიშველ-ტიტველი,
ყვითლად იყო გამხდარი,
მეორე კი მსუქანი,
ოქრო-ვერცხლში ჩამჯდარი.

სთქვა პოეტმა: „უფალო,
რა შეგცოდე მისთანა,
რომ უმართლოდ შავ-ბედმა
დამამწარა ქვეყანა?

„დავდივარ უსახლკარო,
მეტად გაჭირვებული,
გაკიცხული ყველასგან,
ამოთვალწუნებული.

„ამ კაცს კი თავისთავად
თუმც არა შეუძლია,
მაგრამ შენი წყალობა
მაინც რომ არ აკლია?!

„პატივს სცემენ ყოველგან,
მიაჩნიათ ბობოლად!
არვის ხდიან ამ ქვეყნად
ამის ცალად და ტოლად.

„მოდი, ნუ გენყინება!
სადღაა სამართალი?
მართლა უთქვამსთ: „სამართალს
დაუდგეს ორიგ თვალი!“

შემოქმედმა უბრძანა:
„პოეტო, შემცდარი ხარ!
ვერა გრძნობ, რომ მაგაზე
შენ უფრო მდიდარი ხარ?

„ეგ მოკვდება, შვილისშვილს
ალარ გაახსენდება,
შენი ღვანლი კი მარად
ლამპარივით ენთება!

„ერთი დგმა მეორე დგმას
გადასცემს მონინებით
და გახსენებენ მარად
ქებითა და დიდებით!

„დღეს რომ პატივს ვერ გცემენ,
თუმცა ეს მართალია,
მაგრამ ეს მხოლოდ მათი
უგნურების ბრალია.

„და თვითონ მაგ მდიდარსაც
ავ-კარგი რომ ესმოდეს,
შენ უნდა შეგნატროდეს,
თვისს ბედს კი ემდუროდეს!“

[1891]

ქაღაბი

ერთ ბომონში კერპი იდგა
გამოქანდაკებული,
სიბრძნითა და წინასწართქმით
სახელგანთქმულ-ქებული.

ყოველის მხრით მოდიოდა
ხალხი სანახავადა,
სათაყვანოდ, საკმეველად,
რჩევის საკითხავადა,

თავს აყრიდენ ოქროს და ვერცხლს
ია-ვარდის კონებით,
როდესაც ის მეტყველებდა
მუცლით, თავმონონებით.

ერთხელ უცბად გაჩერჩეტდა,
თითქოს ეკითხა ცოდვა,
დაებნა მას გზა და კვალი
და იწყო რალაც ბოდვა.

ჰკვირობდენ და ვერ გაიგეს,
თუ რაზედ დაჰკარგა ძალა?
მაგრამ საქმე ასე იყო:
ქურუმი გადიცვალა,

ის, რომელიც კერპის მუცლით
ჭკვიანურად იძახდა
და მის ნაცვლად სხვა რამ ჩასვეს –
სულელი! – საქმეც ნახდა.

[1891]

მგელი და მცხვარეები

მწყემსებს ცხვარი დაეჭირათ,
დაეკლათ და ატყავებდენ;
ქოფაკებიც იქვე იწვენ
და გულგრილად უყურებდენ.

ამ დროს მგელმა გაიარა,
და ისინი რა იქ ნახა,
დასწყდა გული და სიხარბით
გუნებაში განიზრახა:

„ვერ უყურებთ, რას სჩადიან?
ხმის გამცემი არც ერთს არ ჰყავს?
მე რომ ვიყო, ასტყდებოდენ,
გამაძრობდენ ცოცხლადვე ტყავს!“

[1891]

მომღერლები

მეზობელმა მეზობელი
მოიწვია იმ განზრახვით,
რომ ის გაეკვირვებია
მისის მომღერლების ნახვით.

რადგანც თვითონ მას მოსწონდა
მისი გუნდი გატაცებით,
წინდანინვე გააყრუა
მეზობელი მათის ქებით.

მაგრამ როცა მაღალის ხმით
გაჰკიოდენ მგალობლები
და ზუოდენ არეულად
ალთა-ბალთად, როგორც მგლები,

მაშინ უთხრა: „მასპინძელო,
სიმღერაა განა ესო?
ნეტავ, გულს არ მიწუხებდენ,
ყურთა სმენა წაიღესო!“

მასპინძელმა უპასუხა:
„რა ვუყოთ, რომ აკლიათო?
მაგიერად ღვინოს არ სმენ
და ზნეობაც კარგი აქვსთო!“

—
ვინც არ სვამს და ვერც აკეთებს,
ნეტავ ტყვილა თავს რად იქებს?
ამ ორ ჭირში ისევ ის სჯობს,
ვინც სვამს, მაგრამ ბევრს აკეთებს.

[1891]

ბავშვი და გველი

ბავშვი გველთევზას იჭერდა,
სტაცა კუდზე უცბად ხელი,
მაგრამ იმისთანა შენ მტერს!
ხელში შერჩა მართლა გველი.

შიშით აქვე გააცივა,
სული ხორციტ გაეყარა!..
მიუბრუნდა გველი სანყალს
დამშვიდებით და ეს უთხრა:

„აბა, ბრიყვო! რა თავს იგდებ,
მაგ ხუმრობას ვის უბედავ?
გუნებაზე რომ არა ვარ,
შე სულელო, ვერა მხედავ?“

„ამ ერთ ცოდვას გაპატივებ,
მეორეზედ იყავ ფრთხილად.
თორემ კიდევ თუ იხუმრე,
არ შეგრჩება ის ადვილად!“

[1891]

მგელი და წერო

მგელი რომ სულხავია,
ვის არ გაუგონია?
ისე ჰყლაპავს, არ არჩევს,
ძვალთა თუ ქონია?

მაგრამ ერთხელ კი ყელში
გაეხირა მას ძვალი,
შეეგუბა სული და
სიმწრით იწყო ფართხალი.

წერო იჯდა მახლობლად,
მგელმა მოჰკრა მას თვალი,
„მიშველეო! ნუ მომკლავ!“
ანიშნებდა სანყალი.

შეებრალა წეროსაც,
შიგ ნისკარტი ჩაუყო
და დიდის გაჭირვებით
ის ძვალი ამოუღო.

მერე უთხრა მგელს: „ჩემი
მომეც გასამრჯელოო“.
მაგრამ მგელმა მიუგო:
„ბრიყვო და სულელოო!“

„არა კმარა, რომ შენი
არ დავიდვე ცოდვაო,
როცა ეგ შენი თავი,
ბრიყვო, პირში მედვაო?“

„დამეკარგე აქედან,
შე არგასახაროო,
და მიფრთხილდი, დღეიდან
არსად შემეყაროო!“

[1891]

ბუზი და ფუტკარი

ფუტკარი ყვავილს სწუნნიდა
მაისის დღეში ერთ დილით;
ცულლუტი ბუზი, უსაქმო,
მასთან მიფრინდა ბუჟილით

და უთხრა: „ჩემო დაიავ!
ძალიან მებრალებიო!
რისთვის მუშაობ და ან რას
მიეღებ-მოეღებო?“

„შრომობ, თავს მალლა ვერ იღებ.
დაფრინავ შორს და შორსაო!
მე მაინც ველარ შემხედავ,
როგორა ვხარჯავ დროსაო?“

„ყოველის კუთხით დაეფრინავ.
ლხინით ვატარებ ზაფხულსო.
სხვადასხვა სანახავებით
ვახარებ თვალსა და გულსო.“

სახლში თუ სადმე გამართეს
ლხინი და წვეულებაო
და სანუნკარი, ტკბილი რამ
თუ თანაც მეგულებაო,

„ბევრი ბოდიში არ მინდა.
მაშინვე იქ გავჩნდებიო
და ყველა სტუმრებზე უმაღ
საჭმელებს მივაჯდებიო.“

„გავძლები და თუ მომინდა
ძილი და მოსვენებაო,
ყველას ცხვირ-პირზე ვაჯდები!
ეს არის ჩემი ნებაო“.

ფუტკარმა უთხრა: „ეგ ყველა
თუმცა მეც გავიგონეო,
მაგრამ ეგ ურიგობაა
და რად ხარ თავმომწონეო,

„მაშინ, როდესაც სუყველას
ჭირივით ეჯავრებიო,
შერცხვენით კარში გაგდებენ,
როგორც მოსისხლე მტრებიო!“

– „მართალი არის, მიუგო,
ხშირად მაგდებენ კარშიო,
საგერებლითაც დამდევენ,
ვითომ მარცხვენენ ჯარშიო.“

„მაგრამ მე რა მენალვლება!..
მაგას არ ვერიდებიო;
კარებში რომ გამაგდებენ,
ფანჯრიტგან შევფრინდებიო!“

[1891]

ქუნნი და დედალი

ცხოვრობდა ერთი სანყალი კაცი,
არაფრის მცოდნე, ძუნნი, ზარმაცი,
თითქმის არც სჭამდა, არც არას სვამდა
და სამონყალო გლახაკსა ჰგავდა.

სულ უგზოუკვლოდ დატანტალობდა,
მაგრამ იმავე დროს ბედი სწყალობდა:
ერთი მისთანა დედალი ჰყავდა,
რომ ის სხვა ქათმებს აღარა ჰგავდა!

ბუდე მოიწყო მან ერთ ადგილას,
ოქროს კვერცხს სდებდა ყოველდღე დილას,
რალა უნდოდა პატრონს, იმ წყეულს?
მაგრამ გააძღებ განა ხარბის გულს?

ასე ფიქრობდა: „ვხედავ ამ ქათამს,
ოქროს კვერცხებს სდებს, მაგრამ სვამს და სჭამს.
ეს სულ არჯია, ანგარიშიო,
ამის ჯავრი მაქვს მე და შიშიო.

„ხაზინა უძევს, სჩანს, მუცელშიო,
და სჯობს ჩავიგდო ერთად ხელშიო!“
დაჰკლა, გაფატრა ძუნნმა დედალი,
მაგრამ წელეები დაურჩა მყრალი.

[1891]

გლახი და სიკვდილი

ზამთარში მხარზე გაედვათ,
შეშა მოჰქონდათ გლეხებსა,
ტალახში მოტყაპუნობდენ,
ძლივს მოათრევდენ ფეხებსა.

ერთი მოტანა ჩამორჩა,
მუხლმა უმტყუნა დაღალულს,
ძირს დასდვა კონა, მიეყრდნო
და ასკდებოდა თავის გულს:

„ეტყობა, ღმერთმაც გაგვწირა,
ავგალო გლეხებს ხელიო!
სულ მუდამ შრომა და შრომა,
უსუსტრად სატანჯველიო!

„ჩვენი ნაშრომი სხვებს, – და ჩვენ
ოფლის და ცრემლის დენაო!?
არ სჯობდა სანყლებისათვის
ამ ქვეყნად არ გაჩენაო!..

„რა არის ჩვენი სიცოცხლე?
სიკვდილი გვენატრებაო,
მაგრამ არ ესმის იმ ოხერს!
აღარც ის გვეკარებაო!“

ეს რომ სთქვა, გაჩნდა, იახლა
სიკვდილი, როგორც შინა-ყმა,
და მის დამნახავ მომჩივარს
შიშით აუდგა თავზე თმა.

ჩონჩხად ასხმული სიკვდილი
აბრიალებდა ცეცხლად თვალს
და სულის ამოსახდელსაც
ატრიალებდა თან ჩანგალს.

უთხრა: „ჩემ სახელს ახსენებ
და მე მეძახი, მგონია,
ნუ დამიფარავ... მითხარი,
რაც გასაჭირი გქონია!

„და აგისრულებ... ამაზე
არ გაგანზილებ, იცოდე! –
თუ მოგატყუო, მაშინ მეც,
დე, შენისთანად ვინოდე!“

სიკვდილის ამგვარ სიტყვებმა
საბრალო გლეხი დააფრთხო,
შიშმა მუხლები მოჰკვეთა
და სიკვდილის წინ დაამხო.

სთქვა: „არა! ჩემო ხელმწიფე,
ვერ შეგანუხებ, ვერაო!
თუ ყური მოჰკარ ჩემ სიტყვებს,
ის მართლა კი ნუ გჯერაო!

„რას გაგიბედავთ და რას გთხოვთ
თქვენი მორჩილი მონაო,
გარდა იმისა, რომ მძიმე
ზურგზე ამკიდო კონაო!“

–

ვინ არ იტანჯვის ამ ქვეყნად
და ვის არ დაუკვნესია?
მაგრამ ყოველგვარ ტანჯვაზე
სიკვდილი უარესია.

[1891 წ.]

ლომი და მგელი

ერთმა ლომმა საბრალო კრავს
დაუყენა ცუდი დილა,
გაგლიჯა და წინ დაიდვა,
მადიანად ისადილა.

იმავე დროს ნუნკი ლეკვიც
მიეპარა ნასუფრალებზე,
ლომმა არად შეიმჩნია!..
სჩანს, შეხედა კაი თვალზე.

გაიფიქრა: „ჯერ ლეკვია,
ბრიყვია და უმეცარი!..
და მე როგორ მეკადრება
დავატეხო მას თავზარი?“

იქვე იდგა სულწასული,
პირალია დიდი მგელი
და იმასაც მოენატრა
კარგი ლუკმა გემრიელი.

სთქვა: „ეს ლომი ჩემთვის ხომ სულ
არ იქნება დღეს საშიში.
თუ ამ ლეკვმაც კი უძლურმა
გამოგლიჯა ლუკმა პირში?!“

მივიდა და სტაცა კბილი
შეუპოვრად მან კრავის თავს,
მაგრამ რაც მას დღე, დაადგა,
იმისთანა თქვენს მტერს და ავს!..

შეუპოვარს სიბრიყვისთვის
კი ასწავლა ლომმა ქკუა,
როცა მარჯვედ მოიმწყვდია
ბრჭყალებსა და ბრჭყალებს შუა!

უთხრა: „სხვისი აყოლა შენ
რა ხელს მოგცემს? რას გარგია?
ის ლეკვია და შენ დიდი!
ეს როგორ ვერ გაგიგია?“

[1891]

პირი

როდესაც გაჩნდა ამქვეყნად
ყოველი სული სულდგმული,
ვირიც შიგ გამოერია,
მაგრამ სწყდებოდა კი გული.

რომ ტანად პატარა იყო...
ძლივს ეტყობოდა მინასა,
სიხარბე ჰკლავდა სხვებისა
და შეევედრა ზეცასა:

„რა დავაშავე, გამჩენო,
რომ ასე დაჩაგრული ვარ?
და თავგის ოდნა ტანადად,
სიდიდის მონატრული ვარ?“

„ვერ მაჯობებდა ვერც ლომი,
რომ ვყოფილიყავ იმხელა!..
ამას ვგრძნობ, მაგრამ ახლა კი
არ შემიძლია გამხელა.“

„რომ გამადიდო ხბოს ოდნად,
არ შეგიძლია ეს განა?
მაშინ ჩემს ვინაობასაც
თვალთ ნახავდა ქვეყანა“.

გულმხურვალეებით მათხოვარს,
უსმინა ღმერთმა ვედრება,
და იმა დღიდან სიდიდით
ვირიც მოზდილ ხბოს ედრება.

რომ გაიზარდა, იამა,
სთქვა: „ან კი რალა მიჭირსო:
ყურებიცა მაქვს, ხმაც დიდი,
მოვმართავ ქამანჩა-სტვირსო“.

ააყროყინა „კრინ-ბოხი“,
გადაწვდიდნა მთა და ბარს
და უცნაური ზარის ხმა
სცემდა მიდამოს შიშის ზარს.

პირუტყვებმა სთქვეს: „ეჰეჰე!
სულ სხვა ყოფილა ძვირიო!..
მარტო ხმაზედაც ეტყობა,
რომ არის გმირთაგმირიო!

„რქებიან-ბრჭყალებიანი,
კბილ-ბასრი და ტორ-დიდაო!..
მეფედ რომ დავსვათ, შეჰფერის!..
სხვა ვინმე რალად გვინდაო?“

ამან ესა სთქვა, იმან – ის,
გახურდა მითქმა და მოთქმა,
და იმ ერთხანად „დიდობის“
მას დაუვარდა კიდევ ხმა!..

მაგრამ ბოლოს დროს, როდესაც
ახლოს გაიცინეს ის ვირი,
მოულოდნელად შეჰკრენ და
გაოცდენ!.. გააღეს პირი!..

სად იყო რქები?! ბრჭყალები?!
ძლივს კბილებს აკრიჭინებდა!..
აპანტურებდა ყურებს და
კუდის რიკს აქიცინებდა.

მაშინ კი მიხვდენ, რაც იყო
ის გმირი თავისთავადა...
და საანდაზოდ გაჰხადეს!..
ზედ კურტნით, წყლის მზიდავადა.

–
ზოგი კაცია, შორიდან
თვალსა გვჭრის და თავს გვანონებს,
მაგრამ ახლოს კი ისიც ვირს
საანდაზოსა, გვაგონებს.

[1901]

ყვავილ-ქონდარა

მინდორში ამოსულიყო
პატარა ყვავილ-ქონდარა,
სახარბიელო ამ ქვეყნად
თუმცა კი არა ჰქონდა-რა,

მაგრამ სიკვდილი მაინც კი
საბრალოს ენანებოდა,
რომ ლამის სუსხით შემკრთალი
სულს ძლივს ლაფავდა, სჭკნებოდა,

ამბობდა: „ნეტავ გათენდეს!
მზე ვნახო ამოსულიო,
რომ მისმა თბილმა სხივებმა
ისევ ჩამიდგას სულიო“.

ხარაბუზამ ყური მოჰკრა
და აიგდო სასაცილოდ:
„როგორ? განა მზის სხივები
უნდა გახდენ შენ საწილოდ?“

„როგორ არა?! სხვა საქმეები
ალარა აქვს, თურმე, მზესა,
რომ შენთვისაც მოიცალოს
და ისმინოს შენი კვნესა.“

„ის ამოდის დიდებისთვის,
სხივებსა ჰფენს მუხა-ჭანდრებს;
სუნნელოვან ყვავილებსაც
აბიბინებს და ახარებს.“

„და შენ ვინ ხარ, რომ შენთვისაც,
გამობრწყინდეს... მოიცალოს?
ყურადღება მოგაქციოს,
მომაკვდავი შეგიბრალოს?..“

უთხრა, მაგრამ მისი სიტყვა
არ გამოდგა კი მართალი;
რომ გათენდა და ქვეყანას
გადაავლო მზემან თვალი,

მოაფინა მან სხივები
თანსწორ დიდს და პატარასა
და ციური მონყალეა
ერგო ყვავილ-ქონდარასა.

გამობრუნდა, გამოცოცხლდა
და აილო თავი მალლა,
როცა სითბომ ცოცხალ-მკვდარი
გაანედლა!.. გაახლა.

—
დიდკაცებო, ვინც შემთხვევამ
აგამაღლათ... გაგადიდათ,
მაგალითი ბრწყინვალე მზის
უნდა გედვათ გზად და ხიდად;

დიდსაცა და პატარასაც
სხივებსა ჰფენს ის თანსწორად,
და რასაც სთესს ქვეყნის გულში,
მასვე იმკის ერთიორად.

ქვეყნის გულში ჩასახული
სიყვარულით ისე ბრწყინავს,
ვით სხივები ნატალ ბროლში
ათას ფერად კამკამ ბზინავს.

[1901]

პარნასი

როცა საბერძნეთიდან
 ღმერთები გამოყარეს
 და მათი სამფლობელო
 კაცებს გაუზიარეს,

პარნასიც წილში ერგო
 ერთ ვინმე მენახირეს,
 და იმას მოუზომეს.
 როგორც მცირე რამ მცირეს.

ახალი მებატონეც
 არ დამდგარა უარზე
 და ვირები გარეკა
 იქითკენ საძოვარზე.

დიდყურაანთ სცოდნოდათ:
 ეს მიდამო და გზები
 რომ ადრე ღმერთებს ჰქონდათ
 და სცხოვრობდნენ მუზები.

უკრავდენ და იმღერდნენ
 „მზე-შინას“ და „ზევსურსა“
 და მითი ქვეყანასაც
 უწევდენ სამსახურსა.

იფიქრეს, მათი მღერა
 სწორედ მოსწყენიათო!
 და იმათ მოადგილედ
 ვერვინ უპოვნიათო!

რიგი ჩვენზე მომდგარა,
 მიტომ მომიყვანესო;
 მოგვდენიდენ სულ „ჩოქშით“,
 აღარ გვაგვიანესო!

და, აბა, ახლა გვმართებს
 თავის გამოჩენაო,
 რომ იადონ-ბულბულებს
 გავუნბილოთ სტვენაო.

და ერთი ჩვენებურად
 დავკრათ კრიმანჭულიო,
 რომ მოვხიბლოთ, მოვიგოთ
 მთელი ქვეყნის გულიო.

ვირებს გარდა, სხვა მღერლებს
 ნუ მივიღებთ! ვერაო...
 რომ არ წაგვახდენიონ
 ჩვენი ტკბილი მღერაო.

შეადგინეს გუნდი და
 აირჩიეს ლოტბარი;
 ისე მალლა დასძახეს,
 რომ შესძრეს მთა და ბარი.

ჰგონიათ, რომ გალობენ
 ნამდვილ კანდელაკურებს;
 ტაშსაც უკვრენ თითონვე,
 აპარტყუნებენ ყურებს.

მათმა ყროყინ-ლრიალმა
 წაიღო ყურთა სმენა,
 ასე რომ პატრონსაც კი
 დაეკარგა მოთმენა.

ამისთანა სძლისპირებს
 ან კი როგორ გაუძლებს?
 წამოავლო ჯოხს ხელი,
 დაერია მგალობლებს.

გადარეკა ისევე
მათს ძველ სადგურ-ბინაზე,
და ახლაც იქ ჰგალობენ
ძველ მუზეუმის ჯინაზე.

–

ეს იგავი რას ამბობს?
– შემცდარია!.. სტყუაო,
ვინც ამბობს, რომ დიდ ადგილს
როდი უნდა ჭკუაო?!

[1901]

სოფლელი და მელა

მითხარი, მელაკუდაო
რადა ხარ ქათმისპარია?
ნაარმი ლუკმა, ხომ იცი,
არ შეგერგება – მნარეა?!

ქვეყანა ატეხილი გყავს,
იძახის: ქურდი მელაო
საქათმეს შემოეჩვია,
გაგვცალა... დაგვანელაო!

არ ერიდება არც ძაღლებს,
ალარ იზოგავს თავსაო,
მაგრამ, თუ ხელში ჩავიგდეთ,
ცოცხლად გავაძრობთ ტყავსაო!

ცხადია, მათი მუქარა
რომ არ ჩაივლის უქმადო
და თუ მოგასწრეს, იცოდე,
დაგგლეჯენ ლუკმა-ლუკმადო.

და საქმეს რაზედ იჭირვებ,
რომ წაგამწარო, მალეო!
ჰალალი ლუკმა ეძიე!
ქურდობა მოიშალეო!

ასე ურჩევდა მელიას
ერთი მდიდარი სოფლელი,
უნყინარი რამ, კეთილი,
ყველას პატრონი, მომვლელი.

მელიამ უთხრა: „ბატონო,
მართალს მიბძანებ ყველასო,
მაგრამ სხვა საშუალობა
რომ არც აქვს არსად მელასო?

„არ გვისწავლია ხვნა-თესვა,
არც ვიცით ცულის ხელიო!..
მანანნალა ვართ, მოვლილი
გვაქვს ყველგან მთა და ველიო!

„განა არ ვიცი, ქურდობა
რომ არ ვარგია... ცუდიო...
მაგრამ უმისოდ ხომ უნდა
ამოვიძუო კუდიო?

„შიმშილი მომკლამს, ცოლ-შვილსაც
სიმწრის დღე დაუდგებაო!
მიჯობს მადლარი მაგინოთ!
რას მარგებს მშიერს ქებაო!“

სოფლელმა უთხრა: „თუ მართლა
მაგაზე მიდგა საქმეო,
ხელს მოგიმართავს და შენ კი
ცუდი ხელობა დაგმეო.

„მე შემიძლია, თავიდან
რომ აგაცდინო ჭირიო:
შეგეკვრი ერთის პირობით
და არ გასტეხო პირიო!

„მოდე, დამიდექე მექათმედ,
შენ ჩაგაბარებ ყველასო!
და მოუარე ჩემ ქათმებს!
ნულა გაატან მელასო!

„არ მოსტყუვდები, რადგანაც
ყველა ხრიკები იციო
შენ რომ არას წააგებ,
მეც მომიცია ფიცო.

„არც შენ დარჩები მშიერი,
ცოლ-შვილსაც უპატრონებო!
ამაზე უფრო სასურველს
სხვას რაღას მოიგონებო?“

ფეხზე აღარ დგას მელია
ნამეტან სიხარულითა!
იკისრა, რასაც ურჩევდენ,
ჩაება წრფელის გულითა!

დაუტრიალდა საქათმეს...
ძალიც კი გაიერთგულა!
მის ხელში არ თუ დედლები,
წინილაც არ დაკარგულა.

უქებენ მეთვალყურობას,
პატრონიც მწყალობელია,
გასუქდა, ღარი დაისვა,
კმაყოფილია მელია.

რაღა სჯობია ამ ყოფას,
სადაც რიგი და წესია,
მაგრამ. ეჰ, „ჩვეულება კი
რჯულზედაც უმტკიცესია“.

ერთ ღამეს ერთგულ მსახურსა
ხუმტურმა წამოუარა
და რაც ებარა, გასწყვიტა,
სულ ერთად სისხლი დაღვარა.

—
ქურდი ვერ მოშლის ქურდობას
და ცუდი კაცი სიცუდეს,
უბრალო ქემმარიტება,
უნდა ეს ყველამ იცოდეს.

[1902]

პატარა მუხა

ერთ ტყეში პატარა მუხა
წამოიზარდა ნელ-ნელა,
დიდშტოიანი ხეები
გარს ეხვეოდენ სუყველა.

არ აკარებდენ ცივ ნიავს,
არა თუ ბუქსა და ქარსა,
სცდილობდენ, არ დაეჩაგრა
არც ზაფხულს და არც ზამთარსა.

ბრიყვს როდი ესმის სიკეთე,
არც ზრუნვა მამაშვილური
და ძლიერს ტყულაუბრალოდ
ხშირად ემდურის უძლური!

და მუხაც ასე მოიქცა:
სისწორ-სიმათლეს უმტყუნა
და მაგიერად მადლობის
ხეები აითვალწუნა.

სთქვა გუნებაში: „ცხადია,
დიდები მემტერებიან,
მიშლიან თავისუფლად ზდას
და მიტომ მეფარებიან.

„გზას არ მაძლევენ, ადგილი
დაუჭერიათ გარშემო,
სუყველა იმათ უნდება,
ალარრა რჩება საჩემო!

„ვერც გამიშლია შტოები
ველარც გამიდგავს ფესვები!
ვინ იცის, კიდევ რამდენ ხანს
ასე წკნელივით ვესვები?!.

„ეს რომ არ იყოს, მაშინ მეც
დიდ მუხად გადავიქცეოდი
და ვაჯობებდი სუყველას,
არა თუ დავენეოდი.“ –

ასე ჰფიქრობდა საბრალო,
ჯერ ნორჩი, გამოუცდელი
და თან სცდილობდა, დიდების
გატეხილიყო სახელი.

ერთხელ გლეხკაცმა მახლობლად
იქ გაიარა ცულითა,
მუხამ შენიშნა, გახარდა
ათრთოლდა სიხარულითა.

და უთხრა: „მორს რაღად მიხვალ
ასაკაფავად ტყისაო?
აქ შეგიძლია აილო
ახო, გინდ ასი დღისაო.

„ხომ ჰხედავ ამდენ ხე-წკნელსა,
რომ მეხვევიან მე გარსო?
დაუშვი დიდი ხეები,
მერე აჰკაფავ წვრილნარსო.

„მე კი დამტოვე ყანაში
ჩეროსთვის, საგრილებლადო;
მეც ერთგულებას გაგიწევ,
თავს შემოგწირავ მსხვერპლადო!..“

დაუჯდა რჩევა, საყანეს
ვერ შეამჩნია მან წუნი
და რომ აწმინდა ჩირგვნარი,
დიდებს დაუნყო კაკუნი.

აილო ახო და ხე-ტყე
არ დარჩენია არც ერთი,
გარდა პატარა მუხისა...
მაგრამ გაუწყრა მას ღმერთი:

ტიტველი ყანა რომ დარჩა
და აღარ ჰქონდა საქარე,
ნამეტან სიციხე-სიცივით
დაადგა მუხას სიმნარე.

მზეც გადამეტად აჭერდა,
წვიმა ატანდა ძალასა
და ქარიც ისე არხევდა,
როგორც ლელწამს და ჩალასა!

ერთხელ ამოტყდა გრიგალი;
რომ არ ნახულა მისთანა;
ეძგერა მუხას, მოხარა,
ყირაზე გადაიყვანა!

მივიდა გველი და უთხრა:
„ჩემო პატარა მუხაო!
ხომ ხედავ, ბედმა გიმტყუნა,
დაგჩაგრა, შეგანუხაო?“

„მაგრამ, რომ შენი ბრალია,
თუ გინდა, მოგცემ ფიცსაო!
«მგელი წაიღებს ყოველთვის
დედის წინ წასულ კვიცსაო».

„რა გაჩქარებდა? «უტკივარს
რისთვის იტკენდი თავსაო?»
აბა, სთქვი: დიდი ხეები
რას გიშვრებოდენ ავსაო?“

პირიქით, ხელსაც უწყობდენ
გაზდას და გახარებასო
და სიხარულით ელოდენ
შენს დროზე დამთავრებასო!

„ყველას აქვს თავ-თავისი დრო,
საღბენს, თუ სამწუხაროსა!
«ერთი ნავა და სხვა მოვა
ტურფასა საბაღნაროსა».

„დიდი ხეებიც მის დროზე
წაიქცეოდა ყველაო!
შენ დაიჭერდი მათს ალაგს
უშიშრად, ნელა-ნელაო.

„და მაშინ ვერას გიზამდენ
ვერც დარი, ვერც ავდარიო
და კიდევ შეგერგებოდა
ზაფხული, გინდ ზამთარიო!

„ისინიც ტყვილა გასწირე
და შენც უდროოდ წახდიო
და სატირალი მოყვრისგან,
მტრის სასაცილოდ გახდიო!“

—
ასე მოუვა ვინც არის
უდროოდ თავმომწონეო!..
«შენ გეუბნები რძალო და
მულო კი გაიგონეო!».

[1902]

შოშია

ბარტყობისას შოშიას
დაესწავლა სიმღერა,
თუ რომ შაშვი არ იყო
აღარავის ეჯერა...

ნამდვილ მის ხმა-კილოზე
რომ მორთავდა სალამურს,
არემარე დამტკბარი
სიამით უგდებდა ყურს.

უნონებდენ, აქებდენ,
ვერ ჰხედავთ შოშიასო?
მომხიბლავი ჰანგები
გულს სხივებად შეასო!..

თავგასული შოშია
გაბრიყვდა მეტის ქებით,
დაინუნა გალობა
შაშვის უსულ-ჰანგებით.

სთქვა: „აღარ მეკადრება
ან შაშვივით სტვენაო!..
ისა სჯობს, ვაჭანრაკო
ბულბულივით ენაო.

„ისეთნაირად დავჰკვნეს
და ჩავიხმატკბილებო,
რომ იმ თქვენ სანაქებოს
ბულბულს გავანზილებო!“

გაიტაცა სინარბემ,
გადაჰყვა საბრალო გულს
შაშურიც დაავინყდა,
ველარც მიჰბაძა ბულბულს;

ანრუნუნდა თავვივით,
ხან ჩხიკვივით ჩხავოდა.
ხან, როგორც მომაკვდავი
კატის კნუტი ჭყაოდა.

აერია დავთრები,
რა ექნა არ იცოდა!..
და ვისაც კი ესმოდა,
მისის ცოდვით ინვოდა.

ჩიტებმაც სთქვეს: „ვერ ვუგდებთ
ყურს ამ საძაგლობასო!
კარგი შაშვობა სჯობდა
გლახა ბულბულობასო!“

–

ყველას აქვს თავ-თავისი
ნიჭი რამ შესაფერი,
მაგრამ ცუდი სინარბე
თანვე სდევს, როგორც მტერი.

სხვებს ბაძავენ... თავისას
რომ აღარ სჯერდებიან,
და ყველგან მოსხლეტილი
სასაცინო ხდებიან!

[1902]

თრითინა

ლომმა მოსამსახურედ
აირჩია თრითინა
დ მანაც ერთგულება
მისი გამოიჩინა.

ოღონდ კი ბატონისთვის
მას რამე შეეძინა,
და თავს არ იზოგავდა,
თითქმის აღარ ეძინა!

ბატონიც, მადრიელი,
წყალობას ჰპირდებოდა,
მაგრამ ჯერჯერობით კი
მსახურს სული ხდებოდა.

სხვები, მისი ტოლები,
დახტოდენ თავისუფლად!
ეს კი ბატონთან იყო,
როგორც ტუსადი, ობლად.

მისი ამხანაგები
რომ აკრატუნებდენ თხილს,
შორიდან შეჰყურებდა
და ოცნება სჭრიდა კბილს.

იდგა მარტო იმედზე,
უცდიდა დანაპირებს;
ერხელაც არის, ლომი
დიდად დაასაჩუქრებს.

უცდის... „დღეს და ხვალობა“
აღარ გამოილია,
მაგრამ რა გაეწყობა?!
იმედიც კი ტკბილია...

როგორც იქნა, ბოლოს დროს
მისცეს თავისუფლება!..
წყალობაც მისთანა, რომ
მეტი არ შეიძლება!

რომ აღარ იცინცილოს
სხვებსავით მანაც ტყეში
და უზრუნველიც იყოს,
მოსვენებით... მის დღეში,

დაუნიშნეს პენსიად
მას თხილი ერთი გუდა
და სთქვეს: „ღმერთმა შეარგოს,
სჭამოს რამდენიც უნდა!..“

ვინ იტყვის ამის უარს?..
კარგი საჩუქარია,
მაგრამ საწყალ თრითინას
კი არად უხარია!..

ამგვარი მონყალება
ორჭოფი და ქრელია:
„არც მწვადსა ჰსწვავს, არც შამფურს
და არც სანატრელია!“

სანამ საწყალ თრითინას
კბილები მაგრად ჰქონდა,
არავინ რას აძლევდა,
თუმც ბატონს კი მოსწონდა.

ახლა, როცა სიბერით
აღარ შერჩა კბილები,
რალაც უნდა საბრალოს
ან წაბლი? ან თხილები?

[1902]

მონადირე ლომი

უტეხ ტყეში ბუნაგობდენ
თავ-თავისთვის ცალკე ყველა,
როგორც კაი მეზობლები:
ლომი, მგელი, ტურა, მელა.

მოიყარეს ერთხელ თავი
და დაანყვეს მათ პირობა,
რომ დაეწყოთ ყველას ერთად
საზიარო ნადირობა:

ვინც კი რასმე დაიჭერდა
იმ ტყეში, თუ სადმე შორად,
თავ-თავისი წილი ყველას
ერგებოდა თანასწორად.

უმაღლესი გამარჯვება,
რანაირად, ვინ გაუგებს?!
ირემი კი იგდო ხელში
და აცნობა ამხანაგებს.

ბრძანა ლომმა: „ჰაი, გიდი!
გაუმარჯოს მელასაო!
მე გაგიყოფთ ნანადირევს
თანასწორად ყველასაო!“

გახლიჩა და, ვითომ წმინდად,
გაჰყო უმეტეს-ნაკლებოდა:
„ერთი წილი, ხომ თქვენც იცით,
პირობითაც მერგებოდა.

„ეს მეორე საუფლოა,
უნდა ერგოს ამ ტყის პატრონს,
და, მაშ, ისევ მე მერგება,
როგორც მეფეს და თქვენს ბატონს.

„მესამე კი, მართლის თქმა სჯობს,
მევე დამრჩეს, როგორც ძლიერს
და ჩემ ნება-სურვილზედაც
ალარ იტყვიტ თქვენც არაფერს.

„და მეოთხე რომ თქვენგანმა
მოინდომოს შესაჭმელად...
მაშინ კი რა მოგახსენოთ!!
რა თქმა უნდა! გაგგლეჯთ ხელად!..“

[1902]

ორი მტრედი

(ვუძღვნი ელიკოს და კატოს)

დამოყვრდენ და დაძმობილდენ
ერთმანეთთან ორი მტრედი,
გაიერთეს სიკვდილამდე
მომავალი სვე და ბედი.

აღთქმა დასდევს ერთმანეთში,
გული გულში გაუჩარეს
და სასიკვდილ-სასიცოცხლოდ
მეგობრობა აღიარეს.

აღარც სვამდენ, აღარც სჭამდენ
ცალ-ცალკე!.. და არც ეძინათ!
გადაიქცენ ერთმანეთის
ოცნებადა და გულისთქმად.

ნეტავი მათ! რაღა სჯობდა,
კაცმა რომ სთქვას, მათს ცხოვრებას?!
გულში რაღად გაივლებდენ
ერთმანეთის მოშორებას?

მაგრამ დახეთ ამ ჭრელ სოფელს,
მაცდურსა და მოუსვენარს!
ზოგჯერ ეკლით მწარედ მჩხვლეტელს,
ზოგჯერ ია-ვარდის მფენარს!

არ ატარებს არც ერთ სულდგმულს
მის სურვილსა და ნებაზე,
არ აყენებს მუდამ ერთსა
და იმავე გუნებაზე!

და ჩვენს იმ ერთ მტრედთაგანსაც
ერთხელ გული შეეცვალა
და ნადები გულში ზრახვა,
მეგობარს ვერ დაუმალა.

გამოუტყდა: „შენთან ყოფნას
მირჩევნია რაღა მეო?
მაგრამ ერთი სურვილი მკლავს...
რაღა დღე და რა ღამეო?!..“

„გადაყვევი მაზედ ფიქრებს,
გადიდებულს ჩემს ხელადო
და, მოხიბლულს, აღარა მაქვს
ჩემი თავი ჩემ ხელადო.“

„მინდა ერთი ან ორი დღით
გავემგზავრო, გაფრინდეთ,
მაგრამ, ვაი, თუ ამ გაყრით
შემინუხდე... შეშინდეთ?..“

„მე სულ მალე დავბრუნდები,
გაძლევ ამის სიტყვასაო!
მხოლოდ ერთ თვალს გადავაგლებ
მთელ ხმელეთსა და ზღვასაო.“

„ვნახავ ყოველგვარ სანახავს,
რაც გასაკვირვალაო!
ქვეყნის ცოდნა და შესწავლა
ყველასათვის ვალიაო:“

„დავბრუნდები, მოგიყვები,
შენც გაიგებ ყოვლიფერსო,
მერე დავჯდეთ ისევ ერთად,
„მადლი ღმერთს და ფერი ფერსო!““

არ იამა ამ სიტყვების
გაგონება მეგობარსა,
გაყვითლდა და დაემსგავსა
ფერმიხდილი ცოცხალ-მკვდარსა.

უთხრა: „ეგ რა გიფიქრია,
რალაც საჭირბოროტო?
მე აქ დავრჩე, შენ შორს იყო...
მეც მარტო და შენც მარტო?!“

„ნურც შენ იტკენ, ნურც მე დამწყვეტ
უბრალოზე, ძმაო, გულსო!
თავიდანვე სიფრთხილე სჯობს
ბოლოს ურგებ სინანულსო.“

„ტკბილადა ვართ ჩვენს ბუდეში,
შევღულუნებთ ერთმანეთსო
და უბრალო ახირებით
ნუ ვარისხებთ მაღლა ღმერთსო!“

„ეს ქვეყანა სახიფათო
არ დაგაყრის შენც ხეირსო;
უცბად ან აქ, ან იქ, სადმე
გადაგკიდებს რამე ჭირსო.“

„ან გრიგალი დაგიბერავს,
მოგახლის ქვას და ხესაო,
ან მოგისევს ქორ-მიმინოს,
ან დაგიგებს მახესაო.“

„და თუ მაინც აღარ იშლი,
მოუცადე გაზაფხულსო
და ამ დამლევე ზამთრის ბოლოს
თავს ნუ ანდობ განძრახულსო.“

„მით უფრო რომ... აი, გესმის?
ყვავი თავზე დაგვჩხავისო
და ეს ცხადი ნიშანია
რალაც ცუდის და ავისო!“

ბევრი უთხრა ამგვარები
გულდამწვარმა მეგობარსა,
მაგრამ იმან მის სიტყვები
გაატანა ნიავ-ქარსა.

აღარ დადგა! აღარ იქნა!
გადაჰკიცხა მეგობარი!..
ირაო ჰკრა ცის ლაჟვარდში,
გადიარა მთა და ბარი!..

მაგრამ, დახეთ უბედობას!
არ დაუდგა კარგი დარი,
პირველ დღესე მოიღრუბლა,
ამოვარდა ცივი ქარი,

დაიელვა... დაიქუხა,
წვიმა მოჰყვა თან შხაპუნა
და საბრალო მოგზაურიც
შეაშინა... შეაძრუნა,

გაილუმპა, გაიწუნა,
აფარფატდა ცუდად მტრედი!
საძრაობა ელეოდა,
მაგრამ კიდევ კაი ბედი,

რომ მახლობლად იდგა მუხა...
თავი იმას შეაფარა!..
და ავდარმაც იმავე დროს
ასე უცბად გადაიყარა.

ჩადგა ქარი საოცარი,
მზემაც გამოიჭიატა,
მოიბრუნა მგზავრმაც სული,
ლონეც ისევ მოემატა.

გამოფხიზლდა თვით ბუნებაც
თითქოს პირი დაიბანა
და სამგზავროდ იმ უბედურს
გული ისევ აეფხანა,

და გასნია!.. არ დაბრუნდა,
გადალახა ზღვა და ხმელი,
მაგრამ, როგორც ხორცშესხმულსა,
მოენატრა კი საჭმელი.

და მშვიერი გამალებით
საკენკს სადმე დაეძებდა:
კუჭამწვარი მხოლოდ თვალებს
აქეთ-იქით აცეცებდა.

დაინახა მან ხორბალი
ერთგან მიფანტ-მოფანტული,
ნაიტყუა მსუნაგობამ
და შეექმნა პურზე გული.

დაეშვა და ზედ დააჯდა,
მაგრამ თურმე მახე იყო
და ხაფანგმა რომ ისხლიტა,
შიგ ფეხი კი ამოეყო!..

მისი ბედი, რომ შიგ გაბმულს
ვერ მოუსწრეს და ვერ ნახეს!..
იფართხალა!.. იფრთქიალა
და გადურჩა ისევ მახეს.

მაგრამ რაღა გადარჩენა!
ერთი ის, რომ იღრძო ფეხი,
და მეორეც – ჭირი ჭირს სდევს
და გაჰყვება მეხსვე მეხი:

რომ აფრინდა, ქორი დახვდა.
შურდულივით მიაშურა,
ჰკრა ბრჭყალები, მოიმწყვდია
კლანჭებში და მთლად გასწურა.

წკიპზე იყო მისი საქმე,
მაგრამ, აქაც ისევ ბედი...
ქორს არნივმა დაუქროლა
და გავარდა შიშით მტრედი.

გულგახეთქილს, ფენმოტეხილს
ალარ დარჩა მეტი ძალა,
აკვანჭილდა, როგორც იქნა,
ლობის ძირში მიიმალა.

მაგრამ ბავშვმა დაინახა,
შორიდან ქვა მიაყოლა,
მოხვდა ფრთაზე და კინალამ
ხორცს სულიც თან გააყოლა.

მაშინ კი სთქვა: ჰე, მეყოფა
მე ეს უბედურობაო!
კმარა ჭკუის სასწავლებლად
ჩემი მოგზაურობაო!..

ან კი დროა ავიკიდო
ჩემი გუდა-ნაბადიო,
„ჩიტი სადაც იბადება,
იქ ჰქონია ბალდადიო!“

[1902]

ალკიდოს

ალკიდოს, ალკმენის შვილი,
გმირობით ძველად განთქმული,
უშიშრად კლდეებ-ღრეებზე
გარბოდა გამალებული.

წინ გაუგორდა რაღაცა,
ბუძგივით იხრუკებოდა,
თვითქოს საცინლად იგდებოდა,
გმირს როდი ეპუებოდა.

ფეხი აიღო ალკიდოს
დასაკრავ-გასასრესადა,
თუმც ბრძოლა ქიალუებთან
მას არ ჰქონია წესადა.

მაგრამ გაშტერდა!.. ხედავს, რომ
ის უცნაური არსება
იზრდება თვალს და ხელს შუა,
იბერება და ივსება!..

კეტი აიღო და სთხლიშა,
რაც ჰქონდა ძალი და ღონე,
მაგრამ რას ხედავს? არ არის
ამის მომსწრე და გამგონე.

ის ეკლიანი არსება
არსად გაურბის!.. არც კვდება
და კეტს რამდენსაც დაარტყამს,
უფრო და უფრო იზრდება!

აგერ მთის ხელა შეიქნა,
მალლა ზეცამდი იღებს თავს,
ალარც გზას აძლევს ალკიდოს
და მზის სხივებსაც უფარავს.

შეჩერდა მაშინ ალკიდოს
სთქვა: „რა ყოფილა ესაო,
რომ მეც წინ გადამელობა?..
არც ეპუება მზესაო?!“

გამოეცხადა მაშინ მას
ღმერთი სიბრძნისა – ათინა;
და ვინაობა იმ რაღაც
ბუძგვისა შეატყობინა.

უბრძანა: „როგორ შეგყრია
შენ ეგ ეშმაკის ქმნილება?
სახელი არის მაგისი
შფოთი და განხეთქილება!“

„თუ ყურადღებას არ აქცევ,
არც კი ატყვია მიწასო!
მაგრამ, თუ ბრძოლა დაუნყე
თავს მალლა აწვდენს ზეცასო!“

[1902]

სპია

ერთ ბაღში, ღობის მახლობლად,
თავი ამოყო სვიამა
და ახლო სარი რომ ნახა,
გადაეხვია... იამა.

ჩაეკრა, უსურვაზივით
ეგრიხებოდა ნელ-ნელა,
დაბლიდან შეჰყვა და წვერში
შეჩერდა, გადუყელყელა

და უთხრა: „მაღლი ბედს, გამჩენს!..
რა კარგი რამ ხარ საროო?!
შენთან ვერ მოვა ვერც ე, ის,
აგერ რომა დგას საროო!

„მართალი არის, ნედლია,
ფოთლებში გახვეულიო,
შტოებიცა აქვს და მაინც
ვერ აქვს საგულეს გულიო.

„ხან ქარი ურხევს შტოებსა,
თოვლი ძირს უხრის თავსაო;
ჭექა-ქუხილის შიში აქვს,
სეტყვისგან ელის ავსაო.

„და შენ კი მაგრად არჭვიხარ,
არ ეპუები ავდარსო;
ყოველ ხეს სჯობხარ სიკარგით,
შენ შემოგველონ სულ გარსო!“

ბევრი რამ უთხრა ამგვარი,
გამოაყრუა ქებითა,
და თანაც გარს ეხვეოდა
თრთოლვით და მოწინებითა.

არ გაუვლია არც ერთ თვეს,
პატრონმა სარი მოთხარა,
და მის ადგილას გადმორგო
ბაღში საროს ხე პატარა.

სწორედ ის, რომელსაც სვია
ისე გულდაგულ ლანძღავდა.
ხემ გაიხარა და მალე
ფესვიც გაიდგა... აჰყვავდა.

მიჩოჩდა სვია მასთანაც,
როგორც პირმომთნე მსახური,
შემოეხვია, დაუნყო
იმასაც ქათინაური:

„ძლივს! როგორც იქნა, გვეღირსა
თქვენი აქ მობრძანებაო!
რომ მაგონდება ახლაც კი,
აქამდი მეცინებაო,

„რომ თქვენს ადგილზე აქ ერჭო
ერთი გამხმარი სარიო,
უქერქო, უშტო, უფოთლო,
წონოლა საზიზღარიო!“

ბევრი სხვაც უთხრა ამგვარი
პირმომთნე სვია საროსა,
რომ დააჯეროს როგორმე
და თავი შეაყვაროსა.

ჩვენშიც ბევრია ამგვარი
გრეხია სვია-კაცუნა!..
ძალღვივით ჰგორვენ ყველას წინ,
თუ ხელი მოუცაცუნა.

[1902]

პრაპი

„მე გული თუკი წმინდა მაქვს,
რას დავსდევ მიტქმა-მოტქმასო?
ვინც უნდა იჭორ-იყბედოს,
მე არც კი გავსცემ მას ხმასო.“

გულის სამაგრო სიტყვები
ეს, ვის არ გაუგონია?
მაგრამ ხანდახან შესცდება,
ვისაც მართალი ჰგონია.

ვინც ეურჩება ცხოვრების
კანონს და სურვილ-ნებასა,
ბევრჯელ უბრალო რამეზე
გადაეყრება ვნებასა.

ადგილი უნდა ყოლიფერს,
თქმასა და უთქმელობასა,
სიცილსა, ტირილს, ხუმრობას,
ჭამას და უჭმელობასა.

ჩვენც უნდა მივჰყვეთ მის დროზე
ქვეყნის ზნე-ჩვეულებასა,
თვარა ვინ ეძებს სიმართლეს?
ვინ დასდევს ჩვენს უფლებასა?

საჭირო არის სიფრთხილე
და მასთან გამოცდილება,
თვარა ხანდახან შეგვაცდენს
მცირე, უმანკო ცვლილება.

ავი და კარგი ამ ქვეყნად
ხანდახან შემთხვევითია
და ჩვენი იგავ-არაკიც
ამისი მაგალითია.

კუნტრუშის გუნებაზე
რომ დასდგა ბრიყვი კრავი,
უადგილო ხუმრობას
გადაატანა თავი.

იფიქრა, ამხანაგებს,
მოდი, შევაშინებო!
მეც ვიცინებ და თანაც
დიდებას გავაცინებო.

გაეხვია მგლის ტყავში
დამშვიდებულ გულითა
და ფარეხს მიაშურა
მგელივით ძუნძულითა.

ძალღებმა თვალი მოჰკრეს,
სთქვეს: „ჰკა მაგა მგელსაო!
სად მოძვრება? შეხედეთ
მყრალს და საძაგელსაო!“

გაექანენ, ეძგერენ,
გაჰკრეს-გამოჰკრეს კბილი,
ამოიდვეს ქვეშ მარდად
უმანკო, ცოდვის შვილი.

და იმისთანა თქვენს მტერს.
რაც დაემართებოდა!
რომ მწყემსებს არ ეშველათ,
სული ამოხდებოდა!

გადარჩა, მაგრამ ვაი
მისთანა გადარჩენას!..
ვინლა ჩივის უბრალო
შიშსა და რისმე ტკენას?

იმ დღიდან, ზოგი შიშით
და ზოგიც დაწყლულებით,
დავარდა და მის დღეში
ვერ გამთელდა სრულებით!

ახიც იყო მის თავზე! –
აბა, რა ემგლებოდა?
ყოფილიყო ცხვრის ტყავში,
მითი რა აკლდებოდა?

[1902]

მენისქვილა

ერთი წისქვილის სათავე
ცოტაოდნად გაიბზარა,
ჯერ ჟონავდა და მერე კი
წყალი ბლომად გაიპარა.

იმთავითვე გაკეთება
არ ყოფილა მისი ძნელი,
მაგრამ მაინც მენისქვილემ
არ მოჰკიდა დროზე ხელი.

სთქვა: „წყალი ხომ მეტიც მოდის?!
არ ეტევა თითქმის ღარში!
და ჩემ საფქვავს რა მოაცდენს
ან ზაფხულში, ან ზამთარში?“

გაიმაგრა გული, საქმეს
არ მიხედა, ნაუყრუა
და უჯერო მოსაზრებამ
შეაცდინა, მოატყუა:

დღეს-ხვალობით ის სათავე
სულ თანდათან ფუჭდებოდა
და მით წყალი საწისქვილოს
თვალსამჩნევად აკლდებოდა...

ბორბლებ ყურებ-ჩამოყრილი
ძლივს ბრუნავდა წისქვილის ქვა,
„აღარ არის სახუმროო!“
მენისქვილემ მაშინ კი სთქვა.

გამოცქვიტა თვალყური და
მოინდომა გაფრთხილება!..
მაგრამ თავში წამხდარ საქმეს
ბოლოში რა ეშველება?

ნახა ერთხელ: წყალს სასმელად
მიმდგარიყვნენ იქ ქათმები,
მოუვიდა გული... განყრა,
აებუძგა თავზე თმები!

„წყალი ისეც ცოტა მოდის
და ესენიც მაკლებენო?
თუ კაცი ვარ, არ შეგარჩენთ
მაგ სიავეს აღარ თქვენო!“

მიადახა – „აქმა!“ საწყლებს,
წყლის დაღევაც არ აცალა,
ჰკრა ჭოლოკი და სუყველა
ერთად გააკოტრიალა!

მაგრამ ამით იმ საბრალომ
საქმეს მაინც ვერ უშველა:
წყალიც დაშრა და ქათმებიც
ამონყვიტა ტყვილად ყველა.

–
ზოგიერთი კაცი არის,
ყურს არ უგდებს სახლსა და კარს
და გარეთ კი უბრალოზე
გადალახავს მთასა და ბარს.

სად და როდის რა უნდა ქნას,
მას მის დროზე არ ესმის ეს
და მიტომაც მოგვაგონებს
ამ ჩვენ ზღაპრულ მენისქვილეს.

[1902]

ბლესი და ცხვარი

გლებმა ცხვარზე საჩივარი
შეიტანა სამსჯავროში.
მელა იყო მოსამართლედ
არჩეული იმა დროში.

მომჩივანს და მოპასუხეს
გამოჰკითხა ყველა წვრილად,
რადგან საქმის გამოკვლევა
არ უყვარდა მას გულგრილად.

გლებს უბრძანა: „რას უჩივი
ამ საბრალო ცხოველსაო?
ტყუილები არ არგია
აქ სამართლის მთხოველსაო!“

მოახსენა: „რას მიბძანებ?
აღვიარებ სიმართლესო:
აღარა ვარ ქურდებისგან!..
ამომადგეს, ამიკლესო!..“

„ქათმებს მპარვენ უმოწყალოდ
აგერ ერთი ხანიო,
გავსკდი გულზე! აღარა ვარ!
ველარ ამიტანიო!“

დღეს მივასწარ საქათმეში
ალიონზე ამ ცხვარსაო,
რომ ჰსუნავდა ბურტყელსა და ძვლებს!..
ველარ იტყვის უარსაო“.

ცხვარმა უთხრა: „არ ვყოფილვარ
მე იქ ამის მეტადაო!
ისიც მხოლოდ კუნტრუმის დროს
შევბტი უცაბედადაო.“

თვარა ისე რა მინდოდა,
რა ხელი მაქვს ქათმებთანო?
მონმედა მყავს მთელი ჯოგი,
წარმოვადგენ მათ თქვენთანო.

„და ან კი რად მეჭირვება
ან ფული, ან მონამეო?
ბალახს ვცოხნი, ხორცის ჭამას
მოვახერხებ განა მეო?“

მელამ გულში ჩაიცინა,
სთქვა: „ცხადია, შენ იპარავ!
ბანზე სიტყვას ტყვილად აგდებ,
მით ნაქურდალს ვერ დაჰფარავ!“

„ვინ გგონივარ, რომ მატყუებ!
ტყვილა თავს ნუ იკატუნებ.
რაც აქამდი გიხტომია,
ან კი იმდენს ვერ იხტუნებ.“

„ქათმის გემო მეც კი ვიცი:
კარგია და გემრიელი!
და შენც რომ ის დაგეჭიროს,
დაგენვოდა განა ხელი?“

„რომ ქურდი ხარ, ცხადი არის!
აღარ უნდა დამტკიცება!“
უბრძანა და დაადგინა
მართლმსაჯულმა განჩინება:

დაჰკალით და გაატყავეთ!
ამოიღეთ ოთხში ცხვარი!..
ხორცი მსაჯულს, ტყავი გლეხსა!
და მოისპოს საჩივარი!

[1902]

გლეხების საუბარი

– გამარჯობა ივანე! – გაგიმარჯოს გოგილო!
– როგორა ხარ? რასა იქ? ხომ კარგად ხარ, ძმობილო?
– მე რომ ვარ, იმისთანა შენს მტერსა და ორგულსა!
ლამის თავი მოვიკლა და შემოვასკდე გულსა.

– რათა? რა დაგემართა, შე კაცო, მაგისთანა?
– ბედმა დაუნდობელად შიგ გულში დამკრა დანა.
გადამენვა სახლ-კარი... აღარ დამრჩა ნამშრალი:
ჭირნახულიც თან გაჰყვა... დავრჩი ხახვამშრალი.

სამონყალოდ დარჩენილს დამეკარგა იმედი.
აი, ღმერთმა დასწყევლოს ჩემი ოხერი ბედი!
წრეულ საკაიდლეოდ დავპატიჟე სტუმრები
(ჩვენებურ ჩვეულებას აგრე ნუ ეხუმრები!).

იმ დიდ დღეს გვაგინყდება გლეხებსაც ვარამ-ჭირი!
საკლავები დავსწყვიტე. ქვევრებს უნახე ძირი;
მოყვარეს მოვუღხინე, თვალი დავუყენე მტერს,
ვქეიფობდით, ვიმღერდით მალალ მრავალყამიერს.

შეზარხოშდენ სტუმრები, მეც მიწია ნუნუამ.
ვიძახოდი: „სულ დავსცლი, რაც ქვევრი მაქვს ამაღამ!..“
წავბარბაცდი მარანში ღვინის ამოსატანად,
ყინულალს მივაქანებდი თამამად, ლოთიანად.

თურმე გავარდნილიყო ნაპერწკალი იმავე დროს.
ემშაკის შენაბერი მოსდებოდა ფუტუროს!..
ჩვენ რაღას გავიგებდით, სანამ არ აპრიალდა?
თავი ძლივს დავაღწიეთ, მეტიც აღარ დაგვცალდა.

ივანემ სთქვა: „ეჰ, ბედმა აღარც მე გამიტანა
და შიგ ყელში გამირჭო მან სასიკვდილო დანა.
მეც, შარშან დღეობაში, ჯერზე რომ მოვიღხინე
და დამთვრალი სტუმრები სუყველა წავაძინე,

გულშია ვსთქვი: მძინარებს რაღად უნდა სინათლე?
ცეცხლი მივაქრ-მოვაქვრე და ხელად დავაბნელე.
მერე კარში გავედი ეზოში გასასვლელად,
გზა ზეპირად ვიცოდი, არ მქონდა საეჭვებელი.

მაგრამ, დახე ეშმაკსა, თურმე მიქცია მხარი,
გადავარდი კიბეზე, მუხლი ქვაზე დავჰკარი!..
როგორც იქნა, გადავრჩი სიკვდილს... მაგრამ მაინც რა!..
ბედმა ისე გამწირა, რომ სულ დამასაპყარა!..“

ამ დროს იმათ იქავე გვერდში უდგათ სისონა,
მომჩივრების ყბედობა არაფრად მოეწონა
და უთხრა: „ეგები განა ბედის ბრალია?!
მარცხი ყველგან თან დასდევს, როცა კაცი მთვრალია.“

„ჭკუას რომ გამოაცლის, გაუბნევს გზა და კვალსა!
დაუბნელებს თვალის ჩინს, გააბრუებს სანყალსა;
მაშინ ხომ სულ ერთია მისთვის დღე თუ ღამეა!
და თქვენც ბედს რას აბრალებთ თქვენს მარცხს, ჩემო ძამია?“

[1902]

ლორი მუხის ქვეშ

მუხის ქვეშ ღორი რკოებით
გამოძლა მართლა ღორივით
და იქვე ძილად მიეგდო
გაუნძრეველად მძორივით.

რომ გაიღვიძა, წამოდგა,
ანლაკუნებდა ისევ პირს
და, როგორც დიდხნის მშვიერმა,
ჩუჩქნა დაუნყო მუხის ძირს.

მალლიდან ჩხიკვმა დასჩხავლა:
„მაგას რას შვრები, ღორო?
გინდა ფესვები დასთხარო
და მინას მიაბარო?“

„მაშინ ხომ მუხაც გახმება,
ძირი რომ წაუხდებო?“
ღორმა მიუგო „მერე რა?
გახმეს!.. რა მენალვლებო!“

„მე არ მინახავს მაგისგან
ჩემ დღეში სარგებელიო!
რას დავსდევ: ნედლი იქნება
თუ გამომშრალი – ხმელიო!“

მუხა გაჯავრდა: „შე დრუნჩავ!
ქვესკნელს რომ ჩაღრუტუნებო,
შე ღორო, თავსლაფდასხმულო,
რატომ რკოს კი არ სწუნობო?“

„ვინ არის იმ რკოს მომცემი,
თუ არ მე? და რად მძრახავო?
მაგრამ თავს მაღლა ვერ იღებ
და რაღას დაინახავო?“

–
უგნური კაცი ღორსა ჰგავს:
ჰგმობს სწავლა-მეცნიერებას
და ვერ მიმხვდარა: რა აძლევს
ამ ქვეყნად ბედნიერებას.

[1902]

ფოლადი

უტარო და უქარქაშო
ხმალი ეგდო სალაროში,
რკინა იყო ხორასნისა,
განთქმული რამ თავის დროში.

ახლა ან კი ვინ იცნობდა
წმინდა ფოლადს დაჟანგულსა?
მივიწყებულ-მიგდებული
ასქდებოდა თავისს გულსა.

ერთხელ ნახა იქ პატრონმა,
უცბად ხელი დაატანა
და ურგები როგორც რამე
გასაყიდად გაატანა.

აატარეს, ჩაატარეს,
არ მოჰკიდეს ხელი არსად
სანამ გლეხმა არ იყიდა
სულ უბრალო ჩალის ფასად.

სთქვა: „ნაუღებ სახლში ბავშვებს
ხეების ტყავგასაძრობად,
თვარა ასე რა შვილია!
ვის რად უნდა? რა ოხრობად?“

რომ ჩაიგდეს ხმალი ხელში
ყმანვილებმა გაიხარეს
გაუკეთეს ხის ქარქაში
და ხის ტარში გაუყარეს.

ხან ჩიჩქნიდენ წვერით მიწას,
ხან ურტყამდენ ღობე-ყორეს,
წარამარა ჩახა-ჩუხით
პირი ყუას გაუსწორეს.

თაგვმა უთხრა: „ერთხელ ხმლებზე
ბევრი ქება მსმენიაო
და შენ მაგრე რომ გიყურებ
შენ მაგიერ მრცხვენიაო!

„აბუჩად ხარ აგდებული,
პატივიც კი აგხადესო
და ბალები უსუსურის
სათამაშოდ გაგხადესო!

უპასუხა: „მართალი ხარ!
განა მაგას ვინ არ გრძნობსო!
ეგ იმისი სირცხვილია,
ვინც ავს და კარგს ვერა სცნობსო.

„რომ იცოდენ ჩემი ფასი,
მომიხმარდენ სხვაგვარადო,
და ახლა კი მაგათ თვალში
ალარ ვლირვარ არც ფარადო!“

[1903]

ჭრელი ცხვრები

საზოგადოდ ჭრელი ცხვრები
ამოითვალნუნა ლომმა
და განყობა მათი გულში
ერთიანად მოინდომა.

მართალია, საიმისოს
თუმცა არას შვრებიანო,
მაგრამ მაინც უნებურად
თვალში მეჩხირებიანო.

აშკარად კი მათი დასჯა
ძნელი არის! არ ვარგაო,
რომ არა სთქვან: „ის საწყლები
უმიზეზოდ დაჰკარგაო!“

მოდო, ერთი, დარბაზს შევჰყრი,
რჩევას ვკითხავ ვეზირებსო
და ისინი გადასწყვეტენ,
თუ რა უყოთ იმ ჭრელ ცხვრებსო?

ვინც კი ჰყავდა ერთგულები,
დაუძახა ერთად ყველას
საიდუმლო სადარბაზოდ,
და სიტყვა ხვდა დათვს და მელას.

მოახსენა დათვმა: „მიკვირს!
საბოდიშო რა გაქვთ თქვენო?
მიბრძანეთ და ყველას ერთად
ჭერეხივით დავანვენო!..“

„დავტორავ და ისე გავხდი...
გაუერთებ რბილს და ძვალსო,
და მაშინ ვინ რალას ჰკადრებს
თქვენს კანონს და სამართალსო?“

მელა ამბობს: „ნუ ინებებთ
მაგას, ჩემო ხელმწიფეო!
უცუნი და ეკალ-ნარი
სხვისი ხელით მოჰკრიფეო!..

„გვიბრძანეთ და ჩვენ ვიკისრებთ
თქვენ საამო სამსახურსო!
და, თქვენ ვითომ არც კი იცით...
„ნურც მწვადს დასწვავთ, ნურც შამფურსო“.

„პირიქით, თქვენ გამობრძანდით
მათ მონყალედ და შემწედო
და შორს სადმე საბალახო
საძოვარად უბოძეთო.

„მაგრამ მგელი მიუჩინეთ
მომვლელად და მწყემსადაო
და მაგაზე მეტი ფიქრი
არ ღირს არც ერთ ნევსათაო!“

ვეზირებმა ტაში დაჰკრეს
ერთხმად მელის საუბარზე,
და, მართლაც, მგელს გაატანეს
მთელი ფარა საძოვარზე.

მგელი ჰფიქრობს: „მეც ეს მინდა!..
მათი სისხლი მწყურიაო!“
„გაუსვა და გამოუსვა,
ვითომ ჭიანურიო!“

ბატონკაცობს, აღარვისი
არც რიდი აქვს და არც შიში,
დღეს ერთს ჰქიჩნის, ხვალ მეორეს,
აღარ არის ანგარიში!..

დაიგემა ის მსუნაგი!
უმადლარ გულს ვერ იჯერებს!..
მარტო ჭრელებს კი არ არჩევს...
აღარ სწუნობს არც სხვა ფერებს.

აურია ერთმანეთში,
ერთიც აღარ გაახარა,
და ასე დღეს-ხვალობაში
ამოსწყვიტა მთელი ფარა!

ვინც ხედავდა, იძახოდა:
მართალია ბატონიო,
მაგრამ მგელი ვერ გამოდგა
კარგი მომვლელ-პატრონიო!

[1903]

პატარა კოლოზი

იქ ჰგონიათ ზოგიერთებს
საძნელო რამ დახვლანჯული,
სადაც საქმე უბრალოა,
არაფერი არ აქვს რთული.

ძღვნად მიართვეს ერთს ვისმე
კოლოფი ხარატული,
ფერადი, სახეებით
მორთული... მოკაზმული.

სათამაშოს მსგავსი რამ,
რომ ნახეს, მოეწონათ
და რაღაც უცნაურად
დაკეტილი ეგონათ.

მაგრამ ამ დროს მოვიდა
ერთი ხუროთმოძღვარი
და სთქვა: „ბევრი მინახავს
მე კოლოფი ამგვარი.

„ვიცი, მაგის გაღება
მეტად კრიმანჭულია!
ან თავში, ან ბოლოში
სადმე მიმაღულია.

„ცოდნა უნდა“ და ხერხი
მაგის ჭახრაკობასო,
მაგრამ მე კი მივხვდები
დურგლის ეშმაკობასო“.

აილო, ატრიალებს
ხან აღმა და ხან დაღმა;
შეჰყურებენ ტრაბახას,
გაიკმიდა ყველამ ხმა.

ხან თითს აჭერს აქა-იქ,
ხან კუნჭულში უყურებს,
მაგრამ ვერა გაანყო,
ოფლი ჩამონურნკურებს.

რომ გაუნყდა ილაჯი,
ხელი მაშინ აიღო!
ის კოლოფი კი, თურმე,
დაკეტილიც არ იყო!..

[1906]

ყვავი და ქათამი

იმ დროს, როცა ფრანსუზები
შეესიენ რუსეთს მტრულად,
წვიპზე მიდგა თვით მოსკოვიც –
საქმე ჰქონდა კრიმანჭულად,

მაშინ თავად სმოლენსკიმაც
ველარ შესძლო მისი დაცვა;
უხრიკა და არ მისცა მტერს:
თვისის ხელით მთლად გადასწვა.

გაიხიზნა ერთად ყველა,
ალარ დარჩა აღარვინა;
გარბოდენ და გამორბოდენ,
ვინ უკანა და ვინ წინა.

მხოლოდ მარტო ერთი ყვავი
დამჯდარიყო სახლის თავზე,
და არაფერს შიშს არ გრძნობდა
ამ უჩვეულ სანახავზე.

გადმოსძახა დაბლა ქათამს:
„შენ რას უცდი? არ მიხვალო?
მტერი ხომ სულ ბურტყლს გაგადენს,
რომ შემოვა, დღეს თუ ხვალო?“

„დაგიჭერს და თავს წაგაჭრის,
ან მოგხარშავს, ან შეგწვავსო!
მე კი მაგის შიში არ მაქვს,
ვიცი, კაცი არ შემჭამსო!“

„შენ კი გირჩევ, ჩემო დაო,
წადი, რომ მტერს გადარჩეო,
მე, პირიქით, შეიძლება
ან ძვალს, ან ყველს ჩამოვრჩეო“.

დარჩა ყვავი მართლა, მაგრამ
იმედებმა კი უმტყუნეს;
რომ მოშივდათ იქ ფრანსუზებს,
ალარც ყვავი დაიწუნეს.

სხვა რომ ველარ ჰპოეს საზრდო,
რა გზა ჰქონდათ? თავს უშველეს;
დაიჭირეს ყვავი და მით
პირი ჩაიგემრიელეს.

–
ზოგჯერ კაცსაც ანგარიში
რომ შეაცდენს, წაუხდება...
ულოდნელად ამგვარი რამ
ჭირი თავზე დაატყდება.

[1906]

ბოჭკა

მეზობლებში ნათხოვრობა
ჩვეულება არის ძველი,
რომ ერთმანეთს გასაჭირში
გაუმართონ ხოლმე ხელი.

სახლიკაცმა ერთ სახლიკაცს
მიუგზავნა მოციქული:
„მათხოვეო, ბოჭკა რომ გაქვს,
თუ გაქვს ჩემი სიყვარული!“

ველარ უთხრა უარი და
მაშინათვე გაუგზავნა,
მაგრამ რაც მას მოუვიდა,
თქვენს მტერს და ავს იმისთანა:

თურმე ბოჭკა ნედლი იყო
ჯერ უხმარი, სულ ახალი
და გამოსახმარისებლად
შიგ ეყენა მხოლოდ წყალი.

იმან კი, ვინც ინათხოვრა,
გამოუმვა ხელად წყალი
და პირამდი რომ აევსო,
შიგ ჩაუშვა ლუდი მყრალი.

დიდხანს ედგა და მერე კი
ისევ პატრონს გაუგზავნა,
მაგრამ ჭურჭელს გაჯდომოდა
ლუდის სუნი იმისთანა,

რომ იმისი გამოდენა
ვერაფრით ვერ მოახერხეს,
თუმც ის ბოჭკა მდულარე წყლით
ბევრი რეცხეს და თან ხეხეს!

რაც ჩაასხეს, ყოლიფერი
ლუდის სულად ააყროლა.
მოუვიდა პატრონს გული,
გადაადლო, გადისროლა.

—

ყმანვილების ნორჩი გულიც
ჯერ უხმარი ჭურჭელია –
მყრალი რამე თუ ჩაასხი,
რომ არ დარჩეს შიგ, ძნელია!

[1906]

მგელი საძაღლეში

ერთი მგელი, ის კუდგრძელი,
ფარეხისკენ მიმავალი,
საძაღლეში შემძვრალიყო,
არეოდა გზა და კვალი.

იქ ძაღლებმა სული იცნეს,
ანკანკუნდენ, იწყეს ყეფა
და მწემსებმაც მოინდომეს,
რომ მტერს გაუტეხონ კეფა.

წამოავლეს ყველამ ხელი
ვინ კეტებს და ვინ ჟინჯლილებს,
ნახეს, მგელი კუთხეში ცუცქეს,
ანაკნაკებს შიშით კბილებს.

მოაშურეს მოსაკლავად,
მიიმწყვდიეს მარჯვედ მგელი,
მან კი თავი მოიმდაბლა,
რომ არ ჰქონდა სხვა საშველი.

ტკბილად ბრძანა: „რა გაშფოთებს?
არაფერი გამეგება!..
მე ხომ სამტროდ არ მოვსულვარ!
მინდა თქვენთან შერიგება.

„დავივინყოთ, რაც აქამდი
ერთმანეთში გვექონდა მტრობა!..
შემდეგისთვის დავიჭიროთ
მოყვრობა და მეგობრობა.

„ალთქმას მოგცემთ: დღეის იქით,
შინ გინდათ, თუ სადმე გარეთ,
თქვენ მტრებთან და თქვენ მოყვრებთან
ღვიძლ ძმასავით მომიხმარეთ.“

უთხრა: „გიცნობ, კარგად გიცნობ,
რაც შვილი ხარ!.. მიგიხვდები!..
შენ რუხვი ხარ, მე ჭალარა,
სიბერით ვერ გავბრიყვდები...“

„არა! ჩვენი შერიგება
მხოლოდ მაშინ შეიძლება,
როცა ტყავის გაძრობის დროს
ზურგზე ტყავი აგეცლება!..“

„ან რაღა დროს? გვიან არის!..
ტკბილი სიტყვა რას მიქვია!..
ეს უთხრა და დასაგლეჯად
ქოფაკები დაახვია.

[1906]

ცეცხლი და ენერი

მგზავრებს ენერში გზის პირად
ცეცხლი დაენტოთ ზამთარში,
ალარ დაექროთ და ცეცხლიც
დარჩენილიყო იქ კარში

და საცოდავად ბჟუტავდა,
ალარსად იყო ახლოს ხე,
მაგრამ მიჰმართა ცეცხლმა ტყვეს,
ალერსით დაუგო მახე:

„რად გაგცვენია ფოთლები?
რად არ ხარ მწვანით მოსილი?
გახმობას ხომ არ აპირებ?
ხომ არ მოგელის სიკვდილი!“

– „არაო! უთხრეს ხეებმა,
ზამთარი გვიშლის ხელსაო,
სიცივე გვძარცვავს სულ ერთად
ტყეებს, მთასა და ველსაო“.

– „მაშ, თუ ეგ არის მარტოკა
სულ თქვენი გასაჭიროო,
მე შემოძლია გაგათბოთ,
გამოგიბრუნოთ პირიო.

„თუმც არ მჩვევია ტრაბახი,
მაგრამ კი ვიტყვი მართალსო,
რომ მზე ვერ იჩენს ჩემოდენ
ვერც სიმზურვალეს, ვერც ძალსო!

„ამდენი ხანი გაცხუნებთ,
ვერ გაულებვია თოვლიო!
მე თუ მივსდები, წყლად ვაქცევ!
მთელს ენერს ერთ წუთს მოვვლიო!

„თუ გინდათ დაგემოყვრებით
გულწრფელად, ძველებურადო;
გადავეხვიოთ ერთმანეთს,
ხელი ხელს მივსცეთ ძმურადო!..“

გაბრიყვდა, მართლა, ენერი,
ცეცხლი მოედო მზურვალე
და რაც სთქვა, კიდევ ასრულდა,
თოვლი გააღხო სულ მალე.

მაგრამ ხეებსაც ყოველგან
სასწრაფოდ მოედვა ალი;
ცეცხლში ჩავარდა ენერი,
დაიწყო ბრიალ-ბრიალი.

ასე გადინვა საბრალო,
რომ ალარ დარჩა ნასახი;
ხისა და ცეცხლის ერთობა
ტყვილად არ არის ნაძრახი.

[1906]

ლხინი

შიმშილობის დროს ბატონმა ლომმა გამართა ლხინი და წვეულება. რაც რომ ერთხელვე წესად დაედვა, აღარ მოშალა ის ჩვეულება.

სხვადასხვა მხრიდან, ყოველი კუთხით პატივსაცემად სტუმრებს იბარებს რომ გულგახსნილად და თავმომწონედ რიგზე დაუხვდეს ოთხფეხა სტუმრებს.

რალა თქმა უნდა, რომ სასახლეში სტუმრობა ყველას იამებოდა და ბატონ-მეფეს დიდის სიმდაბლით ყველა მათგანი იახლებოდა!..

დანიშნულ დროზე, როგორც რიგია, გამოწყობილი მოვიდა ყველა, ჩამორჩა მხოლოდ იმათში სამი: მაჩვი, ტყის ბუძგი და კუდამელა.

ზღარბს გზა დაებნა, გასაგრილებლად მაჩვმაც ჯერ თურმე ტანი იბანა და მელიასი, მოგეხსენებათ, სხვადასხვა საქმემ დააგვიანა.

როცა მივიდენ, სუფრაზე ისხდენ, შუა ჭამაში იყვენ მისული, და გვიან მისულ დაღალულ სტუმრებს შიმშილ-წყურვლით ხდებოდათ სული.

თვით ლომის გვერდით, ფართო ადგილზე, რომ არვინ იჯდა, მათ თვალი მოჰკრეს და მიაშურეს პირდაპირ მარდად, ჩვენთვის არისო, ალბათ, იფიქრეს.

გადაელობა წინ ვეფხი, უთხრა: „კი ნუ სულელობთ! რად მიდიხართო? აქ ლომთან სპილო უნდა დაბრძანდეს, და თქვენ რომ გკითხონ, ვინა გდიხართო?

„და კისრა-კოსრით გამოგისტუმრონ, სირცხვილ-სიმწარე გამოსცადოთო... არ გირჩევნიათ, სადმე კუთხეში დაჯდეთ, ნასუფრალს მოუცადოთო?

„როგორ არ იცით, რომ მეფის გვერდით დიდკაცებსა აქვს მხოლოდ ბინაო და ვისაც არ ჰსურს კუთხეში ჯდომა, ის უნდა ხოლმე დარჩეს შინაო.“

[1906]

ნარჩიტა და გუჰი

ნარჩიტამ მორთო ჭიკჭიკი
თავისთვის მყუდრო ადგილას;
ეტყობა, კარგ გუნებაზე
იყო ამდგარი იმ დილას.

მზის ამოსვლამდი ჰგალობდა,
მაშინ კი ჩაიწყვიტა ხმა;
მით უფრო, როცა ბულბულის
საამო სტვენა მოესმა.

ბუძგი მივიდა და ჰკითხა:
„ჩიტო, რა დაგემართაო!
რომ შეკრთი მზის ამოსვლის დროს
და ენა ჩაგივარდაო?“

მან უპასუხა: „ჩემ ჭიკჭიკს
როგორ შევკადრებ მზესაო,
როცა სხვებს ვხედავ მომღერალს
მე ჩემზედ უკეთესაო!“

„მეც, ნარჩიტასი არ იყოს,
ვემდური ბედისწერასო,
რომ ალექსანდრეს საკადრისს
ვერ მოვახერხებ მღერასო.

[1906]

ლელე

პატარა წყარო ანკარა
ლელეში მიწანწკარობდა,
ბევრი ცხოველი სულდგმული
მისის სიკეთით ხარობდა.

ერთხელ იმ ლელის ნაპირზე
მწყემსი ამბობდა საყვედურს;
თურმე მდინარემ უეცრად
ცხვარი მოსტაცა უბედურს.

წყარომ სთქვა: „ფუი, მის წყლობას!
რა საძაგელი არიო!..
მომდურავი მყავს თანსწორად
მიდამო, მთა და ბარიო!

„იმას რომ ჰქონდეს ჩემსავით
წმინდა, ანკარა გულიო,
რამდენი გამოჩნდებოდა
შიგ მსხვერპლი ჩამარხულიო?“

„აი, დაუდგა სამართალს
ის უსამართლო თვალიო!
მე უნდა მქონდეს, რად უნდა
იმას იმდენი წყალიო?“

„მე გეტყვი – ვერ მოვიხმარდი
მე სასარგებლოდ დიდ წყალსო!
გავახარებდი მთა და ბარს,
გამოვიჩენდი სულ ძალსო.

„არ დავალრჩობდი არც ქათამს,
არც ნავილებდი ფოთოლსო,
რომ ჩავივლიდი სოფლებში,
ვარგებდი ქვრივს და ობოლსო.

„ზღვამდი გულწმინდათ ვივლიდი,
უნყინრად, ნელა-ნელაო,
შემიყვარებდა ქვეყანა
და დამლოცავდა ყველაო“.

ასევე ამბობდა ის წყარო,
სანამდი იყო პატარა,
მაგრამ ამ სიტყვის შემდეგ კი,
ხანმა რომ გამოიარა,

მოვარდა ღვარი ძლიერი,
გააასკეცა ის წყარო
და მანაც შფოთვა-ღრიალით
მთლად გააყრუა სამყარო.

მას ადრინდელი სიტყვები
არც ერთი არ მოაგონდა
რასაც ეძგერა – მოგლიჯა,
სულ ყირამალა გაქონდა.

აღარვის ესარჩლებოდა,
არას ინდობდა იმ მხარეს
და მთელი ფარაც მოსტაცა
თვითონ იმ სანყალ მეცხვარეს.

–

ზოგ-ზოგი კაციც ასეა:
სანამ არა აქვს უფლება,
თავს იკატუნებს და ყველას
ატყუებს და გარს ევლება!

[1906]

კურდღელი ნადირობაში

ერთხელ დათვზე სანადიროდ
გაემგზავრენ სხვა მხეცები,
მოარხიეს დიდი მთები,
შესწავლილი ჰქონდათ გზები.

გამოიგდეს დათუნია
მინდვრად ძუნძულ-ბლავილითა.
დაესიენ და დაგლიჯეს
ყეფა-კიჟინ-ჩხავილითა.

როცა მოკლეს, ნანადირევს
გასაყოფად მიჰყვეს ხელი
და მათ რიცხვში მოზიარედ
გაერია იქ კურდღელი.

თითქოს წილიც ერგებოდა,
დათვს ჩაავლო ყურში კბილი.
სხვებმა რომ ეს დაინახეს,
აიტეხეს მათ სიცილი:

„სიდან სადა!.. წმინდა საბა!“
აქ რა უნდა ბრუტიანსო?
ასე ურცხვად რომ მიმდგარა
და დათვს წინკნის ყურის კანსო?

კურდღელმა სთქვა: „როგორ თუ რა?
ვერ მხედავდით იმ ტყეშიო?
რაც მე მაგ დათვს ვუკიჟინე:
არ სმენია მის დღეშიო.“

„შევეფახე და შევაშინე,
აღრიალდა... იხტუნაო!
მე ვიყავი, რაც ვიყავი,
გამოვავდე დათუნაო“...

სიცრუის და ტრაბახობის
სულ ქარ-ბუქი ააყენა,
გააცინა იქ ვინც იყო...
გუნებაზე დააყენა.

„რა ყოფილა ეს ყურდიდა,
ბრუტიანი... მასხარაო!
გავუჭრათ და გადაუგდოთ
ყურის კანი პატარაო!..“

–
ტრაბახა კაცს, მართალია,
სასაცინოდ კი იგდებენ,
მაგრამ ზოგჯერ საშოვარში
სულ უბრალოდ წილს უდებენ.

[1906]

გედი, კალმასი და კიბო

გედმა, კიბომ და კალმასმა
შეკრეს პირობა მისთანა,
რომ ერთი ტვირთი სამივეს
ზიარად გადაეტანა.

გულმოდგინებით გაებენ
სამივე ერთად მარხილში,
მაგრამ ვერ დასძრეს ის ტვირთი!
ტყვილა ჩავარდენ სირცხვილში.

ტვირთი კი არაფერია,
თითქმის სულ ცარიელია,
და ადგილიდან ვერ დასძრეს,
ეს უფრო საკვირველია.

ალარ იზოგვენ ძალ-ღონეს,
სწევენ და ექაჩებიან:
ოფლში სცურავენ უბრალოდ,
იმ ადილზევე რჩებიან.

თურმე ნუ იტყვიტ... მიზეზი
იმათი გაჭირვებისა
უთანხმოება ყოფილა,
ნაყოფი უმეცრებისა.

ვერ ახერხებენ ვერც ერთი
ერთი მეორის შველასა!..
და მჩატე ტვირთი მიჰქონდათ
სხვადასხვა მხრისკენ ყველასა:

თევზს – ნყალში, ფრინველს – ჰაერში
კიბოს კი – უკან–უკანა,
და მათმა შრომამ მიტომაც
ნაყოფი ვერ მოიტანა.

–
უთანხმობაა მიზეზი
საერთო – უძღურებისა,
და უძღურება – ნაყოფი
პირუტყვეულ უმეცრებისა.

[1906]

დათვი და მეუღახონი

ერთი ვიღაცა სანყალი,
უნათესავო, უმოყვრო,
ყრუ უდაბნოში სცხოვრობდა,
მარტოხელობდა მთელი დრო.

თუმც ეს ფერადი ბუნება
საამოდ განაჩენია,
მაგრამ სულ მისი ყურებაც
კაცისთვის მოსანყენია.

და ველარც იმან გაუძლო
დიდხნობით მარტოობასა,
გულში ნატრობდა ხანდახან
ძმობას და მეგობრობასა.

წავიდა, ბევრი ეძება,
ხეტილობდა საბრალო,
მაგრამ ადამის ნაშიერს
მან თვალიც ვერსად მოავლო.

უდაბურს ტყეში გულდაგულ
ტყულად ეძებდა ის სხვებსა!
და ან კი ვილას ნახავდა,
თუ არ მგლებსა და დათვებსა?

და, მართლაც, დათვი შემოხვდა
არ ბობლინებდა მტრულადა
და კაცმაც დიდი სალამი
მიუძღვნა მეგობრულადა.

დათვს მოენონა ზრდილობა
და გაუნოდა ტორი მას,
და ჩამოართვა ხელიც კი,
როგორც მეგობარს და ღვიძლ ძმას.

დაჯდენ და მოისაუბრეს;
ზოგი მთისა სთქვეს, ზოგი ბრის,
ისე ტკბილად და ალერსით,
როგორც წესია მეგობრის.

იმ დღიდან ისე შეთვისდენ,
რომ მეტი არ შეიძლება!
ალარც შეეძლოთ ალარც ერთს
უერთმანეთოდ გაძლება.

არ შორდებოდენ ერთმანეთს,
არც დადიოდნენ ცალ-ცალკე,
თუმც არ ყოფილა არც ერთი
დიდი რამ მოლაპარაკე.

კანონი იყო ერთისთვის
მეორის სურვილი... ნება,
და რადგანც ერთხელ დათუნამ
გასეირნება ინება,

ვერ გაუტეხა ხათრი და
კაციც თან გაჰყვა მოყვარეს,
იხეტიალეს უმიზნოდ
და გადააწყდენ კლდე და ღრეს.

დათვმა ძუნძულით გადავლო
და კაცს კი უჭირდებოდა,
და ისე მოწყდა დაღალვით,
რომ თითქმის სული ხდებოდა.

დათვმა შენიშნა და უთხრა:
„თუ შენი არის ნებაო,
რომ შევისვენოთ აქ ცოტა,
ურიგო არ იქნებაო.“

„ჩრდილიც ეს არის!.. აქავე
გამოიძინე ხელადო!..
ფიქრი ნურაფრის გექნება,
მე დაგიდგები მცველადო!“

წამოწვა კაცი მხარ-თედოს
და ძილიც წამოეპარა;
დათვი მიუჯდა მაშინვე
და გვერდში ამოეფარა.

თან ყურს უგდებდა სიამით
მეგობრის ფშვინვა-ხვრინვასა
და თანაც თვალს ადევნებდა
მახლობლად ბუზის ფრინვასა.

ის ბუზი იმას სცდილობდა,
რომ დაჯდომოდა მძინარეს,
და არას ეპუებოდა
მის მეგობარს და მოყვარეს.

რომ დაჯდებოდა, მაშინვე
ტოტს აუქნევდა დათვიცა,
მაგრამ არ იქნა! არ მიდის
ბუზი!.. საშველი არ მისცა.

ბრიყვი და მოუსვენარი
მძინარს უძვრება ცხვირ-პირში,
დათვს გული მოდის თანდათან,
განსაცდელშია და ჭირში!

იფიქრა: ვხედავ, ეს ბუზი
მე არ დამაყრის ხეირსო!
და, მაშ, მეც დედას ვუტირებ!
უჩვენებ თავისს სეირსო.

ნამოხტა გაჯავრებული,
დასტორა ერთი დიდი ქვა
და ასრულა კიდევაც
გაჯავრებულმა რაცა სთქვა.

რომ დაინახა, ის ბუზი
ზედ შუბლზე აჯდა მის ძმობილს,
იფიქრა, ველარ წამივა!
გავუერთებო ძვალს და რბილს!..

წამოეპარა სიფრთხილით,
ამაყი, თავის მომწონე
და ზედ დასთხლიშა ის ლოდი,
რაც ძალი ჰქონდა და ღონე.

მაგრამ ის თქვენს მტერს, რაც ძმობილს
მან გაუნია მოყვრობა!..
მტრისგანაც წამეტანია,
ასე საძაგლად მოპყრობა.

თავგაჭყლეტილსა მეგობარს
მან ტვინი გადმოადინა,
და ბუზს კი ვერა უყო-რა...
გაფრინდა... წავიდა შინა...

–

წამდვილი მეგობარი
ყველასათვის კარგია,
მაგრამ საქმის დაჭერა
სულელთან არ ვარგია.

დროს დაკარგვია მასთან
რჩევა და საუბარი,
და ღმერთმაც აგაშოროს
უჭკუო მეგობარი.

[1906]

ფანჯავი და ფოთლაგი

ააფერადა ბუნება
თვალმშვენიერმა მაისმა
და ბულბულ-იადონის ხმა
სულში ჩამძრომად გაისმა.

ათრთოლდა ვარდი კოკობი,
გადილილა გულიცა
და ერთად სუნნელებასთან
მოჰფინა სიხარულიცა.

წიავი სუბუქფრთიანი,
შეინძრა, შეიფრთხიალა,
და უკვდავების წყაროთი
აავსო ქვეყნის ფიალა.

ყველა ნეტარებს თანსწორად,
ალარ სჩანს მჩაგვრელ-ჩაგრული!
ხეზე ფოთლებმაც კი იგრძნეს
ძალი და შექმნეს ჩურჩული:

„ჩვენ ვართ, რაცა ვართ, ხეების
შვენების ჯილა-გვირგვინი,
უჩვენოდ რა სათქმელია
იმათი ქირი ან ლხინი?“

„ჩვენგან ეძლევა სუყველას
თავშესაფარი და ჩრდილი
რას ივარგებდა უჩვენოდ
ხეზე ყვავილი ან ხილი?“

– „იციო! რას ამბობთ? გაჩუმდით!
რადა ხართ მაგრე ტრაბახა?!“ –
ხმამ ულოდნელმა, მრისხანემ
დაბლიდამ ამოიძახა.

შეკრთენ ფოთლები – იწყინეს
და გადასძახეს მალლიდან:
„ვინ ხართ, რომ მაგას გვიბედავთ?
სად ხართ? და ვინ, ვით საიდან?“

პასუხს იღებენ: „ფესვები,
მინაში ჩამალულიო!
თუ ჩვენ არ ვიყოთ, აქამდე
არ შეგრჩებოდათ სულიო!“

„საზრდოს ჩვენ გაძლევთ აქედან
უხმოდ და უჩინარადო
და თქვენც ეს ქეშმარიტება
უნდა გახსოვდესთ მარადო“.

[1906]

კვარტეტი

პრანჭია მაიმუნი,
დათვი ფეხმოჩართული,
თხა კიკინა და ვირი,
ყროყინა და ხმანვრილი

დამეგობრდენ, უნდოდათ
ლხინი გადაეხადათ
და თან, როგორც დამკვრელებს,
თავიც გამოეცადათ.

იშოვნეს საკრავები
ყველამ სხვადასხვაგვარი
და მაიმუნი იყო
ვითომ მცოდნე ლოტბარი.

დათვს ეჭირა დაირა,
მაიმუნს – ჭიანური,
სალამური – დიდყურას
და ბეკეკას – ჩანგური.

გაუსვეს, გამოუსვეს,
მაგრამ, თქვენ მტერს და ორგულს!..
მათი ბრახუნ-ჭუჭყუნნი...
იმათვე უკლავდა გულს.

გაჯავრდა მაიმუნი:
„რა ღმერთი გინყრებათო?!
ერთად უნდა დაგენყოთ
და რად გავინყდებათო?“

დათვი ამბობს: „რას ბრძანებთ?
ეგ სულ ტყუილიაო!
აქ სულ სხვა მიზეზია!
სხვა ხერხი გვაკლიაო.“

„ჭიანურმა პირველი
ხმა უნდა დაუკრასო,
სალამურმა მოსძახოს,
სხვებმა ბანი უთხრასო“.

თხა იძახის: „დაირა
მეტად აბრახუნებსო,
ყურთა სმენა ნაილო,
გვიშლის და გვაცდუნებსო“.

ვირს არ სჯერა, ამტკიცებს
„ეგ სულ ტყუილიაო
კვარტეტი რომ დავუკრათ,
ჩვენ არ შეგვიძლიაო“:

„ცუდად ვზივართ, და სანამ
ალაგს არ გამოსვცვლითო!
უნდა გადაჯ-გადმოჯდეთ
ყველა აქეთ-იქითო!“

გადასკუბ-გადმოსკუბდენ,
გადაინაცვლეს ხელად,
მაგრამ მაინც ამითაც
არაფერი ეშველათ.

იქვე მახლობლად ხეზე
შემომჯდარი ბულბული
ყურს უგდებდა მათ ტანჯვას,
ფოთლებში განაბული.

რომ შენიშნეს, იამათ!
გამხიარულდა ყველა
და მისგან მოითხოვეს
შემწეობა და შველა.

„ტკბილხმიანო ბულბულო,
და მცოდნე ჰანგებისა,
გაქებენ და ღირსიც ხარ,
ჭეშმარიტად, ქებისა!“

„ერთი სათხოვარი გვაქვს,
სხვა არც ერთი მის მეტი,
გვასწავლე, როგორ დავსხდეთ,
რომ დავუკრათ კვარტეტი?“

ბულბულმა უპასუხა:
„შემცდარი ხართ ყველაო,
მე როგორ შემიძლია,
აბა, თქვენი შველაო?“

„საქმე ის კი არ არის,
სად და როგორ ზიხართო!
ის არის, რომ დამკვრელად
თქვენვე არ ვარგინართო“.

[1906]

ყვავი

ყვავმა სთქვა: მგალობელი ვარ,
ჩემებური მაქვს ჰანგიო!
სანახავადაც კარგი ვარ,
რითა მჯობს ფარშავანგიო?!

ის „ვაი-ვაი“-ს იძახის,
და მე „ყვა-ყვა“-სა ვყვირიო!
ეს არის მხოლოდ, რომ იმას
ბოლო აქვს სხვანაირიო!

ის ბოლო მე შემფეროდა
იმაზე უფრო!.. ვიცო!
მაგრამ რომ შესცდა ბუნება,
ამას არ უნდა ფიცო.

მაგრამ ბუნების შეცდომას
ასწორებს ხელოვნებაო
და ესეც უნდა გასწორდეს,
ასრულდეს ჩემი ნებაო!

მისდგა და რაც კი ებადა,
დაიძრო ბოლო სიმწარით
და, ნაცვლად ფარშავანგისა,
კუდი მიირჭო სიჩქარით.

სთქვა: „ოჰო! ასე სჯობია
თუ სხვა ვინმეა, მეც ვარო!
ახლა კი ფარშავანგებში –
გავიარ-გამოვიარო!

ნავიდა, გამოერია,
დაიწყო იქაც ყვანჩალი,
ეგონა, რომ მთელ ქვეყანას
იმაზე რჩებოდა თვალი.

ფარშავანგებმა იწყინეს:
ვინ არის სალახანაო?
ან ჩვენი ბოლო ვინ მისცა?
ან აქ ვინ მოიყვანაო?

დაჰკორტინეს, გაბდღენეს უწყალოდ,
ისე გახადეს საბრალო,
რომ აღარ შერჩა თავისიც,
არა თუ სხვისი, მას ბოლო.

და ცუდი მასპინძლებისგან
რომ შეელახა გუნება,
მაშინ მოკურცხლა... იკადრა
საყოლში გამობრუნება.

მაგრამ იქ შინაურებიც
ვერღარ დაუხვდნენ მოყვრულად:
აღარ გვიკადრე, გვწუნობდი,
არად გვაგდებდი ჩვენ სრულად!

და ახლა არც ჩვენ გვინდებხარ!
გადახდა უნდა ვალსაო,
მიბრძანდი, სადაც გერჩიოს,
გილოცავთ გზა და კვალსაო!

მედიდურ-ამპარტავნობა
არავისათვის არ ვარგა;
არ მისცეს ფარშავანგობა
ყვავს და ყვაობაც დაჰკარგა.

ვინც თავის ტოლ-ამხანაგებს
სწუნობს და აღარ კადრულობს
და რაც არ შეეფერება,
იმას დაეძებს... კისრულობს,

ასე მოუვა სუყველას
და ეს ცხოვრების წესია!
ვისაც რა მისცა ბუნებამ,
დასჯერდეს, უკეთესია!

[1906]

ლომის აღზრდა

პირუტყვების მეფეს ლომს
მემკვიდრე შეეძინა,
გამხიარულდა დიდად
და გულში ჩაიციინა.

სთქვა: „მეფეები შვილებს
ზრდიან უთავბოლოდო
და ქვეყნის სასარგებლოდ
მე გამოვზრდი მხოლოდო.

„რომ ამ ქვეყნის ავ-კარგი
გაარჩიოს სრულადო
და ქვეყანამ, როგორც სხვებს,
არ უყუროს მტრულადო!..

„და სთქვას, ეს სულ სხვა არის...
ქვეყნის მწყალობელიო!..
და აკურთხოს უფალმა
მის შემქმნელ-მშობელიო!“

წლის ბავშვი, გინდა იყოს
მეფის ჩამომავალი,
მაინც უსუსურია,
მოსავლელ-შესაბრალი!

მაგრამ პირუტყვების კი
სულ მალე იზრდებიან!
და მოკლე დროში დედ-მამას
თითქმის უტოლდებიან.

ერთი წლისაც არ იყო
ჯერ ის ლომის ბოკვერი,
რომ ეტყობოდა ნიჭი...
ესმოდა ყოლიფერი.

და მოინდომა მამამ
იმისი გაბარება,
რომ გამოზარდოს ისე,
როგორც მას ეკადრება.

გახსნა ლომმა დარბაზი,
და გადასცა ვეზირებს
თავის გულის პასუხი:
რა ჰსურს? და რას აპირებს?

წინააღმდეგს ისინი,
აბა, რას გაჰბედავენ?
მაგრამ საკადრისს გამზდელს
რომ ვერსადა ხედავენ?

მართალია, რომ მელას
არ აკლია ჭკუაო,
მაგრამ ეშმაკი არის
და ხანდახან სტყუაო!

და, ვაი, თუ უფლისწულს
ასწავლოს მელობაო
და სამეფოს რას არგებს
ამგვარი ხელობაო?

თხუნელაც ჭკვიანია,
მარტო თავისთვისაო,
არც ვის რასმე გაატანს
და არც უნდა სხვისაო.

ცუდს არც თვითონ ჩაიდენს...
ვერც სხვა გაუბედავსო,
მაგრამ სულ ქვეშქვეშაობს
და შორსაც ვერ ჰხედავსო.

მეფე კი უნდა იყოს
გამჭვრეტელი შორსაცო,
რომ პასუხი აძლიოს
დაბალსაც და სწორსაცო.

თხუნელას გამოზრდილი
მეფედ არ ივარგებსო!..
აღმა არ აგვახედებს...
სულ ქვეშ ჩაგვაბარგებსო...

ისევ ვეფხვი აჯობებს,
ვაჟკაცია... გმირიო,
მაგრამ სულსწრაფი არის,
მეტად პირდაპირიო.

პოლიტიკა არ იცის,
ქათინაურებიო!..
მოჰკლავს, ან შეაკვდება,
თუ შენიშნა მტრებიო.

მეფე კი უნდა იყოს
გამჭრიახი, ფრთხილიო
და არ ივარგებს მეფედ
ვეფხვის გამოზდილიო.

ჩაჰყვენ ასე, ამგვარად
ჩამოთვალეს სუყველა,
სპილოც კი დაიწუნეს,
არვინ დაასახელა.

ღირსეული გამზრდელი
ოთხფეხში არ გამოჩნდა
და ლომი, როგორც მამა,
შესწუხდა და დაღონდა.

ამ დროს გაჩნდა არწივი,
მაღლით მოიშხუილა,
დასკუბდა მეფის გვერდში,
ძმურად მიეხმატკბილა,

უთხრა: „რა გამოგივა
ტყვილა ჯავრს რომ მისდიო?
მეც მეფე ვარ ფრინველთა
და შვილს მე გაგიზდიო!“

„შორსმხედველიც იქნება,
ინყებს აღმა ფრენასო
და თანაც შეისწავლის
თვით ბუღბუღის ენასო“.

გამხიარულდა ლომი,
სთქვა: „რალა სჯობს ამასო?
ჩავაბარებ, გავატან
ჩემს შვილს, როგორც მამასო!“

ან კი რას მოისმენდა
ის უკეთესს გასაგონს,
გამოაწყო ლეკვი და
ჩააბარა ჩიტ-ბატონს.

ფრინველეთში მოსწავლეს
დაუარდა ნიჭის ხმა
და ეს კარგი ამბავი
საქვეყნოდაც გაისმა.

ლომის სამფლობელოში
დიდი სიხარულია!..
მემკვიდრის მალე ნახვის
ყველა მონატრულია!

რომ გაათავა სწავლა,
დაბრუნდა უფლისწული
და მეფეც მიეგება
ამალით მხიარული.

უთხრა: „რაც იცი, შვილო,
აბა, დაგვანახვეო!..
სამეფო საქმეებიც
შენვე გამოაწყვეო“.

შვილმა უთხრა: „რაც ვიცი,
აბა, რას მიხვდებითო,
თქვენ დაბლა ხართ და მაღლის
საქმეს რას მისწვდებითო!“

„მე ვიცი, რაც იციან
მაღლა ფრინველეთშიო
და რა განწყობილება
აქვსთ მათ ერთმანეთშიო!“

„ან რას სჭამენ? ან რას სმენ?
რას სჩადიან? და რადო?
ან მთაში რისთვის ჰფრენენ?
რად დაგოგვენ ბარადო?“

„ისე ვიცი, რომ უკეთ
აღარ შეიძლებაო,
თვითოეულ მათგანის
ზნე და ჩვეულებაო.“

„ბუდეების კეთებას
როდის გამოიწყებსო,
ან რამდენსა და რა დროს,
როგორ სდებენ კვერცხებსო.“

„ამგვარების გარჩევა
კარგად შემოძლიაო,
და ამის მეტი სხვა რამ
მე არ მისწავლიაო!

„ფრინველებში ეს ყველა
არის მოსაწონიო
და აქაც ჩემი სწავლა
გამოდგება, ვგონიო!

„დავანყებიე ყველას
სწავლას ხელდახელო!
ჩიტ-ბუდეს და კვერცხებსა
შეისწავლის ყველაო“.

ამ სიტყვებმა სამეფოს
და მეფეს დასცეს ზარი!
ვის რად უნდა ქვეყნისთვის
გამოუსადეგარი?

რაც უსწავლია, ჩვენთვის
არ ვარგა!.. არ კმარაო!
და შრომა-იმედებმაც
ტყვილა ჩაგვიარაო!..

—

მეფემ რომ შეისწავლოს,
ის იქნება კარგიო,
რაც სამეფოსთვის არის
საჭირო და მარგიო.

[1906]

მაიმუნი

სახნისს ეკიდა გლესკაცი
და მინას ხნავდა სიჩქარით,
გაჰქონდა იქით და აქეთ,
ოფლი სდიოდა სიმწარით.

ვინც კი ხედავდა მისს შრომას,
გულდაგულ მუშაობასა,
მოსწონდა მისი სიმარჯვე,
უთვლიდა გამარჯვებასა.

ეს შეეხარბა მაიმუნს
და სთქვა: „მეც უნდა მაქონო...
მაგას ხომ ჰხედვენ და ახლა
ჩემი სიმარჯვე ნახონო!“

დაავლო ხელი ერთ დიდ კუნძს,
რაც ღონე ჰქონდა და ძალა,
მისდგა!.. ხან იქით, ხან აქეთ
აგორა... აკოტრიალა.

თავს არ ჰზოგავდა საბრალო,
ცხელ ოფლში იწურებოდა
და, როგორ მოსწონთ სხვებსაცო,
გზისკენაც იყურებოდა.

მაგრამ მას გამარჯობასა
არ თუ არ ეუბნებოდენ,
პირიქით, რომ უყურებდენ,
სიცილ-ხარხარით ჰკვდებოდენ.

და იძახოდენ, „ფუჭია
ამგვარი მუშაობაო!
ვისთვის რა სასარგებლოა
რძესავით წყალის დღობვაო?“

[1906]

მგელი და მისი ლეკვი

მამა-პაპის ხელობას რომ
შეაჩვიოს, შეასწავლოს,
მგელმა ლეკვი გააგზავნა
საზვერავად ახლომახლოს.

უთხრა: „შვილო! აბა, ფრთხილად
მოიარე არემარე!
სათარეშო და საკბილო
თუ რამ ნახო, მომახარე!“

„წავიდეთ და ვინადიროთ,
ან დრო არის დაიგეშო,
რომ შეიძლო თავის რჩენა
უჩემოდ და მანუგეშო“.

გაემგზავრა ლეკვი, მაგრამ
ისევ მალე მოცუნცულდა,
იძახოდა: „დედა! დედა!
რაც გვინდოდა, აგვისრულდა!“

„აგერ, ახლოს, ამ სალამოს
მიურეკავთ მწყემსებს ცხვრები,
დარჩენილან და აქავე,
დანოლილან გამაძღრები.“

„რაც რომ ჩემის თვალთ ვნახე,
სხვებსაც ვჰკითხე, იმის გარდა,
და რაც მითხრეს, რომ შევიტყვე,
მიამა და გამეხარდა:“

„მწყემსს აქებენ, მაგრამ მწყემსი
თავისთავად რას დაგვაკლებს,
როცა გამხმარ-გატყაულებს
იქვე ცხვრებთან სძინათ ძაღლებს?“

დედამ უთხრა: „არა, შვილო!
მე უფრო ვარ გამოცდილი...
სადაც მწყემსი კარგი არის,
ძაღლებიც ჰყავს იმას ფრთხილი.“

„და თუ მწყემსი არ ვარგია,
მაშინ ნულა გეშინია!..
იმის ხელში ქოფაკიც კი
წუპაკი და ფინია!“

[1906]

ბლესი გაჭირვებაში ჩავარდნილი

ერთ გლესს ქურდი შეეპარა
სახლში, ღამე რომ ეძინა
და მოჰპარა, რაც გააჩნდა
და მის დღეში შეეძინა.

დილას ადგა, გაიღვიძა,
მიიხედა, მოიხედა,
შენს მტერს, იმას ელდა ეცა!
დაიძახა: „ვაი, დედა!

„ვინ დამლუბა – ვინ გამქურდა?
გამომიჭრა ცოლ-შვილს ყელი!..
მიშველეთ და მომეხმარეთ!
ან ჩამქოლეთ მე დღებნელი!“

ამ ყვირილზე მეზობლებმა
მოიყარეს მისას თავი.
შეებრალათ და შესწუხდენ,
რომ გაიგეს ეს ამბავი.

ახრიალდენ, ერთმა უთხრა:
რად უშვებდი სახლში ქურდებს?
არ იცი, რომ გაჰქურდავენ
იმას, ვინც რომ კარს არ უგდებს?..“

მეორემ სთქვა: „დალოცვილო!
სიმდიდრით რომ ამაყობდი,
არავისთან არ მაღავდი
შენს შეძლებას, ტრაზახობდი.

„რა თქმა უნდა, რომ მაგითი
გადაჰკიდე შენს თავს ჭირი,
ახლა რალა გაეწყობა,
რალას მოსთქვამ?.. ტყვილად ტირი“.

მესამემ სთქვა: არ იცოდი,
რომ არავინ დაგზოგავდა,
როცა სახლში შემყეფავი
ერთი ძაღლიც არა გყავდა?

„უძაღლობა არ იქნება,
გაიჩინე... გეთაყვანე!..
სხვაგან თუ არ გეგულება
ლეკვი, ჩემგან წაიყვანე!“

ამან ეს სთქვა, იმან ის სთქვა...
გაახურვეს საუბარი,
რჩევითა და საყვედურით
გააბრუეს ცოცხალ-მკვდარი.

და საქმით კი შემწეობა
გულშიც არვის გაუვლია,
ასე არის, შემწეობა
სიტყვით ყველგან ადვილია.

„სიტყვა სხვაა, საქმე სხვაა,
შუა უზისთ დიდი ზღვარი“,
და მიტომაც გასაჭირში
კაცს გაურბის მეგობარი.

[1906]

ყვავის ბასალა

არწივი, მაღლა მფრინავი,
თავზე დაეშვა ფარასა,
რალა თქმა უნდა, ერთ ბატკანს
მოიტაცებდა, სხვას რასა?

მაგრამ ისეთის სიფრთხილით
და სისწრაფითაც დაეშვა,
რომ მსხვერპლი გამოეცალა
მეცხვარეს თვალ და ხელს შუა.

მახლობლად იქვე სადღაცა
დაყვანცალობდა ყვავიცა
და, რა უყურა არწივსა,
თვითონაც გული მოიცა.

მაგრამ ამბობდა: „ამ ფრინვლის
მე არა გამეგებო!
მიკვირს, რომ ხალხში არწივებს
დავარდნილი აქვთ ქებაო.

„იმტა ვისა აქვს?.. ფლავს ვინ სჭამს!“
მართალი უთქვამსთ კაცებსო,
პატარა კრავებს იტაცებს
და ხმასაც არ სცემს ვაცებსო.

„ამას არ ვიზამ, ამგვარი
მე ჭკუა არას მარგებსო!
თუ მოვიტაცებ, ბარემლა
დიდებს, სუქნებს და კარგებსო“.

სთქვა და მოუნდა კიდევაც
მაშინვე ხელად ანაპუნა
და ნამეტანის ნდომისგან
ჭკუა, რაც ჰქონდა, დაებნა.

ამოირჩია ჭედილა,
ალარ იკმარა პატარა,
დააჯდა ზურგზე, კლანჭები
გაუყარ-გამოუყარა...

ცხვარს არც უგრძვნია და ის კი
მალლისკენ ექაჩებოდა;
სცდილობდა, მაგრამ კლანჭები
ხუჭუჭა მატყლში რჩებოდა.

ვერც აიტაცა, თვითონვე
ჩავარდა უცბად შავ დღეში...
დაკრიხინობდა ის მატყლში,
როგორც გაბმული მახეში.

–
პატარა რომ მიჰბაძავს
დიდს ქურდსა და მტაცებელს,
რა თქმა უნდა, იმას კი
ჩაავლებენ იქვე ხელს!..

[1906]

ღლაპი და კატა

ხარაზი რომ მოინდომებს
ხაჭაპურის გამოცხობას
და ხაბაზი ხარაზობას,
ნულა-ჩექემის გამონყობას...

მაშინ კი რა მოგახსენო
მათი შრომის და ხელობის!
რა გამოგა მათგან, გარდა
სიბრიყვის და სულელობის?

მაგრამ არის ზოგიერთი
თვალხარბი და ჭირვეული,
თავის საქნარს უკუაგდებს,
სხვის საქმისკენ უწევს გული.

არ სჯერდება იმ ხელობას,
რასაც ბედი მიანიჭებს:
ვერც სხვის საქმეს გააკეთებს,
თავისასაც გააფუჭებს.

სიხარბით თუ სისულელით
(არ ყოფილა კი ხუმრობა),
ერთხელ დიდ ღლავს მოსწყენოდა
წყალში თევზის ნადირობა.

და ხმელეთზე მოინდომა
კატასავით თავის ჭერა!
რომ ვერაფერს გაანყობდა,
მეტის ნდომით არ ეჯერა.

კატა ნახა და გულწრფელად
გაუმხილა სანადელი.
კატამ უთხრა: „ეგ, მგონია,
უნდა იყოს შენთვის ძნელი!“

„სულაც არა! რა ძნელია
მისთვის, აბა, თავის ჭერა,
ვისაც წყალში დაუჭირავს
კალმახი და მარდი წვერა?!“

არ მოეშვა და კატამაც
ნაიყვანა სალაროში
და ცალ-ცალკეც ჩაუსაფრდენ
ხელ-ჭურჭლების უკან-ძროში.

როცა კატამ გაათავა
ნადირობა და გამოძლა,
მოინდომა ამხანაგთან
მისვლა... როდი დაივიწყა.

მივიდა და რასა ჰხედავს?
მონადირე სულს ძლივს ლაფავს,
თავგებისგან მოკვნეტილი
აქს ბოლო და ვერ იღებს თავს.

დაატანა უცბად კბილი
და წყალშივე გადუძახა!
დარჩებოდა თავგებს ხელში,
თუ რომ კატას არ ენახა.

—

ახი არის, ვინც ღალატობს
ხელობას და ბედისწერას,
წყალში მცურავ ღლავს რა რჯიდა
მშრალზე თავგ-ვირთხების ჭერას?

[1906]

ბლესი და ავაზაკი

მოინდომა დასახლება...
ოჯახს მოეკიდა გლესი
და საბრალომ ჭაპანწყვეტით
მოიმაგრა ძლივას ფეხი.

დღეს-ხვალობით, ნელა-ნელა
გაიმაგრა შრომით წელი!
უნდა მხოლოდ საოჯახო
ცოტა რამე საქონელი.

და რაც აკლდა, ახლა მისაც
მან შეძენა მოინდომა,
დღე და ღამეს აერთებდა,
დაიჭირა სასწორ-ზომა.

მოაგროვა აქეთ-იქით,
როგორც იქმნა, ცოტა ფარა
და მაშინვე სასყიდლებზე
ქალაქისკენ გაეჩქარა.

მოიკაზმა საგარეოდ,
გადაიცვა ტანზე ჩოხა;
რომ ჩავიდა იქ, იყიდა
სარძევე და ერთი ძროხა.

სთქვა: „ეს იყოს სანაშენოდ
ჯერ და მერე სხვაც იქნება!
ოთხფეხობამ მალე იცის
გამრავლება-მოშენება...“

შინ დაბრუნდა და მის ძროხას
წინ მიუძღვის სიხარულით;
მოიმღერის... მოიჩქარის,
არ ილაღვის სიარულით.

მაგრამ გზაში მას დაუხვდა
ავაზაკი, ის ღვთის მტერი,
გაძარცვა და რაც ებადა
ჩამოართვა ყოლიფერი.

აღრიალდა მაშინ გლესი:
„ხომ ცოლ-შვილით დამღუპეო?!
ჩემს სიცოცხლეს სიკვდილი სჯობს!..
ბარემ გულიც გამიპეო!..“

შეებრალა ავაზაკსა,
უთხრა: „კარგი, ნუ ტირიო!
სრულად არც მე დამკარგვია
ჯერ ნამუსი და პირიო.“

„რომ არ დაგვნყდეს არც ერთს გული,
მოდი, შუა გავიყოთო!
და რაც გვერგოს ბედისაგან,
ის ჩვენ-ჩვენთვის წავიღოთო!“

„ძროხა მე და სარძევე შენ,
ვგონებ, ასე აჯობებსო?
აჰა! ღმერთმა მოგახმაროს!..
წადი! რალა განუხებსო?!..“

[1906]

გლეხი და გველი

გველი მიადგა კარზე გლესს
და უთხრა, შემიხიზნეო,
რასაც გველებზე ამბობენ,
მე არ მჩვევია ის ზნეო:

ისინი თან ატარებენ
ყველგან შხამიან კბილებსო,
და არც გატანა იციან!
ჰყლაპავენ თავისს შვილებსო.

მაგრამ მე არ ვარ იმგვარი!
ერთხელაც არ მიკბენია,
სხვები რომ ჰკბენენ, მანუხებს!..
მათ მაგიერათ მრცხვენია!!

არ მეშინოდეს სიკვდილის?! –
ამოვიგლეჯდი შხამს-ისარს
და წმინდა გულის პატრონი,
შემოვევლები ყველას გარს!

შენც, სახლში როცა მიმიღებ,
მით გადაგიხდი მადლობას,
რომ ერთგულებით შენ შვილებს
ყველას გავუნევ გამდლობას.

გლესმა მიუგო: „რაცა სთქვი,
ვიცი, რომ ჭეშმარიტია,
მაგრამ გამდლობა გველების
ცუდი რამ მაგალითია:

„აიყვანებენ სხვებიცა
გამდლებად წამხედურობით
და საქმე რით გათავდება? –
ვაით და უბედურობით.

„შენ ერთი კარგი რამა ხარ,
ასი სხვა მავნებელია!..
შვილების ჩაყრა მათ ხელში,
ცოტა არ იყოს, ძნელია“.

–
მშობლებო, იგავ-არაკი
ეს თქვენთვის დანერლია,
რალა დაშხამავს ყმანვილებს,
თუკი დედ-მამა ფრთხილია!

[1906]

ცნობისმოყვარე

გამარჯობა შენი, ძმაო!
როგორა ხარ? სად იყავი?
–კუნსტკამერში. ბევრი ვნახე
საოცარი სანახავი.

დაილოცოს შემოქმედი,
რომ არა გვაქვს მისი შიში?!
ქვეყნად რა არ გააჩინა?!
არ ჰქონია ანგარიში:

რა ოთხფეხი, რა ფრინველი,
ქვემძრომი და ბუზებ-მწერი:
ზოგი დიდი, საოცარი!
ზოგი, როგორც ნევსის წვერი!

თუ გულდაგულ არ უყურე,
არ სჩანს თითქმის არაფერი,
ზოგი წითელ, ზოგი ყვითელ...
ჭრელა-ჭრულა... მრავალფერი!

– კარგია, რომ სულ გინახავს!
სპილო როგორ მოგეწონა?
ვინ იცის, რომ დაინახე,
შეგეშინდა – მთა გეგონა?

– სპილო? მაცა... ჯერ მითხარი,
რა ფერია? რა გვარია?
– ეშვები აქვს და ხორთუმი
რალაც უზარმაზარია!..

– მართლა? უნდა გამოგიტყდე,
ვერ შევირცხვენ ტყუილად თავს;
ყველა დავათვალიერე
და სპილო არ შემინიშნავს!

[1906]

პეპელა

ქალღმადის გველი ჰაერში
ბავშვებმა ააფრიალეს,
თითქოს ღრუბლამდე ასული
მიატრი-მოატრიალეს.

გადმოიხედა მაღლიდან,
ცაში მცურავმა ნელ-ნელა
და დაინახა მინდორში
დაბლა პატარა პეპელა.

და ჩამოძახა: „აქ რომ ვარ,
ცხადია, გული გწყდებაო
და აღმა ფრენა ეს ჩემი
გენატრებ-გეხარბებაო!“

პეპელამ ნაზად შესძახა:
„გარწმუნებ, სულაც არაო!
მე რაც მაქვს, იმას ვჯერდები!
როდი ვარ მეტიჩარაო!“

„მაგ შენ მაღალ ბედს ბევრად სჯობს
ჩემი დაბალი ბედო,
მე აქ ვფრენ სრულ ჩემ ნებაზე,
შენ კი არ გიშვებს კუდიო!“

[1906]

მჟალაგეხელი

ვინც კი გვაქებს და გვადიდებს,
ჩვენც ის მოგვწონს და ის გვიყვარს
და პირდაპირ სიმართლის მთქმელს
მივუკეტავთ ხოლმე ჩვენ კარს.

«ეს ჩემია! ის სხვისია!
მე ეს მინდა. და ის არა!»
საზოგადო საქმეებში
გავიდახით წარამარა.

ერთ საყდარში, ერთი მღვდელი
როცა სამწყსოს არიგებდა,
იოანე ოქროპირზე
ნაკლებ აღარ ქადაგებდა.

მისი სიტყვა მახვილივით
ესობოდა გულს და სჭრიდა,
მთელი მრევლი მონინებით
სინანულის ცრემლსა ჰღვრიდა.

ერთი ვილაც იმათ რიცხვში
გულმაგარი გაერია,
ყურს უგდებდა, მაგრამ ტყვილად
წარბიც კი არ შეუხრია.

გაუკვირდათ სხვებს და ჰკითხეს:
– შენ არ მოგწონს, მგონიაო!
– რასა ბრძანებთ? მაგისტანა
არსად გამიგონიაო!

– მაშ, რატომ შენც არ გატყვია
ნიშანი რამ ცრემლისაო?
– იმიტომ, რომ არ გახლავართ
აქაური მრევლისაო!

[1906]

ბელის პატრონი და თაგვი

თუკი ვერ შეინახავ,
რას ვარგია შეძენა?
და მიტომაც ვაჭარმა
ბელელი აიშენა.

შეიტანა, დაკრძალა
იქ სარჩო და საკვები.
და რომ ვერ შეეპარონ
შიგ როგორმე თაგვები,

მცველად და მეთვალყურედ
კატები დააყენა,
დაიმშვიდა მით გული...
მორჩა და მოისვენა!

მაგრამ არ გაუმართლდა
მეთვალყურების ნდობა
და იმ დაცულ ბელელში
მაინც გაჩნდა ქურდობა.

ვერ მიახწრეს ვერც ერთხელ...
ვერ ჩაავლეს ქურდს ხელი!
და რადგანც ვერ გაიგეს:
ვინ იყო? და რომელი? –

გაგულისდა ვაჭარი!
დაჰკარგა რისხვის ზომა
და სუყველასი ერთად
მან დასჯა მოინდომა.

შეეშინდა კატებს და
სუყველა გადავარდა;
მოგეცათ ღვთის წყალობა,
თაგვებს ეს გაეხარდა!

რომ ველარა ჰხედავდენ
მცველსა და მეთვალყურეს,
დაიბრიყვეს ბელელი
და სულ გაანადგურეს.

—

ვინც რომ ერთის მიზეზით
ყველას ერთად უწყრება,
ის „ვას“ გაეყრება
და „უის“ შეეყრება.

[1906]

ყმანვილი და ლანდი

ბავშვმა ლანდის
მოინდომა დაჭერა,
გამოუდგა,
ხან აქ, ხან იქ ეძგერა.

მაგრამ ხელი
ვერ მოავლო, არ იქნა.
გაუკვირდა
და გონება დაებნა.

როცა მისდევს,
გაურბის, ერიდება,
თუ გაჩერდა,
ლანდიც მის წინ ჩერდება.

სთქვა: „დამცინის!..
ან მეთამაშებო!
რომ გაუშვა,
სწორედ არ იქნებო“.

დიდხანს სდია,
მაგრამ ვერაფერს გახდა,
მის დევნაში
კილამ სული ამოჰხდა.

მოეწყინა,
მოშორდა, აღარ უნდა,
დაილალა,
სახლისკენ გამობრუნდა.

მაშინ ლანდიც
აედევნა მას უკან,
არ შორდება,
ყოველ ბიჯზე დასდევს თან.

—
ბედიც სწორედ
ამნაირად იქცევა;
თუ რომ მისდევ,
გარბის... უკუ გიდგება,
თუ გაურბი,
თვითონ გამოგიდგება.

[1906]

სოფლელები და მდინარე

მალლიდან გადმონაქანი,
ჩუხჩუხით ჩამომჩქეფარე,
სოფელში მიიკლაკნოდა
ერთი პატარა მდინარე.

დარში გულმშვიდი და წყნარი,
ავდარში მთლად გიჟდებოდა
და კალაპოტშიც, ვინროში,
ჩვეულებრ ველარ დგებოდა.

გადარეცხავდა კიდეებს,
მიგლიჯინობდა სოფელში
და ნალეკავდა ყოლიფერს,
რასაც კი იგდებდა ხელში.

ზოგის წისქვილებს აქცევდა,
ზოგსაც უღრჩობდა ოთხფეხსა;
ველარ გაუძლო სოფელმაც
ამგვარ განსაცდელს და მეხსა.

სოფლელებმა სთქვეს: უჩივლოთ,
მიემართოთ დიდ-მდინარესო,
სადაც ეს ჩადის და ის კი,
უჩვენებს მას სიმწარესო.

წავიდნენ, მართლა, მიადგნენ
გულდამშვიდებულს მდინარეს,
გალმა-გამოღმა ნაპირზე
ქალაქს ჰხედავენ მდებარეს.

არვის ანუხებს, სუყველა
დიდი წყლის მადლიერია,
რომ მეზობლობა იმათთან
ნამდვილი დაუჭერია!

არა ჰგავს ეს კურთხეული
იმ გიჟ პატარა მდინარეს,
რომ არ ასვენებს სოფლელებს
არც მღვიძარს და არც მძინარეს!..

მაგრამ... ბიჭოსა, ვერ ხედავთ
იმ შეჩვენებულს მტერსაო,
რა უშიშარი ყოფილა?
არ ფარავს არაფერსაო!..

რაც კი მოგვტაცა, წაგვართვა,
დაგვიღწო, დაგვიქციაო,
სულ აქეთ წამოუღია,
ამ წყლისთვის მოუციაო!..

და ვილასა ვსთხოვთ სამართალს?
ვინ არის გამკითხველიო,
მაშინ, როდესაც დიდ ხელს ჰბანს
თურმე პატარა ხელიო?

და სთქვეს: „ეჰ, ტყვილად მომცდარვართ!
სჯობს დავიმშვიდოთ გულიო!
ამათ, ეტყობათ, ჰქონიათ
კუდი კუდს გადაბმულიო!“

[1906]

ავაზაკი და მუშრმა

შარა გზაზე გამვლელების
გაცარცვა რომ გაიძრახა,
ავაზაკი რკინის კეტით
ჩირგვში ჩაჯდა... ჩაესაფრა.

როგორც მგელი, აბრიალებს
ის ამღვრეულს სისხლით თვალებს,
ეჩქარება საშოვარი,
სული მისდის და კანკალებს.

ხელად უნდა, რომ მოიკლას
წყურვილი და ცარცვის ჟინი
და მოესმა კიდეც ურმის
ხმაურობა და ჭრიჭინი.

შეუტია, გააჩერა
ის ურემი დატვირთული,
მეურმეც რომ მარტო ნახა,
მოემატა უფრო გული.

მაგრამ ისიც მარჯვედ დახვდა,
გამოიღო მანაც ხელი,
კბილები ქვით ჩაამტვრია,
გაიმართა ჩხუბი ძნელი.

და ბოლოს კი ავაზაკმა
მოჰკლა, როცა მოერია,
ამისთანა უსამართლო
სისხლი ბევრჯერ დაუღვრია!

მივარდა და გადმოჰყარა,
რომ გაჩხრიკოს ტვირთი ხელად.
ეგონა თუ ოქრო და ვერცხლს
იპოვნიდა უეჭველად.

მაგრამ იცით, რა გამოდგა?
მარტო მხოლოდ ტყავ-ბუმბუტები!
ჩვენშიაც ბევრს ამნაირად
უმტყუნდებათ იმედები!

[1906]

ცხენი და მხედარი

ისე განვრთნა და გახედნა
ერთმა კაცმა ბედაური,
რომ ოთხფეხმა, როგორც კაცმა,
შეისწავლა სამსახური;

მოდო, ნადი, დანეკ, ადეკ!
ქიშმენი და ყალყზე დგომა,
სულ ესმოდა ისე, როგორც
ის მხედარმა მოინდომა.

პატრონმა სთქვა: „რალად უნდა
აღვირი და გულავშარა?
რასაც ვეტყვი, გამიგონებს...
განვრთნილია... სიტყვაც კმარა!“

მართლაც, წახსნა ცხენს აღვირი,
გაატარა ნელა ნელა,
ჯერჯერობით, რაც უბრძანა,
აასრულა ცხენმაც ყველა.

მაგრამ ცოტა რომ შეხურდა,
მაშინ აღარ დაუჯერა,
თუმც მხედარი ხან გაჯავრდა,
ხან დაუტკბა... მოეფერა!

აჰ, არ იქნა, გაჯიუტდა,
არ ასრულებს მხედრის ნებას:
ხან ფთხვინავს და ხან ხვიხვინებს,
არ იძლევა მოსვენებას.

და აღვირის ამოდება
ახლა კაცმაც მოინდომა,
მაგრამ როგორ მოახერხოს,
აღარ იცის გადმობტომა.

დაფრთხა ცხენი, გაექანა,
ლობე-თხრილებს თავს ევლება,
ველარც არჩევს ველარაფერს,
აქ ეხლება, იქ ეხლება.

პატრონი რომ გადმოვარდა,
გამოუდგა ფეხდაფეხა,
მაგრამ ცხენი სასიკვდილოდ
ერთ დიდ ხრამში ჩაიჩეხა.

—
ბრბოც ასეა, თუ ის ხელში
ზომიერად არ გიჭირავს,
არ გზოგავს და თავის თავსაც
სასიკვდილოდ გაიწირავს.

[1906]

ყურყურალები

იყო ძველად ხელმწიფე,
ბუნებითად ჭკვიანი,
მაგრამ სუყოლიფერზე
როგორღაც იჭვიანი.

სძულდა მეტად სისხლისღვრა,
არ უყვარდა ომები,
და სცხოვრებდენ მშვიდობით
მისი ქვემეგრდომები.

მაგრამ ზოგჯერ მისთანა
მოუვლიდა აზრები,
რომ მთლად აერეოდა
სახელმწიფო დავთრები,

ერთხელ, ზრუნვა-ფიქრის დროს
იჭვმა რომ მოუარა,
სთქვა: „სწავლა-განათლება
საჭიროა თუ არა?“

„რამდენიც კი მინახავს
ნასწავლი, მეცნიერი,
არ მახსოვს, რომ არ იყოს
ყოველთვის თავის მტერი.

„სხვანაირ ყოფა-ქცევით
ტყვილა ხალხს აფეთებენ,
სხვებს სწუნობენ და თვითონ
კი არას აკეთებენ.

„არ აჯობებს, რომ სწავლის
ალარვის მივსცე ნება
და ახლავე გამოვსცე
საზოგადო ბძანება?“

სთქვა, მაგრამ გადანწყვიტა
არ მიიღო თავზედა,
უნდა სხვებს დაეკითხოს
ის კარგსა და ავზედა.

შეჰყარა სახელმწიფო,
მათგან ელის შველასა,
დიდსა და პატარასაც
რჩევას ჰკითხავს ყველასა,

ერთი მხარე ამტკიცებს,
რომ სწავლა არ ვარგია!
მეორე არ თანხმდება
და იძახის: „კარგია!“

და შესაფერ საბუთებს
ადგენს ორივე მხარე,
იმის მიხედვით, სწავლის
მტერია თუ მოყვარე:

„დაგვბადა პირუტყვებზე
ლმერთმა უკეთესადო
და მიტომ სწავლა-სიბრძნეც
დაგვიდგინა წესადო.“

„უსწავლელი კაცისგან
სიკეთეს ნუ ელიო!
სწავლა სინათლე არის,
უმეცრება-ბნელიო“.

ზოგი ასე ამბობდა,
ზოგიც სულ სხვანაირად:
„რად გვინდა განათლება
საბოროტოდ და ჭირად?“

„აბა, ერთი გვიჩვენეთ
იმისთანა სწავლული,
რომ გადაბრუნებული
არ ჰქონდეს ჩვენზე გული?“

„იმათ ჩვენი, ჩვენ მათი
სულ არა გაგვეგება,
ტყუილია იმათი
მონონება და ქება!..“

ბევრი ითქვა ამგვარი,
მაგრამ არ გადამწყდარა,
სანამ მეფე არ განყრა
და ყველა არ გაყარა.

სთქვა: „ეს ხალხი ბრბო არის,
ბრბოსავითაც ყაყანებს...
ახლა შევკრებ სხვებს, ცოტას,
მაგრამ ყველას ჭკვიანებს“.

შეიკრიბენ ისინიც
სათათბიროდ წლის-წლობით
და ვერ გახდენ ვერაფერს
უთანხმობა-ცილობით.

საქმის გასაგარძელებლად
იმათ გაეკრათ პირი,
რადგანაც ეძლეოდათ
დიდძალი ჯამაგირი.

მიხვდა მეფე მათ ხრიკებს,
დაჰგმო ის სამსახური
და ყველა სულ გაჰყარა,
დარჩა ღვთის უმადური.

იმ დროს გაჩნდა უეცრად
ვილაც მოხუცებული,
უდაბნოში ნამყოფი,
სიბრძნით ყველგან ქებული.

სახე ჰქონდა დამჭკნარი
და მაინც მშვენიერი,
მუხლებამდი ეყარა
დახავსებული წვერი.

მეფემ ჰკითხა: „მოხუცო,
გკითხავ და შენ მითხარი:
შენის აზრით ვინა სჯობს,
ბრძენი თუ უმეცარი?“

მოახსენა: „მე ჭკუის
ვერ ავანთებ ლამპარსა,
მაგრამ, თუ არ შემრისხავთ,
მოგახსენებთ ზღაპარსა:

„ერთი მოხუცი მეთევზე
იდგა ზღვის პირად ინდოეთს:
ბადეს ისვრიდა, სხვა რამეს
ვერ ახერხებდა ამის მეტს!

„სულ წყალში იდგა, სცდილობდა
და სიმწრის ოფლი სდიოდა,
მაგრამ ბევრს ვერას იძენდა,
დღიურად გამოდიოდა.

„ბევრი შიმშილი, წყურვილი
და ტანჯვა გამოიარა,
რომ მოკვდა, ბადე დასტოვა...
სხვა არა დარჩენია-რა.

„შვილებმა მეთევზეობა
დაჰგმეს და აღარ იკადრეს,
იქვე იმ ზღვისვე მახლობლად
სულ სხვა ხელობა ინატრეს.

„სთქვეს: „ზღვაში ხამი არა ვართ,
მცურავები ვართ პირველი
და თევზის ჭირვის მაგიერ
სხვა რამეს მივყოთ ჩვენ ხელი!

„დაუჯდა რჩევა სამივეს,
კიდევ შეუდგენ საქმესა
და მკითაც ისვე მოიმკეს,
რაც თვითეულმა დასთესა.

„უფროსი იყო ზარმაცი,
შრომას რომ ერიდებოდა,
არ ისველებდა წყალში ფეხს,
ზღვას არც კი ეკარებოდა.

„ამბობდა: „მე რაც მეყოფა,
აქაც მოვნახავ ხშირ-ხშირად,
როდესაც ღელვა სადაფებს
აქ გამოაგდებს ზღვის პირად.

„მართლაც, ხანდახან ჰხედავდა
გამონაგდებსა ზღვისასა,
მაგრამ რომ არა ჰყოფნიდა,
ლუკმას ნატრობდა სხვისასა.

„მეორეს შრომა უყვარდა,
ზღვას როდი ერიდებოდა
და ყურყუმალი მცურავი,
ზღვაში თევზით ძვრებოდა.

„ბევრჯელ იპოვა სადაფში
მან მარგალიტი ობოლი
და კიდეც ისე გამდიდრდა,
რომ არ ჰყოლია მას ტოლი.

„მესამე იყო გულდიდი,
ხარბი და გაუმადლარი,
დ სინამდვილეს ერჩია
მხიბლავი რამე ზღაპარი.

„სთქვა: „თურმე შუაგულ ზღვაში,
იქ სადაც მისი ფსკერია,
მარგალიტს გარდა სხვაც რამე
ძვირფასი ნივთი ბევრია.

„იქ წავალ, იქ მივადგები,
ზღვას გავუსინჯავ მე ფსკერსა,
სიმდიდრე სულ მე დამრჩება,
თვალს დავუყენებ ჩემს მტერსა!..

„სთქვა და ჩაეშვა უფსკრულში,
ჰსურდა გაეპო ზღვის გული,
მაგრამ უფსკრულმა ჩაჰყლაპა
ემმაკის ატროებული.

„სწორედ ასეა, ხელმწიფევ,
სწავლა და მეცნიერება;
ვისაც სწამს და ვინც დაეძებს,
მიელის ბედნიერება!

„და ვისაც არ სწამს... არ სჯერა...
ამღვრეული აქვს გლახ-გული,
რალა თქმა უნდა, რომ იმას
მაღე ჩაჰყლაპავს უფსკრული“.

[1906]

ქალბატონი და მოახლეები

იყო ერთი ქალბატონი,
ბებერ-გამოყრუებული;
ავზედაც და კარგზედაც
თანსწორ მოსდიოდა გული.

აღელდა და იწყო ღრენა,
სიყმანვილე რომ დაჰკარგა!
– „ეს არ მინდა!.. ის არ მინდა!
ეს არ ვარგა!.. ის არ ვარგა!“–

წუნუნებდა... პირზე ეკრა
ხან წყევლა და ხან გინება!
ანუხებდა თავის თავსაც,
არც სხვებს ჰქონდა მოსვენება.

მაგრამ სხვებზე უფრო მეტად
მოახლეებს ანუხებდა;
უსაქმურად თუ ნახავდა,
როგორც ძალღი, ისე ჰყევდა.

და მთელი დღე საცოდავებს
ალარ ჰქონდათ მოსვენება...
მათთვის ალარც ღამე იყო
ალარც დროზე გათენება.

მამალი რომ იყივლებდა,
ფეხზე იდგა დედაბერი;
უნდა რიგზე მოეყვანა
საოჯახო ყოლიფერი.

და ალარც სხვებს ასვენებდა,
ჰაი-ჰუით უფრთხოვდა ძილს
და საზღვარი ალარ ჰქონდა
მოახლეების გულის წუხილს.

ვერ გაუძღეს და შეითქვენ:
უნდა მოვჰკლათ მამალიო!
მეტი შველა აღარ არის,
არა გვაქვს სხვა წამალიო!

და კისერი მოუგრიხეს
იმ საბრალო მყივანს მარდად...
მაგრამ იმისთანა თქვენს მტერს,
რაც რომ იმათ დაემართათ:

უმამლობამ დედაბერი
უფრო მეტად გააფრთხილა
და სულ იმის ფიქრში იყო,
რომ არ გაპარვოდა დილა.

არ უცდიდა მამლის ყვირის,
არც აცლიდა გათენებას
და ჯერ ისევ ბურანში მყოფს,
არ აძლევდა მოსვენებას!

—
უბედურს კაცს ცხოვრებაში
სწორედ ასე ემართება:
წყალს როგორმე თუ გადურჩა,
მაინც ცეცხლში ჩავარდება.

[1906]

ალმასი და რიჟის ქვა

ერთხელ ვაჭარმა მინდორში
იპოვნა დიდი ალმასი,
დაავლო ხელი, რადგანაც
იცოდა მან მისი ფასი.

წავიდა, მეფეს მიჰყიდა,
ფულები დაათვლევინა,
მეფემაც მისი ალმასი
გვირგვინში ჩაასმევინა.

ეს რომ გაიგო სიჰმა ქვამ,
გაოცდა, მეტად გაჰკვირდა
და სთქვა: „სატახტო ქალაქში
ნუთუ ქვა ასე გაძვირდა,

„რომ კენჭი რაღაც ბრჭყვიალა,
ჩემთან ნაგდები, პატარა,
მონონებია ხელმწიფეს
და საგვირგვინე გამხდარა?“

„მე ხომ იმაზედ მეტიც ვარ
და მძიმეც ერთიორადო?
და, რა თქმა უნდა, რომ მეც იქ
ვეღირებოდი ფასადო!

„თუკი ის ჩასვეს გვირგვინში,
მე ვინლა გამაჩერებსო,
და მაშინ ჩემი შვენება
ქვეყანას გააშტერებსო“.

ასე ჰფიქრობდა და იმ დროს
მეურმემ გამოიარა.
მას შეეხვეწა სიბი ქვა:
„გეთაყვა, წამილე ჩქარა!

„ხომ იცი, არ დაგამძიმებ,
შენ მიმიტანე ქალაქში!
და სადაც გინდა დამაგდე,
გინდ მტვერში, გინდა ტალახში!

„მადლს იზამ: იქ რომ ვიქნები,
გამვლელი მომკრავს ვინმე თვალს,
და მერე ჩემდათავადვე
მევე გავიკვლევ გზა და კვალს“.

კეთილი იყო ის გლეხი...
დასთანხმდა... არ აწყენია!
დაუდვა ხელად ურემზე,
ქალაქში ჩაარბენა!

იქ ქუჩის პირად დააგდო,
წინ გაუგორა გამვლელსა.
ქვა დიდხანს ეგდო უძრავად,
არვინ ჰკიდებდა მას ხელსა.

ბოლოს წაიღეს, მაგრამ რად?
ყორეში ჩასაკვეთებლად
და არა მეფის გვირგვინის
შესამკობ-დამამშვენებლად.

[1906]

ქვა და მატლი

ერთ ყანაში დიდი ლოდი
იყო მისთვის მიგდებული,
ხმას ვინ სცემდა? მაგრამ მაინც
მოუვიდა ერთხელ გული:

„ახა, ღმერთო, რომ კაცების
არაფერი გამეგება!
და არაფრად არ ღირს მათი
არც გინება და არც ქება!

„როცა ახლა ამ წვიმაზე
სიხარულით გადირიენ?!
თოხით, ბარით და სახნისით
დედამინას დაერიენ.

„ეს შხაპუნა ბრიყვი წვიმა
ერთ ღამესაც არ ყოფილა,
მაგრამ მაინც ყველა ლოცავს
და მადლს უხდის ესე ტყვილა!

„მე სულ აქ ვარ, ამ ყანაში,
ხმას არ ვიღებ წლიდან წლობით
და არავინ არ მიყურებს
კარგის თვალით და მადლობით!“

მატლმა უთხრა: „რაებს რომავ?...
ნუთუ მართლა გული გწყდება?
სად წვიმა და აბა სად შენ ?
და ეს როგორ გავიწყდება.

„რომ იმ ერთი ღამის წვიმამ
თან ჰაერი გააგრილა
და გამხმარი დედამინაც
სამუშაოდ დააღებინა?

„მართალია, დიდი ხნიდან
ამ ყანაში რომ აგდებხარ!..
მაგრამ რაო? რას აკეთებ?
ვის უნდებხარ? ვის არგებხარ?
—

უსარგებლო კაცი როცა
სასარგებლოს ეჯიბრება,
ამისთანა სწორი სიტყვა
იმასაც კი ეკადრება.

[1906]

მეფუტკრე დათვი

ერთხელ მხეცებმა დათვი
მეფუტკრედ დააყენეს.
თაფლის წუნკი რომ იყო,
ის არ მოუხსენეს.

სხვამ, ვინც კი მოინდომა,
არ მიიღეს... გაყარეს
და სკები, სავსე თაფლით,
დათუნას მიაბარეს.

დათუნაც გამოდგა
მოურავი მისთანა,
რომ თაფლი, რაც კი ნახა,
სოროში გადიტანა.

შეუტყვეს და აყვირდენ,
მისცეს ის სამართალში,
მსაჯულებიც სასტიკად
ჩაუდგენ სანყალს კვალში.

გაამტყუნეს, დასაჯეს
პირმყრალი და პირროში:
თითქმის მთელი ზამთრობით
ჩაამწყვდიეს სოროში.

გამოეთხოვა ყველას
საცოდავი დათუნა,
სიმართლით განაჩენი
რომ ველარ დაიწუნა.

იჯდა სატუსალოში,
სადაც ვერვინ ნახავდა
და ჯავრის გასაქრობად
თაფლიან ფეხს სლაქავდა!

[1906]

მსოფლიო ყრილობა

მგელს უნდოდა დამდგარიყო
ერთხელ, ცხვრების მოურავად,
მაგრამ რადგანც ვერ ამხელდა
ამგვარ სურვილს თავისთავად,

მოიქრთამა მელაკუდა,
ის ცბიერი და უკლისა,
ერთგული და მოსული ყმა
ბატონ ლომის მეუღლისა.

შეაბრალა მგელის თავი,
საჩუქრებიც მიუტანა
და მომრიგე შუამავლად
სიფრთხილით ლომს მიუგზანა.

ლომმა მგელის სამსახური
თუმც თვითონ არ იუარა,
მაგრამ მაინც საარჩევნოდ
სხვებსაც თავი მოუყარა.

ყველას ჰკითხა: „თუ ივარგებს
მგელი ცხვრების მოურავად?“ –
ყველამ აქო და არც ერთმა
არ ახსენა მგელი ავად.

აღარც ცხვრებმა!.. მგელი იმათ
მაინც აღარ იუარეს?
ვინ ჰკითხავდა იმათ რამეს!
ყველა გარეთ გამოჰყარეს.

[1906]

ტიტლიკანა

ერთი ვიღაც სოფლის ბიჭი
გათუთხნული, ტიტლიკანა,
ღვთის გულისთვის ნათესავმა
მზარეულთან მიიყვანა.

და შესთხოვა: „ყური უგდე
ამ ბიჭს, ჩემო ნათლიაო!
სამონყალოდ, უპატრონო,
გამოზარდე – მაღლიაო!“

დაეთანხმა მზარეული,
აიყვანა, მისცა ბინა
და რომ აღარ მომცდარიყო –
საქმეც ხელად გაუჩინა:

ცეცხლს ანთებდა, წყალს ათბობდა,
ქოთნებს რეცხდა, ქვაბს ჰხეხავდა;
არც უფროსი, არც უმცროსი,
მომდურავი არვინ ჰყავდა.

ყოფილიყო თავის ქერქში,
რა უნდოდა ამის მეტი?
მაგრამ როცა გაბრიყვდება
კაცი და მოუვლის რეტი,

აღარ იცის, რა უნდა ქმნას,
დაეზნევა გზა და კვალი:
ულალატებს ყურთა სმენა,
დაუდგება ორივ თვალი!

დაეკარგა ამ სანყალსაც
საგულისთქმო სასწორ-ზომა,
არ დასჯერდა მის ხელობას,
ფარეშობა მოინდომა.

გადიყვანეს სასახლეში,
ბატონებთან, მეტიჩარა,
არ იზოგავს თავს, ირჯება...
დატრიალობს, როგორც ჯარა.

აქ ეტაკა ტანისამოსს,
იქ ქეჩა-ნოხს დაეძგერა,
ჰსწმენდავს, ჰბერტყავს,
ჭოგრით ბერტყავს,
ააბდღვირა... აამტვერა!

ოფლში სცურავს და მის შრომას
არ ეტყობა რამ ბარაქა!..
რასაც ხელი კი მოჰკიდა,
გასვარა და მისცხო ლაქა.

ცოდნა უნდა ყოველ საქმეს...
მარტო შრომა არა კმარა!
ბევრი არის ჩვენშიც მუშა
უმეტარი... მეტიჩარა.

[1906]

კაცი და გველი

გველმა ურჩია ერთხელ გლესს:
„მტერობა დავივინყოთო
და ძმობა-მეგობრობასა
დღეიდან ხელი მივყოთო!

„ტყავი რომ გამოვიცვალე,
ხომ ხედავ? ახლა სხვა ვარო!
ნულა ვეკრძალვით ერთმანეთს,
გველს როცა აღარ ვგავარო“.

გლესმა სთქვა: „ტყავის გამოვცლა
სიმართლე არის სრულიო
და არც ის არის ტყუილი,
რომ ძველივე გაქვს გულიო“.

არ დაიჯერა და შიშმა
კანკალი დააწყებინა:
აიღო კეტი, დაარტყა
და სული გააცხებინა.

კაცს თუ სახელი გაუტყდა.
ვერ გაიმთელებს ვერას დროს.
რა გინდა ფერიც იცვალოს
და ტანზე ტყავიც გაიძროს.

[1906]

აპელესი და ჩოჩორი

აპელეს-მხატვარს, გამოჩენილსა და სახელგანთქმულს ბერძნებში ძველად როცა ბუნებას აკვირდებოდა, ჩოჩორი შეხვდა სადღაცა ველად.

მხატვარს იამა მისი დანახვა, მიუახლოვდა ღიმილით ტკბილად, ახედ-დახედა, თითქოს სინჯავსო, და მიიწვია სახლში სადილად.

სტუმარს იამა პატივისცემა! უფრო ან კი რა გაახარებდა! თავმოყვარებით გატაცებული მინაზე ფეხსაც არ აკარებდა.

ვისაც ჰნახავდა, მტერს თუ მოყვარეს სუყველას იმას ეუბნებოდა, რომ არ მასვენებს აპელესიო!.. სიხარულით კი გულში სდნებოდა.

– „რა ვქნა? რა ვუყო? აღარ მეშვება, ილაჯს მინყვეტავს ეს მხატვარიო!.. მეპატიჟება სადილ-ვანშამზე და ველარ მითქვამს მეც უარიო!..“

„მე თავს ვარიდებ, ის კი დამეძებს... ხან აქ და ხან იქ დამიხვდებაო!.. გამოცანაა მისი ამგვარი საქციელი და მოქმედებაო!..“

„მე, როგორც ვატყობ, მერანსა ჰხატავს და ნამდვილი რომ არსადა ჰყავსო, უნდა მის სახედ მე გადამილოს, რადგანც მერანი, თურმე, მე მგავსო“.

როგორღაც ყური მოჰკრა მის ტრაბახს აპელესმა და გადიხარხარა... „მართალი არის!.. რომ განზრახვა მაქვს ერთი რამესი... კარგად მიმხვდარა.“

„მინდა დავხატო მეფე მედასი, რომ გამოეხას ვირის ყურიო და მინდა, რომ ამ ჩემ ჩოჩორ-სტუმარს გავანევიო სამსახურიო!“

„ბევრი მინახავს ვირის ყურები მაგრამ არ მახსოვს ამისთანაო, ამას დავხატავ!.. ეს არის ჩემი საქციელი და გამოცანაო..“

[1906]

საპარცხელი

პატარა ლამაზ ბიჭუნას,
ოქროს თმა-ხუჭუჭიანსა,
ცქრიალა-მოუსვენარსა
და იმავე დროს ქკვიანსა,

ძვლის სავარცხელი უყიდეს,
ხარატულ აჭრელებული,
შეხტა და შეინავარდა!
მივარდა გახარებული.

ჰკოცნის და გულში იხუტებს,
აღარ იშორებს საჩუქარს,
ოქროს ხუჭუჭში აცურებს,
თავს ურჩევნია, რომ უყვარს.

და წამდაუნუმ ივარცხნის
აბრეშუმის თმას სიამით,
უნდა თუ არა, არ დასდევს,
გინდ დღისით იყოს, გინდ ღამით.

ერთხელ ცელქობას გადაჰყვა,
როცა სხვა ჯავრი არ ჰქონდა,
და სავარცხელიც დაჰკარგა,
მაგრამ სად? არ მოაგონდა.

იჯავრა, მაგრამ ყმანვილი
მალე ივინყებს ხომ სანყენს?
და გული ამანაც მალე
გადააყოლა ჯოხის ცხენს!

მაგრამ ეს კი ქმნა, რომ მაინც
გაჭირვეულდა პატარა,
და სავარცხელი სხვაგვარი
არ იქნა, არ მიიკარა!

თმა აებუდგა ხუჭუჭი,
ვერ აკარებდენ თავზე ხელს!
„მიპოვნეთ, რატომ არ ეძებთ, –
ტიროდა, – იმ ჩემს სავარცხელს?“

იპოვეს... მიურბენიეს,
დაუნყეს ვარცხნა მის თმასა,
მაგრამ საბრალო ყმანვილი
მოჰყვა ტირილს და მოთქმასა.

„ეს ის არ არის, სხვა არის!
ის არ ყოფილა ავიო!
თმა დამანინკნა ამ გლახამ
და ამატკინა თავიო!“

სავარცხელმა სთქვა: „ისვე ვარ,
მაგრამ არ შემძლიაო,
რომ ეგ თმა კარგად დაგვარცხნო,
ხუჭუჭი გამოგცვლიაო.

„თმა თმას მიჰკვრია ჭუჭყისგან,
შიგ ვერ გავატან მალეო!
მე რა ბრალი მაქვს, შენ ისევ
შენს თავსვე დააბრალო!“

–
სიმართლევ სავარცხელივით
როცა გვიჭირავს, კარგია
და თუ დავკარგეთ, მაშინ კი
გვწინკნის და აღარ ვარგია.

[1906]

ორი ბოჭკა

ორი ბოჭკა მოგორავდა,
თითქო ერთმანეთის ჟინით,
ერთი იყო ცარიელი
და მეორე – სავსე ღვინით.

სავსე უხმოდ მოგორავდა,
წყნარად, მშვიდად, ნელა-ნელა,
მაგრამ ცარიელმა ბოჭკამ
გააკვირვა კი სუყველა.

მოხტოდა და ბღღვირს ადენდა,
ბუკ-ნალარა, ბრახაბრუხით!
გამვლელეები შეაშინა
მეტიჩრობით, ფახიფუხით.

ქუდს უხდიდენ, თავს უკრავდენ,
გზას აძლევედენ მონინებით,
„ბრძანდებო დიდი ვინმე“ –
იძახოდენ გაოცებით.

ამ ცარიელ ბოჭკას დარჩა
პირველობა, ქვეყნის ქება
და სავსეს კი სულ არავინ
მიაქცია ყურადღება.

–
ცხოვრებაშიც ასე არის:
პირველობა იმას რჩება,
ვინც რომ მხოლოდ გარეგნობით
სხვის თვალსა და ყურს ეჩრება.

[1906]

უღმერთობა

ძველად, როცა ქვეყანაზე
ერთღმერთობა არვის სწამდა
და ყოველ ერს, ყოველ მხარეს,
თავთავისი ღმერთი ჰყავდა...

ზოგს ოთხფეხი, ზოგს ფრინველი,
ზოგს ქვემძრომი, ჯოჯო... მყვარი,
ზოგს ნამორი ხისა და ქვის...
ქანდაკება შესაზარი,

მაშინ მხოლოდ საბერძნეთში
აღმერთებდენ ბუნების ძალს,
ხორცს ასხამდენ, სულს უდგამდენ
და ამკობდენ, ვით იდიალს.

სადგურადაც ულუმბოს მთა
მიჩენილი ჰქონდათ ერთად;
იქ სცხოვრებდენ და იმათში
ზეესი იყო მთავარ ღმერთად.

ქუხილი და ელვა-ჭეჭა
მის ხელთ იყო, ნათელს და ბნელს
ჰფენდა ქვეყნად... და ბერძნებიც
ეკრძალოდენ მეხის მსროლელს.

მხოლოდ ერთი კუთხის ხალხი
გაუდგა და უარჰყოფდა:
რის ღმერთები? სიდან სადო?...
იძახოდა, ამაყობდა!

იქ, თავისთვის... იმ სიშორეს
მიმალულან უჩინრადო –
ქვეყნის ჭირი... ქვეყნის ღვინი
ალარ უღირსთ არც ჩირადო.

თვითქოს სძინავთ!.. აღარ ესმისთ
ჩვენი ლოცვა-ვედრებაო!..
მოდით, ვსინჯოთ, მივანჯვინოთ
მუქარა და ყვედრებაო!..

ახრიალდენ, აიშალენ,
გამოვიდენ ბრძოლის ველად,
შურდული და შვილდ-ისარი
გამოანყვეს ყველამ ხელად.

ჰკა მაგასო! – დაიძახეს,
აღარ ჰქონდათ გულში შიში!
და მიუვალ ულუმბოზე
მიიტანეს იერიში.

და ჰაერში რომ შესტყორცეს
ვინ შურდული, ვინ ისარი,
ეგონათ, თუ მალლა ღმერთებს
ატყდებოდათ მით თავზარი.

ხმა შეესმათ მალლა ღმერთებს,
გადმოხედეს... გაეცინათ!
ნახეს ის, რაც არ ენახათ
არავისგან ქვეყნად წინათ.

მიუბრუნდენ ზევსს და უთხრეს:
„ვერა ხედავთ, რა გვიყვესო?
ნუ შეარჩენ მინის შვილებს
უგნურება-სიბრიყვესო!

„შენ ხელთ არის ელვა-ჭექა,
სეტყვა... მეხი... ავდარიო,
შეაშინე! შეაძრუნე!
დაეც ყველას თავზარიო!“

ზევსმა ბრძანა: „მოიცადეთ!
ჩემი რისხვა, რალად უნდათ!
მათი საქმე მათთვის თავზე
დაეყრებათ ქვად და გუნდად“.

მართლაც, რაც კი აესროლათ –
ან შურდული, ან ისარი...
მათთვის თავზე დაეყარათ
და გაიბნა შიშით ჯარი!..

–
ეს იგავი და არაკი
საგულისხმოდ დაიწერა!
ურწმუნო და თან უგნური
თავს ავნებს და სხვებს კი – ვერა!

[1906]

მაიმუნები

კარგია, ჭკუაც თუ ახლავს,
მიბაძვა-წამხედურობა!
და უჭკუოდ კი მხოლოდლა –
საფრთხე და უბედურება.

იქ, სადაც მაიმუნები
სცხოვრობენ ტყე და ველადა.
ვილაცა მონადირემა
ბადე გააბა ქსელადა.

მივიდა, ჩახტა თვითონვე,
გაძვრა-გამოძვრა მარდადა!..
ხან დროშად აფრიალებდა,
ხან დაუშვებდა ფარდადა.

ხეზე გასული მალლიდან
მაიმუნები დამზერდენ
და, სეირს რომ უყურებდენ
სიცილსაც ველარ იჭერდენ.

ერთმანეთს ეუბნებოდენ:
„შეხედეთ, როგორ წვალობსო?!
სწორედ თევზივით ფართხალობს,
ჯგორივით კოტრიალობსო!

„დიდი სიმარდე ჰგონია?..
რა არის გასაჭირო?
ჩვენც მოვახერხებთ, წავიდეს,
აბა, იბრუნოს პირო!“

მართლაც, წავიდა ის კაცი,
ამოეფარა დიდ ხესა,
მაიმუნებიც იმ წამისვე
ერთად მიანყდენ მახესა.

მარდად ჩაცვინდენ ბადეში
ყირამალით და ხტომითა:
კოტრიალობდენ ხბორულად,
გატაცებული ნდომითა.

მხიარულობდენ და ის კი
არ ჰქონდათ სანწყლებს სახეში,
რომ თვითონ იხლართებოდენ
და ებმეოდენ მახეში.

მერე კი მიხვდენ: მაგრამ რა?
რომ აღარ ჰქონდათ საშველი,
მივიდა მონადირე და
ყველას ჩააბა საბელი.

–
ბევრი მინახავს ჩვენშიც, რომ
ჩვენებურს ყველას სწუნობდა,
სხვისას ჰბაძავდა გულდაგულ
და მხოლოდ მაიმუნობდა.

[1906]

მგელი და კატა

ტყიდან მგელი გამოიგდეს,
არის ყეფა და ყიჟინი!..
ვინ დაზოგავს იმ საცოდავს?
ვის არა სჭირს მისი ჟინი?

გააძრობენ ცოცხლადვე ტყავს,
თუ ჩაიგდეს სადმე ხელში,
მაგრამ მგელმა გზა უქცია,
შემოიჭრა შიგ სოფელში.

უნდოდა, რომ სხვის ეზოში
შემძვრალიყო ცოდვის შვილი,
მაგრამ ყველგან ჭიშკრის კარი
იყო მისთვის დაკეტილი.

არ იცოდა რაღა ექნა,
დააფჩინა შიშით ხახა,
აიხედა და ღობეზე,
კატა ცუცქდა, დაინახა.

შეეხვეწა: „ვერ უყურებ,
სასიკვდილოდ მდევენ მეო?
და, თუ ძმა ხარ, მომეხმარე,
მიმასწავლე ვისთანმეო!

„ეგებ გლეხი ვინმე იცი
გულკეთილი, მონყალეო,
რომ გადავრჩე ამ ღვთის რისხვას,
დავიმალე იქ მალეო!“

– მიდი, აგერ გოგისა,
ღია რომ აქვს სახლის კარი!
– არა, მასთან ვერ მივბედავ,
შევუჭამე მაკე ცხვარი.

– შეუხვიე, მაშ, პეტრესთან!
კეთილია... კარგი კაცი,
– ვერც იმასთან! – გაზაფხულზე
დავუგლიჯე დიდი ვაცი.

– მაშ, ისევ სოლომანასა
შეეხვეწე, შეევედრე!
რაღა პირით, რომ მაგისიც
შარშან დიდი ხბო ვიხვედრე?

– მაშ, ისევ ქვრივ სალომესას
მიდი! – თავი შეიფარე!
– გამწყრალი მყავს იმის შემდეგ,
რაც გოჭები მოვიპარე...

– დალოცვილო, რომ იცოდი,
ამ სოფელში ყველას სძულდი,
რაღა პირით და იმედით
ისევ აქეთ მოძუნძულდი?

სჩანს, არავინ გაგიკითხავს,
თავს უშველე, წადი მალე
და თუ რამე დაგემართოს,
ის შენს თავსვე დააბრალე!

[1906]

გველი

ერთხელ გველი გულმოკლული
შევედრა შემოქმედსა:
„მე ქვემძრომი მიტომა ვარ,
რომ ვშიშობ და ვმაღავ ბედსა.

„დიდი არის, თუ პატარა
ყველა მტრულად მე მიყურებს,
სუსტი გარბის და ძლიერი
ქვასა და კეტს მისუსურებს.

„ამას მიტომ, რომ ვსისინებ,
ხმა არა მაქვს... არ ვარგია:
და ამითი უმიზეზოდ
ყველგან ნდობა დამკარგვია.

„რომ მქონოდა მე ნაზი ხმა,
ან ბულბულის ტკბილი ენა,
მე ვიცოდი მაშინ ქვეყნად
ჩემი თავის გამოჩენა.

„მაგრამ რალა გაენყოზა,
როცა გყავარ დაჩაგრული!
სხვებს შევნატრი და ჩემთვის კი
არსად არის სიხარული.“

შეებრალა შემოქმედსა,
აუსრულა მას სურვილი,
მიანიჭა ბულბულის ხმა
და გალობა მისი ტკბილი.

ასრიალდა ხეზე გველი,
ბულბულივით დაისტვინა
და ბატები მისმა სტვენამ
ყოველ კუთხით მოაფრინა.

ახლოს დაჯდენ, რომ ეგონათ,
ჩვეულებრივ იქ ბულბული,
მაგრამ როცა დაინახეს,
შიშით გადუბრუნდათ გული.

აფრთქილდენ, გადაფრინდენ
და შორიდან იწყეს მზერა;
თავს იჭერდენ შორს და ფრთხილად,
თუმც მოსწონდათ კი სიმღერა.

გველმა ჰკითხა: „რად გარბიხართ?
რითი ვარ მე საშიშარი,
მაშინ, როცა ჩემი მღერით
დამტკბარია მთა და ბარი?“

უპასუხეს: „კარგად მღერი,
მაგრამ მარტო ეგ არ კმარა:
ჩვენ გვაშინებს, პირში რომ გაქვს
ის წყეული შხამ-ისარა.“

[1906]

კაპარჭინა

ერთმა ვინმემ აუზებში
წვრილი თევზი გააჩინა:
ლორჯო, ჩხამა, თევზ-ნაფოტა,
გველანა და კაპარჭინა.

მათ რომ ჰქონდა, იმისთანა
არ ნახულა სხვაგან ბინა;
აქ მოშენდენ და გამრავლდენ,
მაგრამ მართო სულ ჭიჭყინა.

გაჭირვება ქვეყანაზე
არ ენახათ – არ იცოდენ!
უზრუნველად, უმფოთველად
ცურავდენ და მალლა ხტოდენ.

ერთხელ პატრონს უცნაურმა
რალაც ფიქრმა გაუარა:
ოციოდე ქარყლაპია!
იმავე ტბაში გადაყარა.

მეგობარმა გაიკვირვა,
„ეს რა ქენი, ძამიაო?
არ იცი, რომ ქარყლაპია
არის თევზის ჭამიაო?“

„რასაც ეგ მაგ წვრილ თევზს უზამს
იმისთანა დღე თქვენ მტერსო:
სულ ჩაყლაპავს, სანაშენოდ
არ დასტოვებს არც ერთ ღერსო!“

მეპატრონემ გაიცინა:
„კარგად ვიცი მეც ყველაო,
მაგრამ ვინ გითხრა, რომ მე მსურს
დახმარება და შველაო?“

–
კაცის გული, დაფარული,
ბნელი არის და უძირო,
და მიტომაც მისი ქცევა
როდი უნდა გაიკვირო!

[1906]

ჩანჩქერი და ვეძა

მალიდამ გადმოქუხარემ
ჩანჩქერმა უთხრა ვეძასა:
„ადამიანის ხასიათს
ვერც კვალს გაუგებ, ვერც გზასა!

„მე მესმის, როცა სტუმრები
მოდიან სანახავადა,
მიტომ რომ სასიამოვნო,
კარგი ვარ ჩემდათავადა:

„თეთრად ვჩუხჩუხობ რძესავით,
ოცნების ცივი მღულარე,
დავდივარ, ჩამიმღერია,
ყურს მიგდებს მთელი ეს არე.

„შენ კი სულს ლაფავ ოდნად რომ
მიიპარები ნელ-ნელა,
მიწასაც ძლივს თუ ატყვიხარ,
და გარს გეხვევა სუყველა.“

ვეძამ მიუგო სიმდაბლით:
„რასაცა ბრძანებ, ცხადია!
თქვენ რომ გაქვსთ, ის გარეგნობა
ვინ მომცა?... არ მაბადია.

„მაგრამ მნახველებს თქვენზე მეტს
მე მხოლოდ მითი ვიზიდამ,
რომ სამკურნალო გახლავარ
და არა გასართობი რამ.“

[1906]

ლომი

ბატონი ლომი დაბერდა,
ტყავი დააჭუნა ძვალზედა;
მუხლებში ღონემ უმტყუნა,
ბინდი ეკვროდა თვალზედა.

ვერ ახერხებდა წოლასა,
სიამით აღარ სძინავდა
და კლდეზე წოლით გვერდები
სტკიოდა, მწარედ ღრინავდა.

რომ გაუჭირდა ბოლოს დროს,
მან დაუძახა ვეზირებს,
მგელსა და დათვსა ბანჯგვლიანს
და იმათ მაგვარ ნადირებს.

უბრძანა: „რბილი საგები
დღეიდან მეჭირვებო
და მომიმზადეთ მისთანა,
როგორიც მეკადრებო!

„რომ შევანუხო, არ მინდა
ქვეშევრდომები ყველაო,
კარგს იზმენ, ბენვს თუ მომცემენ
დათვი, მგელი და მელაო.“

მათ მოახსენეს: „რას ბრძანებთ,
თქვენ შემოგვევლეთ გარსაო,
თუ რამეს გარგებსთ, ტყავზედაც
არ მოგახსენებთ ვარსაო.

„თქვენ სამეფოში, ბატონო,
ვინ დაიზოგავს თავსაო,
მაგრამ თქვენ ქვეშაგებად კი
სჯობს სხვასა ვთხოვდეთ ტყავსაო.

„რბილმატყლიანი ბევრი გყავს
არჩვი, ირემი, შველიო;
ხარჯს არ იხდიან არც ერთი,
იმათ ჩავავლოთ ხელიო!

„ერთხელ რომ ტყავი გავაძროთ
არა უჭირს-რა არც ერთსა,
და თქვენ კი რბილად დანვებით
გაითბობთ მუცელს და ფერდსა!“

ლომს მოეწონა იმათი
ნათათბირ-ნავეზირალი:
წამოაყენეს სუყველა,
შეშინებული, მტირალი.

ტყავი გააძვრეს ხელდახელ
მშვიდ და უწყინარ ნადირებს!
და ბენვიც არ დაჰკარგვიათ
დიდ-დიდ ბანჯგვლიან ვეზირებს.

–
მთავრობაც, ლომის არ იყოს,
დიდებს უჯერებს... არა მტრობს...
და პატარაებს იბრიყვებს,
გაუკითხავად ტყავს აძრობს.

[1906]

სამი გლეხკაცი

პეტერბურგში სამუშაოდ
წასულიყო სამი გლეხი;
რომ იმოვეს ცოტა ფული,
შინისაკენ დაჰკრეს ფეხი.

გზაში ცოტა დაიღალენ
და შიმშილმაც მოუარათ,
მაგრამ რაკი ფული ჰქონდათ,
არ ჩაადგეს ის სულ არად.

როცა ღამის გასათევად,
შეუხვეს ერთ სოფელში,
როგორც იქნა, საწუნკნარიც
ცოტა რამე იგდეს ხელში.

„შჩი“ და „ქაშა“ რუსის გლეხის
სიმდიდრე და ღვთის წყალობა,
როგორც ჭირში, ისე ლხინში,
საყველპურო მასპინძლობა.

ამისთანა მცირე ვახშამს
შემოუსხდენ გარს მგზავრები
და ჰფიქრობდენ მუცელ-კუჭის
მოტყუებას ცოცხალ-მკვდრები.

ერთს იმათგანს თითქოს რაღაც
გაახსენდა უნებურად
და ამბავი ჩამოაგდო
ლაშქრობაზე ოსტატურად:

„მართლა, იცით რა გავიგე?
რამ ჩამაგდო ცოტა შიშში?
თურმე ჩვენი სახელმწიფო
არის ჩხუბის ანგარიშში.

„მაგრამ ჯერ კი არვინ იცის,
დამარცხებას ვის უპირობს?
ამას მართო მე კი არა,
ბევრი, თურმე, სხვებიც ჰფიქრობს“.

მეორემ სთქვა: „რა თქმა უნდა,
რომ ჩაამტვრევს ცხვირ-პირს თათრებს,
თვარა სხვებზე ტყვილა ხელის
განძრევასაც არ იკადრებს!“

მესამემ სთქვა: „არა, ძმაო!
არ იქნება ეგ მართალი!
ახლა უფრო ჩინეთისკენ
გვიჭყეტია ყველას თვალი“.

– შენ რა იცი? – შენ კი ბევრი?
– შენზე მეტი! რატომ არა?
– სსუ! გაჩუმდი! ნუ ტრაბახობ!
– მე ვარ, თუ შენ, მეტიჩარა?

ამან ეს თქვა, იმან ის თქვა,
თავთავისას არ უთმობდენ;
დაავიწყდათ ყველაფერი,
ბაასობდენ და ლაყბობდენ.

სანამდი ამ ორ ამხანაგს
ლაპარაკი ჰქონდათ ცხელი,
იმ მესამემ გაათავა,
რაც კი ჰქოდათ იქ საჭმელი!

ზოგიერთი კაცი ხშირად
სხვის საქმეზე გაცხარდება
და თავის სავალდებულო
იმავე დროს ავინწყდება.

[1906]

მწყემსი

სოფლის მწყემსსა გაბრიელსა
ეკარგება ცხვრები ხშირად,
ისიც ტირის და იფიცავს,
„მგელიაო!.. გაჩნდა ჭირად...“

„განუნკდა და გაიგეშა,
დაძუნძულობს უშიშრადო;
ალარც მწყემსს და ალარც ძაღლებს
ალარ აგდებს არაფრადო!“

სხვებსაც სჯერათ და ამბობენ:
„ცხადი არის! მგელიაო!
თუ ერთხელვე დაეჩვია,
მოგერება ძნელიაო!“

გამოვიდენ სოფლელები,
ჩაესაფრენ ყველგან მტერსა.
ოღონდაც კი ის მოეკლათ,
არ იზოგდენ არაფერსა.

გაიერთეს დღე და ღამე,
მოიარეს მთა და ველი,
მაგრამ მაინც ვერსად ნახეს.
მიიმალა სადღაც მგელი.

„იქ იქნება!.. აქ იქნება!
იქით წადი!.. აქეთ წამო!“
იძახოდენ და უკვირდათ,
ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამო!?

რა იცოდენ იმ სანყლებმა,
რომ იმათი წუნკი მგელი
თვითონ მათი მწყემსი იყო,
საცოდავი გაბრიელი!..

თურმე ადრე ბატონისას
მზარეულად ყოფილიყო
და ახლაც კი, მწყემსობაში,
ძველ ხელობას ხელი მიჰყო.

არ უნდოდა დავინყება!..
ვარჯიშობდა ყოველ დღესა
და ქურდულად ღამლამობით
ამზადებდა სამწვადესა!..

[1906]

ორი ბავშვი

ერთხელ თედომ უთხრა ილოს:
„კლასში მისვლას კი მოვასწრებთ
და ურიგო არ იქნება,
თუ რო ცოტა ნაბლსაც მოვჰკრებთ“.

– ისემც კარგი დაგემართოს,
მაგრამ ხე რომ მაღალია?
რომ ვერ შევალთ? – ეჰ, რას ამბობ,
ხერხი მისი წამალია.

მიეყუდე, მიდი შენ ხეს!
გამიკეთდი საფეხურად!
მე შევალ და რასაც დავჰკრებ,
თანასწორად გავყოთ ძმურად.

დათანხმდენ და ჩვენი თედოც
თავს მოეველო ნაბლის წვეროს:
ჰკრეფსა და სჭამს იქ თავისთვის,
უნდა გული გაიჯეროს!

დაბლისაკენ კი ჩენჩოს ჰყრის,
მოზიარე თუმც იქ ჰყავდა...
და საბრალო ჩვენი ილოც
შესცქეროდა, ნერწყვს ჰყლაპავდა.

–
ბევრსაც ვხედავთ ცხოვრებაშიც
თედოსავით აცოცებულს;
აღარ ახსოვს მისი მომხრე!
მარტო თვითონ იჯერებს გულს!.

[1906]

შეპარდენი და მატლი

შევარდენმა, მალლა მფრენმა,
ხის წვეროში მატლი ნახა,
გაუკვირდა: „სიდან სადო?“
და დაცინვით გადმოძახა:

„ვინ იცის, თუ რა წვალებით
ამოსულხარ ამ სიშორეს?
მანამდე კი დაცოცავდი,
ედებოდი ღობე-ყორეს.“

„მაგრამ აქაც საშიშია,
უნდა იყო მარად ფრთხილად;
ქარმა თუ შტო შეარხია,
გადაგისვრის ძირს ადვილად“.

მატლმა უთხრა: „კი შეგშვენის
ხუმრობა და ეგ სიცილი;
მაგარი გაქვს რადგან ფრთები
და ნავარდობ კმაყოფილი.“

„მაგრამ აღარც მე ვარ უშნო!
საგულესაც მაქვს მე გული
და პატარა მაგარ შტოზე
მარჯვედა ვარ მიტმასნული“.

–
მალლა ასვლა შესაძლოა
სხვაგვარადაც, სულ სხვა წესით:
ერთი ადის შევარდნის ფრთით
და მეორე ცოცვა-ქლესით.

[1906]

მუშა და კვიცი

ერთხელ მუშა ქერს სთესავდა
ხნულში, აქით-იქით ჰყრიდა.
კვიცმა პატრონს თვალი მოჰკრა,
რას შვრებაო, – გაუკვირდა:

„ჩვენ უჭკუოდ მივაჩნივართ.
გვეძახიან უგნურ მხეცებს,
მაგრამ კაცის მოქმედება
პირუტყვისაც კი გააცეცებს.“

„აი ეხლაც, რისთვის აბნევს
უსარგებლოდ ამდენ ქერსა,
რომ არავის არ არგია,
არც მოყვარეს და არც მტერსა?“

„ის არ სჯობდა, მე მეჭამა
და ან ლურჯას, ჩვენს ბედაურს!
ან საკენკად მისცემოდა
ჩვენს ქათმებსა და ინდაურს?“

„თუ სიძუნწით ვერ იმეტებს,
არ სჯობდა, რომ შეენახა?
იჰ, რა ვუთხრა, ვინც პირველად
კაცს „ჭკვიანი“ დაუძახა!“

გაიარა ცოტა ხანმა,
ქერ-ჯეჯილი აბიბინდა
და სამკალი რომ შეიქნა,
ჩვენი მუშაც აფოფინდა.

მომკო დროზე და გალენა,
მოსავალიც კარგი ნახა
და საკვებად ზამთრისათვის
ისევ ცხენებს შეუნახა.

—
კაციც ხშირად პირუტყვია,
როცა სწუნობს ღვთის განგებას! —
რა ფასი აქვს უგნურების
ან გინებას და ან ქებას?!

[1906]

ღარიბი მდიდარი

ვინც მოხმარება არ იცის,
ნეტავ რად უნდა ქონება?
ემშაკებისთვის აგროვებს,
გაფანტული აქვს გონება.

სიცოცხლენამწარებულსა
არც სმა უფარგა, არც ჭამა,
მონამლული აქვს სურვილი
და მოშხამული გულისთქმა.

სხვებისთვის ოხერ-ტიალი,
ველარც თავის თავს არგია,
მოკვდება, ოხრად დარჩება
ქონება... სხვისი ბარგია!

ეს რომ იციან და მაინც
გულს არ იტეხენ მდიდრები!?
რასა ჰგავს მათი სიცოცხლე?..
რალა ცოცხლები!.. რა მკვდრები!..

რომ რამე მქონდეს, ცხოვრებას
მეფურად გავატარებდი,
მტერსაც კი, არ თუ მოყვარეს...
მივსცემდი... გავახარებდი.

სხვა რა შემრჩება ამ ქვეყნად,
მოვკვდები, ყველა გაქრება!
ვის ნაულია იმ ქვეყნად
ამ ქვეყნის ყოფა-ცხოვრება?

ნათელი ჭეშმარიტება,
ეს მდიდრებისთვის ბნელია,
მართალი უთქვამსთ, რომ ჭკუა
ძნელი რამ საპოვნელია! —

ასე ფიქრობდა ღარიბი,
ჭილობზე წამოწოლილი;
ოცნებით ნატყუებულსა
არ მოსდიოდა რა ძილი.

უეცრად გამოეცხადა
ვილაც ადამის სახითა,
ჯოჯოხეთური განძრახვით
და ეშმაკური მახითა.

უთხრა: „მე შენი ბედი ვარ,
რამ შეგაშინა მაგრეო!?
ბედსა გწევ... არაფერს გერჩი
და გული გაიმაგრეო.

„მიგიხვდი, რასაც ფიქრობდი,
მომწონს განძრახვა შენიო.
მინდა დაგიტკობ სიცოცხლედ,
და დაგიტაფლო დღენიო.

„ამას ჰხედავო? – უჩვენა
ქისა, ნაქსოვი უბრალო. –
შიგ ერთ ოქროს მეტს ვერ ნახავ,
ასჯერაც დაატრიალო.

„რომ ამოიღებ იმ ერთს კი,
მაშინ მეორეც გაჩნდება...
არ მოაკლდება თვითოსა
და არც სხვა მიემატება.

„შიოს მარანი – ქისაა,
საუნჯე დაუღეველი!
სულ თვითო-თვითოთ აჰკრიფე
ჩაჰყავი ხოლმე შიგ ხელი.

„და როცა გული გაგიძლეს,
გეყოს წყალობა უფლისა,
წყალში ჩააგდე, ან დასწვი,
ნულა გექნება ეგ ქისა!

„ნებაც არა გაქვს დახარჯვის,
სანამ არ იზამ ამასა!
მერე კი... რომ მოიშორებ,
მიჰყევ სმასა და ჭამასა!“

გადასცა ქისა და უცბად
გაუჩინარდა სტუმარი!..
ღარიბი თვალეხს აჭყეტდა:
ხომ არ არისო სიზმარი?

ბოლოს მოეგო გონებას,
ათრთოლდა სიხარულითა,
წამოიმკლავა საჩქაროდ,
საქნარს მიუჯდა გულითა.

ცალ ხელში ქისა უჭირავს,
მეორეთი ჰკრეფს ოქროსა,
ფაცაფუცშია... არ ჰკარგავს
არც ერთი წამით ის დროსა.

იძახის, გათენებამდი
მოვასწრებ გამდიდრებასო
და მეტი, აბა, რა უნდა
ჩემ შვება-ნეტარებასო?

იღებს ხელმარდად ოქროებს,
აგროვებს ხორა-ხორადა,
მდიდრდება და თან გულისთქმაც
ეზრდება ერთიორადა.

გათენდა – ამბობს: „ამ ღამემ
რა მალე გაიარაო:
სალამომდინაც ვაგროვებ,
თორემ ეს არა კმარაო!“

დაღამდა, მაინც მუშაობს,
თავს ვერ ანებებს შრომასა,
სასწორ-საზომი არა აქვს
საბრალოს სურვილ-ნდომასა.

არც დაღამებას დაეძებს,
არც დასდევს გათენებასა,
ჰკრეფავს და ჰკრეფავს ოქროებს
არ ეძებს მოსვენებასა.

ტკბილად ვერას სჭამს, არ სძინავს,
იძახის: „ცოტა კიდევო!
მეორედ სადღა ვიქნები
ამ ბედის გადამკიდეო!“

დღე დღეს გაურბის და თვე – თვეს,
ლარიბი განსაცდელშია;
ვერ შელევია იმ ქისას
ვერც ხარჯავს, რაც მის ხელშია.

დაჭკნა, ჩამოხმა ჩირივით,
გაყვითლდა ოქროსავითა
და მაინც ვერ შეეღია
ქისას ცოცხალის თავითა!

დაეცა მის ძველ ჭილობზე
სული ამოხდა დატანჯულს
და ღია დარჩა თვალები,
თითქოს უჭვრეტსო ოქროს ფულს.

[1906]

თრიტინა

ბორბლიან გალიაში
ჩაემწყვდიათ თრიტინა,
ფეხებს ვერ იკავებდა
ვერც უკან და ვერც წინა.

ვერც ახერხებდა ჯდომას
და ვერც სადმე ნვებოდა
და ძალაუნებურად
ბორბლის ტრიალს ჰყვებოდა.

ვითომ კიდეც გარბოდა,
მაგრამ იქვე რჩებოდა;
თემობა იყო, ხალხი
იმას მისჩერებოდა.

როგორც სათამაშოსკენ,
მისკენ რჩებოდათ თვალი,
ჰკვირობდენ: რად ხტუნავსო?
და გაჰქონდათ ხარხარი.

იქვე მახლობლად ხეზე
შემომჯდარიყო მტრედი,
თრიტინას კვინიალმა
დაასხა თავბრუ, რეტი.

და ჰკითხა: „სახლიკაცო,
მაგრე რას ტრიალებო?
მეც თვალებს მიბრჭყვიალებ
და შენც ტყვილა ნვალობო!“

უპასუხა: „ხომ ხედავ,
რომ მოცლილი არ ვარო?
პატრონს ვყავარ შიკრიკად
და იმას ვახლავარო.“

„არცა ვსვამ და არცა ვჭამ,
არ მაქვს მოცალეზაო;
აი, ასე ძნელია
დიდი კაცის ხლებაო!“

მტრედმა უთხრა სიცილით:
„ღმერთმა კაი მოგცესო!
მაგრამ, ტყვილად გიყურებ,
ვერ გავიგე მეც ესო:“

„გარბი ორ-ამონალებ,
რაც ძალი გაქვს, ხტიხარო,
მაგრამ შორს ვერ მიდიხარ,
სულ ერთ ადგილს გდიხარო!“

–
ზოგიერთი კაცია,
სულ შრომობს და წვალობს,
მაგრამ წინ კი ვერ მიდის,
სულ ერთ ადგილს ფართხალობს.

[1906]

ლომი, არჩვი და მელა

გამოდგომოდა ლომი არჩვს,
მისდევედა გამწარებული,
არც არჩვი არის სისწრაფით
ლომზე ნაკლებად ქებული.

ერთ ამუხლს კიდეც აჯობებს,
თუ კლდეში დაიმალება,
მაგრამ ხანგრძლივი სირბილით
ადვილად დაილალება.

და ახლაც ტრიალ მინდორზე
ლომი დაირჩენს მოედანს;
ჰა, სადაც არის, დასწვდება
და გაუერთებს ძვალს და კანს.

მაგრამ, დახედეთ არჩვის ბედს,
წინ თხრილი დახვდათ ვეება,
არჩვი გადახტა და ლომი
შეჩერდა, თითქო დაება.

ველარ გაბედა გახტომა,
თავის განწირვა ძნელია,
მაგრამ სად იყო, სად არა,
გაჩნდა იქ კუდა-მელია

და მოახსენა: „ბატონო,
ვინ თქვენ და ვინ ეგ შიშიო!
განთქმული არის სიმარდე
თქვენი და იერიშიო!“

„მე გეტყვი, გაგიჭირდებათ?
გადახტით, რაღას უყურებთ?
თუ აპატივეთ ერთს, მერე
სხვებსაც ვერ მოიმსახურებთ!“

გაბრიყვდა ლომი... დათანხმდა,
შეხტა და შეინავარდა!
უნდოდა გადამხტარიყო,
და უფსკრულ ხრამში ჩავარდა.

ისე დაიმტვრა საბრალო,
რომ ძვალღაც არ შერჩენია,
და მისი უბედურება
არც იმის ვეზირს სწყენია.

ის ქირისუფლად ჩავიდა,
დაბლა მკვდარს გამოეცხადა;
იტირა დიდხანს, იგლოვა,
ალაპიც გადაუხადა.

მთელი თვე ტანსა უნმენდდა,
ენას უსვამდა ძალზედა
და არც მოშორდა, სანამდი
არ დაიყვანა ძვალზედა!

[1906]

თავთავი

თბილ ოთახში სარკმლის პირად
ყვავილები ქოთნით იდგენ.
ახლო ყანით თავთავებმა
მოიხედეს ერთხელ მათკენ.

გული დასწყდათ და მათ პატრონს
გაუცხადეს საყვედური:
„რისთვისა ხართ თქვენ, კაცები,
უსამართლო... უმადური?“

„სასარგებლოს არ აფასებთ,
მოსაწონს კი თავს ევლებით,
შესაფერის მონიჭებას
არ დაეძებთ თქვენ სრულებით.

„ჩვენ გარჩენთ და ჩვენ გამდიდრებთ,
ხელს ვუმართავთ თქვენს დიდებას,
თქვენ კი ამას არად აგდებთ!..
სულ არ გვაქცევთ ყურადღებას!..

„ქარი გვარხევს, წვიმა გვალბობს,
სიცივე და სიცხე გვაჭერს,
მაგრამ თქვენთვის სულ ერთია,
არა ზრუნავთ ხომ არაფერს?

„უსარგებლო ყვავილებს კი
,გადამეტის მონიწებით,
არც სიცხეს და არც სიცივეს
არ აკარებთ, უფრთხილდებით.

ქოთანში გაქვთ, ყოველდღე რწყავთ,
შუშისა აქვსთ თავთავარქველი,
რომ ვაგლახად და უდროვოდ
არ შეახოს ვინმემ ხელი...

გაეცინა ყანის პატრონს
და უთხრა მათ: „ნუ სულელობთ!
რაც არ იცით, თქვენ იმაზე
რა გაჯავრებთ და რად ხელობთ?

„ახოს ტეხა, ხვნა და თესვა,
თქვენც გგონიათ, არაფრად ღირს
უამისოდ განა ქვეყნად
ამოყოფდით სანყლები პირს?

„დარს და ავდარს რომ უჩივით...
სჯობს შესწიროთ მადლი უფალს
ის არის, რომ თავის დროზე
გასულდგმულეხსთ და გაძლევსთ ძალს.

„თქვენც რომ ისე მოგიაროთ,
როგორც ქოთნის იმ ყვავილებს,
ბედი თქვენზეც და იმათზეც
ერთნაირად გამანბილებს!

„ალარც თქვენ, არც ყვავილები
არ იქნებით ალარც ერთი!
მაგრამ ტყვილად კი არ უთქვამთ:
„მხოლოდ ჭკუით იცნეს ღმერთი!“

—
ზოგ საქმეზე როცა აღარ
მიგვიწვდება მოკლე ჭკუა,
გვგონია, თუ უსაგებლად
ჩვენ შესახებ ყველა სტყუა.

[1906]

დასაფლავება

ინდოელებს ძველ დროში
ჩვეულება ჰქონიათ
და იმას მოგახსენებთ,
თუ არ გაგიგონიათ:

რომ ვინმე მოკვდებოდა,
ქირაობდენ მომტირლებს
და ძალად ატირებდენ...
აზუვლებდენ, როგორც მგლებს...

ამგვარი მომტირლები
მკვდარს რომ მისდევდენ ჯარად,
ერთხელ თვალთმაქცი მოგვი
გზაში შემოეყარათ.

გაუკვირდა ეს მოთქმა
და მკვდარიც შეებრაღა,
მოინდომა მოგვური
გამოეჩინა ძალა.

და უთხრა ჭირისუფლებს:
„ჭირს რომ ველარ უძლებთო,
თუ გინდათ, მიცვალებულს
ხელად გაგიცოცხლებთო“.

გაეხარდათ!.. „გვიშველე“..
ახლა გაგიცოცხლეო
და მერე კი სიცოცხლე
ისევ დაუმოკლეო,

„რომ ხელმეორედ ჩვენვე
დაგვიჭირონ ქირითო,
რადგანაც, ვინც ფულს მოგვცემს,
ჩვენ ხომ იმას ვსტირითო?..“

„სიცოცხლეში მაგისგან
ვერვინ ისარგებლაო,
თუმც იყო შეძლებული,
დიდ ქონებას ჰფლობდაო.

„და სიკვდილით, ეგებო,
მანც გამოგვადგესო,
რომ ხშირ-ხშირად ვიტიროთ,
და გთხოვთ ახლაც ადგესო!“

—
ვინც სიცოცხლით ქვეყანას
არაფრად არ არგია,
გულით არვინ იტირებს!..
ის ეშმაკის ბარგია!..

[1906]

მახეში გაგმული დათვი

დათვი გაება მახეში,
ალარსად ჰქონდა სახსარი
რა სახუმროა სიკვდილი,
შიშით დაეცა თავზარი.

გაქაჩული აქვს ფეხები,
ველარ მოიხმარს დიდ ტორებს!..
ან მონადირებს, ან ძაღლებს
რას უზამს? რით მოიშორებს?

ხედავს, რომ ძაღზე დადგომა
ველარას გამოადგება
და ჭკუა უნდა იხმაროს,
გამომადგესო, ეგება!..

მტრებს ეხვეწება: „რას მერჩით?
რა დაგიშავეთ ან ერთსო?
ცილს რომ მწამებენ, ნუ გჯერათ!
სწორა შეხედეთ თქვენს ღმერთსო!

„მართალი არის, დათვი ვარ,
მაგრამ არ ვგევარ მე სხვებსო!
თუ მეტყვით, დასამტკიცებლად
ასობით მოგგვრით მონმებსო.

„ღმერთმა ხომ იცის, ჩემ დღეში
არ შემეჭამოს მკვდარიო,
თუმც მოვლილი მაქვს ყოველგან
მინდორი, მთა და ბარიო“.

მონადირემ სთქვა: „რომ მკვდარი
შენ არსად შეგიჭამია,
მე მჯერა, მომწონს კიდევაც!
კარგი გიქნია, ძამია.

მაგრამ ცოცხლებს კი, მე ვიცი,
ყოველთვის ემტერებოდი
და გასაძრობად ტყავისა
პირდაპირ ეძგერებოდი.

„და, მაშ, ნუ ელი ჩვენგანაც
გამოხსნა-გამოშვებასა!
მკვდრები გეჭამა ის სჯობდა,
ცოცხლების გატყავებასა!“

[1906]

ცხვრები და ძაღლები

ერთხელ მეცხვარემ იფიქრა:
მგლები რომ შევაშინოო,
საჭირო არის, ძაღლებიც
ცხვრებს მეტი მივუჩინოო.

და შეაგროვა მთელი ხრო
მურია-ქოფაკებისა,
მართლაც ოთხფეხი მწყემსები
ღირსი შეიქმნენ ქებისა.

თავზარი დასცეს მსუნაგებს,
არ მიაკარეს ფარასა,
ამოიძუეს, ძუნძულით
გაუდგენ მგლები შარასა.

მაგრამ უმგლოდაც საბრალო
ცხვრებს ბევრი არა ეშველა –
შეთხელდა ფარა როგორღაც
დღე-ხვალიობით ნელ-ნელა.

თურმე იმ ნაქებ ძაღლებში
ბევრი ერია ავიცა,
ცხვრებს ჯერ ხუმრობით ქიჩნიდენ,
მერე გააძვრეს ტყავიცა.

და მაშინ კი სთქვა მეცხვარემ:
„მგლებს რაღად ვსდებდი ბრალსაო?
უნდა მგელს შეუჭამივარ
და უნდა მგლისფერ ძაღლსაო!..“

[1906]

სამართეული

სასტუმროში ამხანაგთან
გავათიე ერთხელ ღამე,
ვისიამეთ, მაგრამ დილას
კი წაგვმწარდა ის სიამე:

დილით ადრე, ალიონზე,
გულისძილში რომ ვიყავი,
ყურში რალაც შემომესმა,
უცბად თავი წამოვყავი.

ჩემ მეგობარს, თვალცრემლიანს,
გამწარებულს არ ეძინა:
ხელში დიდი სამართებლით
დამჯდარიყო სარკის წინა.

კვნესოდა, იჭყანებოდა,
მოდოდა მთლად ანთება;
მივაძახე: „ჩემო ძმაო!
რა გჭირს? და რა გემართება?!“

მიპასუხა: „წვერს ვიპარსავ,
ეს მიჭირვებს საქმესაო!
სამართებლის ბრალი არის
სულ ეს ტანჯვა და კვნესაო!“

რომ დავხედე სამართებელს,
მე სიცილმა ამიტანა:
სამართებლის მაგიერად
ხელში შემრჩა ბლაგვი დანა.

„ეგ, რა სამართებელია? –
გაოცებით მივაძახე –
რად გინდა, რომ მაგ სასხლევით
გაიფუჭო პირის სახე?“

„ისე იფხეკ, თითქოს მართლა
საქალამნე იყოს ტყავი,
ჩაიხედე მაგ სარკეში,
რა ხარ და რა სანახავი?“

„რა სჯობია სამართებელს,
გალესილს და გამოჩალხულს?
მაგრამ შენ კი, ჩემო ძმაო,
სულ უბრალოდ იწუხებ გულს!“

არ დაუჯდა ჩემი რჩევა,
აცხვირულმა მიპასუხა:
„მართალია, ამ სასხლევემა
დამტანჯა და შემანუხა,

„მაგრამ მაინც სამართებელს,
გამოვტყდები, მირჩევნია!
ვერ ვენდობი სამართებელს,
ბასრი არის, მეშინია!..“

–
ვინც კარგსა და სასარგებლოს
რიგიანად ვერ მოიხმარს,
ის მოუვა, რა თქმა უნდა,
რაც საბრალო ჩემს მეგობარს.

[1906]

ლლაჰი

ერთ მდინარეში თევზები
სცხოვრობდნენ სიამტკბილობით
და ეპყრობოდნენ ერთმანეთს
თევზისა წესზე ზრდილობით:

არც ვინმე მტერი ჰყოლიათ,
არც ვისმე ემტერებოდნენ
და თავის ნება-სურვილით
სცურავდნენ... ქვებში ძვრებოდნენ.

მაგრამ ეს წუთის-სოფელი
მარადის ვისმე ახარებს?
რაც მოუცია წლობითა,
წუთობით სულ ჩაამწარებს!

დალახვროს ღმერთმა!.. როგორღაც
გაუჩნდათ ღლაჰი ყლაპია,
კუდნვრილი, ფაშვა და თავიც
ზედ გამოჭრილი ხაპია!

გადაემტერა თევზებსა,
ალარ შეხედა მის ღმერთსა,
გაუსვა ხელი წვრილ თევზებს,
დღეს ერთს ჰყლაპავდა, ხვალ ერთსა.

დღეს-ხვალიობით ნელ-ნელა
გაანახევრა, გაანყო
და მაინც ხარბი მუცელი,
არ იქნა, ველარ გააძლო.

უჩივლეს სასამართლოში,
წამოაყენეს ღლაჰიცა
და მოახსენეს მსაჯულებს
მისი კარგიც და ავიცა.

მსაჯულად იყვნენ ერთი თხა,
ვირი და ერთიც მელია,
სცნეს დამნაშავედ ღლაჰი და
მაგრად ჩაჰკიდეს ხელია.

გადაუწყვიტეს სიკვდილი,
რომ სხვებიც შევაშინოთო,
სხვაგვარად სიკვდილს ისა სჯობს,
დიდ ხეზე ჩამოვკიდოთო.

მაგრამ მელამ სთქვა: რას ბრძანებთ?
დამნაშავეა ძნელიო
და ეგ ცოტაა... არ კმარა
მაგისტვის ეგ სასჯელიო!

„სჯობს ქვეყნის დასანახავად
ჩვენ დავადგინოთ დღეს ესო:
წყალში ჩავაგდოთ პირდაპირ,
რომ იქ ჩაიღრჩოს, ჩალპესო“.

დათანმდნენ სხვებიც და ღლაჰი
გობით წაიღეს სხვა ხეში
და აასრულეს კანონიც:
გადაუძახეს მორევეში.

ამგვარად, სასტიკობითა
გადააჭარბა ყველასა
და ის კი არვინ იცოდა,
რა აზრი ჰქონდა მელასა.

თურმე პირობა შეეკრა
დამნაშავესთან მსაჯულსო:
„სწირეო, როგორც გინირავს,
ნუ გადუდგები შენ სჯულსო.

„შიში ან ნულა გექნება
გაჰკარ-გამოჰკარ კბილიო!
მაგრამ შენს ნანადირევში
მეც კი დამიდე წილიო“.

[1906]

ორი ძაღლი

ფანჯრის პირად დაცუცქულა
გომია ყელმოღერებით
და დაბლიდან მურა ძაღლი
ეკითხება გამტერებით:

„ჩემო ძველო ამხანაგო!
როგორა ხარ და რა დღეში,
მის შემდეგ, რაც ჩვენ გავშორდით...
და შეხვედი სასახლეში?“

– „ქვეშაგებად ბალიში მაქვს,
არც მაკლია სმა და ჭამა,
ყველა, დიდი და პატარა
მეფერება, ვით დედ-მამა.

„ერთი სიტყვით, ყოველგვარად
ვარ კმაყოფილ-ბედნიერი!
ახლა შენიც მითხარ რამე:
ხშირად ხოლმე ხარ მშიერი?“

– „ნულარ მკითხავ! მისთანა მტერს,
რაც მე საქმე მემართება,
ჩემ ხელობას ზედ ვაკვდები...
კუჭი მაინც არ მიძლება.

„უსამართლოდ მეპყრობიან,
შრომას არად არ მიგდებენ,
თუ უდროვოდ წამცდა ყეფა,
კეტის ცემით გამაგდებენ.

„შენ მაგრე რად გიფასებენ
ერთგულებას, თუ სხვა ძალას?“

– „იმად, რომ სულ ყალყზე ვდგები,
გადავდივარ ყირამალას!..

ეს უთხრა და შეაქცია
ზურგი თვის ძველ მეგობარსა,
დაჩაგრულსა, გულნატკენსა
და შიმშილით ცოცხალ-მკვდარსა.

– ცხოვრებაშიც ასე არის:
ვინ დაეძებს ჭკუის ძალას?
მალლა-მალლა ის მიცოცავს,
ვინც გადადის ყირამალას.

[1906]

თევზების ცეკვა

პირუტყვების ხელმწიფობა
ლომის, არც თუ ზღაპარია:
ზღვა და ხმელი, მთა და ბარი
სუყველა მას აბარია.

დიდებული მეფე არის...
მის ხელშია სამართალი,
ვინც ურჩობას გაუბედავს,
ვაი, მაშინ მისი ბრალი!

მოხელეებს პირუტყვები
ირჩევენ და ის ამტკიცებს,
მაგრამ დასჯით კი მართო სჯის,
ასამართლებს და აფიცებს.

ერთხელ წყლების მოურავად
აირჩიეს ყველგან მელა;
თურმე ქრთამით იმ ეშმაკმა
მიიბირა თვისკენ ყველა.

ლომ-ბატონმაც დაამტკიცა
ის თევზების მეთვალყურედ
და უბრძანა: „თქვენც სიფრთხილით
და ერთგულად მემსახურეთ“.

მელამ მეფის სამსახურშიც
მოიმატა ერთი სამად,
როცა ერთი გლეხი კაცი
მოიკიდა ნათლიმამად.

გლეხი ბადით თევზებს იჭერს,
არვის უშლის ნადირობას,
სანამდი რომ არ იმტყუნებს
და არ გასტეხს მის პირობას:

ნანადირევს ნახევარ წილს
ის უგზავნის მოურავსა
და თვითონ კი მოურავი
არ იმდაბლებს ქურდად თავსა.

ერთხელ, როცა მეგობრები
მასპინძლობას აპირობდენ
და თევზებიც იქვე გობზე
საცოდავად ფართხალობდენ,

წამოადგათ ლომი თავზე
და უბრძანა გლეხს: „მითხარო,
აქ რა გინდა? ამ ღამეში
რას აკეთებთ და ვინ ხარო?“

ათრთოლებულს გლეხს მუცელში
ჩაუფარდა შიშით ენა,
მაგრამ მელამ მის მაგიერ
ლომს ზრდილობით მოახსენა:

„ეს ბატონო, მდივანია!
ჩემგან არის აყვანილი,
რადგანც მეტად ერთგულია,
მეთვალყურე გახლავსთ ფრთხილი!“

– ჰმ!.. ამ ცეცხლის თაობაზე
რატომ არას მეუბნები.
– თქვენ გელოდით, ხელმწიფეო...
გავაჩაღეთ ჩირალდნები.

– ეს თევზები რაღას ნიშნავს,
რომ შევიტყოთ არ იქნება?
– თქვენ გიცდიან, ბატონო, რომ
მოგილოცონ მობძანება.

– თუ მაგრეა, რატომ ასე
გამწარებით ფართხალობენ?
– ნამეტანის სიხარულით,
აქ რომ გხედვენ, თამაშობენ!

ამოდენი ცბიერება
ლომმა ველარ მოითმინა;
მოურავსაც და მდივანსაც
ერთად ბღღვირი აადინა.

და უბრძანა: „რასაც ამბობთ,
ცხადი არის, ყველა მჯერა,
მაგრამ იმათ ცეკვა-თამაშს
დაამშვენებს თქვენი მღერა“.

ეს რომ ბრძანა, გაგულისდა,
აებუძგა ფაფარ-ძუა
და ორივე აამღერა
ბრჭყალებსა და ბრჭყალებ შუა.

[1906]

კატის კნუტი და შოშია

ერთ ოჯახში, შინ გაზრდილი,
გალიაში ზის შოშია;
როცა უნდა, მიფრენ-მოფრენს,
არც სწყურია და არც შია!

ბედი სწყალობს... არაფერში
არ აკლია ღვთის წყალობა.
თუმც არ იცის ბულბულივით
და შაშვივით მან გალობა.

მაგრამ არ სწუხს!.. მცირე ნაკლი
გულში ლოდად არ აჩნია;
მაგიერად ჭკუას ჩემობს,
თავი ბრძენად მიაჩნია.

იმ ოჯახში კატის კნუტიც
იზრდებოდა ხატაური;
ბრიყვი იყო: არ იცოდა
ჯერ ხელობა მან კატური.

უყურებდა ყველას კარგად,
მეგობრულად, კარგის თვალთ:
გაუჭირვლად თავს ირჩენდა
სხვის მონარჩენ-ნასუფრალით.

მოეწონა შოშიასაც
და დაუნყო მეგობრობა,
თუმც იცოდა, რომ მათ ჯიშში
სუყოველთვის იყო მტრობა.

ერთხელ კატას მოშივნოდა,
არ ეჭმიათ როგორღაცა
და ვერც თვითონ გაებედა,
რომ ძალათი მოეტაცა.

მაშინ მისმა მეგობარმა
უთხრა დიდი საყვედური:
„მეტად ვსწუხვარ, რომ აქამდე
ბრიყვი ხარ და უსუსური.“

„სხვის შემყურეს, შენდა თავად
არაფერი შეგიძლია!
ჭკვიანებს კი ამ სოფელში
არაფერი არ აკლია.“

„ვისი ხათრი? რისი ცოდვა?
და ან რის პატიოსნება?
დამიჯერე, რომ ეს ყველა
სიზმარია და ოცნება!“

„სადაც ნახო და მოასწრო,
მოსახვეჭად სტაცე ხელი!
საიქოს ან ვის მისდევს
ეს ცხოვრება, ეს სოფელი?“

„აი, ახლა შენ რომ გშია,
უჭმელობა გულს გიღონებს,
ნეტავ ვისი იმედი გაქვს?
და ან ვინ რას გაგიგონებს?“

„უხეიროვ! გალიაში
ვერა ჰხედავ აგერ ბულბულს?
მოსდე კლანჭი, გამოგლიჯე,
ჩაკვრიხე და იჯერებ გულს!..“

გაბედა და აასრულა,
რაც ურჩია მეგობარმა,
მაგრამ ის რომ არ იკმარა,
გაგეშილმა, უმაძღარმა,

მიუბრუნდა მისვე მოძღვარს,
მადლი უთხრა, გაახარა
და თან კრუტუნ-კუდისქნევით
ბრჭყალები კი გაუყარა!

--

ასე არის, – ვინც ისურვებს
ცუდ განზრახვით სხვისთვის ავსა,
იცოდეთ, რომ არ შერჩება,
გადახდება მასვე თავსა.

[1906]

ბულბული

მეჩიტე ბულბულს იჭერდა,
სადაც კი შეეყრებოდა
და გალიაში ამწყვდევდა,
მათი ხმა ენატრებოდა.

ცალ-ცალკე გალიაში მას
ჰყავდა სუყველა ჩასმული,
მაგრამ არ სტვენდა არც ერთი,
მკვდარი რომ ჰქონდათ მათ გული.

ერთმა მათგანმა იფიქრა:
„რას მარგებს მწუხარებაო?
ნათქვამი არის ძველთაგან:
„ჭირს უნდა გამაგრებაო!“

რაც შემძლია, ვეცდები,
ხმატკბილად ვიჭიკჭიკებო;
თავს შევაცვარებ და მაშინ
კარი გამიღოს ეგებო!“

მართლაც დაიწყო გალობა
დაუცხრომელად, ხმატკბილად,
მაგრამ შრომამ და იმედმა
მას ჩაუარა სულ ტყვილად:

სხვა, როგორც მისი ურგები,
გაუშვა პატრონმა ყველა
და ერთგულ მოჭიკჭიკეს კი
ალარაფერი ეშველა.

პატრონს მოსწონდა, უყვარდა
მისი ერთგული მღერალი,
და მიტომ უფრო სიფრთხილით
მაგრად ჩაჰკეტა სანყალი.

--

ვინც გიყვარს, მას ვერ ველევით,
თავს დავსტრიალებთ, ვით ჯარა
და იმას კი არ დავეძებთ,
მასაც ვუნდებვართ თუ არა?

[1906]

ქუნნი

მინაში დამარხულ დიდ განძს
ემმაკი დაეპატრონა;
უთვალთვალეზდა, რომ მის მეტს
სხვა აღარავის ეპოვნა.

ტარტაროზისგან ბრძანება
მას მოუვიდა უეცრად,
რომ ჯოჯოხეთში ახლავე
გამოცხადდიო მსახურად.

რალას იზამდა! ურჩობას
ვერ გაბედავდა, ცხადია!
და თანაც შიშობს: ვაი, თუ
მოჰპარონ, რაც აბადია.

სახლის პატრონი ჰყავდა მას
ქუნნი რამ სამაგალითო
და იმას უთხრა: „აგავსებ
მარგალიტით და თვალითო!“

უჩვენა განძი დიდძალი:
„შენია, მოიხმარეო!..
სიკვდილის შემდეგ მემკვიდრედ
მხოლოდ მე აღმიარეო!“

შეჰკრეს პირობა, ემმაკიც
სასამსახუროდ წავიდა
და მხოლოდ მაშინ დაბრუნდა,
როდესაც ვადა გავიდა.

სიმდიდრეც ისევ დაუხვდა,
არ იყო ხელშეუხებელი!..
და ძუნწი აწვა ლოდივით,
მკვდარი და გაშეშებული.

--

ვინც ვერ მოიხმარს სიცოცხლით,
იმას რად უნდა ქონება,
იმის ავლას და დიდებას
ემმაკი ეპატრონება!

[1906]

მგელი და პატარა თაგვი

ერთხელ მგელმა, საძაგელმა,
მოიტაცა სადღაც ცხვარი
და ნადავლით გადიარა
სულ ძუნძულით მთა და ბარი.

შეიტანა უტეხ ტყეში
და გულმშვიდად მიჰყო ხელი:
ძვლებს ჰკერებდა და ქონს ჰყლაპავდა,
ჩაიგემრიელა ყელი.

მართალია, სულხავია,
მაგრამ სულ ვერ მოერია;
რაც მორჩა და ვერ შესჭამა.
ბუჩქის ძირში მიათრია.

და თვითონ კი მეთვალყურედ
წამოუნვა შორიახლოს,
რომ ვერავინ ვერ გაბედოს
მისს საუზმეს ხელი ახლოს.

ამ დროს თურმე სუნი ეცა,
გაჩნდა თაგვი იქ პატარა,
მიცუცუნდა სხვის სუფრასთან,
ცოტა ქონი მოიპარა.

მეთვალყურემ ალალ-ბედზე
შეატანა უცბად თვალი,
მოჰყვა „ვაი-უშველებელს“
და დაიწყო მან ღრიალი:

„ქურდი! ქურდი! მტაცებელი!
ჩემი დამქცევ-დამღუპველი!
აბა ვინ ხართ?.. არ გაუშვათ,
მაგ საძაგელს სტაცეთ ხელი!“

მაგრამ ქონი რომ წაიღო,
სოროშივე თავგი შეძვრა
და მგელმა კი, გულმოსულმა,
მაინც მთა და ბარი შესძრა.

--

ჩვენშიაც კი ბევრი არის...
– ვინ არ იცნობს ამ მგელ-კაცებს –
მაშინ მხოლოდ ღრიალებენ,
სხვა თუ რამეს მოიტაცებს.

[1906]

გველი და კრავი

ქვის ქვეშ გველი იკლავნოდა,
ქვეყანაზე გულმოსული,
იქვე ახლოს კრავი სძოვდა
და უწმინდურს ეცა სული.

გამოდვრა და მიაშურა,
გვერდში არჭო შხამ-ისარა,
შხამი სისხლში გადავიდა
და მთელ ტანში დაუარა.

აცახცახდა სასიკვდილოდ
დაკბენილი ჭრელი კრავი
და გველს ჰკითხა: „რას მერჩოდი
და ან ცუდი რა გიყავი?“

უპასუხა: „არაფერი!
მაგრამ კბენა მაქვს მე წესად...
რა ვიცი, რომ არ მოდიხართ
სუყველა ჩემ გასასრესად?“

–

ვისაც გულში ბოროტების
მეტი სხვა რამ არ ჰქონია,
თუ სუყველა იმას არ მტრობს
სასიკვდილოდ, არ ჰგონია!

[1906]

ქვაბი და ქოთანი

ერთხელ ქვაბი და ქოთანი
დაძმობილდნენ, დამეგობრდნენ
და მოყვრობით ერთმანეთის
თანასწორად ამყობდნენ.

სად თიხა და სად სპილენძი
სხვადასხვაა სულ ღირსება!
მაგრამ ძმობა-მეგობრობამ
როდი იცის განსხვავება.

ქოთანი ქვაბს, ქვაბი ქოთანს
ერთი წამიც არ შორდება,
თითქმის ერთი უმეოროდ
ცეცხლსაც აღარ ეფიცხება.

მაგრამ ერთხელ შორმგზავრობის
მოუარა ქვაბს ხუშტურმა
და ქოთანმაც თან წაყოლა
აიჩემა, უბედურმა.

ჩაჯდნენ ერთად გვერდი-გვერდით,
კმაყოფილი, მხიარული,
მაგრამ გზა კი ცუდი შეხვდათ
და ურემიც დანუღრეული.

ვერ დამაგრდნენ მეგობრები,
ეხლებოდნენ გვერდით გვერდსა.
ქვაბს რა უჭირს! – მაგრამ, ვაი
საწყალ ქოთნის მუცელ-ფერდსა!

ბენჯზე მიდგა მისი საქმე!
სულს ვერ ითქვამს, რალა, კვდება!
მაგრამ მაინც მისს მეგობარს
თან მიჰყვება, არ შორდება.

არ გაეველოთ ჯერ შუა გზა,
რომ ქოთანი გაიბზარა,
დაიმტვრა და იმ ქვაბმა კი
გზა მშვიდობით მოიარა!

–
თავის ტოლთან მეგობრობა
კაცს ყოველთვის შეერგება,
მაგრამ თუ დიდს გამოუდგა,
ქოთანივით გადაჰყვება.

[1906]

ფუტკარი და ოპოზა

(დედა-ზარდლი)

ვაჭარმა გამოიტანა
გასასყიდად დარაია
და დილიდან. სალამომდი
დედის კარი ჰქონდა ღია.

ბუზებზეთ ეხვეოდენ
ფაცაფუცით მუშტრები გარს,
ალარ ჰქონდა მოცალეზა,
ესხმებოდა თავბრუ ვაჭარს.

ეს რომ ნახა დედა-ზარდლმა,
შეეხარბა, დასწყდა გული,
რადგანც მასაც საფეიქრო
თვითონ ჰქონდა გამართული.

სთქვა: „მე უფრო წმინდას ვქსელავ,
ერთიორად ფასს დავაკლებ,
მუშტრებს ჩემსკენ გადვიბირებ
და იმ ვაჭარს გავასანყლებ“.

მთელი ღამე ქსელს აბამდა
და გული რომ გაიჯერა,
წამოსკუპდა ვითომ დახლზე,
ვაჭრად ყელი მოიღერა.

ეგონა თუ ყველა მუშტრებს
ვერ აუვიდოდა იმ დღეს,
მაგრამ არვინ მოდიოდა,
და ცოცხით კი ჩამოცოცხეს.

გაუკვირდა: „ახა, ღმერთო!
სადლა არის სამართალი?
მე რომ უფრო წმინდადა ვქსოვ,
ვერ ატყობენ? სად აქვსთ თვალი?“

გაიგონა ეს ფუტკარმა
და სიცილით მიუბრუნდა:
„ცხადია, რომ წმინდადა ვქსოვ,
მაგრამ მაინც ვის რად უნდა?“

„რომ არც ათბობს, არც ჩაიცმის,
არც ვარგია საკერავად,
შორიდან კი თვალს ატყუებს...
მხოლოდ, მარტო... სანახავად“.

—

ზოგი ნიჭიც ამგვარია:
შორიდან სჭრის და კარგია,
მაგრამ ახლოს უსარგებლო,
არავისთვის არ ვარგია.

[1906]

შვლეზი

მწყემსმა შვლეზი შეიმწყვდია
ერთ დიდ გამოქვაბულში,
თუ გავკეთდი... გავკეთდი!
გაიძრახა მან გულში.

„დღეის შემდეგ, რა თქმა უნდა,
ჩემს ბედს ძალლი არ დაჰყევს,
წავრეკავ და ამათ ერთად
მივუმატებ შინ ჩემ თხებს.

„საკვებიც, ღვთით, იმდენი მაქვს
რომ ეყოფათ ზამთარში
და უნდა მოშინაურდენ,
არ გამოფუშებ კარში“.

სთქვა და კიდევ აასრულა,
თავს ევლება მწყემსი შვლეზს!
დღისით ასჯერ მიდის, ჰხედავს,
ეფერება, ვით შვილებს.

თივას აძლევს ერთიორად,
ერთიორად აკლებს თხებს,
გარეულის მოტრფიალე,
შინაურებს ანუხებს.

მაგრამ მისმა საცადელმა
უბრალოდ ჩაუარა:
არც ერთმა იმ შველთაგანა
გული არიყარა

და თავის ძველ სამშობლოზე
თურმე გულში ჰფიქრობდენ,
და როცა დროს იშოვნდენ,
გაქცევას აპირობდენ.

და, მართლაც, რომ გაზაფხულზე
რომ გამოუშვეს ყველა,
მოკურცხლეს ისევ მთებისკენ,
სუყველამ თავს უშველა.

–
შინაურს რომ გარეულზე
გასცვლი, ასე ძნელია;
და მისგანვე რომ წააგებ,
ესეც უეჭველია.

[1906]

გველი და გლეხი

დაუმეგობრდა გველი გლეხს,
შინა ჰყავს ერთი ხანია
და ვინ არ იცის, რომ გველი
ცბიერი და ჭვიანია.

გარს ეხვეოდა ალერსით,
რალა თქმა უნდა, არ ჰკბენდა!
ისე მოხიბლა საბრალო,
რომ ისიც გულში იძვრენდა.

მაგრამ სხვა მეგობრები კი
ჩამოეცალენ ნელ-ნელა
და ეს კი სტუმართმოყვარე
გლეხს მეტისმეტად ეძნელა.

აჩივლდა: „რისთვის დამიგმეთ
მასპინძლის პურ-მარილიო?
ეგების ვერ გემსახურეთ?
ცოლიც ვერ იყო ფრთხილიო?“

– „არაო! – უთხრეს – თქვენს სახლში
მიტომ ვერ გაიხლებითო,
რომ თქვენს გულითად მეგობარს
ვემიშვით, ვეკრძალებითო!..“

[1906]

წუნია გასათხოვარი

წუნია გასათხოვარი
ქმარს ეძებდა მისთანას
რომ ჯერ იმისი მსგავსი
არ ენახოს ქვეყანას.

გვარიშვილი, მდიდარი,
ლამაზი და ჭკვიანი,
ახალგაზრდა და თანაც
ორდენ-ჩინებინი.

სხვების უარისმყოფი,
ცოლის მოსამსახურე,
მისი მონა-მორჩილი
და თვალეში შემყურე.

რომ თითქმის გულისთქმითაც
არ გასცვალოს სხვაზედა,
და თვითონ კი ვერ დასძრას
კრინტიც მის ქცევაზედა.

ასე შემკულს ყოვლიფრით
ნეტავ, სად ვინ ნახავდა
როგორც გასათხოვარი
მის გულში ისახავდა?

ახალგაზრდა კაცები
ტყვილად იხიბლებოდნენ
და როგორც თაფლს ბუზები
გარს ისე ეხვევოდნენ.

ყველა იმას სცდილობდა,
რომ მას მოსწონებოდა,
მაგრამ ქალი კი ყველას
უარს ეუბნებოდა.

ამბობდა: „სულ სხვა არის ჩემი იდეალიო; არა აქვთ რა მისთანა, რომ ზედ დამრჩეს თვალიო.“

„რად ღალავენ უბრალოდ ამდენ მაშუალებსო? ესენი თუ შევირთე, ნეტავი ჩემს თვალებსო!..“

„და ან კი რა მაჩქარებს? სად წამივა ქმარიო? იმათი არჩევანი ხომ ჩემს ხელში არიო?..“

ამინაირის ქცევითა მოიშორა მან ყველა და მოტრფიალთა გუნდიც მალე შემოითხელა.

ალარავინ თხოვილობს, არც უგზავნის მაშუალებს, მაგრამ თავის იმედი მაინცა აქვს ღამაზ ქალს.

გადის დრო და ახლოსაც აღარვინ ეკარება!.. ახლა კი რომ გათხოვდეს, თვითონაც ერქარება.

ფიქრობს: ჩემი ტოლები კიდეც დაქორწინდნენო, და მე კი ჩემს იდიალს, ვგონებ, ვერ ავიხდენო!

ან აღარ გავარისხებ გულდიდობით ღმერთსაო; წინანდელ საქმროებში ავირჩევ ერთ-ერთსაო!

და პირიქით აგზავნის მაშუალებს და მაჭანკლებს, მაგრამ ხმას აღარ სცემენ!. ვერ უყურებთ საძაგლებს?!

გულგრილობა კაცების უკვირს... გულმოსულია! და იმას კი ვერა ჰგრძნობს, რომ დრო გადასულია!

იხედება სარკეში, უკვირდება თავის თავს, და რას ხედავს საბრალო? იმისთანა მტერს და ავს!

სახედამჭკნარს, ფერმიხდილს, შეპარვია ქალარა და რო იყო, მისთანა ველარ არის!.. აღარა!!

დაფაცურდა ახლა კი!.. აღარ ვიტყვი უარსო; და პირველი ვინც მითხოვს, გადავიწერ ზედ ჯვარსო!

და, მართლაც, რომ არ დარჩეს სრულად გაუთხოვარი, იშოვნა, როგორც იქმნა, ვილაც ოხერი ქმარი.

ვარიანტები
შენიშვნები
კომენტარები

ტექსტისთვის

აკაკი წერეთლის თხზულებათა აკადემიური გამოცემის IX ტომი მოიცავს 1858-1906 წლებში შესრულებულ თარგმანებს ევროპული და რუსული პოეზიიდან, თარგმნილ და გადმოკეთებულ საბავშვო ლექსებსა და ი. კრილოვის იგავ-არაკებს. ტომში წარმოდგენილია ორასზე მეტი ლექსი და ბალადა, რაც თვალწინ გვიშლის, ერთი მხრივ, აკაკის, როგორც მთარგმნელის ლიტერატურული ინტერესების სფეროს და, მეორე მხრივ, თარგმანისა თუ გადმოკეთების მისეულ შეუდარებელ ოსტატობას, როდესაც ეს თარგმნილი თუ გადმოკეთებული ლექსი ორიგინალურ პოეტურ ქმნილებად წარმოჩინდება ხოლმე.

ტომის ერთ-ერთი ღირსება ისიცაა, რომ მასში მრავლადაა ისეთი მასალა, რომელსაც პირველად შეხვდება მკითხველი, მოპოვებულს აქამდე სრულიად უცნობი, თუ ცოტა ხნის წინათ გამოვლენილი ავტოგრაფების წყალობით.

ახალი აკადემიური გამოცემის წინამდებარე ტომის საინტერესო სიახლეა ის, რომ მოძებნილია, დამუშავებულია და შესწავლილია თითქმის ყველა თარგმნილი ლექსისა თუ ბალადის პირველწყარო, შეძლები-სამებრ, გარკვეულია და ახსნილია პოეტის ის ინტერესები და მიზნები, რომლის გამოც ეს თარგმანები ევროპული თუ რუსული პოეზიის ერთგვარ ანთოლოგიად წარმოგვიდგება.

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ თხუთმეტი წლის განმავლობაში ხუთჯერ გამოსცა აკაკი წერეთლის მიერ თარგმნილი რუსი მეიგავის, ივანე კრილოვის იგავ-არაკები. ეს ფაქტი კი იმაზე მიუთითებს, რომ ქართული საზოგადოების ინტერესი და მოწონება ამ იგავებისადმი მეტად დიდი იყო. შესაძლოა, მკითხველის ამგვარი სიყვარული კრილოვის იგავებისადმი, აკაკისეულმა თარგმანებმაც განაპირობა, ვინაიდან, ი. გრიშაშვილის სიტყვებით რომ ვთქვათ: “აკაკი წერეთელი არ არის კრილოვის ჩვეულებრივი მთარგმნელი. კრილოვს საქართველოში თხუთმეტამდე მთარგმნელი ჰყავდა, მაგრამ ვერც ერთი ვერ მივიდა ხალხის გულამდე. შთამომავლობამ მხოლოდ აკაკი დაიმასხოვრა” (გრიშაშვილი, თბ., 1964; გვ.194).აკ. წერეთელი გამორჩეულ ყურადღებას იჩენდა დიდი რუსი მეიგავის ი. კრილოვის შემოქმედებისადმი. მან თარგმნა მისი ყველა პოლიტიკური იგავ-არაკი, სადაც ი. კრილოვი ამხელდა რუსეთის თვითმპყრობელობას და უსამართლობას. ამ ნაწარმოებების თარგმნისას მუდავნდება პოეტის უდიდესი სატირული ნიჭი. ეს გადმოქართულებული ლექსები ეროვნული კოლორიტითაა გაჯერებული.

აკაკის გაუღექსავს აგრეთვე, სულხან-საბა ორბელიანის რამდენიმე იგავ-არაკი. ამაზე ყველგან შენიშვნებშია მითითებული.

აკაკი წერეთელი მოღვაწეობდა ი. გოგებაშვილის „დედა ენაში“. ეს არის 1889-1891 წ.წ. რუსულიდან ქართულად თარგმნილი საბავშვო ლექსები, რომლებიც ამჟღავნებს ქართული პედაგოგიური აზროვნების შესანიშნავ ნიმუშს „დედა ენას“.

ტომზე მუშაობისას ჩვენ ვეყრდნობოდით ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის, გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის მუზეუმის აკაკის ფონდის და ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის ფონდებში დაცულ ხელნაწერ მასალებს, აგრეთვე, მწერლის სიცოცხლისდროინდელ ყველა გამოცემას. ესენია: „იგავ-არაკები“, გამოცემული 1891; 1893; 1898; 1901 და 1906 წლებში, „ჩემი ნაწერები“ I ტ., 1912 წ., თხზულებების II ტ., 1893 წ.; აკ. წერეთლის თხზულებათა შვიდტომეულის II ტომს (ალ. აბაშელისა და პ. ინგოროყვას რედაქტორობით); თხუთმეტტომეულის IV ტ., 1955 წ. (რედაქტორი გ. აბზიანიძე); ნ. გურგენიძისა და ი. გორგაძის „აკაკი წერეთლის ცხოვრებისა და შემოქმედების მათიანეს“ (თბ., 1989 წ.), ლ. ასათიანის „ცხოვრება აკაკი წერეთლისა“ (თბილისი., 1965 წ.) და „უცნობი აკაკი“ – სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა; თბ., 2001 (შემდგენლები: ი. ევგენიძე, ნ. ფრუიძე).

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ტომის მომზადების, ან განსვენებული, ლ. გვარამაძის მიერ სიღრმისეულად იქნა შესწავლილი აკაკი წერეთლის მიერ შესრულებული მ. ლერმონტოვის, ალ. პუშკინის, ჰ. ჰაინეს, ბაირონის, პლეშჩეევის, ნ. დობროლიუბოვის, ბერანჟეს თარგმანები. ასევე დიდ ინტერესს იწვევს აკაკის მიერ „დედა ენისთვის“ რუსულიდან თარგმნილი ლექსები, რომელთა ანალიზთან ერთად, დადგენილია რუსული დედნების ავტორები. ლ. გვარამაძის მიერ გამოსაცემად მომზადდა ი. ა. კრილოვის იგავ-არაკები, 1891 წლის ჩათვლით.

დანარჩენი სამუშაო ჩატარებულია ლ. შავგულიძის მიერ (1892 წლიდან 1906 წლის ჩათვლით: ი. ა. კრილოვის იგავ-არაკების თარგმანები და ს.-ს. ორბელიანის პროზაული იგავ-არაკების გაღექსვა.) ასევე ლ. შავგულიძის მიერ გამოსაცემად მომზადდა სამი თარგმნილი ლექსი: „ინტერნაციონალი“ და ორი ლექსის თარგმანი ბულგარულიდან, რომლებთან დაკავშირებითაც გაირკვა, რომ ორივე ეკუთვნოდა ბულგარული ლიტერატურის კლასიკოსს – ივან ვაზოვს.

ტომში ლექსები განლაგებულია შემდეგი თანმიმდევრობით: „თარგმანები“, „გადმოკეთებული ლექსები“ და „კრილოვის იგავ-არაკები“. ყოველ განყოფილებაში ლექსები იბეჭდება ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით. ავტორისეული თარიღი მითითებულია ლექსის

ბოლოს. სამწუხაროდ, ლექსების დიდი ნაწილი დაუთარიღებელია. ამ შემთხვევაში თხზულების თარიღი განისაზღვრება პირველი პუბლიკაციის ან სხვა რეალიების მიხედვით. ამგვარი კვლევა-ძიების გზით დადგენილი თარიღი ტექსტის ბოლოს კვადრატულ ფრჩხილებშია მოთავსებული, სათანადო განმარტება წარმოდგენილია ლექსის პასპორტში.

ისტორიულ-ლიტერატურული კომენტარები ემსახურება ტექსტის უკეთ გაგებას.

ტომს ერთვის ავტორის ტექსტსა და სამეცნიერო აპარატში მოხსენიებულ პირთა, გეოგრაფიულ სახელთა საძიებლები, აგრეთვე, ლექსების ანბანური საძიებელი და სარჩევი.

სარედაქციო საბჭოს გადანყვეტილებით ტექსტი იბეჭდება ავტორისეული ენობრივი ფორმების სრული დაცვით, უცვლელად დავტოვებ ცალკეულ სიტყვათა ავტორისეული დაწერილობა და პარალელური ფორმები (ახალგაზრდა-ახალგაზრდა). თანამედროვე გრამატიკული ნორმების მიხედვით შესწორებულია მხოლოდ კორექტურული შეცდომები, პუნქტუაცია და კომპოზიტების მართლწერა.

ლამარა შავგულიძე

ჩანართზე წარმოდგენილი აკაკის სურათის ორიგინალი ინახება გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმის იკონოგრაფიის განყოფილებაში.

ლექს „კვარტეტის“ ავტოგრაფი № 82 დაცულია კორნალი კეკელიძის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის აკაკის ფონდში.

პირობითი ნიშნებისთვის:

განყოფილებაში „ვარიანტები, შენიშვნები და კომენტარები“ – ლექსების სათაურის შემდეგ დასახელებულია წყაროები, რომელთა მიხედვით მომზადდა ჩვენი გამოცემის ძირითადი ტექსტი.

T – ლიტერით აღნიშნულია გ. ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმში დაცული აკაკი წერეთლის პირადი არქივი.

K – ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული აკაკის ფონდი.

Q – ნ. ბერძენიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაცული კ. ლორთქიფანიძის არქივი.

A – ლიტერი ყველგან აღნიშნავს ლექსის ძირითად წყაროს, რომლის მიხედვითაც იგი დაბეჭდილია ჩვენს გამოცემაში. ვარიანტული ჩვენება რომ უფრო ნათელი იყოს, მიღებული გვაქვს შემდეგი პირობითი ნიშნები:

] – ნაცვლად (მაგ. ზუოდა) ჰზუოდა, ნიშნავს, რომ ჩვენს გამოცემაში დაბეჭდილი „ზუოდა“ – D ნაცვლად B წყაროშია „ჰზუოდა“.

+ ტექსტს ემატება: მაგ. მაშინ + იკადრა B, ნიშნავს, რომ ჩვენს გამოცემაში დაბეჭდილი სიტყვა „მაშინ“, B-ში იკითხება „მაშინ იკადრა“.

— არ არის: მაგ. „დილა“ – C, ნიშნავს, რომ „დილა“ ძირითადი ტექსტისაგან განსხვავებით C-ში არ არის.

~ სიტყვები გადასმულია: მაგ. „დაასხა თავბრუ“ D, ნიშნავს D ვარიანტში იკითხება „თავბრუ დაასხა“.

ვარიანტული ნაირნაკითხვების ჩვენებისას ლექსების პასპორტებში გამოტანილია ორი ციფრი (მაგ. 10. 2). პირველი (მუქი) ციფრი მიუთითებს ტომის გვერდს, ხოლო მომდევნო (მკრთალი) – ლექსის სტრიქონს (ზემოდან). სათაურები და სტროფს შორის გამყოფი ნიშნები სათვალავში არ შედის.

რტო პალესტინისა (გვ. 7)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1858 წ., № 11, გვ. 129-131 A; „ფასკუნჯი“, 1908 წ., №5, გვ. 5 B;

ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: ლერმონტოვით (B);

თ ა რ ი ლ ი: ჩყნბ [1858] წელსა. აგვისტოს თ-სა [9] დღესა AB.

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: ს. ლი AB.

საგულისხმოა, რომ „ცისკრის“ მე-11 ნომერში თარგმანს ქვესათაურად ეწერა: „პუშკინით“; რედაქციამ მომდევნო მე-12 ნომერშივე გაასწორა უნებლიე შეცდომა („ცისკარი“, 1858 წ., № 12, გვ. 272). ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

7. 1 რტოო] რტოო A; პალესტინისა] პოლესტინისა A; 6 ჰგტრფოდა] ჰგტრფობდა B; 11 სწნეცდენ] სწვავდენენ B; 14 იბირავს თვის] მაიბირავს B; 24 ცრემლთა მწარეთა ~ B;

8. 2 უღრუბლოს იყო ~ A. 7 დგევხარ] გევხარ B; 12 გარემო] გარშემო B.

7. 12 „...ს ო ლ ი მ ი ს ა ს ა წ ყ ა ლ ნ ი ძ ე ნ ი“. ს ო ლ ი მ ი იერუ-სალიმია.

ჭაბუკმა პოეტმა ლერმონტოვის ეს ლირიკული ლექსი გადმოთარგმნა ჯერ კიდევ გიმნაზიის კედლებში – მეექვსე კლასის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ, საჩხერეში, აგვისტოს მოცალებაში გაასრულა თარგმანი და ქუთაისში დაბრუნებულმა, გადაუგზავნა იგი ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქტორს ორ საკუთარ ლექსთან ერთად. თუ არ ჩავთვლით ბავშვობისდროინდელ მის პირველ მცდელობებს, „რტო პალესტინისა“ მიჩნეულია აკაკი წერეთლის პირველ პოეტურ განაცხადად ქართული საზოგადოების წინაშე. საგულისხმოა, რომ ეს ლექსი – „Ветка Палестины“ ლერმონტოვმა 1837 წელს დაწერა, როცა მის წინააღმდეგ აღიძრა საქმე პუშკინის გარდაცვალების გამო დაწერილ მის ლექსზე „На смерть поэта“ (იხ. ა. მურავიოვის მოგონება ლერმონტოვის ამ ლექსის შექმნის თაობაზე: „М. Ю. Лермонтов, Соинр. соч.т. 1. Л-Д. 1979 г. стр. 593). მწერალმა ა. ნ. მურავიოვმა წმინდა ადგილების მოლოცვისას, იერუსალიმიდან წამოიღო „ოსტატურად დაწნული პალმის რტო“ და ხატების წინ დაჰკიდა. მასთან სტუმრად მისული ლერმონტოვის ყურადღება მიიქცია ამ რტომ და შთაგონებულმა პოეტმა იქვე დაწერა ეს ლექსი. «Ветка Палестины» პირველად გამოქვეყნდა ჟურნალში «Отечественные Записки», 1839 წელს, ხოლო 1840 წელს დაიბეჭდა იგი ლერმონტოვის სიცოცხლეში ერთხელ გამოცემულ ერთტომეულში. როდის და როგორ მოხვდა ეს ლექსი ჭაბუკი აკაკის თვალსაწიერში, ძნელი სათქმელია; ის კი ცხადია, რა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ამან პოეზიის

გზაზე ახლადფეხშედგმულ ყმანვილზე. თარგმანი შესრულებულია ზედმინ-
ევნით გულმოდგინედ, პოეტური სახეების ადეკვატური აღქმით, პნკარედის
სიზუსტით აღწერილი დეტალებით:

Прозрачный сумрак, луч лампы, Кивот и крест, символ святой... Все полно мира и отрады Вокруг тебя и над тобой.	კიდობან-ჯვარი, სიმვლო წმიდა... მჭვირვალე ბინდი სხივ-კანკელისა, სავსე მშვიდობით და ნუგეშითა შენსა ზედა და გარემო შენსა.
---	---

აკაკის მიერ თარგმნილი ლექსები, გარდა კრილოვის იგავ-არაკთა
შეუდარებელი თარგმანებისა, გარკვეულწილად პნკარედის მნიშვნელობი-
საა (იხ. წინამდებარე ტომის გვ. 9-19 და ა.შ.), თუმცა დედნის მხატვრული
სახეები, შედარებები თუ მეტაფორები მეტნაკლებად თარგმანშიც აისახება
ხოლმე. უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ მხრივ აკაკის სწორედ ეს თარგმანი
გამოირჩევა საგრძნობი უპირატესობით.

ქართული სიმღერა (გვ. 9)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი T-17 728
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „უცნობი აკაკი“, თბ., თსუ, 2001 წ., გვ. 50.
ქვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (პუშკინით).
თ ა რ ი ლ ი: [1860-იანი წლები].
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: აკაკი წერეთელი.

„ქართული სიმღერა“ აკაკი წერეთელს შთააგონა ერთმა ფრიად საგუ-
ლისხმო რომანტიულმა ამბავმა. უნდა ვივარაუდოთ, რომ ეს იყო ხანა, როცა
ჭაბუკმა პოეტმა პეტერბურგის კულტურულ ცხოვრებაში ჩაიყურყუმ-
ლავა და, შთაბეჭდილებებით აღსავსე, დაენაფა რუსული პოეზიის ოაზისს.
ვფიქრობ, ამ დროს უნდა მოესმინა მას გლინკას ჰანგებზე აჟღერებული
პუშკინის პოეზიის შედევი – «Не пой, красавица, при мне...»

აკაკის მიერ შესრულებული ეს თარგმანი შორსაა დედნის სრუ-
ლყოფილებისაგან, იგი პნკარედად უფრო ჩაითვლება, თუმცა გარკვეული
პოეტური სახეები პუშკინის ლექსისა აქაც შენარჩუნებულია.

Не пой, красавица, при мне Ты песен Грузии печальной, Напоминают мне оне Другую жизнь и берег дальний.	ნუ მღერ, მშვენიერო, ჩემს წინ შენს ლექსებს ქართლის მწუხარეს, მე ისინი მაგონებენ სხვა ცხოვრებას და შორს მხარეს.
---	--

რატომ ჰქვია აკაკის ამ ლექსს „ქართული სიმღერა“ და როგორ მოხვდა
პუშკინის ეს შედევი ქართველი პოეტის თვალსაწიერში?

რუსულ წყაროებში დადგენილია ამ ლექსის შექმნის ისტორია: პუშკი-

ნის ლექსი დათარიღებულია 1828 წლით, ხოლო გამოქვეყნდა იგი პეტერ-
ბურგული ჟურნალის: «Северные цветы», 1829 წლის გამოცემაში. ადრესატი
ამ ლექსისა იყო ანა ანდრო-ოლენინა, პუშკინის პოეზიის მუზა 1828-1829
წლებში.

საგულისხმოა მოგონება, რომლის მიხედვით ეს ქართული მელოდია ა. ს.
გრიბოედოვს ჩამოუტანია საქართველოდან, ხოლო კომპოზიტორ მ. გლინკას
ამ მელოდიაზე შეუქმნია რომანსი, პუშკინს კი მიუსადაგებია მისთვის ეს
შესანიშნავი მინიატურა. (იხ. В. Васина-Гроссман, Глинка и лирическая по-
эзия Пушкина; М.И. Глинка, Сборник материалов и статей, М., Л., 1950, стр.
98-99). (დანვრილებით ამის შესახებ იხ. ლ. გვარამაძე „აკაკის ორი უცნობი
თარგმანი“, ჟ. „წახნაგი“, 2010., № 2, გვ. 65).

ბუნებრივია, ქართულ ჰანგზე ამღერებული რომანსი და, განსაკუთრებით,
პუშკინის ბრწყინვალე ლექსი იმთავითვე ცხოველ ინტერესს გააღვიძებდა
აკაკის პოეტურ ცნობიერებაში და „ქართული სიმღერის“ თარგმნის სურვილს
აღუძრავდა მას.

თარგმანი შემონახულია ერთადერთი უთარილო ავტოგრაფით –
T-17728, ხელმოწერილია სრულად – „აკაკი წერეთელი“, სხვა რამ თარიღის
დამადასტურებელ ცნობას ჯერ-ჯერობით ვერ მივაკვლიეთ, მაგრამ
როგორც თარგმნის დრო და ადგილი, ისე ლექსის თარგმანის სტილი და
დონე, რაც ასე ნიშანდობლივია აკაკის იმ პერიოდის თარგმანებისათვის –
პნკარედულობა, ფრაზის სიმძიმე და ა.შ., ვარაუდს გვიჩენს, რომ ეს ლექსი
XIX ს. 60-იანი წლებით უნდა დათარიღდეს, კერძოდ, პოეტის პეტერბურგში
ჩასვლითა და იქაური უნივერსიტეტის სისხლსავსე ცხოვრებაზე დაწაფების
წყურვილით.

*** (...კეთილი რჩევა ბევრი მსმენია) (გვ.10)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ასლი T-25 9009, გვ. 127 (E).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1861 წ., № 7, გვ. 245 (B); „ჩანგი“, 1892 წ.,
გვ. 97-98 (C); აკაკის თხზულებანი, I, 1893 წ., გვ. 45 (A); „ჩემი ნაწერები“,
I, 1912 წ., გვ. 101 (D).
ს ა თ ა უ რ ი: * * * E.
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: ჰეინედან A, ნათარგმნი ჰეინედან D.
თ ა რ ი ლ ი: [1861]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

სათაურის ადგილას წერია: „მაიკოვითგან“. ფრჩხილებში მითითებაა:
(ჰეინედან).

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.
10.5 დავტოვე | დავტევე E, დამიჯდა | დამიჟდა BE; 6 ცდაში | ცდაშიდ
BE; 7 გამიჩნდა | გამოჩნდა CE; 8 ეხლა |ახლა E. 9 ყოველ დღე პურსა] და

ყოველ დღე პურსა D, 10 ისე უყვარვარ] ისე ვუყვარვარ C ასე ვეყვარვარ D. 11 მას] მე BCE.

ჰაინრიხ ჰაინეს ეს ლექსი, რუსულად თარგმნილი ა.ნ. მაიკოვის მიერ პირველად გამოქვეყნდა 1857 წელს ჟურნალში „Библиотека для чтения“, т.142, с.135-136. რუსულ ჟურნალშიც მას სათაურის ნაცვლად სამი ვარსკვლავი უზის, თუმცა გერმანულ დედანში სათაურადაა გამოტანილი ლექსის პირველი სტრიქონი. აკაკი წერეთლის ქართული თარგმანი, როგორც ზემოთ შევნიშნეთ, 1861 წელს გამოქვეყნდა „ცისკარში“ და თარიღდება ამ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ლექსის სტროფული შედგენილობა თანხედება როგორც დედნის, ისე რუსული თარგმანის ტექსტს. თავად თარგმანიც შინაარსობრივად ზუსტად მისდევს რუსულს და საკმაოდ კარგად არის შესრულებული.

ჰაინრიხ ჰაინე (1795-1856) – გერმანელი პოეტი.

სიზმარი (გვ. 11)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი T-25 909, გვ.133.
ნ ა ბ ე ქ დ ი: აკ. წერეთელი, საარქივო გამოცემა, 2010, გვ. 451.
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: მიხაილ ლერმონტოვი.
თ ა რ ი ლ ი: 24 იანვარი, 1862 წელი, პეტერბურგი.
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

აკაკი წერეთლის ეს თარგმანი პოეტის სიცოცხლეში არ დაბეჭდილა; არ დაბეჭდილა იგი აგრეთვე დღემდე არცერთ გამოცემაში. ლექსი შემოინახა ერთადერთმა ავტოგრაფმა, რომელიც მოთავსებულია კირილე ლორთქიფანიძის მიერ შედგენილ ხელნაწერ ალმანახში – „ჩონგური“. უთარგმნია ეს ლექსი აკაკის პეტერბურგში, როცა იგი სწავლის გასაგრძელებლად ჩავიდა რუსეთის დედაქალაქში და მამინვე დაენაფა იქაურ მღვდლად კულტურულ თუ ლიტერატურულ ცხოვრებას. საგულისხმოა, რომ სწორედ ამ წლებში შექმნა პოეტმა ევროპული თუ რუსული მწერლობის სფეროში მნიშვნელოვანი თარგმანები, მათ შორის ლერმონტოვის „სიზმარიც“. ეს ლექსი – «Сон» ლერმონტოვის 1841 წლის ზაფხულში დაუნერია, როცა იგი უკანასკნელად გაემგზავრა კავკასიაში. გამოქვეყნდა იგი 1843 წელს ჟურნალში «Отечественные записки» (т.27, № 4, отд. 1, с.183). როგორც მკვლევარი ე. ვასილენკო მოგვითხრობს, გამგზავრების წინ ვ. ოდოევსკის მისთვის უჩუქებია უბის წიგნაკი ერთი პირობით – «с тем, чтобы он (Лермонтов) возвратил ее ... всю исписанную» და მართლაც, ლერმონტოვს აუვსია ეს უბის წიგნაკი საქვეყნოდ ცნობილი თავისი შედევრებით, რომელთა შორის იყო ეს „სიზმარიც“. ხოლო თუ რას ნიშნავდა რუსული პოეზიისთვის ეს ლექსი, ცხადი ხდება ვლადიმერ სოლოვიოვის სიტყვებიდან: «Одного этого

стихотворения, конечно, достаточно, чтобы признать за Лермонтовым врожденный, через голову многих поколений переданный ему гений». (В.С. Соловьев, Лермонтов, «Философия искусства и литературная критика», М., Искуство, с.389).

ზუნებრივია, აკაკი თავადაც ჯეროვნად შეიგრძნობდა ამ ლექსის ღირსებას და სწორედ ამიტომაც შეჩერდა მისი არჩევანი „სიზმარზე“. როგორია ეს თარგმანი? აკაკის თარგმანში ლერმონტოვის ლექსის ხუთი სტროფი ათ სტროფადაა გაშლილი. ეს ინვევს ლერმონტოვის ლექსის ერთგვარად წყნარი, დაუნჯებული თხრობის გადაყვანას მსუბუქ ტონალობაში, თუ შეიძლება ასე ითქვას, შაირის კილოზე განყობას, რაც, ვფიქრობთ, საკმაოდ აზარალებს დედნის შთაბეჭდილებას. მაგალითისათვის:

«В полдневный жар в долине Дагестана	დაღისტნის ტიალ მინდორზედ
С свинцом в груди лежал недвижим я,	შუა დღისას, ცხელ ზაფხულში,
Глубокая еще дымилась рана,	მკვდარივით უძრავად ვეგდე,
По капле кровь точилась моя.	ტყვია მაჯდა კაკალ გულში“

მოტანილი შედარებიდან ცხადი ხდება, თუ როგორ ზარალდება დედნის მწყაზარი, ეპიური თხრობა შაირის ტონალობაში გადატანით, რომ აღარაფერი ვთქვათ მხატვრული სახეების დაუდევარ ჩანაცვლებაზე: თავისთავად მშვენიერი ხალხური ლექსის ჰანგიც კი – „ძმა-ბიჭებში დაჩაგრული, მე ვარ სიმონა დოლიძე...“ (ან მსგავსი რამ შაირი), საკმაოდ დისონანსური იქნებოდა „სიზმარის“ ჟღერადობისთვის, მაგრამ ბევრად უფრო ძლიერ დისონანსს ინვევს აკაკის თარგმანის – „ტყვია მაჯდა კაკალ გულში“ ჩანაცვლებისას; დედნის შესატყვისი – «С свинцом в груди лежал недвижим я» mogvianebiT ვ. სოლოვიოვის ასე აქვს განმარტებული: «С свинцом в груди» – реминисценция из стихотворения «На смерть Поэта». Она невольно сближает судьбы двух русских гениев...» და მიიჩნევს, რომ: «Сон» является последним пророчеством Лермонтова...» (Соловьев В. С., Лермонтов. сб. (Василенко, Е. Стихотворение «Сон» в контексте судьбы поэта: Урок литературы 9-10-й класс / Е. Василенко // Литература – Первое сентября. – 2007. – №3).

შედარებით უკეთესად გამოიყურება ლექსის მომდევნო სტროფების თარგმანი – მაგ. დაჭრილი ჭაბუკის სიზმარშივე ნახული სატრფოს სიზმარი: როგორც ვლ. სოლოვიოვი შენიშნავს: «Тут из одного сна выходит по крайней мере, три. 1) Сон здорового Лермонтова, который видел себя самого смертельно раненым... 2) Но, видя умирающего Лермонтова, здоровый Лермонтов видел вместе с тем и то, что снится умирающему Лермонтову:

«И снился мне сияющий огнями
Вечерний пир в родимой стороне ...

это уже достойно удивления...Но таким сном (2) дело не оканчивается, а является сон (3),

«И в грустный сон душа ее младая
Бог знает чем была погружена.» (იქვე, გვ. 388-389).

აკაკის თარგმანში გულგანგმირული პოეტის სიზმრად ნახული სატრფოს სიზმარი ასევე თანამიმდევრულადაა გადმოცემული, თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დედნის დრამატიული განცდის სიმძაფრე აქაც ერთგვარად შესუსტებულია.

თურმე თვალნი ნარმოუდგა სანყალს დაღესტნისა ველი და ნახა, რომ იქ უსულოდ ეგდო მისი საყვარელი.	უნყალოდ დაჭრილი გული უშავდებოდა მას ჩქარა და გადმოსჩქებდა იქიდან ცივი სისხლისა კამარა.“ და ა.შ.
---	--

ნიმანდობლივია, რომ 1861 წელს პეტერბურგში ჩასულ ჭაბუკ აკაკის უტყუარმა ალლომ მაშინვე უკარნახა რუსული პოეზიის ამ შედეგის მხატვრული ღირსება და ქართულ ენაზე მისი თარგმნის საჭიროება.

ავადმყოფი (გვ. 13)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ასლი T 25 909, გვ. 132 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1863წ., № 6, გვ. 239-240 (C), აკაკის თხზულებანი, I, 1893 წ., გვ. 63-64 (A); „ჩემი ნაწერები“, I, 1912 წ., გვ. 115-116 (D).
ს ა თ ა უ რ ი: ავადმყოფი B.
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: პლემჩევისა B, (პლემჩევიდან) AC.
თ ა რ ი ღ ი: 24 იანვარი, 1862, პეტერბურგი (B), 1862წ., 24 იანვარი (C)..
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

13. 1 ოთახში მარტო ~ C, 3 ზუოდა] ჰზუოდა D; 6 მას გაჭირვება] საჭიროება B, გასაჭირი C;

13. 16 გამოსათხოვრად] უთხრა: „მშვიდობით“ C; 20 დაჰხარია] დახარია C;

14. 1 გაჰვანტავს] გაფანტავს BC..

პლემჩევის ეს ლექსი დაიბეჭდა ჟურნალ „Современник“-ში, 1861 წლის მეხუთე ნომერში (გვ. 367). თარგმანი ძირითადად სრულადაა გადმოტანილი, რუსულ ნაბეჭტ ლექსს თანხვდება სტროფული და სტრიქონების რაოდენობაც, აქა-იქ, რა თქმა უნდა, გვხვდება ნაკლები ოსტატობით გამართული სტრიქონებიც.

მომაკვდავი ყმანვილი (გვ. 16)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1863 წ., № 5, გვ. 60-61
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (ნათარგმნი).
თ ა რ ი ღ ი: [1863]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ჯერჯერობით, სამწუხაროდ, ვერ მივაკვლიეთ ვერც რაიმე სხვა ნაბეჭდ წყაროს (იხ. აკაკი წერეთლის შვიდტომეულის მეორე ტომი და თხუთმეტტომეულის მეოთხე ტომი), ვერც ავტოგრაფს და ვერც ავტორს, საიდანაც ითარგმნა ეს ტექსტი.

მატი (გვ.16)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „დროება“, 1866 წ., № 22 (A); „ჩანგი“, 1892 წ., გვ. 217-219 (B), 1900 წ., გვ. 189-190 (C)
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (დობროლიუბოვიდან) A.
თ ა რ ი ღ ი: 1863 წ., A.
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

16. 23 მომაგონეს] მომაგონდა C;

17. 1 გრაფინას] კნენას C;

ქართულად თარგმნილ ამ ლექსს – „მატი“, დედანში სათაურად აქვს «Всегда и везде», ქვესათაურად კი – (Посвящается г.г. Надимову, Волкову, Фролову, Фолянскому и подобным), როგორც სქოლიოში ვკითხულობთ, ეს პაროდია მიეკუთვნება 1850-იანი წლების „მამხილებელი ლიტერატურის“ ნიმუშებს, რომლებიც ათასგვარი ვარიაციებით იმეორებდნენ ერთიმეორეს, – „ყოველგვარ მწვავე“ სოციალური თუ საზოგადოებრივი უსამართლობის „მამხილებელ“ მოტივებს; მათ ავტორებს არაერთგზის აკრიტიკებდა დობროლიუბოვი თავის კრიტიკულ სტატიებში. ამ პაროდიული ლექსის რუსული სათაური «Всегда и везде» აღებულია გოეთეს ლექსიდან „Immer und überall“. როგორც მკვლევარი ვ. ბუხშტაბი შესავალ ნერილში აღნიშნავს, ნ. დობროლიუბოვის პაროდიის „მიძღვნაში“ ჩამოთვლილი პირები: Надимов, Волков, Фролов, Фолянский - «положительные» герои комедий «Чиновник» В. Сологуба, «Свет не без добрых людей» и «Предубеждение» Н. Львова... Все это фразеры и «либеральные» болтуны» (Библиотека поэта, Малая серия, второе изд., М., 1948).

აკაკი წერეთელმა ისე ოსტატურად გამართა ეს თარგმანი, რომ არც პაროდიული მნიშვნელობა დაკარგოდა ტექსტს და სიუჟეტურ შექმნისამებრ ნარმატებით გადმოეტანა. „უფალს“ აკაკი აქ ბატონის მნიშვნელობით ხმარობს, რაც უფრო მეტად პაროდიულს ხდის ტექსტს. „ხაბარდამი“ გამოწყობილ ქალს აკაკი „უფლისგან სიცრუით გაბერილ კაცს“ ადარებს, ხოლო მრუდფეხებიანი ქალი (დედანში ცნობილი მოცეკვავე „კატერინა“) – „უფლის მრუდედ ნარმართულ საქმეებს“ აგონებს. თარგმანის სათაური „მატი“ კი პოეტში მომხვეჭელ, მექრთამე „უფლის“ ასოციაციას იწვევს:

ოდეს ბაყაყებს ვხედავდი ტბაში
 ანუ თეატრში მე მშვენიერებს,
 ან ტურფა ყვავილს და მატლებს მასში,
 ანუ ქალების ახლო აფიცრებს –
 „წყალზედ, ხმელეთზედ, სადაც კი თვალი
 მოვაგვლე, ტყეში თუ უდაბნოში,
 მაგონდებოდა ყველგან უფალი,
 ქრთამებს იღებდა ვინც სამსჯავროში“.

ჭაბუკი აკაკი წერეთლისათვის სავსებით გასაგები და მახლობელი იყო დობროლიუბოვის ამ პაროდის სიმწვავე, რადგან მსგავსი მოვლენისაგან არც მისი ქვეყნის საზოგადოების ესა თუ ის ნაწილი იყო თავისუფალი და, ბუნებრივია, არც აკაკის პოეზიის გამანადგურებელი სარკაზმი აძლევდა მოსვენებას იმდროინდელ ქართულ, ე.წ. „ლიბერალურ“, საზოგადოებას.

დობროლიუბოვი ნიკოლოზ ალექსანდრეს ძე (1836-61) – რუსული ლიტერატურის კრიტიკოსი, პუბლიცისტი, რევოლუციონერი-დემოკრატი.

**გოდება ებრაული (გვ.18)
 (ბაირონით)**

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟ. „ცისკარი“, 1863 წ., № 2, გვ. 294 (A) ; თხზულებანი, I, 1893 წ., გვ. 68-70 (B); „ივერია“, 1901 წ., № 213, (C); „ჩემი ნაწერები“, I, 1912 წ., გვ. 120-121 (D).

ს ა თ ა უ რ ი: გოდება ებრაელთა AC; გოდება ებრაული BD.
 ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: ბაირონით ACD.
 თ ა რ ი ღ ი: 1863 წ. A 1901 წ., 3 ლვინობისთვის, ს. ტყვიავი C.
 ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: თ. აკ. წერეთელი AC; – BD.

აკაკი წერეთელს სრულიად განსხვავებული ორი რედაქცია შეუქმნია ამ თარგმანისა. პირველად იგი გამოქვეყნდა 1863 წელს „ცისკარში“ და განმეორებით დაიბეჭდა აკაკის სიცოცხლეშივე გამოცემულ ორ სხვა წყაროში – 1893 წელს „თხზულებანი-ს“ პირველ ტომში და 1912 წელს „ჩემი ნაწერების“ პირველ ტომში.

ეს ტექსტი თითქმის სიტყვა-სიტყვით, უმნიშვნელო ვარიანტული სხვაობის გარდა, იმეორებს ორივე ამ წყაროს; მაგრამ თითქმის ორმოცი წლის შემდეგ, ამ გამოქვეყნებული ტექსტის პარალელურად იქმნება საგრძნობლად განსხვავებული შინაარსის ახალი ტექსტი, ახალი და სრულიად მტკიცე განსხვავებული თარიღით – 1901 წ., 3 ლვინობისთვის, ს. ტყვიავი; ამ ახალი რედაქციის სათაურია – „გოდება ებრაელთა“; დაიბეჭდა ლექსის ეს რედაქცია „ივერიაში“(1901 წ., № 213).

აღ. აბაშელისა და პავლე ინგოროყვას რედაქციით დაბეჭდილ შვიდ-ტომეულის მეორე ტომში ძირითად ტექსტად აღებულია „ივერიის“ ტექსტი

– „ჰგოდებს ისრაილ“, ვრცელი თარიღით – [1863-1901]. ხოლო „ცისკრის“ 1863 წლის რედაქცია კი – „ბაბილონისა წყლისა კიდეთა“, „ვარიანტებშია“ გატანილი, თარიღით – 1863 წელი. რაც შეეხება აკაკის თხზულებათა სრული კრებულის თხუთმეტტომეულს, მეოთხე ტომის 59-ე გვერდზე დაბეჭდილია აგრეთვე „ივერიის“ ტექსტი – „ჰგოდებს ისრაილ“ და თარიღიც „ივერიის“ ტექსტისა უზის (1901), ხოლო ვარიანტებში გატანილია 1863 წლის „ცისკრის“ პუბლიკაცია – „ბაბილონისა წყლისა კიდეთა“ (გვ. 438), თარიღის მითითების გარეშე.

ინგლისური დედნის გაცნობამ დაგვანახა, რომ ბაირონმა თითქმის სიტყვასიტყვით გალექსა 136-ე ფსალმუნი დავითისა და მოათავსა იგი ებრაული სიმღერების კრებულში: “By the Rives of Babylon”, სათაურით – “We sat down and wept” (1823). ბუნებრივია, რომ აკაკის თარგმანიც ამ ტექსტს გაჰყვებოდა.

თვალსაჩინოებისათვის, თუ რამდენად თანამიმდევრულია აკაკის თარგმანი 136-ე ფსალმუნის ქართული ტექსტისა, საჭიროდ მივიჩნიეთ მათი პარალელურად მოტანა:..

<p>აკაკის თარგმანი:</p> <p>„ბაბილონისა წყლისა კიდეთა დამონებული ერთად ვისხედით ვიგონებდით რა წარსულთა დღეთა, ბედით ჩაგრულნი, აღვილნი სევდით.</p> <p>ქენნას საკრავი უქმად დავკიდეთ, ვიგლოვდით ჩვენსა საგლოვარს მწარეს და ცრემლთა ღვარი რწყავდა რა კიდეთ ცხლად ერთობოდა ცივსა მდინარეს.</p> <p>წარმტყვევნი ჩვენნი მაშინ გაკიცხვით მიზეზს გვეკითხავდენ მწუხარებისას და მტერნი ჩვენნი ბრძანებისა ხმით გვეტყოდენ მათდა შესხმას ქებისას.</p> <p>„აილეთ თქვენნი ჩანგნი, ბობლანნი, ჩვეულებრივად ჩამოჰკარით სიმს და გვიგალობეთ ჩვენც გალობანი რომლითაც აქებდით იერუსალიმს“</p> <p>აჰა, გაკიცხვა, შერცხვენა მონის, წინაპართ ძვლებო, საფლაგში ძრწოდეთ! წმინდას გალობას ჩვენი სიონის, უნდა გამკიცხველთ ჩვენთ ვუგალობდეთ?!</p>	<p>136-ე ფსალმუნი:</p> <p>მდინარეთა ზედა ბაბილონისათა მუნ დავსხედით და ვტიროდეთ, რაჟამს მოვიხსენეთ ჩუენ სიონი.</p> <p>ქენნათა ზედა, შორის მისსა დავჰკიდეთ საგალობელი ჩუენი;</p> <p>რამეთუ მუნ მკითხვიდეს ჩუენ წარმტყუენველნი ჩუენნი სიტყუათა მათ გალობისათა და წარმყვანებელნი ჩუენნი მეტყოდეს ჩუენ:</p> <p>გუაქებდით ჩუენ გალობითა მით სიონისათა!“</p> <p>ვითარ-მე გაქებდეთ შენ გალობითა უფლისათა ქუეყანასა ამას უცხოსა?</p>
---	--

არა, სიონო! წმინდა გალობა იგი შენია და შენ გეკუთვნის, მასში არს გრძნობა და ჩვეულება სამშობლო მხრისა და დედა-ენის. მას ჩვენ ვერ მივსცემთ მტერს საკიცხავად, ვერ დავივიწყებთ ტკბილსა სამშობლოს, რაგინდ დაგვტანჯოს, მოგვეპყრას ავად, სიკვდილამდეც რომ სასტიკად გვდევენოს.

უკუეთუ დაგივიწყო შენ, იერუსალემ, დამივიწყენ მეცა მარჯუენემან შენმან!

ოჰ, გასწყდით, სიმნო, გაქვავდი ენა და უძრავადა მიეკარ სასას, თუ რომ სიონის გალობით ჩვენა ძალით ვატკობდეთ სასამენელს მტრისას!

აღექუნ ენა ჩემი სასასა ჩემსა, არა თუ მოგისენო შენ და არა თუ პირველებრევე განგებულ გყო შენ, იერუსალემ, ვითარცა სახეი დასაბამსა მას სიხარულისა შენისასა!

ნეტარ არს იგი, ძე სიონისა, ვისაც მონება მტრისა არა ჰსურს, რომელიც ძეთა ბაბილონისა – „დაანგრეთ, დაანგრეთ ის“ – ემტერებოდეს და აგებდეს შურს!

მოიხსენენ, უფალო, ძენი ედომისნი ედომისნი და დღეი იგი იერუსალემისაი, რომელნი იტყოდეს: „დაარღვიეთ, დაარღვიეთ „მისაფუძველადმდე“!

და როს შეიპყრობს ბაბილონის შეილს, მაშინ სიცოცხლეს დაამწარებდეს, კლდესა ასრესდეს თოთოს თავით ჩვილს და ზედ კმაყოფით დაჰხარხარებდეს!“

ასულო ბაბილონისაო, უბადრუკო, ნეტარ არს, რომელმან მიგაგოს, მისაგებელი შენი, რომელ შენ მომაგე ჩუენ! ნეტარ არს, რომელმაც შეიპყრნეს ყრმანი შენნი და შეჰხეთუნეს კლდესა! “

(„ფსალმუნნი“ – ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, თბ. 1980, გვ. 379)

რა თქმა უნდა, აკაკის თარგმანი უფრო სიტყვაუხვია და ეს ბუნებრივ-იცაა ლექსისათვის, მაგრამ კონტექსტი ამ ორივე გოდებისა (აკაკისა და ფსალმუნი № 136-ის) თითქმის სიტყვა-სიტყვით იმეორებს ერთიმეორეს და ბაირონის მიერ თარგმნილი 136-ე ფსალმუნის ტექსტიც, ბუნებრივია, ძვირფასი წყარო იყო აკაკის ამ შედევრის შესაქმნელად. ამიტომ უფრო სწორად მივიჩნით, რომ ძირითად, A წყაროდ ტომში მოგვეთავსებინა პირველნაბეჭდი ტექსტი – 1863 წელს ბაირონიდან თარგმნილი და 136-ე ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციით შთაგონებული „გოდება ებრაული“ („ბაბი-

ლონისა წყლისა კიდეთა“), ხოლო 1901 წლის „ივერიის“ ტექსტი „გოდება ებრაელთა“ (ჰგოდებს ისრაელ“), დაგვებეჭდა არა „ვარიანტებში“, განსხვავებულ რედაქციად, არამედ ცალკე, განსხვავებულ, დამოუკიდებელ პოეტურ მოვლენად აკაკის შემოქმედებაში, მიუხედავად იმისა, რომ თემა ამ ლექსისა იგივეა, რაც 1863 წელს დაწერილისა. მით უმეტეს, რომ ბაირონის ტექსტი სწორედ 1863 წლის ტექსტს (ე.ი. 136-ე ფსალმუნს) მისდევს თითქმის სიტყვა-სიტყვით, ხოლო 1901 წლის „ივერიის“ ტექსტი, ფაქტობრივად, სრულიად ახალი, დამოუკიდებელი თხზულებაა.

ქართველი მკითხველისათვის ცნობილია, რომ აკაკი წერეთელი ბავშვობიდანვე მხურვალედ ენაფებოდა ძველი ალექსის ნიგნებსა და ფსალმუნებს, როგორც ტრადიციული ქართული ოჯახის შვილი, ხოლო სიმნიფის ხანიდანვე მთელი მისი პოეტური, პროზაული თუ პუბლიცისტური შემოქმედება ღრმა და ორგანული კავშირებითაა გამსჭვალული ამ ხელთუქმნელი სიბრძნის მიმართ. ყოველი შთამბეჭდავი მხატვრული სახე მისი ნაწარმოებებისა ამ დაუშრეტელი წყაროთი იკვებება. ამიტომაც, ვფიქრობთ, საგულისხმოა, რომ აკაკი წერეთელი წლების განმავლობაში თავს დასტრიალებდა ებრაულ თემას. და ეს ბუნებრივია – საუკუნეების მიღმა ამ ორი ხალხის ბედ-იღბალი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ერთერთთან – არაერთგზის თქმულა, რომ ქართულ მიწაზე დამკვიდრებულ ებრაელთათვის იგი მეორე სამშობლოდ განიხილებოდა, მათი ეროვნული ავებდითობა „სხვისა ჭირად“ არასოდეს მიუჩნევიათ ქართველებს, ხოლო მათ ზნე-ჩვეულებებსა და ტრადიციებს მუდამ თანაგრძნობასა და გაზიარებას აგებებდნენ ადგილობრივი მკვიდრნი. ამის საუკეთესო დადასტურება შეიძლება მივიჩნიოთ აკაკი წერეთლის ბრწყინვალე ლექსი - „ურიული მოთქმით ტირილი საქართველოში“, რომელიც 1907-1908 წლებითაა დათარიღებული და სადაც, როგორც ჩანს, აკაკი კიდევ ერთხელ მიუბრუნდა ებრაული გოდების თემას, რომ უფრო მაღალ, შთამბეჭდავ პოეტურ სიმაღლეზე აყევანა იგი.

რადგან ეს ლექსი ჩვენს გამოცემაშივე (ოცტომეული), ორიგინალური ლექსების მესამე ტომში (გვ.210) დაიბეჭდა, შევნიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ აქაც აკაკი ძველი ალექსის სიუჟეტს იმარჯვებს ამ შესანიშნავი ლექსის სრულყოფისათვის. დატირების პერსონაჟი აბარებს მიცვალებულს, რომ შეავედროს ბედკრული „ურიების“ ხვედრი წინასწარმეტყველ იერემიას და, მისი საშუალებით, უფალს:

იქ ნახავ იერემიას, გადაეც გულში ნადები:
ჯერ არ სრულდება არც ერთი იმისი დანაქადები.
ველით და ველით მესიას, გვიგვიანდება ვადები,
ორივე ხელით ჯერ ტკბილად არ გვიჭამია ქადები...
.....
იქაურებსაც გადაეც, რაც რომ აქ გაგიგიაო!
ახა, ნარინჯო, ნარინჯო, შე ბრონეულო, იაო!”

გოდება ებრაელთა
(ბაირონიდან)

ჰგოდებს ისრაილ, მოსთქვამს იუდა
და ებრაელნი სტირიან ერთხმად,
რომ ბაბილონის, ამიერიდან
გადაქცეულან მონებად და ყმად!
მტრები მოყვრულად გარს ეხვევიან,
ეუბნებიან: „რასა სწუხართო?
თქვენც ჩვენთან ერთად იმხიარულეთ
და მონყენილი ეგრე ნუ ხართო!..
ჩვენებურ ჰანგზე მოჰმართეთ ჩანგი!
გადმოაკეთეთ თქვენი ხმებიო
და გვიგალობეთ ქებათა-ქება!..
ჩვენ ბატონი ვართ და თქვენ ყმებიო!..
დაემორჩილეთ ბედს! ნურას ჩივით!..
ალარავინ გყავთ თქვენ გამგონიო.
ნულარ იგონებთ იერუსალიმს!..
გახსოვდეთ მხოლოდ ბაბილონიო!“
აი, სად არის შეურაცხყოფა!
ამას ეტყვიან მხოლოდ ცოცხალ მკვდრებს!..
ჩვენი სიონის წმინდა გალობა
უნდა ვუმღეროთ ჩვენს მოსისხარ მტრებს?
არა, სიონო, ვერ გილალატებთ,
სანამდის პირში გვიდგია სული! –
შენი ტახტია...შენი სამარე
შეურყეველად ეს ჩვენი გული!
თუმც კი მონა ვართ დღეს ბაბილონის,
მაგრამ უნებურ და უსულგულოდ...
და, მამ, საერთო რა გვაქვს ჩვენს მტრებთან,
რომ მათთან ერთად ვიმხიარულოთ?
დასწყდით სიმებო, გაქვავედი ენავ,
მტრების მაქებარ-მადიდებელო!..
წმინდა-წმინდათა ხარ, ეროვნებავ,
თვით ტყვეობაშიც ხელუხლებელო!
სამგლოვიარო ძაძას ჩავიცვამთ,
თავზე დავიყრით ნაცარსა და მტვერს
და თანაგრძნობით არ გავახარებთ
სამოყვროდ მოსულს და განაცხად მტერს...
ნეტარ არს მხოლოდ ის ებრაელი,
ვინცა მონურად მტერს არ უხრის თავს
და სამშობლოსთვის თავისდადებას

სამხიარულოდ გამოისახავს!..
ქვეყნის სავნებელს და სასარგებლოს
დაუფარავად ვინც აღიარებს!..
და მისის ქვეყნის მტრის ნორჩ ყმანვილებს
თავს უჭყლეთს ქვით და ზედ დახარხარებს!..
“

(1901)

იეფთაის ასული (გვ.20)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1865 წ., № 11, გვ. 4 (B); „ჩანგი“, 1892 წ., გვ. 303-304 (C);
აკაკის თხზულებანი, I, 1893 წ., გვ. 95-96 (A); „ჩემი ნაწერები“, I, 1912 წ., გვ. 144 (D).
ს ა თ ა უ რ ი: „იეფი ფასის ასული“ BC.
ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (ბაირონიდან) A.
თ ა რ ი ლ ი: 1864-ს ნელსა (B). არ არის CD.
ხ ე ლ მ ო წ ე რ ა: არა აქვს.

20.1 თუ ჩემს გამჩენსა] ოჰ, თუ ჩემს გამჩენს BC, 9 როგორც] ვითა BC, 11 სული] ხელი C. 16 ვწირავ] სწირავ D. 18 გავქრე] გავჰქრე D. 19 მოვჰკვდი] მოვკვდი C.

თარგმანის ინგლისურ დედანს სათაურად აქვს: Jephtha's Daughter.

ლექსს საფუძვლად უდევს ძველი აღთქმის სიუჟეტი, კერძოდ, „მსაჯულთა წიგნის“ ერთი პერსონაჟის – მსაჯულ იეფთაის – იფთახის ცხოვრების დრამა: გალაადელმა უხუცესებმა სთხოვეს იფთახს – შებრძოლებოდა და დაემარცხებინა ყამონიანები და სანაცვლოდ წინამძღოლობა შესთავაზეს. იფთახმა აღუთქვა უფალს: თუ გამამარჯვებინებ მტერზე, „ვინც პირველი გამომეგებება ჩემი სახლის ჭიშკართან, უფლისა იყოს და შევწირავ აღსავლენ მსხვერპლად“. შემოგებებული ერთადერთი ასულის დანახვაზე თავზარდაცემული მამა ასულმავე დაამშვიდა, ოღონდ სთხოვა, რომ ორი თვით გადაედო ფიცის აღსრულება, რათა თავის დობილებთან ერთად მთაში წასულიყო და გამოეგლოვა თავისი ყმანვილქალობა. აღთქმა აღსრულდა! („მსაჯულთა წიგნი“, თავი XI, ბიბლია, 1989წ., გვ. 230).

კომენტატორები ამ ფაქტს ორგვარად განმარტავენ: ერთ ნაწილს მიაჩნია, რომ აღთქმა ზუსტად აღსრულდა – მსხვერპლშენივით, მეორენი კი თვლიან, რომ იფთახის ასული, როგორც „შენიწული“, დარჩა ქალწულად და კარვის მსახურება დაეკისრა. მით უმეტეს, რომ ბიბლია არ გადმოგვცემს მსხვერპლშენივით ფაქტს.

საგულისხმოა, რომ ასულის მონოლოგში თავგანწირვის პათოსი სამშობლოს, მამულის სიყვარულით არის გამსჭვალული. და ეს ბუნებრივია – ნები-სმიერი თემა ქართველ სამოციანელთა შემოქმედებაში პატრიოტული იდეით უნდა ყოფილიყო გამსჭვალული და მხატვრულად ხორცშესხმული. სხვათა

შორის, პატრიოტული განწყობილებების წინ წამოწევა აკაკის სხვა თარგმანებისთვისაცაა ნიშანდობლივი”

(მაგალითისთვის იხ. წინამდებარე ტომის გვ. „გოდება ებრაული“ და ა.შ.). (ვრცლად იხ. ლ. გვარამაძე “ბაირონი პუშკინი და ლერმონტოვი აკაკის თარგმანებში” — საიუბილეო კრებული აკაკი წერეთელი 170; ლიტერატურის ინსტიტუტი., თბ., 2011., გვ., 77).

18.19 „...სიონის წმინდა გალობა“ – იგულისხმება სიონის ტაძარი იერუსალიმში.

დედოფლის აღსარება (გვ.21)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ასლი: T 10 512, გვ. 79.

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „უცნობი აკაკი“, გვ. 51

ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (ინგლისურიდან).

თ ა რ ი ლ ი: 28 მაისი. [1860-1864]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

აკაკი წერეთლის ეს ვრცელი, სიუჟეტური ლექსი, უფრო ზუსტად თუ ვიტყვით – ბალადა, საკმაოდ ბევრ საჭოჭმანო კითხვას აღძრავს მკითხველში როგორც ენობრივი ქსოვილის, სალექსო ფრაზის ჯეროვნად გამართვის, ისე თემის გაშლის თვალსაზრისითაც.

თარგმანი ერთადერთი ხელნაწერი ასლითაა ჩვენამდე მოღწეული (ავტოგრაფი არ ჩანს). შემოინახა იგი 1885 წელს გამოცემულმა ქუთაისის გიმნაზიის მონაფეთა ხელნაწერმა ფურნალმა „სალამურმა“. ხელნაწერს ბოლოში მიწერილი აქვს თარიღი „28 მაისი“. ესაა ყველა ის ფაქტობრივი ცნობა, რაც ახლავს ხელნაწერს.

„უცნობი აკაკის“ კომენტარში, რომელიც ამ თარგმანს ერთვის, ვკითხულობთ: „თხზულების შინაარსი მეტად ჩამოჰგავს გრ. რჩეულიშვილის ნაწარმოების – „ანუკა ბატონიშვილი“ – სიუჟეტს, რომლის პირველწყაროდაც მიჩნეულია იტალიელი მწერლის ი. ფორენტინოს რომანი „იზაბელა ორსინი“ (იხ. ჯ. ჭუმბურიძე, ნარკვევები ქართ. ლიტ. კრიტიკის ისტორიიდან, თბ. 1958). „ანუკა ბატონიშვილი“ პირველად დაიბეჭდა 1860 წ., ჟ. „ცისკარში“ (№ 11). შესაძლოა, აკაკის ხელთ ჰქონდა სხვა ლიტერატურული პირველწყარო (ინგლისურენოვანი), რომელიც ჯერჯერობით მიკვლეული არ არის“ („უცნობი აკაკი“, გვ.198). პირველ რიგში, შევეცადეთ, შეგვემოწმებინა კომენტარის ეს ვარაუდი. მოპოვებულმა ცნობებმა დამარწმუნა, რომ ვერც იტალიელი მწერლის ეს რომანი და ვერც გრ. რჩეულიშვილის აღნიშნული ნაწარმოები ვერ ჩაითვლებოდა ამ ბალადის სიუჟეტისათვის თუნდაც მიახლოებულ წყაროდ. მასში მოთხრობილია ინგლისის დედოფლის – ელეონორას სურელი, რომ სასიკვდილო სარეცელზე „ფრანგ ბერებს“ განდობოდა და მოენანიებინა ახალგაზრდული შეცოდებანი, ჩადენილნი მირონცხებული მეფის – ჰენრის წინაშე. ძნელი არ იყო იმის დადგენა, რომ სიუჟეტში ნახსენები ელეონორა იყო „ალენორა“ – ელეონორა აკვიტანელი, მემკვიდრე საფრანგეთის უდიდესი საჰერცოგოსი, 1137 წლიდან საფრანგეთის დედო-

ფალი, ლუდოვიკო VII-ს თანამეცხედრე, ხოლო მასთან განქორწინების შემდგომ, 1154 წლიდან – ინგლისის დედოფალი და ჰენრის II პლანტაგენეტის მეუღლე, დედა ინგლისის მეფის – რიჩარდ ლომგულისა, აქტიური სახელმწიფო მოღვაწე და მრავალგვარი პოლიტიკური პერიპეტეიების მოთავსე ინგლისის სამეფო კარზე. ელეონორას საოცარი სილამაზე დიდხანს კვებავდა გამოჩენილ პროვანსულ ტრუბადურთა პოეზიას (იხ. Бернарт де Вентадорн, Песни, «Наука», М. 1979). სასურველი იყო, მიგვეკვლია ისეთი რუსული თარგმანისათვის, რომელიც აკაკი წერეთლის მოღვაწეობის ხანას დაემთხვეოდა და შესაძლებელი იქნებოდა უფრო საფუძვლიანი საბუთი გვექონოდა ქართული თარგმანის წარმომავლობის შესახებ. ერთადერთი რუსული თარგმანი მხოლოდ XXსაუკუნის პოეტს – ს. მარშაკს ეკუთვნის. რაც შეეხება ინგლისური ბალადის – „დედოფალ ელეონორას აღსარების“ ტექსტი – „Queen Elanor’s Confession“, შემონახულია შვიდი ვარიანტის სახით (იხ. The English and Scottish Popular Ballads, vol. 6, by Francis James Child, 156[A-G])

აკაკი წერეთლის მიერ თარგმნილი „დედოფლის აღსარება“ ერთადერთი მცდელობაა ქართულ ენაზე მისი გადმოღებისა. თარგმანი საკმაოდ სუსტად გამოიყურება – ორთოგრაფიულად დაუხვეწავია, სალიტერატურო ენის მხრივაც ერთგვარად სცოდავს, სალექსო ზომაც არამყარია, ხშირად მოტივაციის გარეშე ათმარცვლიანი სტროფები ენაცვლება რვამარცვლიანს, თუმცა დაუშუშავებელი სტრიქონების გვერდით აქა-იქ მაინც გაიღვავებს ხოლმე აკაკის ლექსისთვის ნიშანდობლივი სიტყვათშეთანხმება, მოხდენილად ჩართული იმერიზმები და ა.შ.

საგულისხმოა, რომ თუმცა ბალადის შვიდსავე ვარიანტს არსებითად მისდევს ქართული ტექსტი, შეინიშნება სხვაობაც დეტალების გადმოცემისას, რაც მთარგმნელის შემოქმედების ნაყოფად უნდა ჩაითვალოს თუ, რა თქმა უნდა, მის დედნად სხვა, დღემდე უცნობ ინგლისურ ვარიანტს არ ვივარაუდებთ.

ცხადია, აკაკის ეს თარგმანი შორსაა იმ სრულყოფილებას მიწვენილი სიმსუბუქისგან, რითაც ასე განებივრებულნი ვართ მისი მკითხველები, მაგრამ როგორც ზემოთაც აღვნიშნე, აკაკის ადრეული ხანის თარგმანებისათვის მეტნაკლებად ნიშანდობლივია ეს გაუმართაობა და სიმძიმე სალექსო ფრაზისა. თუმცა ეს ყოველივე მაინც საინტერესოა, თუ რა ცხოვრებისეული თუ შემოქმედებითი ინტერესები ჰქონდა ახალბედა, მაგრამ კურთხეული ნიჭით დაჯილდოვებულ პოეტს და როგორ სრულყოფდა იგი ამ ნიჭს მოღვაწეობის გრძელ გზაზე და, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ბალადა ქართულ პოეზიას შემორჩა 1885 წელს გამოცემული გიმნაზიის მონაფეთა ფურნალით, სავარაუდო თარიღი თარგმანისა 1860-1864 წლებით უნდა განისაზღვროს. ამ მხრივ, ფრიალ საგულისხმოა 1865 წელს ფურნალ „ცისკარში“ გამოქვეყნებული აკაკი წერეთლის რეცენზია – „რამოდენიმე სიტყვა „ჩანგურის“ შესახებ.“ წერილში მიმოხილულია კირილე ლორთქიფანიძის მიერ პეტერბურგში 1864 წელს გამოცემული ქართველ პოეტთა კრებული „ჩანგური“, სადაც ბევრ სხვა საგულისხმო შეხედულებებს შორის, აკაკი განიხილავს

ილია ჭავჭავაძის რამოდენიმე ლექსს და დიდად აფასებს მათ შემეცნებით ღირებულებებს: „ამ ლექსებში პოეზიის ნატამალიც არ იპოვება; ეს არის მხოლოდ ცარიელი რიტორება, ლექსების შემარცვლა უსწორ-მასწორო და რითმაც – პირველი სიმდიდრე ჩვენის ლექსისა – არსად სჩანს... მაგრამ ილიას ამ ლექსების ერთ სტრიქონს არ გავცვლი ჩვენი „ბულბულების“ პოეტურად გამართულ ნაწერებში...“ (იხ. ლევან ასათიანი, „ცხოვრება აკაკი წერეთლისა“, თბ. 1940 წ., გვ. 222–224).

აკაკის თარგმნილ უთარილო ლექსებს ამ ტომში არაერთხელ აქვს დართული შენიშვნა, სადაც პოეტის ადრეული თარგმანების სწორედ ეს მხარეა განხილული. ნიშანდობლივია, რომ უფრო გვიანდელი თარგმანები სწორედ ასეთი სიმსუბუქითა და პოეტურობით არის აღბეჭდილი, ხოლო თავად აკაკის ზემოთ მოტანილი თვალსაზრისი ლექსის პოეტური მხარის შესახებ ერთგვარ რეაბილიტაციის მცდელობად მეჩვენება ამ ბალადის პოეტური მხარისათვის და კიდევ ერთ დასტურად მიმაჩნია იმისა, რომ ეს თარგმანები შესრულებულია 1858-1864 წლებში, როცა თარგმანის მიზანსაც და მნიშვნელობასაც ახალბედა მთარგმნელი შემეცნებით ღირებულებას ანიჭებდა უპირატესად.

იმედი ვიქონიოთ, რომ მომავალში მაინც გამოჩნდება ამ ვარაუდის დამადასტურებელი უტყუარი ცნობა, რაც უთარილო ლექსებს სათანადო ადგილს მოუძებნის აკაკის მემკვიდრეობაში. ლ. გვარამაძე.

ყვავმა დასძახა ყორანსა (გვ.26)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 71.

ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: პუშკინიდან.

თ ა რ ი ლ ი: [1860-1864]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

თარგმანი შემორჩენილია ერთადერთი უთარილო ავტოგრაფით. შესრულებული უნდა იყოს იგი 1860-1864 წლებში, როცა ჭაბუკი აკაკი პეტერბურგის უნივერსიტეტში სწავლობდა.

პუშკინის ეს ლექსი დაიბეჭდა ალმანახში: «Северные цветы», 1828 წელს, ხოლო 1829 წელს იგი შევიდა ნიგნში: «Сочинения Александра Пушкина», 1829 г. ალმანახში სათაურად ეწერა: «Два ворона», ხოლო ნიგნში იგი შევიდა უსათაუროდ, პირველი სტრიქონით: «Ворон к ворону летит», ქვესათაურად კი მითითებული იყო: «Шотландская песня». საგულისხმოა, რომ აკაკი წერეთლის თხზულებათა სრული კრებულის – შეიქმნილ მეორე ტომშიც (გვ. 735), დაფიქსირებულია ეს ცნობა: „ლექსი „ყვავმა დასძახა ყორანსა“, რომელიც აკაკიმ თარგმნა პუშკინიდან, პუშკინს თავის მხრივ, თარგმნილი აქვს ინგლისურიდან (იგი წარმოადგენს ხალხურ შოტლანდიურ ლექსს)“.

რუსულ წყაროებში მივაკვლიეთ უფრო ზუსტ ცნობას ამ თარგმანის წარმომავლობის შესახებ: «Шотландский источник – Баллада «Два

ворона» --действительно находится среди народных баллад, собранных и опубликованных Вальтером Скоттом и известных Пушкину по прозаическому французскому переводу, который сохранился в составе его (Пушкина) библиотеки.» (А. С. Лобанова, Русский источник «Шотландской песни» Пушкина. «Фундаментальная электрическая библиотека», Русская Лит. и Фольклор).

საგულისხმოა, რომ რუს მკვლევარ-პუშკინოლოგებს თანმიმდევრულად გამოუკვლევიათ ამ ლექსის თარგმნა-გადმოკეთების საკითხი და ძალიან მნიშვნელოვანი ტექსტოლოგიური ანალიზის შედეგად საინტერესო დასკვნები გამოუტანიათ, რაც თვით აკაკი წერეთლის თარგმანისა და, საერთოდ, ლექსის თარგმნა-გადმოკეთების ზოგადი პრობლემის ანალიზისთვისაც კარგ სამსახურს გაგვიწევს. (ამის შესახებ იხ. წინამდებარე ტომის შესავალი, გვ. აგრეთვე, ლ. გვარამაძე “ბაირონი პუშკინი და ლერმონტოვი აკაკის თარგმანებში” – საიბილეო კრებული აკაკი წერეთელი 170; ლიტერატურის ინსტიტუტი., თბ., 2011., გვ., 77).

კერძოდ, რაკი პუშკინს, თარგმნისას ხელთ ჰქონია შოტლანდიური ხალხური ბალადა (ფრანგული პროზაული ვარიანტი), ბუნებრივია, პოეტს დაუწყია რუსულ ხალხურ პოეზიაში მსგავსი მასალის მოძიებაც, რადგან საყოველთაოდ ცნობილია მისი მჭიდრო შემოქმედებითი ურთიერთობა რუსულ ფოლკლორთან როგორც სიუჟეტების, ისე მხატვრული სახეების უხვად და წარმატებით გამოყენებისა ორიგინალურ პოეტურ თუ პროზაულ თხზულებებში.

ირკვევა, რომ პუშკინი ამ ბალადის თარგმნის პროცესში ცდილობდა, შოტლანდიური ბალადის მხატვრული კომპონენტები წარმატებით ჩაენაცვლებინა რუსული ფოლკლორული სახეებითა და სახელებით. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს თარგმანი პირველად გამოქვეყნდა 1828 წელს ჟურნალში «Северные цветы», „სათაურით «Два ворона», მაგრამ მომდევნო – 1829 წელს ეს ლექსი შევიდა კრებულში – «Сочинения Александра Пушкина» უკვე უსათაუროდ, როგორც «Шотландская песня», ხოლო უფრო გვიან – პირველ სტრიქონად გამოტანილი სათაურით – «Ворон к ворону летит». გამოკვლევაში კი ვკითხულობთ:

«Исследователи отмечают перенос действия в обстановку, обычную для произведений русского народного творчества – вместо «старой стены» оригинала у Пушкина появляется «ракита» – сначала «за горою», затем «в чистом поле», вместо «рыцаря» --«молодец», затем – «богатырь», вместо «ястреба» - «сокол», вместо «собаки» - «конь», затем «лошадь» и, наконец, «кобылка вороная», вместо « дамы» или «возлюбленной» - «подружка», а затем – «хозяйка молодая» (А.С. Лобанова, ФЭБ, Русская Лит. и фольклор,стр.111).

ფოლკლორული ეპითეტებისა და მეტაფორების ესოდენ უხვად გამოყენება პუშკინის მიერ თარგმანში – «Ворон к ворону летит», აფიქრებინებს რუს მკვლევარებს, რომ პოეტი კარგად იცნობდა რუსულ ხალხურ

სიმღერას »Горы Вороньевские«, დრამატული შინაარსის გრძლად სამღერ ლექსს, რომელმაც არაჩვეულებრივად მეტყველი გახადა პუშკინის თარგმანი.

როგორ თარგმნა აკაკი წერეთელმა შოტლანდიური ფოლკლორიდან წარმომავალი პუშკინის ეს შედევი? რაღა თქმა უნდა, რომ აკაკი – ქართული ფოლკლორის დიდი მცოდნე და მოჭირნახულე, ადვილად გაითავისებდა არაერთ ქართულ ხალხურ ლექსს თუ სიმღერას დაღუპული გმირის ტრაგიკული ბედის შესახებ. ამიტომაც ხალხური პოეზიის წყაროს დაწაფებული აკაკის თარგმანი სწორედ ამ მხატვრული სახეებითაა ნაკვები. ამას პირველივე სტრიქონი გვიდასტურებს: „ყვავმა დასძახა ყორანსა“ ქართულ პოეზიაში ხომ სწორედ „ყვავი“ და „ყორანი“ უქმნის მკითხველს რაღაც შავბედიანობის, უბედურების განცდას. ეს მხატვრული სახე საბედისწეროდ გაისმის „ნარჩევი ვაჟების“ თითქმის ყოველი უიღბლო განსაცდელის რეკვიემად: „ჭამლის-კლდეს ყეფდა ყორანი, ერთი უძახებს სხვასაო...“; „სისხლისა კვალზედ გაუდგა, ყორან თან მისდევს კლდისაო.“ ყორანია საბედისწერო აღსასრულის მომასწავებელი „მერნის“ გმირისთვისაც: „შავი ყორანი გამითხრის საფლავს...“; ან ვაჟას: „არწივი ვნახე დაჭრილი, ყვავ-ყორნებს ეომებოდა...“ და ა.შ. სწორედ ყვავ-ყორანი შემოჰყავს პუშკინის თარგმნის დროს პერსონაჟად აკაკის: „ყვავმა დასძახა ყორანსა: სადილს სადა ვჭამთ დღესაო...?“, რითაც უფრო ამძაფრებს ტრაგიკულ ვითარებას. აკაკის თარგმანშიც ისევე უხვადაა გამოყენებული ხალხური ბალადების პერსონაჟები, როგორც პუშკინთან:

ხალხური:
„ჭამლის კლდეთ ყეფდა ყორნები,
ერთი უძახებს სხვასაო:
ველთ მიოს ოჩიაური,
გავხყვეთ ამაგის კვალსაო;
ჩვენის მისვლისად გასწირავს
ყორის წყალზედა მკვდარსაო,
უშიშა არ დაგვაკლებდა
სახრად ღილღვლის ძვალსაო.“
(ქართ.ხალხ. პოეზია, IV, გვ. 32)

აკაკი:
„ყორანმა უთხრა: „ყვანჩალავ!
სადილი მეგულებო:
მინდორში გდია ვაჟკაცი,
დაუმარხავი კვებო!“
ვის რად მოუკლავს, ის იცის
მხოლოდლა ბედაურმაო,
მისმა კაპოტ-მიმინომ
და ცოლმა უბედურმაო“

აკაკის ამ თარგმანის მიმართ სავსებით მისადაგებულია შეფასება, რომელსაც პუშკინის თარგმანის შესახებ გამოთქვამს მკვლევარი ა. ლობანოვა: Пушкин еще больше заостряет присущий народной балладе драматизм, ее «загадочность», недосказанность... Во взаимодействии шотландского и русского источников с авторской волей поэта возникло органичное произведение совершенной литературной формы, сохранившее сюжетную основу «материнского» шотландского оригинала, заполненную системой образов, полностью соответствующей образности русской песни...»

(ФЭБ, Лобанова - «Ворон к ворону летит» - русский источник «Шотландской песни» Пушкина», გვ. 111).

მართლაც, აკაკის „ყვავმა დასძახა ყორანსა“ ინარჩუნებს შოტლანდიური დედნის „მშობლიურობის“ კვალსაც, პუშკინის პოეზიის მომხიბვლელობასაც და მაინც ქართული სულით სუნთქავს:

– „ღმერთო, რა დიდი ბრალია სიკვდილი კაის ყმისაო“... ამბობს წუთისოვლის დაუნდობლობის მონმე ხალხი. ხოლო აკაკი ასე მოგვითხრობს: „მაგრამ მიმინო გაფრინდა, სიტყვა არ ეყურებაო!
ბედაურზედ ზის სხვა ვინმე და ცოლთან ეშურებაო!“

ქმრის გოდება (გვ.27)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ცისკარი“, 1865 წ., № 9, გვ. 1-2 (B); „ჩანგი“, 1892 წ., გვ. 306-307 (C); აკაკის თხზულებანი, I, 1893 წ., გვ. 105-106 (D); „ჩემი ნანერები“, 1, 1912 წ., გვ. 159-161 (A).

ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: (ბერანჟედან).

თ ა რ ი ლ ი: [1865]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

27. 2 ჰა] ჰე C, 4 აბრაამისა] აბრაამის BC. 19 თითქმის] თვითქმის B.

28. 2 გაუძღვებ] გაუძღვებ B, 3 მისკდება] მისქდება B. 9 აბრაამისა] აბრაამის B.

ჟან-პოლ ბერანჟეს ამ ლექსის რუსული თარგმანი გამოქვეყნდა 1858 წელს ჟურნალ «Современник»-ში, მთარგმნელი ვ. კუროჩკინი. ლექსი-პაროდია სიმღერის ჟანრს განეკუთვნება. ქართულ თარგმანშიც მას სიმღერის ფორმა აქვს, ყოველი სტროფის ბოლოს მეორდება მისამლერი სიტყვები. თემა ლექსისა ყოფითი „დრამაა“.

თარგმანი შესრულებულია პაროდისათვის ნიშანდობლივი არაჩვეულებრივი სიმსუბუქით, რაც აკაკის პოეზიას ყოველთვის გამოარჩევს ხოლმე.

მანუში გაბმული ჩიტი (გვ.29)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), გვ. 2-4 (B), R-20, ფ. 10ვ-11რ (C).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ.132-134 (A)

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

29. 4 ნულარ] ნულა BC, 4 რას] რა B. 5 გინდივარ] გინდებვართ BC, 8 გამომრჩებით] გამორჩებით BC; 9 მალხაზო] ლამაზო B, 17 ჩაგიტკბარუნებთ]

ჩაგიტკბანურებთ BC. 15 მინდორში] მინდვრებში BC, 17 ტრიალს მინდორში] კი მაგრამ აქ ხომ B, 18 ცივი] მკაცრი B.

30. 5 ახ, რომ იცოდეთ არ იცი, კარგო BC, ჩიტუნო] ჩიტუნავ C, 7 ღმერთმანი] იცოდეთ B, 8 ნიავს არ მოგაკარებდით] ცივ ნიავს არ გაკარებდით B, VIII, მეგობრებო] ყმანვილებო B, 10 მეფერვით] შემიტკბობთ B.

აკაკის მიერ გადმოკეთებული ეს ლექსი იაკობ გოგებაშვილს საგრძნობლად გაუსწორებია კვლავ, როგორც ჩანს, გარკვეული პედაგოგიური მოსაზრებით. თხუთმეტომეულის მეოთხე ტომში რედაქტორის მიერ დაფიქსირებულია ეს სწორებანი (იხ. თხუთმეტომეული, ტ. 4, გვ. 431-432). რადგან აკაკიმ ნაწილობრივ გაიზიარა ეს სწორებები, რაც აისახა კიდეც 1893 წლის გამოცემაში (A წყარო), აღარ მივიჩნით საჭიროდ მისი ვრცლად წარმოდგენა კომენტარში.

ლექსი აკაკის უთარგმნია რუსულიდან, ავტორია – Августа Андреевна Пчельникова, «Пойманная птичка».

ტექსტი დედანს მიჰყვება, სრულადაა გადმოცემული დიალოგი ბავშვებსა და ჩიტს შორის.

აკ. წერეთლის თხზულებათა თხუთმეტომეულის (1955 წ. ტ. IV, გვ. 411-412) რედაქტორი გ. აბზიანიძე შენიშნავს, რომ ი. გოგებაშვილს აკაკი წერეთელი „დედა ენაში“ თანამშრომლად მიუწვევია 1889-1891 წლებს შუა. აკაკის ხელახლა გაულქსავს „დედა ენის“ 1891 წლამდე დაბეჭდილ გამოცემებში მოთავსებული 15 ლექსი, მათ შორის „მახეში გაბმული ჩიტი“.

ეს საშუალებას გვაძლევს ლექსი 1891 წლით დავათარილოთ.

ეფერებოდეთ ობლებსა (გვ.31)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „დედა-ენა“, 1891 წ., 1892 წ., 1895–1900 წ.წ., 1903 წ., 1905 წ., 1907 წ., 1910–1914 წ.წ.,

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო წ ე რ ა: არა აქვს.

(B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 137 (A)..

31. 3 ამგვარს] ამგვარ B, 4 ძმებივითა] ძმებისავით B.

პლემჩევის ეს ლექსი აკაკი წერეთელს უთარგმნია „დედა ენისათვის“ -

Приголубьте сирот

«Есть на свете много
Бедных и сирот –
У одних могила
Рано мать взяла,
У других нет в зиму

Теплого угла.

Если приведется

Встретить вам таких,

Вы, как братьев, детки,

Приголубьте их.»

აკაკის ეს პატარა თარგმანიც წარმატებულად იკავებს ადგილს მის პოეზიაში. საგულისხმოა, რომ ამ პერიოდის რუსულ საბავშვო პოეზიაში შეიქმნა გულმონყალებისა და თანაგრძნობის მქადაგებელი იდეების საგანგებო მიმდინარეობა.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

სიმღერა პერანგის გამო (გვ.32)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1901, №242, გვ. 3.

ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: (თომას ჰუდისა)

თ ა რ ი ლ ი: [1901]

ხ ე ლ მ ო წ ე რ ა: არა აქვს.

თ ო მ ა ს ჰ უ დ ი (1799-1845), ინგლისელი პოეტი, პოპულარული ლექსების „სიმღერა პერანგის გამო“, „კვენესათა ხიდი“, ლექსების ციკლის – „მუშათა სიმღერები“ ავტორი, რომლებიც ეძღვნება მშრომელი ხალხის გაუსაძლის მდგომარეობას.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ინტერნაციონალი (გვ.35)

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ი: ავტოგრაფი T 17676 ფ. 1 r -2 v (B); ასლი T 12171, რვეული IV, გვ. 31 (C).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „პატარა გაზეთი“ 1906 წ., 1 იანვარი (A),

თ ა რ ი ლ ი: [1905].

ხ ე ლ მ ო წ ე რ ა: აკაკი B.

ლექსს ვათარილებთ 1905 წლით, რადგან იგი დაბეჭდა 1906 წ. 1 იანვარს „პატარა გაზეთში“; ხოლო რედაქციას 1905 წლის დეკემბერში ჩაბარდა.

საერთაშორისო მუშათა ჰიმნად აღიარებულ ეუენ პოტიეს „ინტერნაციონალს“, აკაკი რევოლუციის დღეებში (1905 წ.) აქვეყნებს.

საქართველოს ცენტრარქივში დაცულია თბილისის გენერალ-გუბერნატორთან ამიერკავკასიის მთავარმართებლის მიწერილობა, რომლის მიხედვით ირკვევა, რომ აკაკი წერეთელი „ინტერნაციონალის“ თარგმნისათვის მიუციათ პასუხისგებაში, აგრეთვე პასუხისგებაში მიუციათ

გაზეთის რედაქტორი კოტე მესხი, ხოლო „პატარა გაზეთი“, სადაც ლექსი დაიბეჭდა, აუკრძალავთ.

მარსელიოზის ხმაზე – იგულისხმება ფრანგული რევოლუციური სიმღერა, „მარსელიოზა“, რომელიც საფრანგეთის ეროვნულ ჰიმნად იქცა. სიტყვები და მუსიკა ეკუთვნის პოეტსა და კომპოზიტორს კლოდ შოზეფ რუჟე დე ლილს (1760-1836).

პოტიე ეჟენ (1816-1887), ფრანგი პოეტი, პარიზის კომუნის მონაწილე (1871). პროლეტარული ჰიმნის - „ინტერნაციონალის“ ავტორი.

***** (... პატარაობისას ქრისტემ) (გვ.37)**

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 80; საბავშვო ლექსების კრებული (B),
ა ს ლ ი K 78/203 86 გვ.(C);
ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟ. „ნაკადული“ 1908, №12; გვ.3-4. (A).
ს ა თ ა უ რ ი: ინგლისურით (...პატარაობისას ქრისტემ)
თ ა რ ი ლ ი: [1908]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: აკაკი

ლექსი მოთავსებულია ორ ხელნაწერ კრებულში (ერთი №80 შედგენილია აკაკის ხელით, მეორე 78/203 არის ასლი, რომელშიც შედის ლექსები და მოთხრობები და შედგება 86 გვერდისგან, დასმული აქვს თარიღი 1904-1909 და შიგ ფანქრით აქვს წარწერა: „მღვდელი გიორგი ზაბახიძის მიერ გადანერვილი. როგორც გვითხრა სპირიდონ ზაბახიძემ. 9/II. -15 წ. თბილისი. ივ. ელიაშვილი“.

ლექსი დაიბეჭდა აკაკის თხზულებათა შვიდტომეულის მეორე ტომში. როგორც პ. ინგოროყვა მიუთითებს, „ითარგმნა არა უგვიანეს 1907-1908 წლებისა.“

აკაკის თხზულებათა თხუთმეტომეულში ეს ლექსი გამოტოვებულია, თუმცა მის შესახებ არის ასეთი შენიშვნა: ლექსი „...პატარაობისას ქრისტემ“ წარმოადგენს პლეშჩეევის თარგმანს „Христос младенец и еврейские дети“ - წინა გამოცემაში ეს ლექსი მიჩნეული იყო როგორც ინგლისურიდან თარგმნილი “ თსკ; 1956, ტ. IV გვ. 413.

ჩვენ ლექსს ვბეჭდავთ თარგმანების განყოფილებაში

თოფს (გვ. 38)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K-37, ფ. 15.
ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: ნათარგმნი ბულგარულიდან.

თ ა რ ი ლ ი: არა აქვს.
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

აკაკი წერეთლის ორი ლექსი ნათარგმნია ბულგარულიდან. ესენია: „თოფს“ და *** (დეე მდიოს სილარიბემ), როგორც ნაწარმოებების გაცნობისას მოგვახსენა ბულგარეთის მეცნიერებათა აკადემიის ლიტერატურის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელმა იორდან ლიუცკანოვმა, ლექსები ეკუთვნის ბულგარული ლიტერატურის კლასიკოსს, ივან ვაზოვს (1850-1921), რომელიც ავტორია რევოლუციურ-პატრიოტული ლექსებისა და სოციალურ-მამხილებელი მოთხრობებისა და რომანების.

ბ-ნმა ლიუცკანოვმა მოგვანოდა ი. ვაზოვის ამ ლექსების საკუთარი, სიტყვასიტყვითი რუსული თარგმანი.

ორიგინალში ლექსის „თოფს“ სახელწოდებაა „ჩემი იარაღი“. იგი დაინერა 1876 წლის 10 აპრილს და დაიბეჭდა სტატიების კრებულში „Пряпорец и гусла“ („დროშა და ფანდური“).

ჩვენთვის ჯერჯერობით უცნობია, რომელ რუსულ პერიოდულ გამოცემაში და რომელ წელს დაიბეჭდა ამ ლექსის თარგმანი.

აკ. წერეთლის თარგმანი თავისუფალია, მასში გადმოცემულია გმირის თავისუფლებისმოყვარეობა და მებრძოლი პათოსი.

***** (დეე, მდიოს სილარიბემ) (გვ.39)**

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ე ბ ი: ავტოგრაფები: K -37, ფ. 10v (A); T 17683, ფ. 2v (B)

ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: ნათარგმნი ბულგარულიდან.

თ ა რ ი ლ ი: არა აქვს.
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ეს ნაწარმოებიც ბულგარული ლიტერატურის კლასიკოსს, ივან ვაზოვს ეკუთვნის: სამწუხაროდ, ჩვენთვის უცნობია ლექსის თარიღი.

როგორც ბ-ნმა ი. ლიუცკანოვმა მოგვახსენა, ნაწარმოების სახელწოდებაა „Заверналий се доброволец от Сърбия“ („სერბეთიდან დაბრუნებული მოხალისე“) და დაიბეჭდა სტატიების კრებულში А. Степович, литературное издание Киевского славянского общества. 1888г. „Тъгите на България“ („ბულგარეთის სევდა“, რომელიც 1877წ. გამოიცა).

პირველად რუსულ ენაზე ლექსი დაბეჭდილია 1888წ., კრებულში: როგორც ბ-ნი ი. ლიუცკანოვის ამ ლექსის თარგმანიდან ვგებულობთ, აქაც მთავარი პათოსია სამშობლოსათვის თავდადება და სიცოცხლის ბოლომდე მტერთან ბრძოლა. ალბათ, სწორედ ეს შეიქმნა მიზეზი ლექსის გადმოქართულებისა აკ. წერეთლის მიერ.

აქაც, როგორც წინა ლექსში, თარგმანი თავისუფალია.

გადმოკეთებული ლექსები

ალი და კვამლი (გვ.43)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „დროება“, 1882 წ., № 77 (B); აკაკის თხზულებანი, 1893 წ., ტ. II, გვ. 160-161 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1882]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

43. 19 რომელიც ცდილობს დაჰფაროს] რომელმაც უნდა დაფაროს B.

ლექსი თარგმანებშია მოთავსებული. როგორც თხზულებათა სრული კრებულის შვიდტომეულის მეორე ტომში (თბ., 1941, გვ. 506), ასევე თხუთმეტტომეულის მეოთხე ტომშიც (თბ., 1955, გვ. 19). ორივე გამოცემის პასპორტში მითითებულია ავტორის სიცოცხლისდროინდელი ორ-ორი ნაბეჭდი წყარო (იხ.). სხვა არავითარი ცნობა თარგმნილი ტექსტის წარმომავლობისა თუ წყაროს შესახებ არაა მითითებული. ტექსტი იგაფურე ხასიათისაა.

დათვი და მელა (გვ.44)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: Q-2173/944 (B)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ჯეჯილი“, 1891, № 6, გვ. 3-5 (C), თხზულებანი, II, 1893, გვ. 125-128 (A)

ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: მონადირის ნაამბობი (A), (სახალხო პოეზიიდან) (C).

თ ა რ ი ლ ი: 1883 B; – AC.

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: აკაკი BC. – A.

ლექსს ვათარილებთ ავტოგრაფის მიხედვით.

44. 2 ტორიანსა] მტორიანსა C 5 სადათვეში] სადათვეთში C, 6 განეზრახა] გაეძრახა BC, 7 მალლა სერზე] მალალ სერზედ B, 8 ხახა] ხარხა BC, 15 ერთმანეთის] ერთმანერთის B, 26 მაშინ] მათში B,

45. 7 მოჰყეფადენ] მოჰყეფადენ BC, 11 მალლა] მალალ B, 17 დასწყდა] დაწყდა C,

46. 4 მიმართა] მომართა BC, მიაშვირა] მიუშვირა B. 11 ტყუილი] ტყუილი B.

ყმანვილი და პეპელა (გვ. 47)

ნაბეჭდი: „ნობათი“, 1884 წ., № 1, გვ. 82 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 202-203 ((A); „დედა-ენა“, 1884 წ., გვ. 114-115 (C); 1886 წ., გვ.

131, 1887 წ., გვ. 124; 1888 წ., გვ. 126; 1889 წ., გვ. 126; 1892 წ., გვ. 110; 1894 წ., გვ. 113; 1895 წ., გვ. 117; 1896 წ., გვ. 124; 1899 წ., გვ. 139; 1900 წ., გვ. 142; 1903 წ., გვ. 140; 1904 წ., გვ. 140; 1905 წ., გვ. 46; 1907 წ., გვ. 106; 1908 წ., გვ. 106; 1909 წ., გვ. 110; 1910 წ., გვ. 110; 1911 წ., გვ. 110; 1913 წ., გვ. 106; 1914 წ., გვ. 106 (D).

თ ა რ ი ლ ი: [1884]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

47. 5 პეპელა]პეპელას CD, 8 მოუსვენარი] მოუსვენრად ACD, 10 ვსცხოვრობ] ვცხოვრობ CD, 11 გაშლილან] გაშლილა D, 12 საწუნელადო] საწონელადო CD, 16 ნულა] ნულარ CD, 18 თითქოს] თითქო D.

ქართული საყმანვილო პოეზიის ეს მშვენება – „ყმანვილი და პეპელა“, ბიბლიოგრაფთა ცნობით რუსულიდანაა თარგმნილი. ლექსის – «Мотылек» ავტორი, სავარაუდოდ, ცნობილი რუსი პოეტი ა. ფეტი უნდა იყოს, თუმცა მისი ლექსი – 1860 წელს შექმნილი «Мотылек мальчику» ძალიან შორეულ წყაროდ შეიძლება მივიჩნიოთ აკაკის ლექსისა „ყმანვილი და პეპელა“. ა.ა ფეტის ლექსი მონოლოგია ფარვანისა, უფრო ზუსტად – ჩივილი და თხოვნა ბავშვისადმი. აქ არაა მეორე პერსონაჟი – ბავშვი და არც მისი სინაზით აღსავსე, კაცთმოყვარული საქციელი უმწეო ფარვანისადმი.

აკაკი წერეთლის თხუთმეტტომეულის მეოთხე ტომში კი, რომელშიც აკაკის თარგმანებია დაბეჭდილი, ვკითხულობთ: „ყმანვილი და პეპელა“ აკაკის უთარგმნია შემდეგი ლექსიდან:

Мальчик

Расскажи, мотылек, чем живешь ты, дружок,
Как ты не устал, день-деньской все порхать
Мотылёк

Я живу среди лугов, в блеске летнего дня,
Ароматы цветов --- вот вся пища моя.
Но короток мой век, он не более дня,
Будь же добр, человек, и не трогай меня.“

სამწუხაროდ, ამ ლექსის ავტორი კომენტატორს მითითებული არა ჰყავს და, ჯერჯერობით ვერც აქამდე მივაკვლიეთ.

როცა აკაკის ლექსი დაიბეჭდა ახლადმოხილი საყმანვილო ყურნალის – „ნობათის“ პირველ ნომერში, იაკობ გოგებაშვილმა მაშინვე აღფრთოვანებული შეფასება მისცა ამ ლექსს გაზეთ „დროების“ ბიბლიოგრაფიულ მიმოხილვაში: „აკაკის პატარა ლექსი „ყმანვილი და პეპელა“ შემკულია ყოველი

ღირსებით, რომელიც კი მოეთხოვება საუკეთესო საბავშვო ლექსსა... [იგი] შეადგენს ნამდვილს მარგალიტს..." (იხ. ნ. გურგენიძე, ი. გორგაძე – აკაკი წერეთელი, ცხოვრებისა და შემოქმედების მათიანი, 1989 წ., გვ.167).

ვის, თუ არა იაკობ გოგებაშვილს, შეეძლო სრულად შეეფასებინა ამ ლექსის მხატვრული თუ პედაგოგიურ-ალმზრდელითი ღირებულება – აკაკი ხომ მისი „დედა ენის“ პოეტური მასალის უპირობო თანამემსწე, მთარგმნელი, გადმომკეთებელი, გამჩალხავ-გამმართავი და „გამქართულბელი“ იყო მუდმივად. ამის შესახებ არაერთხელ შევჩერდებით ამ ტომის თითქმის ყველა ლექსთან თუ იგავთან, რომელთა თარგმნა-გადმოკეთება მხოლოდ მიღებულ პირობითობად თუ ჩაითვლება ამ სრულიად თავისთავადი, დამოუკიდებელი მხატვრული სახეებითა და პოეტური სილალით აღსავსე ლექსებისათვის. აკაკი წერეთლის საიუბილეო შვიდტომეულის მეორე ტომში, ამ ლექსთან დაკავშირებით პავლე ინგოროყვა შენიშნავს: „აკაკის ამ ლექსის პროტოტიპია რუსული საბავშვო ლექსი, მაგრამ აკაკის ლექსი იმდენად სრულყოფილია და ახალ პოეტურ სიმაღლემდე აყვანილი, რომ იგი აკაკის ორიგინალურ მხატვრულ ნაწარმოებთა რიცხვს უნდა მიეკუთვნოს“. აქვე მკვლევარი შენიშნავს, რომ „ზოგიერთ საბავშვო ლექსზეც“ იგივე უნდა ითქვასო. არა მხოლოდ ზოგიერთ, არამედ თითქმის უდიდესი უმრავლესობა აკაკის თარგმნილი ლექსებისა და, განსაკუთრებით იგავ-არაკებისა, წარმოადგენს სავსებით ახალ, ორიგინალურ ქსოვილში გახვეულ პოეტურ მოვლენას. ამის აღნიშვნაც არაერთხელ მოგვიხდება წინამდებარე ტომის მასალის განხილვისას.

კაცი და დათვი (გვ.48)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1887 წ., № 131 (A); „ჩანგი“ 1892 წ., გვ. 94-97 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 238-241 (C).

ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: (ვუძღვნი მეგობრებს) AC.

თ ა რ ი ლ ი: [1887]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

48. 1 ადამიანზე] ადამიანზედ B, 6 აურჩევია] აურჩევიათ B, 22 ზომაზე] ზომაზედ B,

49. 12 თავზე] თავზედ B, 19 ქნა] ჰქმნა B, 22 ვნახავო] ვნახამო A, 3 იმ დღევანდელს] ამ დღევანდელს B, 24 ისევ იმასვე] ისევ იმას B, 27 სანამ] სინამ B.

50. 2 მაგრე] მანგრე BC. 5 არა] არც B, 11 სიტყვები] სიტყვებმა BC.

სიუჟეტი ამ ლექსისა სულხან-საბა ორბელიანის ცნობილი იგავის – „ენით დაკოდლის“ (იხ. ს-ს ორბელიანი, თხზულებანი, 1959 წ., ტ. I, გვ. 31) პოე-

ტური გარდასახვაა. და ეს არაა არც ერთგზისი და არც შემთხვევითი მცდელობა. (იხ. კომენტარი ლექსისა „მელა და ყურძენი“, ჩვენი ტომის გვ. 431).

მზე და მთვარე (გვ.51)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1890, № 2, გვ. 4-6 (A), 1908 წ., № 12, გვ. 3-5 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 313-316 (C).

ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: (გადმოღებული) AB.

თ ა რ ი ლ ი: [1890]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

51. 8 ნაბძანებია] ნაბძანებია C, 23 უმცროს] უნცროს AB.

52. 17 უფროსს] უფროს C.

მამალი და ძალი (გვ.54)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1891 წ., № 1, გვ. 21-24 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 111-115 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

54. 22 განზრახვავო] განძრახვავო B, 55. 15 ეცა] იცა B, 28 მომიზომე] მამიზომე B,

56. 9 წააწყდა] წაატყდა B, 23 იქიდან] იქედან B.

სიუჟეტს საფუძვლად უდევს სულხან-საბა ორბელიანის იგავ-არაკი „სოფლის მამუნებელი“ (იხ. ს-ს ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. I, 1959 წ., გვ. 28).

ვირი და მგელი (გვ.57)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1891 წ., № 2, გვ. 3-4 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 116-117 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

57. 5 ელოდა] ელოდდა A, 6 უცებ] უცბად B. 8 მოეკეცა] მოეკეცა B. 21 დაუჯერა] დაიჯერა B.

სიუჟეტი აღებულია სულხან-საბას იგავ-არაკიდან „ნალბანდი მგელი“ (იხ. ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. I, 1959 წ., გვ. 46).

ბაყაყი და მორიელი (გვ.59)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1891 წ., № 3 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 118-120 (C); „ივერია“ 1904 წ., № 194 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ტექსტი სულხან-საბა ორბელიანის იმავე სახელწოდების იგავის ლექსად გარდათქმვა. ძირითად წყაროდ აღებულია გაზ. „ივერიაში“ გამოქვეყნებული ტექსტი, რომელიც თავად ავტორის მიერაა გადამუშავებული. ადრინდელი წყაროები (B და C) მოგვყავს, როგორც დამოუკიდებელი რედაქცია:

იყო და არა იყო რა...
გზაზე ერთად მომავალი,
დაძმობილდნენ სიკვდილამდე
ბაყაყი და მორიელი..
სამოყვრო და სამეგობრო
მათ ერთმანეთს მისცეს პირი,
რომ თანასწორად გაიყონ
როგორც ლხინი, ისე ჭირი.
მიადგნენ ერთს მდინარის პირს
გასასვლელი დახვდათ წყალი,
ბაყაყი ხომ მცურავია?!
მაგრამ შეკრთა მორიელი!
„ძმა ძმისთვისო – ამ დღისთვისო!“
დაიყვირა, – მეგობარო!
მე ცურვას ვერ მოვახერხებ
და შენ უნდა მომეხმარო;
მოდი, ზურგზე შემეჯინე
და მიკისრე ძმურათაო,
მერე წყალში გადაეშვი
ცურვით შენებურათაო!“
შეასკუპდა ზურგზე მშრალად
მაგრამ ველარ მოითმინა,
მოერია გესლი ძმობილს,
დააფრინდა და უკბინა.
მოუბრუნდა ბაყაყი და

უთხრა: „ძმაო, რათა მკბენო?“

მორიელმა უპასუხა:

„რა ვქნა, რომ მეტს ვერ ვითმენო“

მე ისეთი გვარისა ვარ, –
ვფიცავ მზესა ზენასაო,
რომ ვერც მტრისას, ვერც მოყვრისას
ვერ მოვიშლი კბენასაო!“

ბაყაყმაც სთქვა: „არ ყოფილხარ

კარგი გვარის, მეგობარო!..

მაგრამ უკეთესი მოდგმის, –

უნდა გითხრა, არც მე ვარო:

თუ მალე თავს არ ვუმველე,

ცოტა დავიგვიანეო,

და მორიელის ნაკბენი

უცბად არ გავიბანეო,

სიკვდილს ველარ გადვურჩები,

დავიღუპვი საბრალოვო...
და ნურაფერს უკაცრავოდ,
რომ მე ჩემს თავს ვუნამლოვო!“

სთქვა და დაიყურყუმალა

ცივ წყალს მისცა მორიელი,

და ამ გვარად გადიხადა

მოდმის სესხი... მისი ვალი.

აღსანიშნავია, რომ მხატვრული სრულყოფილების მხრივ, როგორც „ჯეჯილის“, ისე 1893 წლის თხზულებათა II ტომში დაბეჭდილი რედაქცია არაფრით არ ჩამოუვარდება „ივერიაში“ მოთავსებულ ტექსტს, მაგრამ ავტორის უკანასკნელი ნების გათვალისწინებით, A წყაროდ სწორედ ეს ავირჩიეთ.

მთიული (გვ.61)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1891 წ., № 4, გვ. 11-12 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 121-122 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

62.4 შემოქმედობას[შემოქმედებს A, 8 გამიხეთქდა] გამისრესდა B.

იგავ-არაკი წარმოადგენს სულხან-საბა ორბელიანის იგავის – „მთიული და კაკლის ხე“ ლექსად გარდათქმას (იხ. ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. I, 1959წ. გვ. 27).

კატა და ლომი (გვ.63)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1891 წ., № 5, გვ. 3-4 (B); აკაკის თხზულებანი, II, 1890 წ., გვ. 123-124 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

63.13 ერთს] ერთ B, 14 ველარა] ვერლა რა B.

სიუჟეტი აღებულია სულხან-საბა ორბელიანის იგავიდან „კატის გაზრდილი ლომი“ (იხ. სულხან-საბა ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. I, გვ. 15).

ბალი და ჩიტები (გვ.65)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/ 968(40); ფ. 8v- 9r (B), R-20, ფ. 5v-6r (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891].

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

65.3 წვეული] წვეული B, მე-10-2 სტრიქონის შემდეგ B-ში ეწერა: „ჭიკ-ჭიკითა და თქიალით“, რომელიც გადაუხაზავს აკაკის და დაუწერია: „ჭიკ-ჭიკითა და ფრთქიალით.“

ეს ლექსი – „ბალი და ჩიტები“ აკაკი წერეთელს იაკობ გოგებაშვილის დაგვლებით თავიდან გაუღეხავს 1892 წლის „დედა-ენაში“ შესატანად და ხელნაწერის სახით გადაუცია იაკობისთვის სხვა 10 ლექსთან ერთად. შვიდ-ტომეულის მეორე ტომში პავლე ინგოროყვა საგანგებოდ განიხილავს მათ:

„აკაკის „დედა ენის“ 1892 წლის გამოცემისათვის... დაუწერია 10 ლექსი, სახელდობრ შემდეგი ლექსები:

1. გაზაფხული,
2. ლექსები, ჩართული მოთხრობაში „ვანო და ფრინველები“,
3. მწყერი და მწყემსი,
4. ვაშლი,
5. შევარდენი და მტრედი,
6. ბალი და ჩიტები,
7. მაისის დილა,
8. მინდორში გასვლა,
9. გიორგობისთვის დღე,
10. ზამთარი.

ამ ათი ლექსიდან პირველი ცხრა ლექსის თემაზე თვით იაკობს ჰქონდა დაწერილი ამაზე ადრე საკუთარი ლექსები, რომლებიც იბეჭდებოდა „დედა-ენის“ ძველ გამოცემებში, ვიდრე 1892 წლამდე. აკაკის ახლად დაუწერია ეს

ლექსები იაკობის ძველი ლექსების თემატურ ქარგაზე... ხუთი ლექსი აკაკის რედაქციისა იაკობს აღარ შეუტანია დედა-ენაში. ესენია: 1. „შევარდენი და მტრედი“; 2. „ბალი და ჩიტები“; 3. „მაისის დილა“; 4. „მინდორში გასვლა“; 5. „გიორგობისთვის დღე.“

ნაცვლად აკაკის რედაქციის ამ ლექსებისა იაკობს „დედა-ენაში“ დაუტოვებია თავისი ძველი ლექსები, რომლებიც პირველდანიყებითი სახელმძღვანელოსათვის უფრო შეფერებულად უცვნიან“ (აკაკი წერეთელი, თხზულებანი შვიდ ტომად, ა. აბაშელის და პ. ინგოროყვას რედაქტორობით, თბ. 1941, ტომი II, გვ. 723).

ეს ხუთი ლექსი, გადაკეთებული ი. გოგებაშვილის თხოვნით, შემორჩა აკაკის მემკვიდრეობას ხელნაწერი ავტოგრაფის სახით (იხ. ავტოგრაფი K 40).

ამ ლექსების ავტოგრაფები უთარილოა და ამიტომ ვათარილებთ „დედა-ენაზე“ მუშაობის სავარაუდო თარიღით – 1891 წლით.

შევარდენი და მტრედი (გვ.66)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40) ფ. 8 (A). R-20, ფ. 5 (B).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

66.6 გაგლიჯა] გაგლიჯდა B. 8 დააღვარა] დაიღვარა B, 9 იგლოვს] ჩივა, A-შიც ასე ყოფილა და აქვე გაუსწორებია აკაკის.

აქაც და მომდევნო რამდენიმე ლექსის შესახებაც იხ. ნინა ლექსის კომენტარი.

ვაშლი (გვ.67)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/ 968 (40), ფ. 9 (A); R-20, ფ. 6 (B)

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

67.5 ამბობს] ანბობს B, 6 თავისით] თავისთვის B, 11 კუნწში]კირწყში B. მერე ასო „ყ“ გადაუხაზავს.

ამ ლექსის ნაცვლად ი. გოგებაშვილს ისევ უცდია თავისი თარგმანის დატოვება „დედა ენაში“, მაგრამ აკაკის ახალი თარგმანის უპირატესობა მისთვისაც ამკარა გამხდარა (დანვრილებით იხ. აკაკი წერეთლის თხზულებათა სრ. კრებული, 1955, ტ. IV, გვ. 425-426).

მწყერი და მწყემსი (გვ.68)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), ფ. 7 (B); r-20, ფ. 3 v-4r (A).

ს ა თ ა უ რ ი: –B.
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

68. 1 მოვდიოდი] მივდიოდი B, 3 მოვახვედრე] მოვახვედრე B.
9 თითქო] თვითქოს A.

ეს ლექსიც აკაკი წერეთელს გადმოუკეთებია ი. გოგებაშვილის დავალებით.

იხ. კომენტარი წინამდებარე ტომის გვ. 423. იხ. აგრეთვე აკაკის თხუთმეტტომეულის ტ. IV, გვ. 426).

ვანო და ფრინველები (გვ. 69)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), ფ. 6 (A); R-20, ფ. 20 (B);
ს ა თ ა უ რ ი: – A.
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

69. 9 მაკრატელა] მაგრატელა B, 15 ყოველთვინ] ყოველთვის B. 18 სიამითა] სიამითა B. 28 გასაგზავნად] გასაგზავნად B.

„დედა ენისათვის“ ი. გოგებაშვილისა და აკაკი წერეთლის თანამშრომლობის ერთ-ერთ საუკეთესო ნიმუშადაა მიჩნეული შესანიშნავი საბავშვო ლექსი „ვანო და ფრინველები“, გადმოკეთებული, მაგრამ ორიგინალურ ლექსთან გათანაბრებული, როგორც არაერთი სხვა თხზულება, თარგმნილი თუ გადმოკეთებული. მსჯელობა ამასთან დაკავშირებით იხ. ჩვენი ტომის გვ. 423.

გაზაფხული (გვ.70)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: R-20, ფ. 7 (B); Q 2173/968 (40), ფ. 9v-10r (C).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 131– 132 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

70. 3 ჩვენ სალხენად] და სალხინოდ BC, 4 გაულია] გადუშლია BC, 5 ხავერდით] ხავერდსავით B, 7 თითქო] თვითქოს B, თვითქო C. 9 მალალ] მალლა C, 10 მოცქრიალებს] მოცქრიალობს BC, 11 თითქო ნანას] თვითქო „ნანას“ B. მესამე სტრიქონის ნაცვლად C-ში ეწერა: „ვით დედის რძე შეერგება“, გადახაზულია. 14 ფრთხილობენ] ფრთქილობენ BC, 15 აშენებენ] იკეთებენ BC. 15-ის შემდეგ ეწერა: „დაჰხარიან და მომავალს უგალო-

ბენ“ – გადახაზულია. 16 დაჰხარიან] დახარიან B, გალობენ] ჰგალობენ C. 20 სხვადასხვა ფერს]სხვადასხვაფერ BC.

აკაკის მიერ გადაკეთებულ ტექსტში ი. გოგებაშვილს მცირედი შესწორება შეუტანია აკაკის თანხმობით (იხ. თხუთმეტტომეული, ტ. 4, გვ. 428).

მინდორში გასვლა (გვ.71)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), ფ. 8 r (A); R-20, ფ. 5 (B).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

71. 2 ეფერადება] აფერადება A.

საგულისხმოა, რომ აკაკის წარმატებით გაურთმევია თავი ი. გოგებაშვილის დავალებისთვის – მის მიერ გადმოკეთებულ ლექსს სწორედ ის სიმსუბუქე და ბავშვისთვის ადვილად აღსაქმელი ფორმა აქვს მინიჭებული, რა მიზანსაც ეს გადმოკეთება ისახავდა, მაგრამ იაკობმა რატომღაც მაინც თავისი ძველი ტექსტი ამჯობინა და სასიხარულოა, რომ ავტოგრაფმა სწორედ აკაკის ლექსი შემოუნახა პატარა მკითხველს.

მაისის დილა (გვ.72)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/ 968 (40), ფ. 2 (A); R-20, ფ. 8v-9r (B).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

72. 2 ხმელეთს] ხმელედს AB. 7 ცრემლებით] A-ში თავდაპირველად ყოფილა „წვეთებით“, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 9 თვალმშვენიერად შეხედა] თვალმშვენიერად შეჰხედა B. 14 აფრქვევენ სუნნელებასა – ნაცვლად თავდაპირველად ყოფილა; „აშრილდნენ ყვავილებიცა“, რაც ავტორს გადაუხაზავს; 15 მით[მათ A, 19 თანხმად] - აქ თავდაპირველად ყოფილა სიტყვა „გრძნობით“, რაც ავტორს გადაუხაზავს.

აკაკის მიერ გადმოკეთებულმა ამ ლექსმაც წინა ლექსის – „მინდორში გასვლა“ ბედი გაიზიარა და ქართულ საბავშვო პოეზიას ავტოგრაფით შემორჩა. (დანვრილებით ამის შესახებ იხ. თხუთმეტტომეული, 1955, ტ. 4, გვ. 429).

შრომა (გვ.73)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „დედა-ენა“, 1891 წ., 1892 წ., 1896 წ., 1897 წ., 1899 წ., 1900 წ., 1903 წ., 1907- 1914 წ.წ. (B), აკაკის თხზულებანი, II, 1893 წ., გვ. 136 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

73. 1 წმინდა] წმიდა B, 4 შემოქმედს] შემოქმედს B.

თხა (გვ.74)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), ფ. 6v-7r (A); R-20, ფ. 3 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „დედა-ენა“, 1891.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსის მესამე სტრიქონში ჯერ ყოფილა სიტყვა „ტყისაკენ“, რომელიც ავტორს შეუცვლია სიტყვით „ტყეში“.

ლექსს ვაძლევთ „დედა ენაში“ დაბეჭდვის თარიღს.

ეს ლექსი, როგორც აკაკის შვიდტომეულის მეორე ტომშია მითითებული, იაკობ გოგებაშვილს ადრევე უთარგმნია რუსულიდან და შეუტანია „დედა ენის“ ადრეულ გამოცემებში (1876-1889), სათაურით „თხა“; ხოლო როცა მან აკაკის სთხოვა „დედა ენაში“ თანამშრომლობა, სხვა ლექსთა შორის იყო აკაკის მიერ ბრწყინვალედ თარგმნილი ეს ლექსიც, რომელიც იაკობ გოგებაშვილმა ახალ, 1892 წლის „დედა ენაში“, სწორედ ამ ღირსებების გამო, შეიტანა როგორც „ლექსი აკაკისა“.

რუსული ფოლკლორის ეს შესანიშნავი ნიმუში – «Жил-был у бабушки серенький козлик». (სხვათა შორის, თავისუფალი თარგმანი პოლონური ლექსისა), წარმოადგენს ჩვეულებრივ პედაგოგიურ-დამრიგებლურ სიმღერას, როგორსაც უხვად შეხვდებით ნებისმიერი ხალხების საბავშვო სიმღერებში. რუსულ ლიტერატურაში იგი პირველად XIX საუკუნის 50-იან წლებში დადასტურდა, როცა ი. ტურგენევის პიესა – «Месяц в деревне» გამოქვეყნდა, რომლის პერსონაჟიც მღერის ამ საბავშვო სიმღერას. საგულისხმოა, რომ ამ მარტივი სიმღერის სიტყვები გადაიქცა ერთ-ერთ ყველაზე საყვარელ ფრთიან გამონათქვამად, რომელსაც დიდი წარმატებით მოხერხებულად იშველიებენ საუბარში.

ბუნებრივია, რომ ფართოდ გავრცელებული საბავშვო ლექსის აკაკის მიერ შესრულებულმა თარგმანმა ჯეროვანი ადგილი დაიმკვიდრა ქართულ პოეზიაში.

მერცხალი (გვ.75)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/ 968 (40), ფ. 10 (A), R-20, ფ. 7v-8r (B).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

75. 6 მთელ ღამეს სძინავს] ტკბილ ძილს ეძლევა B. 7 ფრთას-ფრთას] ფრთას თარს A.

ეს ლექსი აკაკის პოეზიამ ავტოგრაფების სახით შემოინახა იმიტომ, რომ აკაკის გადმოკეთებული ვარიანტი იაკობ გოგებაშვილის პედაგოგიურ მოთხოვნებს შესაფერისად ვერ პასუხობდა. (იხ. კომენტარი ჩვენი ტომის გვ. 423)

ლექსს 1891 წლით ვათარილებთ. აკაკის იგი ხელახლა გაუღუქსავს 1891 წლის „დედა ენისათვის“.

კატა (გვ 76)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები: Q 2173/968 (40), ფ. 10 (B), R-20, ფ. 4 (C).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: თხზულებანი, ტ. II, 1893, გვ.129 (A).

76. 1 დედა-კატა] ხატაველი B, 2 გრძელ] გძელ C, 3 მოჰრეგია] მორეგია C, 4 სიმწუხარით] რალაცაზე B, 5 მიდის] შედის, შეჰკრუტუნებს] შეღრუტუნებს B. 9 თევზი] მწვადი B. 10 გადაჰფიცა] გადაფიცა B. 12 ურცხვად ღმერთი დაიფიცა] მას გაუსქდეს დედამინა B, 16 დაუდგება ორივე] დაუყენოს ცოდვამ B. იაკობ გოგებაშვილმა აკაკის თარგმანი შეასწორა, აკაკი დათანხმდა სწორებას და ამ სახით დაბეჭდა ლექსი 1893 წლის გამოცემაში. (იხ. კომენტარი თხუთმეტტომეულის მეოთხე ტომში, გვ. 436).

ლექსს 1891 წლით ვათარილებთ, რადგან იგი სწორედ ამ წლის „დედა ენისთვის“ თარგმნა აკაკი წერეთელმა.

ზამთარი (გვ.77)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: R- 20 (B). 2173/968 (C)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „დედა ენა“, 1892, გვ. 17. A.

ს ა თ ა უ რ ი: ზამთარი] თოვლი A.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

77. 2 გაყინა] გაყინვა ABC. 6 დაჰყურა} დაიყურა BC. 7 დიტყვა „შეჰკერა“ პოეტს ჯერ გადაუხაზავს, შემდეგ კი აღუდგენია. 8 დაჰხურა] დახურა BC.

77. 10 B-წყაროში სიტყვა „ადრე“-ს ნაცვლად ყოფილა სიტყვა „მალე“, რაც ავტორს გადაუხაზავს და „ადრე“-დ გადაუკეთებია. 11 მასვე] მასე BC. 13 ამის] ამას BC, უამესს] უამეს BC. 16 მოსდევს] მოჰყავს B.

ამ ლექსის შესახებ ვრცელი კომენტარია მოთავსებული თხუთმეტტომეულის მეოთხე ტომში: „მკვლევარი პავლე ინგოროყვა, რომელიც პირველად შეეხო აკაკის მონაწილეობას „დედა ენაში“, ფიქრობს, რომ ამ სახელმძღვანელოსათვის დაწერილ ლექსებში „ზამთარი“ არ ეკუთვნის ი. გოგებაშვი-

ლის თემატურ ქარგაზე შექმნილ ლექსთა რიცხვს...“. მკვლევარი გიორგი აბზიანიძე ასწორებს ამ უზუსტობას: „ლექსი „ზამთარი“ სხვა სათაურით („თოვლი“) ი. გოგებაშვილს მოთავსებული აქვს თავისი „დედა ენის“ წინა გამოცემებში... „თოვლის“ საფუძველზე აკაკის შეუქმნია თავისი ლექსი „ზამთარი“, 1891 წელს, რომელიც 1892 წლიდან „დედა ენაში“ იბეჭდება ქართველი პედაგოგის მიერ შეტანილი ოდნავი ცვლილებებით“ (იხ. თხუთ-მეტტომეული, ტ. 4, გვ. 412-413).

ლექსს ვათარილებთ 1891 წლით.

ტკბილი და მწარე (გვ.78)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1892 წ., N 6, გვ. 35-36;

თ ა რ ი ლ ი: [1892]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

სიუჟეტი აღებულია სულხან-საბა ორბელიანის იგავ-არაკიდან „უტკბესი და უმწარესი“.

მეფე და მხატვარი (გვ.80)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ჯეჯილი“, 1893 წ., № 2, გვ. 3.

თ ა რ ი ლ ი: [1893]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

სიუჟეტი აღებულია სულხან-საბა ორბელიანის ამავე სახელწოდების იგავ-არაკიდან.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

პატარა მათხოვარი (გვ.81)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ჯეჯილი“, 1902, № 16, გვ. 3

თ ა რ ი ლ ი: [1902]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

კრილოვის იგავ-არაკები

გამვლენები და ძაღლები (გვ.85)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ცისკარი“, 1862, № 8; გვ. 163-164 (B); „იგავ-არაკები“, 1891 წ, გვ. 49-50 (C); თხზულებანი, I, 1893 წ, გვ. 56 (D); „იგავ-არაკები“, 1893 გვ. 49 (E); 1898 წ., გვ. 51-53 (F); 1901 წ. გვ. 51-53 (G) 1906 წ, გვ. 73-74 (A); ჩემი ნაწერები, I, 1912, გვ. 110 (H).

ს ა თ ა უ რ ი: მგზავრები და ძაღლები DH.

თ ა რ ი ლ ი: [1862]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

85. 7 შორიდან შორიდან BDH. 10 შეიქნა შეიქნა CEFG.

A და B წყაროები იძლევიან ლექსის ორ განსხვავებულ რედაქციას. ძირითად წყაროდ ვიღებთ პოეტის უკანასკნელ ნებას, ანუ 1906 წელს მის მიერ „იგავ-არაკთა“ კრებულში დაბეჭდილ ტექსტს. ყველა სხვა წყარო იმეორებს პირველნაბეჭდ ჟურნალ „ცისკრის“ ტექსტს მნიშვნელოვანი სხვაობებით. ამიტომ მას ცალკე რედაქციად მივიჩნევთ და აქვე მოგვაქვს იგი:

„სალამო ჟამს მოდიოდენ /ერთად ორი მეგობარი,
და ერთმანეთში ჰქონდათ მათ /რიგიანი საუბარი;
ჭისკრიდან ნუპაკი ძაღლი / მათ გამოუხტათ უცება,
ლრენა დაუნყო და ერთი /კიდევაც შემოუყვავა;
მის ხმაზედ ორმოც ძაღლამდის /სხვადაცა ზედაზედ მოცვინდა
და ერთი გამვლელთაგანი /არ იყო, კიდევ შეშინდა;
ქვას წამოავლო მან ხელი /მაგრამ მეორემ უთხრა მას:
„დაესხენ, ვერ გააჩუმებ, / უფროც დაინყებენ ყეფას,
ძმაო, შენზედ უკეთ ვიცი /ამ ძაღლების ხასიათი“;
და მართლაც, რომ გადაადგეს / მათ ნაბიჯი ერთი ათი,
ძაღლებმა სირცხვილისაგან /ყეფას მოუკლეს ცოტ-ცოტა
და ბოლოს ამათი ყეფა /სრულიად აღარ ისმოდა.
შურიანები სულ ჰყეფენ /რადგან სხვას ეხარბებიან,
მაგრამ ხმას რომ არ გასცემენ / იყეფენ და დასცხრებიან.“

კრილოვის იგავ-არაკი – «Прохожие и собаки» პირველად გამოქვეყნდა 1815 წელს კრებულში „Басни“, 1815 г. ч.111, стр.20. რედაქტორის ვარაუდით, კრილოვმა იგი მიმართა ჟ-ლ Вестник Европы-ს რედაქტორის, მ. კაჩენოვსკის წინააღმდეგ, რომელმაც მიკერძოებით გააჩრია მისი იგავ-არაკები თავის ჟურნალში 1812 წელს (იხ. კრილოვის თხზულებები ორ ტომად,

ტ. 2, გვ. 473-474; И.А. Крылов “Собрание сочинений в 2 томах”, 1-2, Правда, 1956).

„გამგლელები და ძაღლები“ პირველად გამოუქვეყნებია აკაკის 1862 წელს ისეთი მნიშვნელოვანი თარგმანების გვერდით, როგორცაა ლერმონტოვის, ჰაინესა და ბაირონის შესანიშნავი ლექსები (იხ. ამ ტომის პირველი გვერდები). საგულისხმოა, რომ 60-იან წლებში კრილოვის ეს ერთადერთი თარგმანი გამოაქვეყნა პოეტმა და მხოლოდ 1884 წლიდან, საბავშვო ჟურნალ „ნობათში“ მიუტრიალდა იგი გენიალური რუსი მეიგავის შემოქმედებას და, საერთოდ, იგავარაკულ ჟანრს. (ამაზე უფრო ქვემოთ იხ. წინამდებარე ტომის გვ.432).

მელა და ყურძენი (გვ.87)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ნობათი“, 1884 წ., № 5-6, გვ. 253 (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 85-86 (C) 1893 წ., გვ. 85, (D), 1898 წ., გვ. 88-90 (E), 1901 წ., გვ. 88-89 (F), 1906 წ., გვ. 212-213 (A)

თ ა რ ი ლ ი: [1884]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით. ძირითადი ტექსტის არჩევისას, გათვალისწინებულია მწერლის ბოლო ნება.

87. 3 მიცუნცულებს] მიცუნცულობს B, 5 ნახა] ჰნახა C, 6 აზრი] ჰაზრი B, 9 ნახა] ჰნახა C. 20 გავა] ავა B,

88. 5 ვქენი] ვქმენი CD.

როგორც ზემოთ (იხ. ტომის გვ.430) აღვნიშნეთ, კრილოვის იგავ-არაკების თარგმნით აკაკი თანმიმდევრულად დაინტერესდა 1884 წლიდან, როცა ქართული საბავშვო ჟურნალების გამოსვლამ ამისი განსაკუთრებული და სისტემური საჭიროება ამკარა გახადა. ბუნებრივია, აკაკისათვის ადრიდანვე თავისთავად ცხადი იყო ქართული საბავშვო თუ „სადიდო“ ლიტერატურის იგავარაკული ჟანრის თხზულებებით გამდიდრების აუცილებლობა და ამის პირველ მცდელობად სწორედ 1862 წელს მის მიერ თარგმნილი „გამგლელები და ძაღლები“ უნდა მივიჩნიოთ; და ამასთან, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გადანყვეტილება აკაკისა – ქართული კლასიკური მწერლობის გამოყენება ამ უმნიშვნელოვანეს ეროვნულ საქმეში. „დროების“ 1876 წლის 23 იანვრის № 8-ში ქვეყნდება ცნობა, რომ „უფ. აკაკის განზრახვა აქვს, რომ გალექსოს ჩვენი წარსულ საუკუნის ნიჭიერი მწერლის ... „სიბრძნე-სიცრუის წიგნი“.

გუგული და გვრიტი (გვ.89)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“ 1889 წ., №217, გვ. 1(B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 12-14,(C); 1893 წ., გვ. 12-14 (D), 1898 წ., გვ. 12-14 (E), 1901 წ.,

გვ. 12-14 (F), 1906 წ., გვ. 190-192 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1889]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

89. 3 ახლო]ახლოს ABCDEF, 5 დაგმართია] დაგმართნია B. 14 ესწუხ-ვარ] ვწუხვარ B, 20 შეხარიახო] შეჰხარიახო BCD, 27 ამდენხან] ამდენს ხანს B, **90.** 2 დაგმართნიაო] დაგმართნიაო B. 3 ბარტყები] ბლარტები B, 4 გაგინვრთნიაო] გაგინვრთნიაო DF, 8 დაჰქეიფობდი] დაქეიფობდი B. 15 გაზრდითა] დაზრდითა B. 20 აქვსთ] აქვთ B. 23 ბოლო] ბოლოს D.

რუსულად «Кукушка и Горлица» პირველად დაიბეჭდა 1817 წლის ორ იანვარს ბროშურაში «Три новые басни Крылова», СПб, 1817, стр. 5-7, კრილოვის სიცოცხლეში უკანასკნელი გამოცემის მიხედვით (И. А. Крылов, Сочинения в двух томах, т. II, 1807, стр.482)

ჭირვეული თამადა (გვ.91)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1889 წ., №222, გვ.1 (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 95-97 (C), 1893 წ., გვ. 95-97A(D), 1898 წ., გვ. 99-101 (E), 1901 წ., გვ. 99-101 (F), 1906 წ., გვ. 150-152 (A) .

თ ა რ ი ლ ი: [1889]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

91. 5 მოესწრობი] მოესწრები BC, 8 სასმისს] სასმის B 9. ოჰ] ჰო B 13 ჩქარობ] სჩქარობ C 3 ღვინომ მიხამა] ღვინო მეხამა B, 20 სვამო] ჰსვამო C. B წყაროში სიტყვა „შემიძლია“. **91.** 21 და **92.** 11-ში წარმოდგენილია „შემიძლიან“ ფორმით. 23 იჭმევა] იჭმება C, 28 ხედავ] ჰხედავ BC.

92. 6 ვქნა] ვქმნა CD. 17 იქნა] იქმნა CD.

„აკაკი წერეთელი სიტყვასიტყვით კი არ თარგმნიდა ნაწარმოებებს, არამედ შემოქმედებითად ამუშავებდა ამა თუ იმ იდეას, ხვეწდა, თავისებურ ინტერპრეტაციას უკეთებდა. აქართულებდა და ახალბურებდა. აკაკიმ კრილოვის გმირებს არა მხოლოდ სახელები და სამოსი შეუცვალა, არამედ ცალკეული ზნე-ჩვეულებებიც კი გადმოუქართულა, ამის მაგალითად იგავი „ჭირვეული თამადაც“ იკმარებს. როგორც ცნობილია კრილოვის თამადა თანამოინახეს ჭამას აძალებს, ქართველი თამადა (აკაკისეული) კი – ღვინის სმას. აკაკი საგანგებოდ ცდილობდა, ყოველი გადმოთარგმნილი იგავი ქართული სინამდვილისათვის, ქართული ყოფისათვის მიესადაგებინა. იქნებ

ამიტომაც უბრუნდებოდა იგი ზოგ იგავს რამდენჯერმე ხელახლა ამუშავებდა, ხვენდა. სათქმელსაც ავრცობდა და აფართოებდა, თუცა, იქნებ ზოგჯერ სცილდებოდა კიდევ თარგმანს, ზოგჯერ იმდენადაც, რომ თითქოს ახალ იგავსაც ქმნიდა. მაგრამ, ვფიქრობთ, აკაკისათვის მთავარი იყო არა მხოლოდ ის ეთქვა, რა მორალსაც კრილოვი ქადაგებდა, არამედ უმეტესად თავად ეს მორალი მოერგო ქართული სინამდვილისათვის, ზოგჯერ ერის მანკიერების საჩვენებლადაც გამოეყენებინა.” (იხ. ვრცლად ჯულიეტა გაბოძე “აკაკი წერეთელი- მიეგავე თუ მთარგმნელი” კრებ.” ლიტერატურული ძიებანი” XXX, თბ., 2009.; გვ. 85.).

სამცოლა (გვ.93)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ივერია“, 1889 წ., № 224 (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ. გვ. 89-91 (C), 1893 წ., გვ. 89-91 (D), 1898 წ., გვ. 93-94 (E), 1901 წ., გვ. 93-94 (F), 1906 წ., გვ. 46-48 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: სამცოლიანი BCDEF.

თ ა რ ი ლ ი: [1889]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ხუთივე ტექსტი სავსებით იმეორებენ ერთიმეორეს, ხოლო A-წყაროდ ვირჩევთ 1906 წლის სრულიად განსხვავებულ ტექსტს, როგორც ავტორის უკანასკნელ ნებას.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

აქვე მოგვაქვს BCDEF წყაროებში დაცული ტექსტი:

სამცოლიანი

ერთი ვილაც ცოდვის შვილი,
პირველ ცოლს რომ არ დასჯერდა,
მოიყვანა მეორე და...
მესამეზე ჯვარს იწერდა.

მეფემ რომ სცნო ეს ამბავი
განრისხდა და ასე ბრძანა:
„მიკვირს ასე რად დაეცა
და რამ გარყვნა ეს ქვეყანა?

სტაცეთ ხელი დამნაშავეს,
მიიყვანეთ სამსაჯავროში
და სასჯელი გადუწყვიტეთ
საარაკო ყოველ დროში.

თვარა თვითონ მსაჯულებს მე
იმათ ცოდვებს გავუდიდებ,
და მცირედის სისუსტისთვის
სულ თხებსავით ჩამოვკიდებ!“

მსაჯულები სამსაჯავროში
შიშის ზარმა აიტანა,
იფიქრეს და ბოლოს დასდევს
განჩინება ამისთანა:

ეგ ღვთისრისხვა დამნაშავე,
რომ საოცრად დაისაჯოს,
საჭიროა რომ ცოლები
სამივ ერთად მიესაჯოს!“

ხალხმა ერთად დაიძახა:
„რა უქნიათ იმ მსაჯულებს?
ახლა მეფე სწორედ მათზე
აკრაჭუნებს რისხვით კბილებს!

და სუყველას გაიმეტებს
ჩამოაღწრობს დღეს თუ ხვალა!“
მაგრამ მათი ფიქრი წახდა,
საქმე სულ სხვებ შეიცვალა,

დამნაშავემ სამი ცოლი
ერთად რომ ვერ აიტანა,
სთქვა: ამ ყოფას სიკვდილი სჯობს!“
და გაირჭო ყელში დანა.

433. 6 სცნო] ჰსცნო C.

434. 8 ჩამოვკიდებ] ჩამოვჰკიდებ C. 18 უქნიათ] უქმნიათ C. 21 და სუყველას] იმ საწყლებს B; 23 მაგრამ მათი ფიქრი წახდა, საქმე სულ სხვებ შეიცვალა] ეს ეგონათ, მაგრამ საქმე სულ სხვაგვარად შეიცვალა B.

ცილისმნამებელი და გველი (გვ.96)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ივერია“, 1889 წ., № 183, გვ. 1 (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 59-60 (C), 1893 წ., გვ. 59 (D), 1898 წ., გვ. 61-62 (E), 1901 წ., გვ. 61 (F), 1906 წ., გვ. 178-179 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: ცილისმნამებელი AB.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

96. 1 შედგა] მიდგა B. 8 გაზრდილობა] გაზდილობა B. 10 შემფერის] მეკუთენის B. 14 განთქმული] გათქმული CD, 15 რა ნაკლე] ნაკლები B. 21 შემოხედა] შემოჰხედა BC, 26 ღირსეულს] ღირებულს C.

ძირითად წყაროდ ვირჩევთ 1906 წლის გამოცემას, ხოლო ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ყვაი და მელა (გვ.98)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1889 წ., № 191, გვ. 1 (B); „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 3-4; (C) 1893 წ., გვ. 3-5 (D); 1898 წ., გვ. 3-5 (E); 1901 წ., გვ. 3-5 (F); 1906 წ., გვ. 7-8 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1889]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

98. 26 შენი] შენის B, 27 რად] რით B, მეფედ] მეფე BC, 28 შევენებით] მშვენებით B,

99. 10 გავარდა] გაჰვარდა C.

იგავ-არაკი – „Ворона и Лисица“ რუსულად პირველად გამოქვეყნდა ჟურნალში «Драматический вестник», 1808 წელს, № 1, გვ.16.

რუსული წყაროს ცნობით, იგი ლაფონტენის ამავე სახელწოდების იგავის სიუჟეტიდან იღებს სათავეს და ეზოპესა და ფედრას ამავე იგავ-არაკს ეხმაურება (იხ. И.А. Крылов, Сочинения в двух томах, т. II, М. 1984, с.469).

თავად რუსულ ლიტერატურაშიც ეს იგავი არაერთგზის დაუმუშავებიათ პოეტებს ტრედიაკოვსკის, სუმაროკოვს და სხვ. მაგრამ რუსული გამოცემის (იხ. ზემოთ) ეს შენიშვნა ამ ლექსთან დაკავშირებით არაა ერთადერთი და განსხვავებული – კრილოვის იგავ-არაკების უმრავლესობას მოძებნილი და მითითებული აქვს ასეთივე შორს მიმავალი წყაროები და ამიტომაც შემოვ-ისაზღვრებით ერთი ზოგადი შენიშვნით აკაკის ამ თარგმანებთან დაკავ-შირებით.

საინტერესოა, რომ „ყვაი და მელას“ იგავში არაკის დედააზრი კი არ ამთავრებს ლექსს, არამედ წინ უძღვის:

«Уж сколько раз твердили миру,
Что лезть гнусна, вредна, но только все не впрок,
И в сердце льстец всегда отыщет уголок.»

აკაკის ლალი, სხარტი ქართული სახეებით დახუნძლული ეს თარგმანი ასეთივე სხარტი და ლალი შეგონებით მთავრდება:

„ეს პირუტყვების არაკი
მხოლოდ იმისი მთქმელია,
რომ ყვაი ჩვენშიც ბევრია,
და უფრო მეტი მელია.“

გულკეთილი მელა (გვ.100)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1889 წ., № 203, გვ. 1 (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 44-45 (C), 1893 წ., გვ. 44-45 (D), 1898 წ., გვ. 46-48 (E), 1901 წ., გვ. 46-47 (F), 1906 წ., გვ. 1 45-147 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1889]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

100. 2 მოჰკლა] მოკლა E; 3 მის] მისს (B); 4 დაუმწარა] დაამწარა (BCD); 7 მოშივდათ] მოჰშივდათ (C); 8 აჭყვლიპინდენ] აჭყვლიარდენ CDEF; 11 სცემოდეს მას] სცემოდეს B; 13 ობლებს] ობლობის C, 15 დღეიდგან] დღეით-გან DEF; 18 ხედავთ] ჰხედავთ C, ამ] იმ BCF; 20 ველარც] ვერც B; გასძ-ლებსო] გასძლებსაო B; 24 მომეხმაროთ] მომეხმარეთ B; 20 ზიდე] ჰზიდე C; 27 ზლაპრებს] ზლაპარს B;

101. 1 კოდალავ] კოდარავ ABCDE; 2 უცბად] უცებ B; 3 შეინძრა] შეიძრა BCDE; 9 მივარდა] მიჰვარდა C; 10 არსად] არსით B.

რუსულად ეს იგავი – «Добрая Лисица» პირველად დაიბეჭდა 1815 წელს. რედაქტორი შენიშნავს, რომ სიუჟეტი სათავეს იღებს რუსული საზღაპრო ტრადიციებიდან (იხ. წინა კომენტარში კრილოვის ორტომეულის ტ. 2, გვ. 479).

ბატები (გვ.102)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ივერია“, 1889 წ., № 195, გვ. 1, (B), „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 66-68 (C), 1893 წ., გვ. 66-68 (D), 1898 წ., გვ. 68-70 (E), 1901 წ., გვ. 68-70 (F), 1906 წ., გვ. 107-109 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1889]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

102. 1 მირეკავდა] მიჰრეკავდა CD. 2 გასაყიდად] გასასყიდად CDEF, 11 ხედავთ] ჰხედავთ C;

103. 4 ჩაყლაპა | ჩაჰყლაპა CD; 5 ბძანეთ | ბრძანეთ B, 6 ბძანდებთ | ბრძანდებთ CDEF; 11 სხვებზე | სხვებზე CD.

რუსულად «Гуси» პირველად დაიბეჭდა 1811 წელს. ორტომეულის მე-2 ტომში.

რედაქტორი შენიშნავს, რომ იგავ-არაკის დემოკრატიული იდეა არა-ერთხელ აღუნიშნავს კრილოვს სტატიებში, რომლებიც იბეჭდებოდა პეტერ-ბურგში გამოცემულ სატირულ ჟურნალში «Почта духов»: «заслуги предков никому не придают знаменитости» (И.А.Крылов, Басни, т. 2, стр. 477, М. 1984.)

სპილო და ფინია (გვ.104)

ნაბეჭდი: „ივერია“, 1889 წ., № 218 (B), „იგავ-არაკები, 1891 წ., გვ. 29-30 (C), 1893 წ., გვ. 29-30 (D), 1898 წ., გვ. 30-31 (E), 1901 წ., გვ. 30-31 (F), 1906., გვ. 88-90 (A).

თ ა რ ი ღ ი: [1889]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

104. 1 ერთხელ სპილოს ~ B. 6 ისე | ასე BC, 9 შეხტა | შეჰხტა C, 12 მივარდა | მიჰვარდა C, 15 ხედავ | ჰხედავ BCD, 16 ტყუილად რად იღლები | ტყუილად რად იღალბები B. 21 რა | არ F.

პირველი პუბლიკაცია რუსულად 1898 წელს მოხდა, ჟურნალში „Драматический вестник“. რედაქტორი შენიშნავს, რომ ეს იგავი ნააგავს გელერტის „მწვანე ვირს“ და სუმაროკოვის არაკს „თაგვი და სპილო“ (იხ. რედაქტორის შენიშვნა, იქვე, ტ. 2, გვ. 476).

ბუზი და ლომი (გვ.105)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“, 1890 წ., № 6, გვ. 15 (B); „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 80-81 (C), 1893 წ., გვ. 80-81(D), 1898 წ., გვ. 83-85 (E), 1901 წ., გვ. 83-85 (F), 1906წ., გვ. 97-98 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: ლომი და ბუზი (B).
თ ა რ ი ღ ი: [1890]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

105. 2 საჭიდაო | საჭიდაოდ B, 3 შეხტა | შეჰხტა C. 5 ბუზი | მაინც B, 7 ხან აქ ეცა, ხან იქ | ხან იქ ეცა ხან აქ B. 9 გამობძანდი | გამობრძანდი C.

13 ლომს და ბრძანა | ლომს ძალიან B; ბრძანა | ბძანა D. 15 აუტორებია | აუტორებია B. 16 სიკვდილისა | დღეს სიკვდილის B. 17 მიუბრუნდა | გარისხდა და B. 20 შეუძვრა და | და ნემტომი B. 21 და | იქ B, დაუნყო | დაინყო B. 22 დამშვიდებით | თავისუფლად B. 25 ლომი სიმწრით ~ B. 26 ხტოდა | ჰხტოდა C, გორავდა | ჰგორავდა C. 27 გადევნა | გადენა BCD. 4 ტყვილად | ტყვილა B. 26 გული | გულიც CD. 4 მინაზედ | მინაზე BCD. 7 გახლავარ | გახლავართ B. 9 გაფრინდა | და გაფრინდა B. 11 დახვდა | დაჰხვდა C. გაექანა ობობია | ობობა გამოექანა B, 16 მორთო ბუზმაც იქ ბუზილი | მოაყოლა მან ბუზილი B, იქ | აქ C.

რუსულად გამოქვეყნებული იგავის სათაურია «Лев и комар», პირველად გამოქვეყნდა 1809 წლის იგავ-არაკთა კრებულში, გვ. 26-27 (იხ. რედაქტორის შენიშვნა, ტ. 2, გვ. 476). სათაურის რუსულ ვარიანტს იმეორებს „ჯეჯილის“ წყარო, ოღონდ აქაც „კოლოს“ ნაცვლად „ბუზია“ პერსონაჟი.

მუხა და ლელნამი (გვ.107)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 33-35 (B); 1893 წ., გვ. 33-35 (C); 1898 წ., გვ. 35-36 (D), 1901წ., გვ. 35-36 (E); 1906 წ., გვ. 9-12 (A)

ს ა თ ა უ რ ი: მუხა და ლელნამი BCDE.
თ ა რ ი ღ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

„მუხა და ლელნამი“ («Дух и тростник»), ერთ-ერთი პირველი იგავ-არაკია, რომელიც 1806 წელს გამოქვეყნდა ჟურნალში «Московский Зритель», 1, с.73-75.

აკაკი წერეთლის მიერ თარგმნილმა ამ იგავმაც განიცადა ტექსტობრივი ხასიათის ცვლილებები. პირველად დაბეჭდილი ტექსტი უცვლელად მეორდება ყველა სხვა მომდევნო გამოცემაში ყოველგვარი ვარიანტული ცვლილებების გარეშე, ხოლო 1906 წელს დაბეჭდილი ტექსტი კი სრულიად ახალი რედაქცია ამ თარგმანისა. და რადგან პოეტის უკანასკნელი ნება შეირჩა A წყაროდ, ადრინდელ, განხვავებულ ტექსტს ვბეჭდავთ ცალკე რედაქციად, BCDE:

მუხამ უთხრა ერთხელ ლელნამს:
„სანყალო და უბედურო!
ემართლები სწორედ შენს ბედს,
რომ დაჰგმო და დაემდურო!

„სისუსტით და მსუბუქობით
აქეთ-იქით იღუნები;

რომ გიყურებ, მებრალები,
შენის ცოდვით ვინვი, ვდნები.

აბა, ერთი შემომხედე!..
თავი ცამდის მიბჯენია,
გრიგალი და ქარიშხალი
ჩალადაც არ მიმაჩნია.

კლდე-სალივით მაგარი ვარ
და სვეტივით ამართული!..
რას მიქვიან კრძალვა-შიში?
საგულეს მაქვს მარჯვედ გული.

შენ კი, ჩემო თვალისჩინო,
განირული გაქვს ეგ თავი,
ქარიშხლად და გრიგალ-ქარად
გეყოფა შენ თვით ნიავი.

ეგრე სუსტი, ფოლორც ადგილს
წყლის პირად ვინ გაგაჩინა!
არ გერჩია, რომ ჩემს ახლოს
გქონებოდა ჩრდილში ბინა?“

ლერნამმა ეს უპასუხა:
„გმადლობ, ჩემო დიდო მუხა!
მაგრამ შენმა გულჩვილობამ
ტყვილა რაზედ შეგანუხა?“

მართალია, რომ ნიავიც
კი შემადრევს და გადამხრის,
მაგრამ ვიცი, დიდი ქარიც
ძირიანად ვერ ამომთხრის.

შენ კი უფრო მეტი გმართებს
სიფრთხილედ და მორიდება,
თორემ ნახავ ერთხელც არის,
ეგ სიმტკიცე არ შეგერჩება.“

ეს რომ უთხრა, მოიღრუბლა,
ამოვარდა უცბად ქარი...
გაავდარდა ელვა-ჭექით,
და შეიძრა მთა და ბარი!

ქარიშხალმაც ის ლერნამი
გადახარა-გადმოხარა,
მაგრამ იმ დროს დიდი მუხა
კი სრულიად ამოთხარა.

439. 30 შემადრევს] შემანძრევს B.

440. 2 სიფრთხილედ] სიბრთხილედ B, 3 ნახავ] ჰნახავ B.

ბაყაყი და ხარი (გვ.110)

ნ ა ბ ე ქ დ ი : „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 36-37, 1893 წ., გვ. 36-37, 1898 წ., გვ. 36-37, 1901 წ., გვ. 38-39, 1906 წ., გვ. 17-18.

თ ა რ ი ლ ი : [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა : არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

რუსულად ეს ლექსი („Лягушка и бык“) პირველად გამოქვეყნდა 1808 წელს, კრებულში: «Драматический вестник», 1808 г. т.1, стр. 24.

ღრუბელი (გვ.111)

ნ ა ბ ე ქ დ ი : „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 21-22, (B); 1893 წ., გვ. 21-22, (C), 1898 წ., გვ. 22-23 (D), 1901 წ., გვ. 22 (E), 1906 წ., გვ. 182-183 (A).

თ ა რ ი ლ ი : [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა : არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

111. 6 მიადგა] მიადგათ B C. 22 ჰკითხეთ] ჰკითხე C.

მათხოვარი და ბედი (გვ.112)

ნ ა ბ ე ქ დ ი : „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 26-29 (B), 1893 წ., გვ. 26-29 (C), 1898 წ., გვ. 27-30 (D), 1901 წ., გვ. 27-30 (E), 1906 წ., გვ. 184-187 (A).

თ ა რ ი ლ ი : [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა : არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

112. 1 კანქტიტველს] კანქტიტველ B. 6 ქუდისა] გუდისა B. 8 გუდისა] ქუდისა B.

113. 9 ამიერიდან] ამიერიდან BCDE. 14 გადაიქცეს] გარდაიქცეს BCE. 15 უფრთხილდი] უბრთხილდი B.

ჭრიჭინა და ჭიანჭველა (გვ.115)

ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 77-78 (B), 1893წ., გვ. 78-79 (C), 1898 წ., გვ. 80-81 (D), 1901 წ., გვ. 80-81 (E); 1906., გვ. 77-79 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

115. 6 ბოლო]ბოლოს B. 7 შეკრთა] შეკრთა BCDE. 9 იგი დრო] ის დრო B. 15 ხტის] ჰხტის B. 16 გალობს] ჰგალობს B.

116. 1 ჭინჭველამ] ჭიანჭველამ B. 7 მიბრძანდი] მიბძანდი B.

მგელი და გუგული (გვ.117)

ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 40-41 (B), 1893 წ., გვ.40-41 (C), 1898 წ., გვ. 42-44 (D), 1901 წ., გვ. 42-44 (E), 1906 გვ. 79-80 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

117. 14 სად] რად B 21 ერთმანეთს] ერთმანერთს B.

118. 11 ნახავ] ჰნახავ B.

მამალი და მარგალიტი (გვ.119)

ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 30-31 (B), 1893 წ., გვ. 30-31 (C), 1898 წ., გვ. 32 (D), 1901 წ., გვ. 32 (E), 1906 გვ. 81. (A), „დედა-ენა, 1907 წ., გვ. 158 (F).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

119. 1 სჩრეკდა] ჰქექდა F, 3 იქავე] იქითკენ F. 7 ეს] მე F. მიმხვდარვარ] მივმხდარვარ ABDE, მივხდარვარ C, 8 მოსწონთ] მოსწონს F. 15 უჭრისთ] უჭირთ F.

სარკე და მაიმუნი (გვ.120)

ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 15-16, 1893 წ., გვ. 15-16, 1898 წ., გვ. 16, 1901 წ., გვ. 16, 1906 წ., გვ. 171.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ძირითადი ტექსტის არჩევისას, უპირატესობას ვანიჭებთ ავტორის ბოლო ნებას, ხოლო ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

მწყემსი და კოლო (გვ. 121)

ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 18-19 (B), B 1893 წ., გვ. 18-19 (C) 1898 წ., გვ. 18-19 (D), 1901 წ., გვ. 18-19 (E), 1906 წ., გვ. 172-173 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

121. 2 მიწვა] მოსწვა BC. 5 შეხედა] შეჰხედა B. 6 სრიალითა] სრულიათა B, მიაშურა] იაშურა D. 11 დალევდა] დაჰლევდა B. 23 ცხვირზე] ცხვირზე BCDE.

122. 6 მის] მას BB. 8 გასრესს] გაჰსრესს – B.

თაგვი და ვირთხა (გვ.123)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი Q-973 (45) ფ. 36r (B),
ნ ა ბ ე ჟ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 51 (C) 1893 წ., გვ. 51 (D) 1898 წ., გვ. 53-54 (E) 1901 წ., გვ. 53 (F), 1906 წ., გვ. 152-153 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: „თაგვის თვალში კატა უძლეველია“ B.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

123. 5 ჩავარდნია] ჩაჰვარდნია C. 12 მიხვდებო] მიჰხვდებო C. B ვარიანტი განსხვავებულია, ამიტომ იგი მთლიანად მოგვაქვს:

თაგვის თვალში კატა უძლეველია

ნამეტანის დაღალვისგან,
თითქმის განურული ოფლად,

ვირთხა შემოვარდა თავთან,
მხიარული, მახარობლად,

და ეს უთხრა: „ჩვენს მტერს კატას
იცი თუ რა დამართნია?
შეგვწევია ბედი ყველას,
ლომს ბრწყყალებში ჩავარდნია!“

თავგმა უთხრა: „რას ჩერჩეობ?
როგორ ჭორავ მაგ ამბებსო:
ბრწყყალებზე თუ საქმე მიდგა,
კატა ლომსაც აჯობებსო!“

B ვარიანტის I და II სტროფები ნასწორებია. 442. 2 სიტყვა „განურული“-ს
ნინ ეწერა სიტყვა „ოფლად“, რაც ავტორს შეუსწორებია. 6 „იცი“-ს შემდეგ
ენერა „თუ“. პოეტს ის გადაუხაზავს, მაგრამ შემდეგ აღუდგენია.

ხარი და ძალი (გვ.124)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 54 (B); 1893 წ., გვ. 54 C,
1898წ., გვ. 55 (D). 1901 წ., გვ. 55 (E), 1906 წ., გვ. 149 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

124. 2 ძალი [ცხენი B. 4 ერთმანეთს] ერთმანერთს BC; ცუდი მრავალი
ბევრი სანყენი B. 10 მოგაქვს] მოგაქვს C. 16 ამოგაგდებდენ] ამოგვაგდებდენ
B. 20 გექმნება] გექნება CDE.

მწყერი და მტრედი (გვ.125)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 52 (B), 1893 წ., გვ. 52 (C),
1898 წ., გვ. 54 (D); 1901 წ., გვ. 54 (E); 1906 წ., გვ. 147 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

125. 4 ზოგავდა] ჰზოგავდა B. 5 ნახა] /ნახა B. 8 ფრთხილად] ბრთხილად
C. 10 არასოდეს] არაოდეს BC.

ლომი და თავვი (გვ.126)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 56-57 (B), 1893 წ., გვ. 56-57
(C), 1898 წ., გვ. 58-59 (D), 1901 წ., გვ. 58-59 (E), 1906 წ., გვ. 291 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

126. 5 დაგაკლდებათ] დაგაკლდება CDE. 22 რომ] რამ BDE.
127. 5 მედიდურობამ] მედიდურებამ A. 7 ჩემზე] ჩემზედ B.

გუგული და მამალი (გვ.128)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 73-74 (B), 1893 წ., გვ. 73-74
(C), 1898 წ., გვ. 76-77 (D), 1901 წ., გვ. 76 (E), 1906 წ., გვ. 293 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

128. 11 ჰღირს] ღირს CE

დიდებული (გვ.130)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 62-63 (B), 1893 წ., გვ. 62-63
(C), 1898 წ., გვ. 64-66 (D), 1901 წ., გვ. 64-66 (E), 1906 წ., გვ. 294-295 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

130. 10 ხარ] ხართ CDE. 12 მიგიძღვის] მოგიძღვის BD. 13 მოსამართლეთ]
მოსამართლეებს BC, 17 ჩემზე] ჩემზედ E.

131. 2 ზარმაცობდი] ჰზარმაცობდი B, 3 ფიქრობდი] ჰფიქრობდი B. 8
შეხედა] შეჰხედა, 9 ხედავ] ჰხედავ B.

ვირი (გლუხკაცს ერთი ვირი ჰყავდა...) (გვ.132)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 16-17 (B), 1893 წ., გვ. 16-17
(C), 1898 წ., 17-18 (D), 1901 წ., გვ. 2 (E) 1906 წ., გვ. 274 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

132. 8 ყველაფერში ყოვლიფერში BCDE. 15 ჩამოვკიდებ ჩამოვჰკიდებ BCDE. 23 დლიდამ დლიდან CE, 24 დაიმდურა დაამდურა B.

133. 7 ჩამოყარა ჩამოჰყარა BDE.

ორბი და გუგული (გვ.134)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 82-83 (B); 1893 წ., გვ. 82-83 (C); 1898 წ., 85-86 (D); 1901 წ., გვ. 85-86 (E); 1906 წ., გვ. 264 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

134. 4 დაჯდა შეჯდა BC. 14 ბედვენო ჰბედვენო B. 16 ხედვენო ჰხედვენო B.

მგელი და კრავი (გვ.135)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 75-76 (B), 1898 წ., გვ. 77-79 (C), 1901 წ., გვ. 77-78 (D), 1906 წ., გვ. 33-35 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

135. 12 მივარდა მიჰვარდა B. 14 სვამ ჰსვამ B. 18 ჰყოფ ჰყოფ B. 21 ბძანება ბრძანება B. 28 ბრიყული ბრიყული B.

136. 13 ზურგზედ ზურგზე B. 15. გასვლია გაჰსვლია B.

მომდურავი ბაყაყი (გვ.137)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ. გვ. 46-47 (B); 1893 წ., გვ.46-47 (C); 1898 წ., გვ. 48-49 (D); 1901 წ., გვ. 48-49 (E); 1906 წ., გვ. 181-182 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

137. 14 დადგა დასდგა BCE. 16 ამოხდა ამოჰხდა BE. 23 სიდგანაც სიდგანაც A. 27 ვიქნები ვიქმნები BC. 28 იქნებო იქმნებო BCD.

ხურო მელია (გვ.138)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 94-95, (B), 1893 წ., გვ. 94-95 (C), 1898 წ., გვ. 97-99 (D), 1901 წ., გვ. 97-99 (E), 1906 წ., გვ. 188-189(A)

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

138. 13 გახლავსთ გახლავთ B. **139. 5** ნახეს ჰნახეს B, რა – C.

მგლები და ცხვრები (გვ.140)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 87-88 (B), 1893 წ., გვ. 87-88(C), 1898 წ., გვ. 90-91 (D), 1901 წ., გვ. 90-91 (E), 1906 წ., გვ. 214-215 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

140. 9 გაბედავდა გაჰბედავდა B. 14 იქნება იქმნება B. 20 საორჭოფო საორჭობო B. 27 ნახავს ჰნახავს B.

ვაჭარი (გვ.142)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 55 (B), 1893 წ., გვ. 54 (C) 1898წ., გვ. 57(D), 1901 წ., გვ. 57 (E), 1906წ., გვ. 256–257 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

142. 16 ხედავ ჰხედავ B. 20 მოგატყუებენ მოგატყუებენ B.

დაბერებული ლომი (გვ.143)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 65-66 (B), 1893 წ., გვ. 65-66 (C), 1898 წ., გვ.67-68 (D), 1901 წ., გვ. 67-68 (E), 1906 წ., გვ. 253 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

143. 5 ღრინავდა] ჰლრინავდა. B

კატა და ბულბული (გვ.144)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 78-79 (B), 1893 წ., გვ. 78-79 (C), 1898 წ., გვ. 81-82 (D), 1901 წ., გვ. 81-82 (E), 1906 წ., გვ. 246 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

144. 8 გრცხვენი] გრცხვენი B. 11 ჩემთან] ჩემგან B. 13 ტყვექმნილმა] ტყვე-მქნელმა B. 145. 3 გამოვცდი] გამოვცდი B. 7 კლანჭებში] ბრჭყალებში BC.

მელა და ვირი (გვ.146)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 47-48 (B), 1893 წ., გვ. 47-48 (C), 1898 წ., გვ.49-50 (D), 1901 წ., გვ. 49-50 (E), 1906 წ., გვ. 227 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

146. 1 შეხვდა] შეჰხვდა B. 11 წასვლია] წაჰსვლია B.

ჭინჭრაქა (გვ.147)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 8-10 (B), 1893 წ., გვ. 8-10 (C), 1898 წ., გვ. 8-10 (D), 1901 წ., გვ. 8-10 (E), 1906 წ., გვ. 38-40 (A).
ქ ე ე ს ა თ ა უ რ ი: ლობემძვრალა
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

147. 2 ექნას] ექმნას BC. 9 გაუვარდა] გაგუარდა B. 11 დარწმუნებით]

დარწმუნებით C, ელოდა] ელოდა B. 21 მოფრინდა] მოჰფრინდა BC.
148. 12 იქ] აქ B.

კაცი და მელა (გვ.149)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 91-92 (B) 1893 წ., გვ. 91 (C), 1898 წ., გვ. 94-95 (D) 1901წ., გვ. 94-95 (E), 1906 წ., გვ. 41-42 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

149. 5 დაგყავს] დაგჰყავს B. 6 მთას] მთა B, 9 ბზეს]ბზე B., 14 უფრო უგნური] რომ უგნურესი B. 21 ვკიდებ] ვჰკიდებ B. 22 ის] ეს BC.

ბუ და ვირი (გვ.150)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 92-93 (B), 1893 წ., გვ. 92-93 (C), 1898 წ., გვ. 96-97(D), 1901წ., 96-97 (E), 1906 წ., გვ. 42-44 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

150. 10 ხედავდა] ჰხედავდა B. 12 ბედავდა] ჰბედავდა B. 23 სხივებს] სსივებს A; შეხედავს] შეჰხედავს B.
151. 5 მიდიხარ] მისდიხარ B. 6 იქნება] იქმნება BC. 8 გახდათ] გაჰხდათ B.

მაიმუნი და სათვალე (გვ.152)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 22-23 (B), 1893 წ., გვ. 257 (C), 1898 წ., გვ. 23-24 (D), 1901 წ., გვ. 23-24 (B), 1906 წ., გვ. 44-46 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

152. 7 ხმარობს] ჰხმარობს B. 21 თავზედ] თავზე B. 23 იქნა] იქმნა B, ნახა] ჰნახა B.
153. 2 ავყევ] ავჰყევ B. 8 აგრეა] აგრია B.

ბაყაყები (გვ.154)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891წ., გვ. 5-8 (B), 1893 წ., გვ. 5-8 (C) 1896 წ., გვ. 5-8 (D), 1901 წ., გვ. 5-8 (E), 1906წ., გვ. 52-55 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

154. 3 ყოფა] ყოფნა B. 11 გახდა] გაჰხდა BCDE. 19 შეხედეს] შეჰხედეს BCDE. 22 ახლო] ახლოს BCDE, მიუჩოჩდენ] მიუჩოჩდენ B. 28 ჯირკი] ჯირკვი B.

155. 7 იქ] აქ B.

156. 9 გაბრიყვდით] გაჰბრიყვდით BC. 11 თქვენს] თქვენ B. 14 მწყრალ-იაო] მყრალიაო B. 15 შფოთავთ] შჰფოთავთ BC; ყვირით] ჰყვირით BC.

თავადი და ბრძენი (გვ.157)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 53 (B) 1893 წ., გვ. 53 (C), 1896 წ., გვ. 56 (D) 1901 წ., გვ. 56 (E) 1906 წ., გვ. 56 (A).

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

157. 19 სანამდე] სანამდი B. 20 დაბზუიანო] დაბზუიანო BC.

მელა და მაჩვი (გვ.158)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 68-69 (B), B 1893 წ., გვ. 68-69 (C); 1898 წ., გვ. 71-72 (D), 1901 წ., გვ. 71-72 (E), 1906 წ., გვ. 62-64 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

158. 18 შვენისო] ჰშვენისო B. 21 შენა]შენ B. 22 კარგადა]კარგად B.

159. 4 ფრთებო] ბრთებო B. 5 ჩვენ] ჩვენს B. 7 ეთქმის] ეთქმისო B, ეთქმისთ C.

მგელი და მელა (გვ.160)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 19-21 (B) 1893 წ., გვ. 19-21 (C), 1898 წ., გვ. 20-21 (D), 1901 წ., გვ. 20-21 (E), 1906წ., გვ. 119-121 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

160. 19 ვერსად] ვერა E. 21 ღვიძავთ] ჰღვიძავთ B.

არწივი და თხუნულა (გვ.162)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 71-73 (B) 1893 წ., გვ. 71-73 (C), 1898 წ., გვ. 74-76 (D), 1901 წ., გვ. 74-76 (E), 1906 წ., გვ. 121-123 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

162. 1 შორიდგან] შორიდან BC, შორიდან D. 8 სამოსახლო] სამოსახლე B. 14 სახიფათოდო] სახიფათო B. 19 რჩევასაც] რჩევასა BC.

ძალი (გვ.164)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 57-58 (B), 1893 წ., გვ. 57 (C), 1898 წ., გვ. 59-60 (D), 1901 წ., გვ. 59-60 (E), 1906 წ., გვ. 16-17 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

164. 5 ხდებოდა] ჰხდებოდა BC. 11 გახდა] გაჰხდა B, სანამდი] სანამდის E. 13 ტყვილა] ტყვილა BCDE. 19 ნახავ] ჰნახავ B.

ლორი (გვ.165)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 68-69 (B), 1893 წ., გვ. 69-71 (C), 1898, გვ. 72-73 (D), 1901 წ., გვ. 72-73 (E) 1906 წ., გვ. 109-110 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

165. 1 ერთს დიდი კაცის] ერთის დიდ-კაცის BCDE. 11 ნახე] ჰნახე B. 19 ნახავდი] ჰნახავდი B.

166. 3 ნეხვის] ნეხვისა B.

მოხუცი და სამი ახალგაზრდა (გვ.167)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 42-44 (B), 1893 წ., გვ. 42-44 (C), 1898 წ., გვ. 44-46 (D), 1901 წ., გვ. 44-46 (E), 1906 წ., გვ. 106-107 (A)
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

167. 1 რგავდა] ჰრგავდა B. 3 გამარჯვების] გამარჯობის BCDE. 6 რგავო] ჰრგავო B. 13 ფიქრობ] ჰფიქრობ B; გახდები] გაჰხდები B.
168. 5 მოგვედე] მოგჰვედე B. 10 ახდა] აჰხდა B.

ვირი და ბულბული (გვ.169)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 83-85, (B), 1893 წ., გვ. 83-85 (C), 1898 წ., გვ. 86-88, (D), 1901 წ., გვ. 86-88 (E), 1906 წ., გვ. 84-86 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

169. 16 მთას] მთა B. 23 ფრინველთ] მფრინველთ B. 26 ბედავდა] ჰბედავდა B. 28 ხედავდა] ჰხედავდა B.
170. 11 იქნებოდა] იქმნებოდა BC. 12 შენი] შენის CDE.

დათვის წვეულება (გვ.171)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 10-12 (B); 1893 წ., გვ. 10-12 (C), 1898 წ., გვ. 10-12 (D); გაზ. „ივერია“, 1898 წ., №176, გვ. 1 (E); „იგავ-არაკები“ 1901 წ., გვ. 10-12 (F), 1906 წ., გვ. 298 (A).
ს ა თ ა უ რ ი: დათვის წვეულობა D.
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

171. 9 სათვითავოდ] სათითაოდ BC. 12 წვეთი] წვეთიც BC.
172. 4 რამეს] რასმე B.

პოეტი და მდიდარი (გვ.173)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 24-26 (B), 1893 წ., გვ. 24-26 (C), 1898 წ., გვ. 24-26 (D), 1901 წ., გვ. 24-26 (E), 1906 წ., გვ. 300-301 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

173. 23 ხდიან] ჰხდიან B. 28 ორივე] ორთავ B.
174. 3 გრძნობ] ჰგრძნობა BDE.

ქადაგი (გვ.175)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 39-40, 1893 წ., გვ. 39, 1898 წ., გვ. 41-42, 1901 წ., გვ. 41-42, 1906 წ., გვ. 302-303.
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ძირითად წყაროდ ვირჩევთ უკანასკნელ ნაბეჭდს, ხოლო ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

მგელი და მეცხვარეები (გვ.176)

ნაბეჭდი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 48-49 (B) 1893 წ., გვ. 48-49 (C) 1898 წ., გვ. 51 (D), 1901 წ., გვ. 51 (E), 1906 წ., გვ. 190 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

176. 6 ნახა] ჰნახა B.

მომღერლები (გვ. 177)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 35-36 (B), 1893 წ., გვ. 35-36 (C), 1898 წ., გვ. 37-38 (D), 1901 წ., გვ. 37 (E), 1906 წ., გვ. 14-15 (A)
თ ა რ ი ლ ი: [1891]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

რუსულ ენაზე ლექსის სათაურია „Музыканты“, ი. ა. კრილოვმა იგი პირველად დაბეჭდა ჟურნალში „Драматический вестник“ 1808, ч. I, №15, с. 128.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

177. 19 არ] არც BCDE. 21 სვამს] ჰსვამს.

ბავშვი და გველი (გვ.178)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 88-89 (B), 1893 წ., გვ. 88-89 (C), 1898 წ., გვ. 92, (D), 1901 წ., გვ. 92 (E), 1906 წ., გვ. 201-202 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: ბავშვები და გველი C.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

178. 2 კუღზე] კუღზედ B . 14 ფრთხილად] ბრთხილად BCD.

მგელი და წერო (გვ.179)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 37-38 (B), 1893 წ., გვ. 37-38 (C), 1898 წ., გვ. 39-41 (D), 1901 წ., გვ. 39-41 (E), 1906 წ., გვ. 202-204 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

179. 20 ბრიყვო] ბრიყო B. 22 დავიდვე] დავიდევ BCE. 25 აქედან] აქედგან B. 27 მიფრთხილდი] მიბრთხილდი B; დლეიდან] დლეითდგან BCDE.

ბუზი და ფუტკარი (გვ.180)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 60-62 (B), 1893 წ., გვ. 60-62 (C) 1898 წ., გვ. 62-64 (D), 1901 წ., გვ. 62-64 (E), 1906 წ., გვ. 204-206 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

180. 2 დღეში] თვეში B. 4 მიფრინდა] მიჰფრინდა B. 7 ვმუშაობ] ჰმუშაობ B. 9 შრომობ]ჰშრომობ B. 10 დაფრინავ] დაჰფრინავ B. 13 ყოველის] ყოველი B. 23 სტუმრებზე] სტუმარზე B.

181. 12 ვითომ] ვითომც C. 16 ფანჯრითგან] ფანჯრიდან CD, ფანჯრიდამ E.

ძუნწი და დედალი (გვ.182)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ.14-15 (B), 1893 წ., გვ. 14-15 (C), 1898 წ., გვ. 14-15 (D); 1901 წ., გვ. 14-15 (E); 1906წ., გვ. 196-197 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

182. 1 ცხოვრობდა] სცხოვრებდა BD. 3 არც არას] არცა რას B. სვამდა] ჰსვამდა B. 13 ფიქრობდა] ჰფიქრობდა BC, ვხედავ] ვხედამ B. 14 სვამს] ჰსვამს BC.

გლეხი და სიკვდილი (გვ.183)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1891 წ., გვ. 31-33 (B), 1893 წ., გვ. 31-33 (C), 1898 წ., გვ. 33-34 (D); 1901 წ., გვ. 33-34 (E); 1906 წ., გვ. 173-175 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: სიკვდილი და გლეხი BCDE.

თ ა რ ი ლ ი: [1891]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

როგორც მკვლევარი ჯ. გაბოძე მიუთითებს: "ავტორის ბოლო ნება 1906 წელს გამოქვეყნებულ იგავში გამოხატა აკაკი წერეთელმა. ამ ვარიანტს კვლავაც აკაკისეული სტილი გამოარჩევს, ხოლო დედნის მორალი, რომელიც იგავის პირველ B ვარიანტს აკლია:

„Что, как бывает, жить ни тошно

А умирать еще тошней“.(ი. ა. კრილოვი 1951: გვ. 72)

აკაკიმ ასე მშვენივრად გაავრცო ბოლო ვარიანტში:

“ვინ არ იტანჯვის ამ ქვეყნად

და ვის არ დაუკვნესია?

მაგრამ ყოველგვარ ტანჯვაზე

სიკვდილი უარესია.” (ჯ. გაბოძე, დასახ. ნაშრომი “ლიტერატურული ძიებანი” 2009., XXX გვ. 85).

BCDE წყაროების ტექსტი იდენტურია, ძირითად ტექსტად ვირჩევთ 1906 წ. გამოცემას. რადგან ვარიანტული სხვაობები მრავლადაა, მაგრამ არსი შეუცვლელია, ამის ნათელსაყოფად, მოგვაქვს BCDE წყაროების ტექსტი:

სიკვდილი და გლეხი

ტყიდამ კაცი მოდიოდა,
წამოედვა მხარზე შეშა.
სიმშობა რომ შეაწუხა
და სიცივიემ გააშეშა,

გადაადგო სიმწრით კონა
და დაიწყო საყვედური:
„ნეტავ სხვაც თუ კიდევ იყოს
ჩემისთანა უბედური?“

„არ ვიზოგავ თავს და წელში
ვიღუნები და ვიხრები;
ამ დილიდან სალამომდე
ცოდვის ოფლში ვინურები,

„მაგრამ მაინც ვერას გავხდი,
ცოლ-შვილსაც ვერ მოვუარე;
ყველა ერთად თავზე მანევს:
(ბატონ-ყმა და მტერ-მოყვარე.

„ან ჩემს სარჩოს ვერ აუვალ
და ან ქვეყნის გარდასახადს,
ვერ ვიმორებ ბოქაულებს
ოჯახიდან, როგორც სახადს.

„სიკვდილიც რომ აღარ მოდის,
ის წყეული, ის უენო“
ნეტავ ერთი ბარემ მომკლას,
რომ მოვრჩე და მოვისვენო!“

რომ წარმოსთქვა ეს, სიკვდილი
გაჩნდა უცბად, ცელით ხელში,
წამეტანი შიშით გლეხკაცს
მოებჯინა სული ყელში.

უთხრა: „კაცო, რად გაყვითლდი?
რას ჰკანკალებ, როგორ წახდი?
მახსენე და გამოვცხადდი,
აბა, რა გსურს, რად მეძახდი?!“

„მე, ბატონო?! მე.. არაფრად!
ეს კონა რომ დავარდა ძირს,
მარტო ველარ მოვერიე!..
მძიმე არის, აწვევა სჭირს.

„და ეგება მომხმაროთ,
ამასა გთხოვთ... თორემ მე სხვა
თქვენთან საქმე არა მაქვს რა,
არ მომეცეს თქვენი რისხვა!“

ლომი და მგელი (გვ.185)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ჯეჯილი“, 1894 წ., № 4, გვ. 3-4 (B), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 187-188 (A)

თ ა რ ი ლ ი: [1894]

ხ ე ლ მ ო წ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

183. 22 შეუპოვრად] შეუპოვარ A.

რადგან B ვარიანტი იძლევა საკმაოდ განსხვავებულ ნაკითხვას, ლექსი მთლიანად მოგვაქვს:

ლომი და მგელი

დაბძანდა ლომი საუზმედ,
შეექცეოდა ბატკანსა,
არც ძვალს ზოგავდა და არც რბილს,
მიაყოლებდა თან კანსა.

არ მიიწვია არავინ,
მან მარტოობა ირჩია,
კარგ გუნებაზე დამდგარსა,
ეგემრიელა ჩიჩია.

მაგრამ მითოთხდა აბუჩად,
უძლური ლეკვი პატარა:
წინწა დაუნყო ნელ-ნელა
ბატკნის ხორცს!.. დაეზიარა.

ლომმა შეხედა ლეკვუნას
და ხმაც არ გასცა საბრალოს,
თითქოს აძლევდა ნებითა
საგლახოს და სამონყალოს.

მგელმა რა ნახა ეს ყველა,
თქვა: „დავარდნილა ლომიო!
ლეკვსაც რომ ვერას უბედავს,
ჩემთან რას არგებს ომიო?“

მივარდა ბატკანს მსუნაგი
და ლომს სტაცებდა ლუკმასა,
ეგონა, ისე როგორც ლეკვს,
ვერვინ გასცემდა მას ხმასა.

იუკადრისა ეს ლომმა,
მივარდა გარისხებული,
მისნი-მოსნია, გახლიჩა,
შემკრთალი, პირდაღებული.

და მერე ბრძანა: „სულელი!..
რათ აჰყვა გულის თქმასაო?..
რასაც ლეკვს აპატივებენ,
ვინ შეარჩენდა მასაო?!“

ბევრია ჩვენში ლეკვები,
და უფრო მეტი მგლებია!..
ჩვენ ეს არაკი იმათთვის
სამოდღვროდ გვიახლებია.

ვირი (როდესაც გაჩნდა ამქვეყნად...) (გვ.187)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: უ. „ჯეჯილი“, 1901 წ., №12, გვ. 4-7 (A); „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 40-41 (B).
თ ა რ ი ლ ი: [1901]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

187. 4 სწყდებოდა; წყდებოდა] B. 9 გამჩენო] ამობდა B. 24 ვირიც] ვირი B. 28 ქამანჩა-სტვირსო] ჩემსა საყვირსო B.
188. 1 კრინ-ბოხი] ბოხი A.
სტროფები VIII-XV არ არის B წყაროში.

ყვავილ-ქონდარა (გვ.190)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1901 წ., № 294, გვ. 1 (B); „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 28-30 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1901]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

190. 2 მუხა] მუხებ B. 25 და შენ] შენ კი B. B-ში მერვე სტროფის შემდეგ ვკითხულობთ:

არა, გულში ნუ შეუშვებ
მაგისთანა ფუჭ იმედსო!
დასჭკნი ჩუმად... ობროდობით
ნუ ანუხებ შემოქმედსო!

191. 1 უთხრა, მაგრამ მისი სიტყვა] მაგრამ სიბრძნე ხარაბუზის B. 19 სთესს] ჰსთესს B.

პარნასი (გვ.192)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“. 1901 წ., № 201 (B), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 22-25 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1901]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

192. 2 გამოყარეს] გამოჰყარეს B. 6 ერთ ვინმე] ერთს ვისმე B, 7 მოუ-
ზომეს] მიუზომეს B. 15 ადრე ღმერთებს ჰქონდათ] ღმერთებს ჰქონდათ ადრე B. A-ში „ჰქონდათ“ ნაცვლად იყო სიტყვა „ჰქონოდათ“, რაც შესწორდა.

17 იმღერდნენ] მღეროდნენ B. 25 რიგი] რაკი B.

193. 17 გალობენ] ჰგალობენ B. 19 უკვრენ. თითონვე] თვითონვე უკვრენ B. 20 აპარტყუნებენ] აპანტურებენ B. 23 ასე] ისე B.

194. 2 ძველ] ძველს B. 8 როდი] რალად B.

პ ა რ ნ ა ს ი – მთიანი მასივია საბერძნეთში. ძველ ბერძნულ მითოლო-
გიაში იგი მუზეების ადგილსამყოფელად ითვლებოდა.

გვ. „...იმღერდენ „მზეშინას“ და „ზევსურსა...“

„მზეშინას“ ძეობის რიტუალთან დაკავშირებული წარმართობისდრო-
ინდელი ხალხური ორხმიანი სიმღერა.

„ზევსურსა“ ღვთაებრივი ქება, რომელსაც თავად ღმერთები და მუზეები გალობენ (მ. ლალანიძე, „ზევსური აკაკის პოეზიაში“, პირველად გამოქვეყნდა: სემიოტიკა, N 2, 2007, გვ. 84-98).

სოფლელი და მელა (გვ.195)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 10 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟ „ჯეჯილი“, 1902 წ., № 10, გვ. 10-14 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 92-95 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1902]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

195. 3 ნაარმი] თუ არა C. 11 ხელში ჩავიგდეთ] მოვასწარით კი B; მაგრამ შემდეგ ავტორს შეუსწორებია ისე, როგორც ეს ძირითადადია. 17 რაზედ] რაზე C. 24 ყველას პატრონი, მომვლელი] ყველასთვის კარგის მსურველი B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. პატრონი, მომვლელი ~ C. 27-28 მაგრამ სხვა საშუალება, რომ არ აქვს არსად მელასო] მართალს მიბრძანებ ყველასო, მაგრამ სხვა საშუალობა B, 28 არც აქვს] არ მაქვს C. 11 მაგინოთ] მაგინონ BC.

196. 15 ხელს მოგიმართავ და შენ კი] ღმერთია ხელის შემწყობი B, მაგრამ შემდეგ დაუნერია ის, რაც ძირითადადია. 16 ცუდი ხელობა დაგმეო] ჰე, შენ მანდერ დაჰამეო B, რაც ასევე გაუსწორებია ავტორს. დაგმეო] დაჰამეო C. 17 შემიძლია] შემიძლიან C. 22 ყველასო] ყველასა C. 23 და + შენ B, მაგრამ ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადადია. 24 ნულა გაატან მელასო] ნულარ გაატან მელასა C. 28 მეც] მე C.

197. 18 სადაც] რადაც A. 28 ყველამ იცოდეს] ყველას ესმოდეს C, რაც ასევე გაუსწორებია ავტორს და დაუნერია ის, რაც ძირითადადია.

პატარა მუხა (გვ.198)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 35 r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1902 წ., № 120, გვ. 2 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ. გვ. 303 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1902]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

198. 11 ტყულაუბრალოდ] ტყვილაუბრალოდ C, ტევა A. 13 ასე] ისე C.

199. 5 ჰფიქრობდა] ჰფიქრობენ BC. 22 საგრილებლადო + „რომ ღეროს“, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 27 ჩირგენარი] ჩირგნალი B, ჩირგნალი C.

200. 6 ჰქონდა] ქონდა C. 12 ლელნამს] ლერნამს C.

201. 2 სიტყვა „გაზდას“ წინ ავტორს ეწერა სიტყვა „შენს“, რაც შემდეგ გადაუხაზავს. 6 სამწუხაროსა] სამწუხაროსო C. 8 საბაღნაროსა] საბაღნაროსო C. 10 ნაიქცეოდა] ნაიქცეოდნენ C. 11 შენ დაიჭერდი... უშიშრად ნელა-

ნელაო დიდ ხეს გაზრდილი B. B წყაროში აქ პოეტს ადრე ეწერა: „დროზე ეს იქნებოდა „მალი“, უფრო ადრე კი ეწერა: „შენ დაიჭერდი ეს ნელ-ნელა“; ეს იქნებოდა შველაო C. 13 ვერას] რაღას C. 14 ვერც დარი, ვერც] ან ქარი, ან C. 24 მულო] რძალო C.

შოშია (გვ.202)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 6v-7r (A).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ჯეჯილი“, 1902 წ., № 9, გვ. 7-9 (B), ჟ. „ნაკადული“, 1904წ., № 1, გვ. 8-10 (C); „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 131-133 (D).
თ ა რ ი ლ ი: [1902]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

202. 5 სიტყვა „ნამდვილ“-ის მაგივრად ეწერა: „სწორეთ ისე“, რაც ავტორს შეუსწორებია. 6 მორთავდა] მართავდა D. 10 ჰხედავთ]ხედავთ B, მომხიბლავი] მიმხიბლავი B. 15 დაიწუნა... შაშვის უსულ-ჰანგებით] დაუნუნა შაშვის... უსულ-ჰანგებით BC. 21 დავჰკვნეს] დავკვნეს BC. 22 ჩავიხმატკბილებთ] ჩავახმატკბილებთ C. 27 შაშურიც] შაშვობაც C. 28 ველარც-ის ნაცვლად ძირითადად იწერა ყოფილა სიტყვა „ვერც“, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 9 სთქვეს] თქვეს B. 14 ნიჭი] თითქო B.

203. 20 სასაცილო] სასაცილო CD.

გვ. 202 „... გალობა შაშვის უსულ-ჰანგებით“ – იგულისხმება შაშვის შნოიანი, ლამაზი გალობა.

თრითინა (ლომმა მოსამსახურედ...) (გვ. 204)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟ. „ჯეჯილი“, 1902 წ., გვ. 9-12 (B); „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 154-157 (A)
თ ა რ ი ლ ი: [1902]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

204. 9 მადრიელი] მადლიერი B. 18 აკრატუნებდენ] აკნატუნებდენ B.

205. 3 რომ] რამ B. 19 მწვადსა ჰსწვავს] წვადსა სწავს B.

მონადირე ლომი (გვ.206)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1902 წ., №191, გვ. 2 (B), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 140-142 (A).

თარიღი: [1902]
ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

206. 1 უტეს] უტესს B. 6 დაანყვეს] დაანყეს B. 9 რასმე] რასმეს B. 14 გაუგებს] გაიგებს B. 21 გახლიჩა და ~ B. 207. 4 არაფერს] არაფეს B.

207. 8 გაგლეჯთ] დაგლეჯთ B.

ორი მტრედი (გვ.208)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „გაზ. „ივერია“ 1902 წ., № 222, გვ. 2 (B). „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 66-72 (A).

ქ ვ ე ს ა თ ა უ რ ი: ვუძღვნი ელიკოს და კატოს AB

თარიღი: [1902]

ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

208. 14 მათს] მათ B. 21 ერთ] ერთს B. 24 გუნებაზე] გუნებაზედ B. 27 ზრახვა] ძრახვა B. 210.2 საჭირბოროტო] საჭირბოროტოდ B. 3 შორს იყო] იქ იყო B. 6 უბრალოზე] უბრალოზედ B. 7 თავიდანვე] თავიდანვე B. 10 ერთმანეთსო] ერთმანეთსო B. 12 ნუ ვარისხებთ] გავარისხებთ B.

211. 6 გადაჰკიცხა] გადაკოცხა B. 7 ირაო] არაო A. 24 გადიყარა] გადაიყარა B.

212. 2 თითქოს] თვითქოს B. 13 შეექნა] შეექმნა B. 20 ამოეყო] ამოიყო B. 23 იფრთქილა] იფართხალა B. 28 გაჰყვება] მოჰყვება B.

213. 11 აკვანჭილდა] აკვანჭალდა B. 13 ბავშვმა] ბავშმა B. 14 შორიდან] შორიდგან B. 18 უბედურობაო] უბედურებაო B. 19 სასწავლებლად] სასწავლელად B.

ალკიდოს (გვ.214)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1902 წ., № 5, გვ. 2 (B), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. (98-199, A)

თარიღი: [1902]

ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

214. 20 ამის] ამისი B.

ალკიდოს – ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში ღმერთმთავარ ზევსისა და ქალღმერთ ალკმენეს შვილი, ზევრი გამირობის ჩამდენი.

ათენა – ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში სიბრძნის ქალღმერთი.

სვია (გვ.216)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 26_v – 27_v (B).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“ 1902 წ., № 144 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 175-178 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: სვია (ფშალა) C.

თარიღი: [1902]

ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

216. 9 ბედს] შენს C. 12 აგერ] ეგერ C. 14 სიტყვა „გახვეულიო“ B წყაროში იყო „გამოხვეული“, რაც ავტორს იქვე გაუსწორებია და დაუნერია ის, რაც ძირითად წყაროშია წარმოდგენილი.

217. 16 აქამდი] აქამდის C. 22 პირმომთნე] პირმომთნე B.

კრავი (გვ.218)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნ. „ჯეჯილი“ 1902 წ., № 2, გვ. 46-48 (B), „იგავ-არაკები“ 1906 წ., გვ. 206-209 (A).

თარიღი: [1902]

ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

218. 1 წმინდა] წმინდათ B. 4 გავსცემ] გავცემ B. 14 და] თუ B. 23 თვარა] თორემ B.

219. 17 გაექანენ] გაქანდენ B. 19 ამოიდევეს] ამოიდევეს B. 23 ეშველათ] ეშველა B. 28 შიშსა და რისმე] მას და რისამე B.

მენისქვილე (გვ.221)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 2v-3r (B)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟურნალი „ჯეჯილი“ 1902 წ., № 12, გვ. 3-5 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 222-224 (A).

თარიღი: [1902]

ხელმოწერა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

221. 3 უონავდა] უონამდა BC. 8 დროზე] დროზედ C. 14 ნაუყრუა] ნაიყრუა C.

222. 1 წყალს] წყლის C. 2 მიმდგარიყვენენ იქ] მოსულიყვენენ აქ C. 6 მაკლებენო] მიკლებენო C. 11 ქოლოკი] ქოროკი A; სუყველა] სულ ყველა C. 16 ტყვილად] სულმთლათ C. 18 სახლსა] სახსა B; 19 გარეთ] გარედ B. 21 ქნას] ჰქნას C, 22 მას] მან C. 24 ჩვენ ზღაპრულ] ჩვენს ზღაპრულს C.

გლეხი და ცხვარი (გვ.223)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: უურნ. „ჯეჯილი“, 1902 წ., № 3, გვ. 11-13 (B), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 235 (A)

თ ა რ ი ლ ი: [1902]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

223. 12 მთხოველსაო] მთხოვენელსაო B. 26 იქ] აქ A, 27 ისიც მხოლოდ] და მაშინაც B.

224. 6 ფული] ფიცი B. 10 სთქვა] თქვა B. 21 ცხადი არის] ეს ცხადია B. 23 უბრძანა] უბრძანა B.

გლეხების საუბარი (გვ.225)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 3 r (B).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „ივერია“, 1902 წ., № 59 (C) „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 242-243 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1902]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

225. 4 შემოვასკდე] შემოვასქდე C. 6 ბედმა დაუნდობელად შიგ გულში დამკრა] რა ვინ გამიყარა ბედმა შიგ გულში დანა B, რა და გამიყარა ბედმა შიგ ყელში C. 11 წრეულ] წრეულს C. 12 ჩვენებურ] ჩვენებურს C, აგრე] ანგრე B, აგერ C. 16 ვიმღერდით] ვმღეროდით C. 18 ვიძახოდი... დავსცლი] ვიძახიდი... დავცლი B. 20 ჟინჟღალს] ჟინჟღილს BC; თამამად] უშიშრად C. 23 აპრილდა] აბღლილდა C. 24 დავაღნიეთ] დავახნიეთ C. 26 ყელში] გულში C. მან] მეც C. 28 წავაძინე] დავაძინე C.

226. 1 გულშია ვსთქვი] გულშიდაც გავიფიქრე C; უნდა] უნდათ C; მძინარებს] მძინარეს C. C-ში ეს სიტყვა პოეტს ჯერ გადაუხაზავს, ხოლო შემდეგ ისევ აღუდგენია. 2 მივაქრ-მოვაქრე] მივაქერ-მოვაქერე C. 3 გასასვლელად] გასავლელად C. 5 დახე] დახეთ C. 6 გადავარდი] გადავარდი

C. 7 იქნა] იქმნა C. 8 სულ] მთლად C. 9 იქავე] აქავე C. 10 მომჩივრების] მომჩიერების B. 12 როცა კაცი ~ C. 13 ჭკუას რომ გამოაცლის, დაუბნევს გზას და] ლეინომ, რომ დაუბნევს ყველას გზასა C. 14 საწყალსა] დამთვრალსა C. 15 მაშინ ხომ] და მაშინ C.

225. 20 „ჟ ი ნ ჟ ლ ა ლ ს მ ი ვ ა ქ ა ნ ე ბ დ ი...“ – აქ იგულისხმება „ჟინჟღილი“, ანუ ჯობი, რომელზედაც ნავთში ამოვლებული ჩვარი ახვევია და გასანათებლად ხმარობენ.

ღორი მუხის ქვეშ (გვ.227)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 77v-78v (B):

ნ ა ბ ე ქ დ ი: გაზ. „ივერია“, 1902 წ., № 147, გვ. 2 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 225(A)

თ ა რ ი ლ ი: [1902]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

227. 1 მუხის] მუხას C. 4 მძორივით] მძოვრივით C. 14 სიტყვა „ძირი“ წყაროში ჯერ ყოფილა „ფესვი“, შემდეგ ავტორს გაუსწორებია და დაუნერია ის, რაც ძირითად წყაროშია.

228. 1 ჰგავს] გაეს C. 2 ჰგმობს] გმობს C.

ფოლადი (გვ.229)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 39 (B)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: უურნ. „ჯეჯილი“, 1903 წ., № 2, გვ. 32-34 (C), „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 272-273 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1903]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

229. 2 საღაროში] სათაროში C. 8 თავისს] თავის C. 10-11 უცბად... რამე] სთქვა რას ვარგა ამისთანა უბრალო რამ და ბაზარში B, მაგრამ შემდეგ პოეტს დაუნერია ის, რაც ძირითადშია. 12 გაატანა] გაიტანა C. ხეების ტყავგასაძრობად] სათამამოდ იამებათ B. 19 ასე] ისე C.

230. 3 მაგრე] მანგრე B.

229. 1 „რ კ ი ნ ა ი ყ ო ხ ო რ ა ს ნ ი ს ა...“ – იგულისხმება ხ ო რ ა ს ა ნ ი, ისტორიული ნაწილი ირანის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, განთქმული ფოლადის დამუშავებით.

ჭრელი ცხვრები (გვ.231)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: ჟ. „ჯეჯილი“, 1903 წ., № 1, გვ. 11-14 (B); „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 25-27(A).
თ ა რ ი ლ ი: [1903]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

231. 4 ერთიანად საზოგადოთ B. 11 ის] ეს B. 13 შევპყრი შევეყრი B. 16 იმ] ამ B. 20 ხვდა დათვის] ჰხვდა დათვსა B.

232. 8 დასწვავთ] დასწვამთ B. 9 პირიქით] პირ-აქეთ B. 13 მაგრამ] მურა B. 21 ჰფიქრობს] ფიქრობს B. 25 აღარვისი] აღარვის B, 27 ერთს] ერთ B. ი.ა. კრილოვის სიცოცხლეში ეს იგავ-არაკი „Пёстрые овцы“ არ დაბეჭდილა, რადგან უარყოფილი იყო ცენზურის მიერ (იხ. И.А. Крылов, „Басни, проза, пьесы, стихи,“ 1970, გვ.405).

პატარა კოლოფი (გვ.234)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 15-17.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.
ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ყვავი და ქათამი (გვ.236)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906, გვ. 12-14.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ი. ა კრილოვის ეს არაკი პირველად გამოქვეყნდა კრებულში „Сыны отечества“ სათაურით „Ворона и курица“ (1812, №8, გვ. 87).

236. 1-2 „ი მ დ რ ო ს, რ ო ც ა ფ რ ა ნ ც უ ზ ე ბ ი
შ ე ე ს ი ე ნ რ უ ს ე თ ს მ ტ რ უ ლ ა დ,“
იგულისხმება 1812 წლის რუსეთ-საფრანგეთის ომი.

5 „მ ა შ ი ნ თ ა ვ ა დ ს მ ო ლ ე ნ ს კ ი მ ა ც...“ - იგულისხმება ამ ომის მთავარსარდალი, თავადი მიხეილ ილარიონის ძე კუტუზოვ-სმოლენსკი (1745-1813).

ბოჭკა (გვ.238)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 29 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 57-58 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

238. 17 იმან კი] B წყაროში ჯერ ყოფილა სიტყვა „მაგრამ“, რომელიც პროეტს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადადშია. 27 B წყაროში სიტყვა „ბოჭკას“ შემდეგ ჯერ ყოფილა „ბევრი რეცხეს“, რაც პოეტს გადაუხაზავს.

239. 1 ჩაასხეს+ყოლიფერს B, მაგრამ შემდეგ პოეტს ეს სიტყვა გადაუხაზავს.

მგელი საძაღლეში (გვ.240)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 58 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 58-60, (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

240. 4 რომ] ძუ B. 23 შემდეგისთვის] დღეის იქით B, მერე პოეტს ეს გადაუხაზავს და დაუწერია ის, რაც ძირითადადშია.

241. 1 უთხრა: გიცნობ, კარგად გიცნობ] კურთხეულმა უთხრა: გიცნობ B.

ცეცხლი და ეწერი (გვ.242)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: კ K-82, ფ. 74 (B),
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 30-32 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

242. 6 აღარსად იყო ახლოს ხე] რომ აღარ იყო ახლოს ხე B. სიტყვა „რომ“-ის წინ B წყაროში ყოფილა სიტყვა „აღარსად“, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 17 მარტოკა] სანწყლებო B. B წყაროში სიტყვა „სანწყლებო“-ს წინ ეწერა სიტყვა „ყოველთა“, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 18 სულ] ეგ B,

რაც პოეტს გადაუხაზავს და დაუნერია ის, რაც ძირითადად 25 გაცხუნებთ] გაცხუნებთ B.

243. 13 სიტყვა „საბრალო“-ს წინ B წყაროში ეწერა „აქ ყველა“, რაც პოეტს გადაუხაზავს და დაუნერია ისე, როგორც ძირითადად B.

ლხინი (გვ.244)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 81_v-82r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 296–297 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

244. 12 ყველა მათგანი იახლებოდა] და მონივნებით ეახლებოდნენ B.

245. 5-6 და... გამოსცადოთო B. პოეტს ეს სტრიქონები ორჯერ დაუნერია; შემდეგ გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადად B.

ნარჩიტა და ბუძგი (გვ.246)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 74(B);
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“ 1906 წ., გვ. 32—33 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

246. 3 ეტყობა კარგ გუნებაზე] კარგ გუნებაზე ეტყობა B. 5 მზის ამოსვლამდი ჰგალობდა] მაგრამ ის მზე რომ ამოვა B. შემდეგ პოეტს ეს სტრიქონი B წყაროში გადაუხაზავს და დაუნერია, რაც ძირითადად B. მაშინ კი ჩაინყვიტა ხმა + და ბალბულმაც დასძახა B. რაც შემდეგ პოეტს ეს დამატებული სტრიქონი გადაუხაზავს. 7 ბულბულის+ჩიტუნამ მაშინ კი ჩაინყვიტა ხმა B, ხოლო „ჩიტუნამ მაშინ კი“ B წყაროში გადახაზულია პოეტის მიერ. 18 ბედისწერასო] ბედისწერასა B. 20 მღერასო] მღერასა B. 19-20 „...ა ლექსანდრეს საკადრისს ვერ მოვახერხებ მღერასო“ – აქ ი. ა. კრილოვი თავის იგავ-არაკში „Чиж и ёж“ გულისხმობს რუსეთის იმპერატორს, ალექსანდრე I (1777-1825), რომელსაც ზოგიერთებისგან განსხვავებით, არ უმღერის, როგორც 1812 წლის რუსეთ-საფრანგეთის ომის გამირს. ასეთად მას მიაჩნია მხედართმთავარი მ. ი. კუტუზოვი.

ღელე (გვ.247)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 58_v-59 r (B);
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 60-62 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ს ა თ ა უ რ ი: AB-ში ემთხვევა ერთმანეთს, მაგრამ B-ში ავტორს ჯერ მიუცია სათაური – „პატარა წყარო“, მერე იგი გადაუხაზავს და დაუნერია – „წყალი“, ბოლოს ესეც უარუყვია და დაუსათაურებია ისე, როგორც ძირითადი ტექსტია დასათაურებული – „ღელე“.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

247. 2 მინანქარობდა] მინანქარობა B. 11 მომდურავი] მომდურავი B. 16 ჩამარხულიო] დაფარულიო B. 24 სულ] სრულ B.

27 რომ... სოფლებში] სოფლებში რომ ჩავივლიდი B, მაგრამ შემდეგ პოეტს ეს შეუსწორებია და დაუნერია ისე, როგორც ძირითად ტექსტშია. 28 ობოლსო] ობლებსო B, მაგრამ პოეტს აქაც გაუსწორებია ტექსტი ისე, როგორც ძირითადად B.

248. 18 არას... მხარეს] არ ამბობდა არც მხარეს B.

კურდღელი ნადირობაში (გვ.249)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 45 v -46 r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 64-66 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

249 სტროფის შემდეგ ეწერა B წყაროში: „სხვებმა რომ ეს დაინახეს, აიტყხეს მათ სიცილი“, რაც შემდგომ პოეტს გადაუხაზავს. 20 Bში სიტყვა „ნიწკნის“ მაგივრად პოეტს ჯერ დაუნერია „გლეჯს“, მაგრამ შემდეგ გადაუხაზავს და დაუნერია „ნიწკნის“. 250.3 იქ] აქ B. 5 B წყაროში სიტყვა „ყურდი-დას“ წინ პოეტს დაუნერია სიტყვა „გაიცინეს“, რაც შემდგომ გადაუხაზავს. 7 გაუუჭრათ] მოუჭრათ B.

გედი, კალმანი და კიბო (გვ.251)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, 41 r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 123–125 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

251. 4 ზიარად] ზიარით B. 9 კი არაფერია] ძვეს მარხილზე B. თავდაპირველად B-ში ეწერა: „ტვირთი ცოტაა მარ“, შემდგომ ავტორს „ცოტაა მარ“ გადაუხაზავს და დაუწერია: „ძვეს მარხილზე“. 10 სულ] რომ B. 23 და+ ის B, შემდგომ „ის“ ავტორის მიერ გადახაზულია.

252. 4 უმეცრებისა] უგნურებისა B.

დათვი და მეუდაბნოე (გვ.253)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 125-130.

თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით

ფესვები და ფოთლები (გვ.257)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 17_v-18 r (B)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ.117-119 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

257. 2 თვალმშვენიერმა] თვალშვენიერმა B. 9 სუბუქფრთიანი] მსუბუქფრთიანი B. 15 იგრძნეს] იგრძნეს B. 18 შვენების ჯილა-გვირგვინი – B წყაროში ჯერ ეწერა „გვირგვინი მშვენიერება“, რაც ავტორს შეუსწორებია ისე, როგორც ეს ძირითად წყაროშია. 24 „ან“-ს მაგივრად B-ში თავდაპირველად იყო „და“, რაც ავტორს შეუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია.

258. 2 გადასძახეს] გადაძახეს B. 4 ვინ ვით] კნავით B.

ეს ი.ა. კრილოვის იგავ-არაკის „Листы и корни“-ს თარგმანია. იგავ-არაკში გამოხატულია ავტორის უღრმესი პატივისცემა ხალხისადმი.

კვარტეტი (გვ.259)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 19 r -20_v (B)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 110–114 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

259. 19 ჭუჭყუნი] ჭიჭყინი B.

260. 2 ხელად] ხელათა A.

261. 6 „სხვა... მეტი“ – B წყაროში თავდაპირველად იყო: „არც შეგანუხებთ მას მეტს“, შემდეგ სიტყვები „მას მეტს“ შეუცვლია სიტყვებით „მის მეტი“.

7 „გვასწავლე“ B. წყაროში ჯერ ყოფილა „გვიჩიე“, მერე ავტორს დაუნერია ის, რაც ძირითადშია. **8** კვარტეტი+ბულბულმა B. მერე სიტყვა „ბულბულმა“ ავტორს გადაუხაზავს. **13-14** საქმე... ვარგისხართო] ის არის, რომ მემუზიკეთ არცერთი

თურმე არ ვარგისხართო,

სულერთია დამკვრელად

რადგან არ ვარგისხართო B.

ყვავი (გვ.262)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი, K 82, 21_v -22 r (B).

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ.114-116 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

263. 15 მაშინ+იკადრა B, რაც აკაკის გადაუხაზავს. 21 გვინდებხარ] გვინდებხართ AB.

264. 4 ყვავს] ყვას B.

263. 15-16 მ ა შ ი ნ... ი კ ა დ რ ა ს ა ყ ო ლ შ ი გ ა მ ო ბ რ უ ნ ე ბ ა. ს ა ყ ო ლ ი – იგულისხმება მშობლიური კერა, ოჯახი.

ლომის აღზრდა (გვ.265)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 98–105.

თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

265. 13 სთქვას] სთქვა. 21 მაგრამ] მაგარ.

268. 17 მოისმენდა] მოისმენენ.

ი. ა. კრილოვის იგავ-არაკი „Воспитание льва“ ანტიმონარქიულია. იგავ-არაკის ბოლო სტრიქონებში გამოთქმულია დარიგება მეფეებისადმი. სახელმწიფოსთვის სრულიად მიუღებელი მეფე მაინც დადგება ქვეყნის სათ-

ავეში. რუსეთშიც ასეა, ამბობს იგავ-არაკის ავტორი. (იხ. И. А. Крылов, Басни, проза, пьесы, стихи, 1970, стр. 403).

მაიმუნი (გვ.271)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 84 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 95-96 (A) .
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

271. 2 ხნაველა] ჰხნაველა B. 8 გამარჯვებასა] გამარჯობასა B. 12 სიმარჯვე] სიმარჯვეც B. 20 სიტყვა „იყურებოდა“-ს მაგივრად B-ში ყოფილა „იხედებოდა“, რაც ავტორს შეუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია.

24 ჰკვდებოდენ+ამბობდენ, არაფრადა ღირს, ვის რას არგია ამგვარი მუშაობაო, ამბობდენ და იძახოდენ ფუჭია B. ეს სტროფი შემდგომ ავტორის მიერაა გადახაზული.

მგელი და მისი ლეკვი (გვ.272)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 16_v -17 r (B),
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 90-92 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

272. 5 აბა] წადი B. 7 სათარემო] საარემო A. 27 გამხმარ] გამხვარ B.

გლეხი გაჭირვებაში ჩავარდნილი (გვ.274)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 79_v -80 r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 86-88 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

274. 8 დაიძახა] აღრიალდა B.

ყვავის ბახალა (გვ.276)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფები K 82, ფ. 25_v-26 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 82-83 (A)
ს ა თ ა უ რ ი: ყვავის ბარტყი B.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

B-ში ჯერ სათაურად ყოფილა „ყვავის ბახალა“, მერე ავტორს სიტყვა „ბახალა“ გადაუხაზავს და დაუნერია სიტყვა „ბარტყი“.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

276. 1 მალლა] B-ში ჯერ ეწერა „აღმა“, მერე ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 7 გამოეცალა] გამოაცალა B. 9 იქვე] აქვე B. 10 დაყვანცალობდა] დაყვანჩალობდა B. 11 რა – B. 14 მე არა] B-ში იყო სიტყვა „აღარა“, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 15 მიკვირს რომ] B-ში ეწერა სიტყვა „ტყუილად“, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 16 აქვთ] აქვსთ B. 19 პატარა კრავებს იტაცებს] B-ში იყო: „თუ მოვიტაცებ, ავირჩევ“, რაც აგრეთვე გაუსწორებია ავტორს. 20 და ხმასაც] B-ში ეწერა სიტყვა „დიდებს“, რაც აკაკის გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 28 დაებნა] B-ში ჯერ ეწერა სიტყვა „დაკარგა“, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ეს ძირითადშია.

277. 3 კლანჭები] B-ში ჯერ ეწერა სიტყვა „და მატყლში“, აქაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 8 გაუყარ-გამოუყარა] B-ში ეწერა: „კლანჭებში გამოუ...“, რაც ავტორს აგრეთვე გაუსწორებია. 7 სცდილობდა, მაგრამ] B-ში ეწერა „ხუჭუჭა მატყლში“, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 8 ხუჭუჭა] B-ში ეწერა სიტყვა „სცდილობდა“, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 9 თვითონვე] B-ში ეწერა – „თვითონაც“ – აქ ავტორს დაბოლოება „აც“ გადაუხაზავს და შეუცვლია „ვე“-თი. 10 ჩავარდა უცბად შავ დღეში] B -ში ჯერ ეწერა: „გაება მხოლოდ მახეში“, რაც გასწორებულია ავტორის მიერ. 11 დაკრიხინობდა ის მატყლში] B-ში ჯერ ეწერა: „თავის გამოხსნას სცდილობდა“. მერე ავტორს ეს სტრიქონი მთლიანად გადაუხაზავს და დაუნერია: „მატყლში ის დაფართხალობდა“. 12 როგორც გაბმული] B-ში ჯერ ეწერა „დაფართხალობდა“, მერე ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 13 რომ+დიდს B, მაგრამ ავტორს შემდგომ სიტყვა „დიდს“ გადაუხაზავს.

ლლავი და კატა (გვ.278)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 61_v -62r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“ 1906 წ., გვ. 74-77 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

278. 24 მეტის ნდომით არ ეჯერა] B-ში ეწერა: „არ ჰფიქრობენ არ ეგონა“, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია; სიტყვა „ეჯერა“-ს B წყაროში დაემატა „ნავიდა და“, რაც პოეტს გადაუხაზავს და გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადად.

279. 5 მოეშვა+ნაიყვანა B, მაგრამ შემდგომ პოეტს სიტყვა „ნაიყვანა“ გადაუხაზავს. 7 ჩაუსაფრდენ ჩაესაფრენ B.

გლუხი და ავაზაკი (გვ.280)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 85_v -86 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 133-135 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

280. 11 აერთებდა] ასწორებდა B. 15 საყიდლებზე] სასყიდლებზე B.
281. 7 ჩემს] ჩემ B.

გლუხი და გველი (გვ.282)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 72_v -73 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 135-136 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

282. 9 იმგვარი+კაცისთვის B, მაგრამ შემდგომ სიტყვა „კაცისთვის“ ავტორს გადაუხაზავს. 14 შხამს-ისარს] შხამ-ისარს B. 17 სახლში] სახში B. 25 სხვებიცა] სხვებსაცა B, მაგრამ შემდგომ ავტორს სიტყვა „სხვებსაცა“ გაუსწორებია ისე, როგორც ეს ძირითადად.

ცნობისმოყვარე (გვ.284)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K-82, ფ. 86 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ.137-138 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

284. 10 ბუზებ-მწერი] ბუზებ-წერი B. 16 მრავალფერი სპილო როგორ მოგეწონა? მართლა კარგი რამ გინახავს, კარგია ყველა რომ გინახავს, სულ გინახავს B, ეს ყოველივე ავტორის მიერ გადახაზულია B წყაროში. 14 თითქმის] თითქმის B. 20 მთა] მით B. 25 მართლა + აბა B.

იგავ-არაკი „ЛЮБИТЕЛЬНЫЙ“ ეკუთვნის ი. ა. კრილოვს, დაწერილია 1814 წ. და დაიბეჭდა ჟურნალში „Сын отечества“.

284. 3 ...კ უ ნ ს ტ კ ა მ ე რ შ ი ბ ე ვ რ ი ვ ნ ა ხ ე...“ – იგულისხმება კ უ ნ ს ტ კ ა მ ე რ ა – პირველი მუზეუმი რუსეთში. დააარსა რუსეთის იმპერატორმა პეტრე დიდმა (1672-1725) პეტერბურგში 1714 წ. ეს იყო იშვიათი ნივთების კაბინეტი.

პეპელა (გვ.285)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 40_v -41r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 308 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

285. 10 ცხადია] უთუოდ B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 20 არ გიშვებს] მანდ გაბია B, რაც გასწორდა ავტორის მიერ.

მქადაგებელი (გვ.286)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 66-_v 67r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკი“, 1906 წ., გვ. 309 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

286. 5 ის] ეს B, რაც ავტორს შეუსწორებია. 6 და ის არა] ის არ მინდა B, რაც აგრეთვე გადაუხაზავს და გაუსწორებია ავტორს.

„ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ზ ე ნ ა კ ლ ე ბ ა ღ ა რ ქ ა დ ა გ ე ბ - დ ა“ – იგულისხმება **იოანე ოქროპირი** (დ. 344-354წწ. შორის-გარდ. 407წ.) – ქრისტიანული ეკლესიის ბიზანტიელი მოღვაწე, „ეკლესიის მამათაგანი“,

მწერალი, ბრწყინვალე ორატორი. კონსტანტინოპოლის პატრიარქი 398 წლიდან.

ბელის პატრონი და თავი (გვ.287)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 82r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 310-311 (A).
ს ა თ ა უ რ ი: ბელის პატრონი და თავები B.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

287. 19 რადგანაც] მაინც B, შემდგომში ავტორმა გაასწორა, როგორც დედანშია. 22 დაჰკარგა+სრულად B, რაც აგრეთვე გაასწორა ავტორმა.

ყმაწვილი და ლანდი (გვ.289)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 87 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 153-154 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

289. 6 ვერ მოავლო – ეს სიტყვები B-ში ავტორს ჯერ გადაუხაზავს, მაგრამ მერე აღუდგენია. 15 გაუშვა] გავუშვა B. 19 დევნაში] დევაში B. 20 „კილამ სული ამოჰხადა“ – ეს სტრიქონი ავტორს B-ში ჯერ გადაუხაზავს, მაგრამ შემდგომ ისევ აღუდგენია. ამოჰხადა] ამოხდა B.

სოფლები და მდინარე (გვ.291)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 138-140.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

ავაზაკი და მეურმე (გვ.293)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 63 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 142-143 (A).

თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

293. 6 აბრიალებს] აბრიალებს A. 9 ხელად უნდა] ეჩქარება B, რაც ავტორს გადაუხაზავს და შეუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. 10 ცარცვის] ცარვის B.

ცხენი და მხედარი ფ. (გვ.295)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 76 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 143-145 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

295. 1 განვრთნა] განრთვნა B 9 პატრონმა] და ერთხელ B, მაგრამ შემდგომ ავტორს გაუსწორებია და დაუნერია ისე, როგორც ძირითადშია. 12 განვრთნილია] განრთვნილია B.
15 უბრძანა] უბძანა B. 23 ფთხვინავს] ფრთქვინავს B.
296. 3 არჩევს] ხედავს B, რაც შემდგომში გაუსწორებია.

ყურყუმალაები (გვ.297)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 51_v-55_v (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 157-164 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

297. 19 იყოს+ღვთის B, რაც ავტორს გადაუხაზავს.
298. 18 ღმერთმა უკეთესადო] პირუტყვებზე ღმერთმა B. 21 კაცისგან] კაცისთვის B, რაც ავტორს გაუსწორებია.
299. 2 სწავლული] ნასწავლი B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 10 გადამწყდარა] გადასწყდარა B, ასო „ს“ ავტორს გადაუხაზავს. 11 მეფე არ განყრა] მეფემ არ გასწყრა B, აქ ასოები „მ“ და „ს“ ავტორის მიერაა გადახაზული. 12 გაყარა] გაჰყარა B, აქ ასო „ჰ“ გადახაზულია ავტორის მიერ. 23 რადგანაც] რადგანც B.
300. 1 იმ] ამ B. 9 მოხუცო] ბერკაცო B. 12 ბრძენი] ბრიყვი B, რაც გადახაზულია ავტორის მიერ. 21 სცდილობდა] ცდილობდა B. 301. 8 მიყვოთ]

მივჰყოთ **B. 302. 1** იპოვია იპოვნა **B**, აქ ასო „ნ“ გადახაზულია ავტორის მიერ. **3** გამდიდრდა გამდიდრა **B. 8** მხიბლავი მოჭორებული **B**; რამე ცუდი **B**. აქ **B** წყაროს ვარიანტები ავტორის მიერაა გადახაზული.

ქალბატონი და მოახლეები (გვ.303)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი **K 82**, ფ. 13 r-14 r (**B**).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 164-166 (**A**).
ს ა თ ა უ რ ი: ბატონი და მსახურები **B**.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

B წყაროს დასათაურება გადახაზულია ავტორის მიერ.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

303. 4 მოსდიოდა მოდიოდა **B. 17** საცოდავებს საცოდევაებს **B. 19-20** „...ლამე იყო... გათენება“ „...ძილი იყო... მოსვენება **B**, მაგრამ ავტორს ეს გადაუხაზავს და დაუნერია ის, რაც ძირითადშია. **25** ასვენება აძინება **B**, რაც ავტორს გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია. **9** დედაბერი ქალბატონი **B**, რაც ავტორს გაუსწორებია. **17** უბედურს] უბედურ **B**.

ალმასი და რიყის ქვა (გვ.305)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი **K 82** ფ. 59_v-60_v (**B**).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“ 1906 წ., გვ. 166-168 (**A**).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

305. 5 წაეიდა წაილო **B. 17** იმაზედ იმაზე **B. 18** ერთიორადო ერთიასადო **B**.

306. 2-3 „შენ მიმიტანე... და სადაც...“ და მემიტანე... იქ, სადაც...“ **B**, ავტორს გაუსწორებია ვარიანტი ისე, როგორც ძირითადშია. **14** გამვლელსა ყველასა **B**, რაც აგრეთვე გაუსწორებია ავტორს.

ქვა და მატლი (გვ.307)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი **K 82**, 55_v-56 r (**B**):
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 168-169 (**A**).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

307. 5 რომ კაცების რომ ამ კაცების **B**, რაც გასწორებულია ავტორის მიერ. **6** გამეგება გაიგება **B. 16** ესე] ასე **B. 17** მე სულ მე აქ ვარ სულ, რაც გასწორდა ავტორის მიერ: **28** დააღბილა] დაარბილა **B. 6** ეჯობება ედარება **B**. რაც ავტორს გაუსწორებია.

მეფუტკრე დათვი (გვ.309)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი **K 82**, ფ. 56_v-57 r (**B**).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 170-171 (**A**).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

309. 22 საცოდავი დათუნა საბრალო დათვი **B**, მაგრამ შემდგომ პოეტს გაუსწორებია და დაუნერია ისე, როგორც ძირითადშია.

მსოფლიო ყრილობა (გვ.310)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი, **K 82** ფ. 77 (**B**).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 148 (**A**).
ს ა თ ა უ რ ი: სოფლის ყრილობა **B**.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

310. 17 ივარგებს კარგია **B**, რაც ავტორს გადაუხაზავს და დაუნერია ის, რაც ძირითადშია. **19-20** ყველამ... ავად+თვითონ ცხვრები რას შვრებოდენ ნუთუ მგელი მათაც აქვს? ვინ ჰკითხავდა რამეს ცხვრებსა? არც ყოფილან... ვერც გაიგეს **B**, რაც პოეტს გადაუხაზავს. **24** ყველა გარეთ ყრილობიდან **B**.

ტიტლიკანა (გვ.311)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი **K 82**, ფ. 72 (**B**),
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 212-214 (**A**).
ს ა თ ა უ რ ი: ტიტლაკანა **AB**.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]

ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

311. 2 ტიტლიკანა] ტიტლაკანა AB. 22 დაებნევა] დაებნება B.

კაცი და გველი (გვ.313)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 72 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 209-210 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

313. 1 ურჩია] უთხრა B, რაც პოეტს გადაუხაზავს და გაუსწორებია, როგორც ძირითადშია. 4 მივყოთო] მივჰყოთო B.

აპელესი და ჩოჩორი (გვ.314)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 200-201.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

314. 1 „აპელეს მხატვარს, გამოჩენილს ა...“ – ძველი ბერძენი მხატვარი, მოღვაწეობდა ჩვ. წ. აღ. IVს-ის მე-2 ნახევარში.

315. 5-6 „მინდა დავხატო მეფე მედასი რომ გამოებას ვირის ყურიო...“ —

მეფე მედასი (მედასი) – ფრიგიის მეფე, ძვ. წ. 738-696.

ძველი ბერძნული მითი გვიამბობს, რომ ფრიგიის მეფე მედასი მსაჯულად მიიწვიეს ფლეიტაზე დაკვრის შეჯიბრზე, როდესაც აპოლონი და მარსიასი ერთმანეთს ეპაექრებოდნენ. იმის გამო, რომ მეფე მედასმა უპირატესობა მარსიასს მიანიჭა, აპოლონმა იგი ვირის ყურებით დააჯილდოვა.

სავარცხელი (გვ.316)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 15_v-16_v (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 192-195 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

316. 11 აცურებს] აცურებს B.

ორი ბოჭკა (გვ.318)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 28_v-29_r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 195-196 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

318. 9 მოხტოდა] მოხლოდა B. 18 პირველობა] დიდება B, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითადშია.

ულმროება (გვ.319)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 4_v-6_r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906წ., გვ. 49-51 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

319. 2 სწამდა] ჰსწამდა B. 5 ფრინველი] მფრინველი B. 6 მყვარი] მყარი B. 11 ხორცს] ხორც B.

320. 11 მიუვალ] მიუალ B. 20 ქვეყნად წინათ] ქვეყნათ წინათ B,

321. 2 რალად] რალათ B. 3 მათთვე] მათვე B, 4 ქვად] ქვათ B. 7 მათთვე] მათვე B. 12 და – B.

უ ლ უ მ ბ ო ს მ თ ა, ი გ ი ვ ე ო ლ ი მ პ ო ს მ თ ა საბერძნეთში, ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, ღმერთების სამყოფელი.

ზ ე ვ ს ი – ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით უზენაესი ღმერთი.

მაიმუნები (გვ.322)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 36-37.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

322. 4 საფრთხე] სიფრთხე. 6 სცხოვრობენ] სცხოვრებენ. 8 ბადე] ბუდე.
323. 2 ყირამალით] ყარამულით.

მგელი და კატა (გვ.324)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 48 r-49r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 276 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

324. 14 დააფჩინა] დააბჩინა B. 21 ეგებ] B წყაროში ჯერ მწერალს დაუწერია „ეგ იცი“, მერე ეს გადაუხაზავს და დაუწერია – „იყოს“. 28 მაკე] შარშან B.

325. 5 მაშ] ისევ B. 13 რომ იცოდი] თუ მაგრეა B, 14 ამ სოფელში] ყველას მტრობდა B.

გველი (გვ.326)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 31_v-32r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 279 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

326. 3 ქვემძრომი] ქვესკნელი B, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითად ტექსტშია.

კაპარჭინა (თევზია) (გვ.328)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 40 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 281 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

328. 3 ლორჯო] ლორჭო B. 4 გველანა] გველენა B.

კ ა პ ა რ ჭ ი ნ ა – მტკნარი წყლების თევზის კობრისნაირთა რიგისა, ასე ეწოდება მდინარე კაპარჭინის მიხედვით, რომელიც გამოედინება პალიასტომის ტბიდან.

ჩანჩქერი და ვეძა (გვ.330)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 4_v 9-50 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 282-283 (A).
ს ა თ ა უ რ ი: ჩანჩქარი და ვეძა A.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

330. 2 ჩანჩქერმა] ჩანჩქარმა B. 2 ვეძასა] ვერძასა B. 11 დავდივარ] ჩავდივარ B. 12 ყურს] ღრუს B. 13 ოდნად] პატარა B, რაც ავტორს გაუსწორებია. 17 ვეძამ] ვერძამ B. 2 რასაცა] რასა B 21 მნახველებს] მესტუმრო B, რაც შემდგომ ავტორს გაუსწორებია.

ვეძა – მინერალური წყალი.

ლომი (გვ.331)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 37_v-38_v (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 283-285 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

331. 5 ახერხებდა წოლასა] ახერხებ დაწოლას B. 6 სძინავდა] სძინამდა B. 19 კარგს იზმენ, ბენვს თუ მომცემენ] თუ შემომანვეს ცოტა ბენვს B.

332. 17 მთავრობაც] ცხოვრებაც B, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია ისე, როგორც ძირითად ტექსტშია.

სამი გლეხკაცი (გვ.333)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 50 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 286-287 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

333. 4 შინისაკენ] შინისკენ A, შინისკენვე B. 10 შეუხვიეს ერთ სოფელში“ – მწერალს ჯერ პირველ სტრიქონად დაუწერია, შემდგომ კი მეორეში გადაუტანია. 11 სანუნკნარიც] სანუნკნარაც A.

მწყემსი (გვ.335)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 24 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 288 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

335. 7 აღარც მწყემსს და აღარც ძაღლებს აღარც მწყემსის და არც აღარც ძაღლების B, რაც შემდგომ ავტორს გაუსწორებია. 16 იზოგდენი ჰზოგვიდენ B. 21 იქ იქნება... აქ იქნება აქ იქნება... აქ იქმნება B. 23 და + ეძებდნენ B, რაც შემდგომ ავტორს გაუსწორებია, 24 ცამ რომ B. 27 თვითონ თვით თურმე B, რაც ავტორს აგრეთვე გაუსწორებია.

ორი ბავშვი (გვ.337)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 62 (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 290-291 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

337. 17 დაბლისაკენ დაბლისკენ B. ჰყრის ჰყრიდა B.

შევარდენი და მატლი (გვ.338)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 43 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 265 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

338. 7 მანამდე მინამდი A მანამდი B. 8 ყორეს ლორეს B. 12 გადაგისვრის გადაგაგდებს B, რაც ავტორს გაუსწორებია. 17 უშნო – B. 19 და] რომ B. 19 მაგარ შტოზე სიტყვა „მაგარ“ ავტორს გადაუხაზავს და თავზე დაუნერია „ლამაზ შტოზე“ B. 20 მარჯვედა მარჯვეცა A, მაგრადა B.

მუშა და კვიცი (გვ.339)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 79 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 266-267 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: კვიცი B.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

339. 4 რას რა B. 8 გააცეცებს გააოცებს B, რაც შემდგომ ავტორს გადაუხაზავს და გაუსწორებია.

340. 8 გინებას გონებას B.

ლარიბი მდიდარი (გვ.341)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82 ფ. 7_v-10 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 268-272 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

341. 2 რად რათ B. 12 ფიქრობდი ჰფიქრობდი B.

342. 19 ერთ ოქროს თვითოსა B, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია. 20 ასჯერაც ათასჯერაც რათ B, რაც ავტორს გაუსწორებია. 27 თვითო თვითოთ თითო თვითო B.

343. 23 აბა რა რალად-რა B, ავტორს შემდგომ გაუსწორებია.

344. 1 ამ ლამემეს ლამე B. 13 ტკბილად ვერას სჭამს, არ სძინავს ვერც სვამს, ჭამა, ველარც სვამს, არც ძინავს B, რაც შემდგომ ავტორის მიერ გასწორებულია.

344. 20-ის შემდეგ გადახაზულია: „დიდათ იტანჯა საბრალომ“ B. 21 ჩირვით ჩხირვით B. 28 თითქოს თვითქოს B.

თრითინა (ბორბლიან გალიაში...) (გვ.345)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K-82, ფ. 44 r-45 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 260 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

345. 1 ბორბლიან ბორბლებიან A. 2 ჩემწყვდიათ ჩემწყვდიათ B. 3 ვერ ვერც B. 12 მისჩერებოდა მიჩერებოდა B. 14 რჩებოდათ რჩებათ B. 16 ხარხარი ხარხალი B. 20 დაასხა თავბრუ ~ B. 24 ტყვილა ტყვილათ B.

346. 7 ტყვილად] ტყვილა B. 9 ორ] ოთხ B. 41 შორს ვერ მიდისარ] ბიჯს ვერ ადგამ B, რაც ავტორს შემდგომ გაუსწორებია.

ლომი, არჩვი და მელა (გვ.347)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 47 r-48 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 262 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

347. 7 სირბილით + და ახლაც ტრიალ მინდორზე B, ჩამატებული ფრაზა გადახაზულია ავტორის მიერ. 14 ვეება] ვაება A. 26 რალას] რას B; 28 მოიმსახურებთ] იმსახურებთო B.

თავთავი (გვ.349)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 69_v-71r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 216-218 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

349. 17 გვალპობს] გვწუნწავს B. 22 მონინებით] უფრთხილდებით B. ავტორს ეს შემდგომ გაუსწორებია; 22 მონინებით+ ქოთანში გაქვსთ B, ესეც ავტორს გაუსწორებია. 24 უფრთხილდებით] მონინებით B, რაც ავტორს აგრეთვე გაუსწორებია.

დასაფლავება (გვ.351)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი, K 82, ფ. 83 r-84 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 219-220 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

351. 10 ჯარად] ჯარათ B. თვალთმაქცი+ საიდლაც B, რაც ავტორს გაუსწორებია.

352. 10 არაფრად] არაფერს B, რაც ავტორს გადაუხაზავს და გაუსწორებია.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

მახეში გაბმული დათვი (353)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 71 r-72 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906, გვ. 220-222 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

353. 5 გაქაჩული] გაქანჩული B. 9 ხედავს] ჰხედავს B. 14 ან] ანც B. 21-22 ღმერთმა... მკვდარიო] რომ მე ჩემ დღეში მკვდარი არ შემიჭამია B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 26 შეგიჭამია+ეგ მომწონს, რაც ავტორს გადაუხაზავს; 27 მე მჯერა... კიდევაც] მჯერა და კიდევ B, აქ ავტორს სიტყვა „კიდევ“ გადაუხაზავს.

ცხვრები და ძაღლები (გვ.355)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 12_v-13r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 215-216 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

355. 19 ქიჩნიდენ] ჰქიჩნიდენ B. 22 სიტყვა „ბრალსაო“ ავტორს B წყაროში გადაუხაზავს და მის ნაცვლად დაუწერია სიტყვა „ძრახსაო“.

სამართებელი (გვ. 356)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82 ფ. 42r -43r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906, გვ. 260 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

356. 20 სულ ეს ტანჯვა] ჩემი სულ ტანჯუ B. 26 გაცვებით] გაკვირვებით B.

357. 8 სულ... გულს] თავს ინუხებ, იტანჯავ გულს B.

10 აცხვირულმა მიპასუხა] და სირცხვილით, თავის ქნევით B. B წყაროს ყველა ვარიანტი ავტორის მიერაა გადახაზული. 19 მოუვა] მოუა B.

ლლავი (გვ.358)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი: K 82, ფ. 22_v-23_v (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906, გვ. 254-255 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

358. 5 იყვნენ] იყო B.

ორი ძალლი (გვ.361)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 63_v-64_v (B):
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“ 1906 წ., გვ. 248 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

361. 8 შეხვედი] გადახვედ B. 16 ხშირად ხოლმე ხარ] ხომ აღარ ხარ შენ B. B წყაროს ვარიანტი ყველგან გასწორებულია ავტორის მიერ.
25 რად] რას B, 27 იმად] იმას B.
362. 2 თვის] მის B.

თევზების ცეკვა (გვ.363)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 64_v-66_v (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 250 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

363. 6 სამართალი] მთა და ბარი B, შემდგომ ავტორს ეს გაუსწორებია.
16 თვისკენ] მისკენ B.
365. 1 თუ მაგრეა, რატომ ასე] კი, მაგრამ, რად ფართხალობენ B, ავტორს ესეც გაუსწორებია. სიტყვა „მაგრეა“ B წყაროში ყოფილა „მანგრეა“, რაც ავტორს აგრეთვე გაუსწორებია. 14 აებურძგა ფაფარ-ბუა] ფაფარ-ძუა აეშალა B, გასწორებულია ავტორის მიერ.
ი. ა. კრილოვის იგავ-არაკი „თევზების ცეკვა“ („Рынья пляска“) ორ ვარიანტად არის ცნობილი. წინამდებარე ტექსტი მეფის ცენზურის მიერ

არ იყო დაპატიმრებული, თუმცა აქაც კარგად ჩანს ხალხის მდგომარეობა მეფის თვითმპყრობელობის პირობებში.

კატის კნუტი და შოშია (გვ.336)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 30(B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 244-246 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

367. 1 მეგობარმა] მეგობრებმა B. 5 შემყურეს] შემყურებს B. 23 მოსდე] მოსდევეს B.

ბულბულები (გვ.369)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 68 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 237 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

369. 5 მას+ცალ-ცალკე B, რაც ავტორს შემდგომ გადაუხაზავს. 15 შევაცვარებ] მოვანონებ B, რაც აგრეთვე გადახაზულია ავტორის მიერ.

ძუნნი (გვ.371)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 69 (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 237 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

371. 4 სხვა] სხვას B. 17 უჩვენა] წაიღე B. 22 სასამსახუროდ] ბატონს იახლა B.
372. 1 სიმდიდრეც ისევ დაუხვდა] ისე დახვდა სიმდიდრეს B. ეს სწორებები შემდგომში შესწორებულია ავტორის მიერ. 7 იმის ავლას და დიდებას] ის კვტება და რაც დარჩება B.

მგელი და პატარა თავი (გვ.373)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 46 r-47 r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 240 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

373. 12 ბუჩქის] იქვე ბუჩქის B.

374. 3 კი+ყვირილითა B, შემდგომ ავტორს სიტყვა „ყვირილითა“ გადაუხაზავს.

გველი და კრავი (გვ.375)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 32_v (B).B
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 229 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

375. 1 ქვის] ქვას B. 4 უწმინდურს] იმ წყეულს B, რაც ავტორს გაუსწორებია.
14 კბენა+სუყველას B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 16 გასასრესად] გასასრე B, აქაც B წყაროში გადახაზულია სიტყვა „გასასრე“. 20 ჰგონია] გქონია B, რაც შემდგომ ავტორს გადაუხაზავს.

ქვაბი და ქოთანი (გვ.376)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 27_v-28r (B)
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 230-231 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

376. 10 ერთი წამიც] არც ერთ B, რაც ავტორს გადაუხაზავს. 23-24 ქვაბს... ფერდსა] წკიპზე მიდგა ქოთნის საქმე, სულს ვერ ითქვამს, ითქვამს B, შემდგომ ავტორს ეს გადაუხაზავს.

377. 5 ტოლთან] ტოლთანთან B.

ფუტკარი და ობობა (გვ.378)

(დედა-ზარდლი)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 78_v (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 231-233 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

378. 2 გასასყიდად] გასაყიდად B. 16 გავასანყლებ] გავანბილებ B, რაც შემდგომ ავტორს გაუსწორებია.

379. 7 ჰქსოვ] ქსოვ B.

შვლები (გვ.380)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 67r-68r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ.233 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

380. 7 წაგრეკავ] წაგრეკამ B; ერთად] სულ B, რაც ავტორს გადაუხაზავს.
10 ეყოფათ+ ერთ მთელ B, რაც შემდგომ ავტორს გადაუხაზავს. 15 დღისით] დღეში B.

გველი და გლეხი (გვ.382)

ხ ე ლ ნ ა ნ ე რ ი: ავტოგრაფი K 82, ფ. 73_v-74r (B).
ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 224 (A).
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

წუნია გასათხოვარი (გვ.383)

ნ ა ბ ე ქ დ ი: „იგავ-არაკები“, 1906 წ., გვ. 18-22.
თ ა რ ი ლ ი: [1906]
ხ ე ლ მ ო ნ ე რ ა: არა აქვს.

ლექსს ვათარილებთ პირველი პუბლიკაციის მიხედვით.

პირთა საძიებელი

პირთა¹

ა

აბაშელი ა. – 390, 400, 423
აბზიანიძე გ. – 390, 412
ათენა – 461
აკვიტანელი ელეონორა – 406
ალკიდოს – 460
ალკმენე – 460
ანდრო – ოლენინა ანა – 395
აპელეს – 478
ალექსანდრე I (რუსეთის იმპერატორი) – 466
ასათიანი ლევან – 390, 408

ბ

ბაირონი ჯორჯ – 18, 390, 400-406, 430
ბერანჟე ჟან პოლ – 27, 390, 411
ბუხშტაბი ვ. – 399

გ

გაბოძე ვ. – 432, 453
გელერტი ქრ. – 436
გვარამაძე ლ. – 390, 395, 406, 408, 409
გოეთე ი. ვ. – 395, 399
გლინკა მ. ი. – 394, 395
გორგაძე ი. – 418
გოგებაშვილი ი. – 399-418, 422-428
გრიბოედოვი ა. ს. – 395
გრიშაშვილი ი. – 389
გურგენიძე ნ – 418

დ

დოლიძე სიმონა – 397
დობროლიუბოვი ნ.ა. – 390, 399, 400

ე

ევგენიძე ი. – 390
ეზოპე – 434
ელიაშვილი ივანე – 414

ვ

ვაჟა (ვაჟა-ფშაველა) – 410

1 პირთა საძიებელში ბიბლიური და მითოლოგიური სახელებიცაა შეტანილი.

ვაზოვი ივან – 390, 415
ვასილენკო ე. – 396, 397

ზ

ზეესი – 321, 460, 479
ზაბახიძე გიორგი – 414
ზაბახიძე სპირიდონ – 414

ი

იეფთაი – 405
იერემია – 403
ინგოროყვა პავლე – 390, 400, 414, 422, 423, 427
იოანე ოქროპირი – 473
იუდა – 18

კ

კაჩენოვსკი მ. – 429
კრილოვი ი. ა. – 394, 389, 390, 429, 431, 434, 435, 451, 453, 464, 466, 468, 469, 486
კუროჩკინი ვ. – 411
კუტუზოვ-სმოლენსკი მ. ი. – 236, 464

ლ

ლაფონტენი – 434
ლერმონტოვი მ. – 7, 11, 390, 393, 396, 397, 406, 430
ლიუცკანოვი იორდან – 415
ლორთქიფანიძე კირილე – 392, 396, 407
ლუდოვიკო VII – 407

მ

მაიკოვი ა. – 395
მარშაკი ს. – 407
მესხი კოტე – 414
მედასი (მიდასი) – 478
მურავიოვი ა. ნ. – 393

ნ

ნობელიანი სულხან-საბა – 390, 418, 420-423, 428
ნოდოვსკი ვ. – 396

პ

პეტრე დიდი – 473
პოტიე ეჟენ – 413, 414,
პლემჩევი ა. ნ. – 390, 398, 412, 414
პუშკინი ა. ს. – 26, 390, 393-395, 406, 408-411
პჩელნიკოვა ა.ა. – 412

რ

რიჩარდ-ლომგული (ინგლისის მეფე) – 406, 407
რუჟე დე ლილი – 414
რჩეულიმვილი გრიგოლ – 406

ს

სკოტი ვალტერ – 409
სოლოვიოვი კ. – 396, 397
სუმაროკოვი ა. პ. – 434, 436

ტ

ტრედიაკოვსკი ვ. კ. – 434
ტურგენევი ი. ს. – 426

ფ

ფედრა – 434
ფეტი ა. ა. – 417
ფორენტინო ი. – 406
ფრუიძე ნ. – 390

ქ

ქრისტე – 37, 414

ლ

ლალანიძე მ. – 457

შ

შავგულიძე ლ. – 390, 391

ჭ

ჭავჭავაძე ილია – 408
ჭუმბურიძე ჯუმბერ – 406

ჰ

ჰეინრიხ შაინე – 10, 390, 395, 396, 430
ჰენრიხ II პლანტაგენეტი – 407
ჰუდი თომას – 32, 413

В

Вентадорн, Бернарт де – 407
Волков – 399
Васина-Гроссман В. – 395
Василенко Е.– 396, 397

Г

Глинка М. И. – 395

Грибоедов А. С. – 395

К

Крылов И.А. – 436, 470

Л

Лермонтов М.Ю. – 393, 397
Львов Н.– 399
Лобанова А. С. – 409, 410, 411

Н

Надимов – 399

П

Пушкин А. С. – 408, 409
Пчельникова А.А. – 412

С

Скотт В. – 409
Соловьев В. С. – 397
Сологуб В. – 399
Степович А. – 415

Ф

Фолянский – 399
Фролов – 399

გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი

ამიერკავკასია – 413
ბაბილონი – 18, 19, 401, 402, 404
დალესტანი – 11, 397
იერუსალიმი – 18, 402, 404, 406
ინგლისი – 407
ისრაილ (ისრაელი) – 18, 19, 402, 404
კავკასია – 396, 401
პარნასი – 192, 457
პეტერბურგი – 333, 394, 396, 398, 407, 408, 436
საბერძნეთი – 19, 319, 475
საფრანგეთი – 21, 406, 407
სამხერე – 393
სიონი – 18, 402, 404, 406
სოლიმი (იერუსალიმი) – 7, 393
ტყვიავი – 400
ულუმბოს მთა (ოლიმპოს მთა) – 319, 479
ხორასანი – 463

ანბანური საძიებელი

ალი და კვამლი – 43, 416
ალკიდოს – 214, 460
ალმასი და რიყის ქვა – 305, 476
აპელლესი და ჩოჩორი – 314, 478
არნივი და თხუნელა – 162, 449
ავადმყოფი (პლემჩევიდან) – 13, 398
ავაზაკი და მეურმე – 293, 474
ბალი და ჩიტები – 65, 442
ბატები – 102, 435
ბავში და გველი – 178, 452
ბაყაყები – 154, 448
ბაყაყი და მორიელი – 59, 420
ბაყაყი და ხარი – 110, 439
ბელის პატრონი და თავი – 287, 474
ბოჭკა – 238, 465
ბუ და ვირი – 150, 447
ბულბულები – 369, 487
ბუზი და ფუტკარი – 180, 452
ბუზი და ლომი – 105, 436
გამვლელები და ძაღვები – 85, 429
გაზაფხული – 70, 424
გედი, კალმასი და კიბო – 251, 467
გლეხების საუბარი – 225, 462
გლეხი და ავაზაკი – 280, 472
გლეხი და ცხვარი – 223, 462
გლეხი და გველი – 282, 472
გლეხი და სიკვდილი – 183, 453
გლეხი გაჭირვებაში ჩავარდნილი – 274, 470
გოდება ებრაული (ბაირონით) – 18, 400
გუგული და გვრიტი („კაფე! კაფეო!“ გუგული...) – 89, 430
გუგული და მამალი – 128, 443
გულკეთილი მელა – 100, 435
გველი – 326, 480
გველი და გლეხი – 382, 489
გველი და კრავი – 375, 488
დაბერებული ლომი – 143, 445
დასაფლავება – 351, 484
დათვი და მელა (მონადირის ნაამბობი) – 44, 416
დათვი და მეუდაბნოე – 253, 468
დათვის წვეულება – 171, 450
დედოფლის აღსარება (ინგლისურიდან) – 21, 406
*** (დეე, მდიოს სილარიბემ) (ნათარგმნი ბულგარულიდან) – 39, 415
დიდებული – 130, 443
ეფერებოდეთ ობლებსა – 31, 412
ვანო და ფრინველები – 69, 424
ვაშლი – 67, 423
ვაჭარი – 142, 445

ვირი – 132, 443
ვირი – 187, 456
ვირი და ბულბული – 169, 450
ვირი და მგელი – 57, 419
ზამთარი – 77, 427
თავი და ვირთხა – 123, 441
თავადი და ბრძენი – 157, 448
თავთავი – 349, 484
თევზების ცეკვა – 363, 486
თოფს (ნათარგმნი ბულგარულიდან) – 38, 414
თრითინა (ბორბლიან გალიამი...) – 345, 483
თრითინა (ლომმა მოსამსახურედ..) – 204, 459
თხა – 74, 426
იეფთაის ასული (ბაირონიდან) – 20, 405
ინტერნაციონალი, მარსელიოზის ხმაზე (ეჟენ პოტიე) – 35, 413
კაპარჭინა – 328, 480
კატა – 76, 427
კატა და ბულბული – 144, 446
კატა და ლომი – 63, 422
კატის კნუტი და შოშია – 366, 487
კაცი და გველი – 313, 478
კაცი და დათვი – 48, 418
კაცი და მელა – 149, 447
* (კეთილი რჩევა ბევრი მსმენია) – 10, 395
კვარტეტი – 259, 468
კრავი – 218, 461
კურდღელი ნადირობაში – 249, 467
ლომი – 331, 481
ლომი, არჩვი და მელა – 347, 484
ლომი და თავი – 126, 443
ლომი და მგელი – 185, 455
ლომის აღზრდა – 265, 469
ლხინი – 244, 466
მათხოვარი და ბედი – 112, 439
მაიმუნები – 322, 479
მაიმუნი – 271, 470
მაიმუნი და სათვალე – 152, 447
მაისის დილა – 72, 425
მამალი და მარგალიტი – 119, 440
მამალი და ძაღლი – 54, 419
მატლი (დობროლიუბოვიდან) – 16, 399
მანეში გაბმული ჩიტი – 29, 411
მანეში გაბმული დათვი – 353, 485
მგელი და გუგული – 117, 440
მგელი და კატა – 324, 480
მგელი და კრავი – 135, 444
მგელი და მელა – 160, 448
მგელი და მეცხვარეები – 176, 451
მგელი და მისი ლეკვი – 272, 470

მგელი და პატარა თავი – 373, 488
მგელი და წერი – 179, 452
მგელი საძაღლეში – 240, 465
მგლები და ცხვრები – 140, 445
მელა და ვირი – 146, 446
მელა და მაჩვი – 158, 448
მელა და ყურძენი – 87, 430
მერცხალი – 75, 426
მეფე და მხატვარი – 80, 428
მეფუტკრე დათვი – 309, 477
მენისქვილე – 221, 461
მზე და მთვარე (გადმოღებული) – 51, 419
მთიული – 61, 421
მინდორში გასვლა – 71, 425
მომაკვდავი ყმანვილი (ნათარგმნი) – 15, 398
მომღურავი ბაყაყი – 137, 444
მომღერლები – 177, 451
მონადირე ლომი – 206, 459
მოხუცი და სამი ახალგაზრდა – 167, 450
მსოფლიო ყრილობა – 310, 477
მუშა და კვიცი – 339, 482
მუხა და ლელნამი – 107, 437
მქადაგებელი – 286, 473
მწყემსი – 335, 482
მწყემსი და კოლო – 121, 441
მწყერი და მტრედი – 125, 442
მწყერი და მწყემსი – 68, 423
ნარჩიტა და ბუძვი – 246, 466
ორბი და გუგული – 134, 444
ორი ბავშვი – 337, 482
ორი ბოჭკა – 337, 482
ორი მტრედი – 208, 460
ორი ძაღლი – 361, 486
პარნასი – 192, 457
პატარა კოლოფი – 234, 464
პატარა მათხოვარი – 81, 428
პატარა მუხა – 198, 458
პეპელა – 285, 473
პოეტი და მდიდარი – 173, 451
რტო პალესტინისა – 7, 393
სავარცხელი – 316, 478
სამართებელი – 316, 478
სამი გლეხკაცი – 333, 481
სამცოლა – 93, 432
სარკე და მაიმუნი – 120, 441
სვია – 216, 461
სიზმარი (მიხაილ ლერმონტოვი) – 11, 396
სიმღერა პერანგის გამო (თომას ჰუდისა) – 32, 413
სოფლელი და მელა – 195, 458
სოფლელები და მდინარე – 291, 474

სპილო და ფინია – 104, 436
ტიტილიკანა – 311, 477
ტკბილი და მწარე – 78, 428
უღმრთოება – 319, 479
ფესვები და ფოთლები – 257, 468
ფოლადი – 229, 463
ფუტკარი და ობობა (დედა-ზარდლი) – 378, 489
ქადაგი – 175, 451
ქალბატონი და მოახლეები – 303, 476
ქართული სიმღერა (პუშკინით) – 9, 394
ქვაბი და ქოთანის – 376, 488
ქვა და მატლი – 307, 476
ქმრის გოდება (ბერანჟედან) – 27, 411
ლარიბი მდიდარი – 341, 483
ლელე – 247, 467
ლლაგი – 358, 486
ლლაგი და კატა – 278, 471
ლორი – 165, 449
ლორი მუხის ქვეშ – 227, 463
ლორუბელი – 111, 439
ყვავი – 262, 469
ყვავი და მელა – 98, 434
ყვავი და ქათამი – 98, 434
ყვავილ-ქონდარა – 190, 457
ყვავის ბახალა – 276, 471
ყვავმა დასძახა ყორანსა (პუშკინიდან) – 26, 408
ყმანვილი და ლანდი – 289, 474
ყმანვილი და პეპელა – 47, 416
ყურყუმალაები – 297, 475
მეგარდენი და მატლი – 338, 482
მეგარდენი და მტრედი – 66, 423
მვლები – 380, 489
შოშია – 202, 459
შრომა – 73, 425
ჩანჩქერი და ვეძა – 330, 481
ცეცხლი და ენერი – 242, 465
ცხენი და მხედარი – 295, 475
ცხვრები და ძაღლები – 355, 485
ცილისმწამებელი და გველი – 96, 433
ცნობისმოყვარე – 284, 472
ძაღლი – 164, 449
ძუნწი – 371, 487
ძუნწი და დედალი – 182, 453
წუნია გასათხოვარი – 383, 489
ჭინჭრაქა (ლობემძვრალა) – 147, 446
ჭირვეული თამადა – 91, 431
ჭრელი ცხვრები – 231, 464
ჭრიჭინა და ჭიანჭველა – 115, 440
ხარი და ძაღლი – 124, 442
ხურო მელია – 138, 445

სარჩევი

თარგმანები

რტო პალესტინისა.....	7...393
ქართული სიმღერა.....	9...394
* * * (კეთილი რჩევა).....	10...395
სიზმარი.....	11...396
ავადმყოფი.....	13...398
მომაკვდავი ყმანვილი.....	15...398
მატლი.....	16...399
გოდება ებრაული.....	18...400
იეფთაის ასული.....	20...405
დედოფლის აღსარება.....	21...406
ყვავმა დასძახა ყორანსა.....	26...408
ქმრის გოდება.....	27...411
მახეში გაბმული ჩიტი.....	29...411
ეფერებოდეთ ობლებსა.....	31...412
სიმღერა პერანგის გამო.....	32...413
ინტერნაციონალი, მარსელიოზის ხმაზე.....	35...413
* * * (პატარაობისას ქრისტემ).....	37...414
თოფს.....	38...414
* * * (დეე, მდიოს).....	39...415

გადმოკეთებული ლექსები

ალი და კვამლი.....	43...416
დათვი და მელა.....	44...416
ყმანვილი და პეპელა.....	47...416
კაცი და დათვი.....	48...418
მზე და მთვარე.....	51...419
მამალი და ძალღი.....	54...419
ვირი და მგელი.....	57...419
ბაყაყი და მორიელი.....	59...420
მთიული.....	61...421
კატა და ლომი.....	63...422
ბალი და ჩიტები.....	65...422
შევარდენი და მტრედი.....	66...423
ვაშლი.....	67...423
მწყერი და მწყემსი.....	68...423

ვანო და ფრინველები.....	69...424
გაზაფხული.....	70...424
მინდორში გასვლა.....	71...425
მაისის დილა.....	72...425
შრომა.....	73...425
თხა.....	74...426
მერცხალი.....	75...426
კატა.....	76...427
ზამთარი.....	77...427
ტკბილი და მწარე.....	78...428
მეფე და მხატვარი.....	80...428
პატარა მათხოვარი.....	81...428

კრილოვის იგავ-არაკები

გამვლელეები და ძაღლები.....	85...429
მელა და ყურძენი.....	87...430
გუგული და გვრიტი.....	89...430
ჭირვეული თამადა.....	91...431
სამცოლა.....	93...432
ცილისმწამებელი და გველი.....	96...433
ყვავი და მელა.....	98...434
გულკეთილი მელა.....	100...435
ბატები.....	102...435
სპილო და ფინია.....	104...436
ბუზი და ლომი.....	105...436
მუხა და ლელნამი.....	107...437
ბაყაყი და ხარი.....	110...439
ლრუბელი.....	111...439
მათხოვარი და ბედი.....	112...439
ჭრიჭინა და ჭიანჭველა.....	115...440
მგელი და გუგული.....	117...440
მამალი და მარგალიტი.....	119...440
სარკე და მაიმუნი.....	120...441
მწყემსი და კოლო.....	121...441
თაგვი და ვირთხა.....	123...441
ხარი და ძაღლი.....	124...442
მწყერი და მტრედი.....	125...442
ლომი და თაგვი.....	126...443

გუგული და მამალი.....	128..443
დიდებული.....	130..443
ვირი	132..443
ორბი და გუგული.....	134..444
მგელი და კრავი	135..444
მომდურავი ბაყაყი	137..444
ხურო მელია.....	138..445
მგლები და ცხვრები.....	140..445
ვაჭარი.....	142..445
დაბერებული ლომი	143..445
კატა და ბულბული.....	144..446
კატამ შეიპყრო ბულბული,	144..446
მელა და ვირი.....	146..446
ჭინჭრაქა	147..446
კაცი და მელა.....	149..447
ბუ და ვირი	150..447
მაიმუნი და სათვალე.....	152..447
ბაყაყები	154..448
თავადი და ბრძენი.....	157..448
მელა და მაჩვი.....	158..448
მგელი და მელა	160..448
არნივი და თხუნელა.....	162..449
ძალი	164..449
ლორი.....	165..449
მოხუცი და სამი ახალგაზრდა.....	167..450
ვირი და ბულბული.....	169..450
დათვის წვეულება	171..450
პოეტი და მდიდარი	173..451
ქადაგი.....	175..451
მგელი და მეცხვარეები	176..451
მომღერლები	177..451
ბავშვი და გველი.....	178..452
მგელი და წერო.....	179..452
ბუზი და ფუტკარი	180..452
ძუნწი და დედალი	182..453
გლეხი და სიკვდილი.....	183..453
ლომი და მგელი	185..455

ვირი	187..456
ყვავილ-ქონდარა	190..457
პარნასი	192..457
სოფლელი და მელა	195..458
პატარა მუხა.....	198..458
შოშია	202..459
თრითინა	204..459
მონადირე ლომი.....	206..459
ორი მტრედი	208..460
ალკიდოს	214..460
სვია.....	216..461
კრავი.....	218..461
მენისქვილე	221..461
გლეხი და ცხვარი.....	223..462
გლეხების საუბარი	225..462
ლორი მუხის ქვეშ	227..463
ფოლადი.....	229..463
ჭრელი ცხვრები	231..464
პატარა კოლოფი	234..464
ყვავი და ქათამი.....	236..464
ბოჭკა	238..465
მგელი საძაღლეში	240..465
ცეცხლი და ეწერი	242..465
ლხინი.....	244..466
ნარჩიტა და ბუძგი.....	246..466
ლეღე.....	247..467
კურდღელი ნადირობაში.....	249..467
გედი, კალმახი და კიბო.....	251..467
დათვი და მეუდაბნოე.....	253..468
ფესვები და ფოთლები.....	257..468
კვარტეტი.....	259..468
ყვავი	262..469
ლომის აღზრდა	265..469
მაიმუნი	271..470
მგელი და მისი ლეკვი	272..470
გლეხი გაჭირვებაში ჩავარდნილი	274..470
ყვავის ბახალა	276..471

ლლავი და კატა	278..471
გლენი და ავაზაკი	280..472
გლენი და გველი	282..472
ცნობისმოყვარე	284..472
პეპელა	285..473
მქადაგებელი	286..473
ბელის პატრონი და თავი	287..474
ყმანვილი და ლანი	289..474
სოფლები და მდინარე	291..474
ავაზაკი და მეურმე	293..474
ცხენი და მხედარი	295..475
ყურყუმალაები	297..475
ქალბატონი და მოახლები	303..476
ალმასი და რიყის ქვა	305..476
ქვა და მატლი	307..476
მეფუტკრე დათვი	309..477
მსოფლიო ყრილობა	310..477
ტიტიკანა	311..477
კაცი და გველი	313..478
აპელესი და ჩოჩორი	314..478
სავარცხელი	316..478
ორი ბოჭკა	318..479
ულმრთობა	319..479
მაიმუნები	322..479
მგელი და კატა	324..480
გველი	326..480
კაპარჭინა	328..480
ჩანჩქერი და ვეძა	330..481
ლომი	331..481
სამი გლესკაცი	333..481
მწყემსი	335..482
ორი ბავშვი	337..482
შევარდენი და მატლი	338..482
მუშა და კვიცი	339..482
ლარიბი მდიდარი	341..483
თრითინა	345..483
ლომი, არჩვი და მელა	347..484

თავთავი	349..484
დასაფლავება	351..484
მახეში გაბმული დათვი	353..485
ცხვრები და ძაღლები	355..485
სამართებელი	356..485
ლლავი	358..486
ორი ძაღლი	361..486
თევზების ცეკვა	363..486
კატის კნუტი და შოშია	366..487
ბულბულები	369..487
ძუნნი	371..487
მგელი და პატარა თავი	373..488
გველი და კრავი	375..488
ქვაბი და ქოთანნი	376..488
ფუტკარი და ობობა	378..489
შვლები	380..489
გველი და გლენი	382..489
წუნია გასათხოვარი	383..489

ვარიანტები, შენიშვნები, კომენტარები

ტექსტისთვის	389
-------------------	-----

საძიებლები

პირთა საძიებელი	490
გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი	493
ანბანური საძიებელი	493

ტომის ტექნიკური რედაქტორი – ლია მოსეშვილი
კომპიუტერული უზრუნველყოფა – ციალა ძიმისტარიშვილი